

U 5. Miscell. 3.

- 1) Harck. De eucharistiae mysterio. Worms.
- 2) Abdia Libertinus. Syntagma uniuersae de sacrosanctae
coepae sententia
- 3) Apologia breuis Jacobi Gruycci 1584.
- 4) Cuculus Calvinisticus 1585. y. Holder.
- 5) Falco a Marco Beuulero emissus
- 6) Menius. Oratio de periculis et mutationibus caelestis
in imperiis 1571.
- 7) Jacobi Gruycci Oratio de vita Widebranni 1585.

DE
EVCHARISTIAE

MYSTERIO, DIGNI-
TATE, ET VSV:

U. S.

*Ex unanimi primitivae Eccle-
siae consensu,*

Ad omnium eorum, qui CHRISTI nomen
profitentur, sedandas Controuersias,

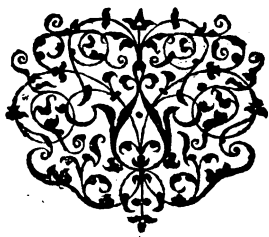
LIBRI III.

IODOCO HARCHIO MONTENSE

Medico auctore.

DEUTER. 32.

*Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores
tuos, & dicent tibi.*

V O R M A T I A E

APVD DAVIDEM CEPHALAEVM

No. 52. Ex libris Simonis Loyezij

LIBRORVM III.

ARGVMENTVM.

Primus tractat de dignitate & myſterio ſacroſanctæ Euchariſtiæ.

Secundus de debita veneratione Euchariſtiæ, & neceſſaria illius ſumptione ſub vtraque ſpecie.

Tertius de vero vſu & intellectu tam viſibilis quàm ſpiritualis ſacrificij, & de illius magno & horrendo hæctenus abuſu.

327

Ob. 6. II. 3065

IODOCVS HARCHIVS MON- TENSIS MEDICVS

OMNIBVS IIS, QVI IESV CHRIS-
ti sacrosanctum nomen profitentur, tam Catholicis
quam Euangelicis vulgo dictis, Principibus illu-
strissimis, Rebuspub. clarissimis, pacem &
charitatem precatur Christianam.

T NEMO est, qui satis admirari queat, Principes potentissimi, clarissimi Ciuēs. mutuum illum inter sese Angelorum consensum, quo throni dominationibus mixti, & Archangeli cum Cherubin imparibus licet ordinibus consociati, Deo concordī voluntate famulantur. Ita excedit captum

In omnibus rebus Deus ordinem constituit.

humanae mentis, quomodo in hac visibili rerum facie omnia sibi ordine quodam consentiant. Videmus enim inferiora haec rebus generandis necessaria elementa quodammodo à superiorum caelorum nutu pendere, neque prius suos effectus edere posse, quam ista in illorum gremium nescio quid seu benignius diffuderint. Alioqui qui sit, ut elementorum inter se commixtio nihil perfectum efficiat, nisi caelestium benignitas secreto caloris afflatu vitam contribuat? Iam quis in Microcosmo non admiretur firmam illam animae cum corpore connexionem per tenuissimos spiritus, pro quorum varietate variam quoque triplicium operationum videas naturam? Quòd si Platonice rempublicam intuearis, quam effatu etiam, nedum explicatu erit arduum, quo pacto illa se suis pulchre sustineat viribus, quandiu scilicet & Dei & hominum recte institutis legibus obediendo, plebi cum magistratu conuenit. Proinde ut horum ratio est difficilis, ita videre est, Deum omnibus rebus ordinem quendam indidisse, quo alia alijs aut imperent aut seruiant. Qui quidem or-

EPISTOLA

Confusus re-
rum ordo in na-
tura quid ge-
neret.

do si confundatur in rerum natura, pro rebus genuinis, mon-
stra quadam generari solent: si in hominis spiritibus mors i-
psa subsequitur: si in Angelis, ut semel factum est, per demo-
nis superbiam destinatur infernus: si in republica, omnium
& dissidiorum & errorum portentum quoddam efformatur.
Priorum exempla & nunc & olim ex publico naturæ errore
manifesta sunt. Posterioris verò generis permulta viderunt
Græci, plurima Romani: at hisce nostris temporibus quacungq;
exhiberi poterant, viderunt florentissimæ Germanorum, An-
glorum, Gallorum respub. Quinimò ante aliquot secula uni-
uersus & Oriens & Occidens. Nam ubi semel placuit nimium
& Dei & sui oblitis Romanis Pontificibus, qui in humilitatis
sedem se successisse magnifico interim rerum externarum ap-
paratu, gloriabantur, Domini nostri Iesu Christi institutis, &
neglectis & euersis, sua inuentionis præponere culturam, ut-
pote aut commendabiliorem, aut diuinis rebus maiore orna-
mento futuram, nihil sic fuit ex Deo, quin ferè in dæmonis
formam sit transmutatum, nihil sic veram sanctitatem red-
dedit, quin in hypocrisis abierit. Deniq; nihil sic fuit à Do-
mino sancitum ad pietatem & humilitatem, quin mox su-
perbie & impietatis ascuerit laruam. Vnde factum est, ut
paulatim subducentibus se colendi & cognoscendi Dei veris
rationibus, crassa & damnabilis rerum salutiferarum igno-
rantia, superstitio intoleranda, idololatria quoq; nunquam
à Christianis expectanda, præcipua fuerint thura & holo-
causta, quibus nobis placari Deum, & docuerunt cæci Ponti-
fices, & paribus cum illis implicata erroribus plebs, tum cre-
didit, tum persuasum habuit. Hinc iure merito iratus Deus,
horrendis quotidie & inauditis plagis mundum afflixit, ut
saltem tantarum tribulationum & atrocitate & crebritate
miserabile genus mortalium admonitum tandem resipisceret,
& ad vnius & solius veri Dei cultum, relicta idolomania, se-
se conuerteret. Neque enim quicumque Deum adorant (ait
Cyrillus libro quarto in Iohannem, capite vigesimo quinto.)

Cur Deus tot
& tā uarijs ca-
lamitatib. mun-
dum affigit.

Dea

DEDICATORIA

Deo accepti sunt, sed qui recta fide adorant, qui pauci sunt (inquit). Quamobrem singulari Dei beneficio, bonitate, & prouidentia per singulorum temporum curricula, per singulas ferè totius orbis prouincias extiterunt tum pietate diuina tum eruditione excellentissimi homines, qui calamitatũ causas flebili concionandi modo hominibus explicarent, & futuræ damnationis pericula præmonstrarent. Quibus tamen tantum abest ut creditum sit, ut potius illi ipsi ad horrenda fuerint pertracti supplicia, & infamie hæreseosq; perpetua notam incurrerint. Ista non esset mihi difficile ex veterum historiæ aceruo huc allata delineare verbis tum admiranda, tum deploranda, nisi nostra etas oculis etiam nostris plura quàm uelimus obijceret. Quorum si quis aut uelit, aut possit imagines intueri, adeat Angliam, Scotiam, Galliam, ubi inueniet quod et lachrymis prosequatur ob pietatem si quam habet, & quod orationibus ueluti uindictæ cupiditate persequatur, si quis Dei zelus animum occupet. Quis alioqui citra lachrymarum fontem uidere possit infinitos ignes instructos à Christiana religionis (ut putantur) coryphæis, in quibus & nudi & uini exurantur in sanctitate, tum eruditione clarissimi uerbi Dei ministri, infantes pueri & puella, uiri, et nobiles matronæ numero infiniti penè. Sed quamobrem obsecro? Quia nimirum omnem honorem, omnem gloriam soli Deo debitam, Deo quoq; seruatam uoluerunt. Quia omne quod è supernis manat ad nos beneficium, soli & uni Deo tum acceptum ferendum, tum ab eo expectandum postulandumq; per fidei preces quia demum unicum Deum & inuocare, & illum in solo spiritu et ueritate potissimum adorare constanter docuerunt. Scio quid huc adferre soleant nonnulli, cum dicunt merito eos talia passos. Primum quia Patrum Apostolorumq; reijciunt traditiones & doctrinam non scriptam. Secundo quod Eucharistiam adorare uolunt, quæ est corpus Christi. Quibus sic est breuibus respondendum. Etenim quod ad traditiones attinet, certum est, neminem magis eas spernere quàm faciunt Pontificij, non

Nō omnes qui adorant Deū accepti sunt Deo, sed qui recta fide id faciunt.

Cur tot Christiani exusti.

EPISTOLA

Apostolicae traditiones neglectae à Pontificijs.
Presbytero olim alicuius criminis reo non concedebatur absolutio per impositionem manus, sed in locū solitariū perpetuo ad poenitentiam relegabatur.

solum eas quae Apostolicae sunt, sed inulto magis quae divinae. Vnam atque alteram recitabo Apostolicam exempli gratia, quarum & contemptus & neglectus causa fuit eius quam videmus ruinae ecclesiasticae. Sic igitur scribit Leo primus, Episcopus vere magnus ante mille annos. Alienum est ab ecclesiastica constitutione ut qui in presbyterali honore aut Diaconij gradu fuerint consecrati, ij pro suo aliquo crimine per manus impositionem remedium accipiant poenitendi, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est. Sacerdos si peccauerit quis orabit pro eo? Vnde huiusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei priuata expetenda est secessio, ubi illis satisfactio si fuerit digna, sit etiam & fructuosa. Haec quidem Apostolica traditio, sed quis Pontificiorum hodie à tot saeculis obseruat? Scribit idem Leo ad Episcopum Narbonensem. Nulla ratio finit (inquit) ut inter Episcopos habeantur qui nec à clero, nec à plebe sunt expetiti. Vnde cum quaestio de male accepto honore nascatur, quis ambigit nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum. En alteram & diuinam quoque teste Cypriano, teste Origene, teste Clemente, teste omnis vetustatis consuetudine Apostolicam traditionem, ut Episcopus non creetur sine suffragio plebis, at ubi hodie talis? Haec si considerasset Franciscus Thurianus vir alioqui doctus non ita absurde scripsisset & confusè de Hierarchica ordinatione, in qua illud serio praeferit quod ipsius Clemens in Apostol. constituti. in persona Petri dicit li. 7. cap. 2. Episcopum ordinari debere omni ex parte reprehensione carente, et ab omni populo electum, qui, inquit, die Dominica constituatur in medio cleri & populi, & ab alio Episcopo alta voce tunc dicatur. Estne hic (ò Domini) quem petitis in rectorem? censetis eum dignum hac illustri gubernatione? fuitne & adhuc nunc est cultor vere pietatis erga Deum, & iustitiae erga homines? Domumne suam recte administravit? Demum ijs annuētibus quod talis sit, per tres vices ordinetur.

Alioqui

DEDICATORIA

Alioqui (ut idem Clemens ait lib. 8. cap. 1.) qui sic non ordinatur, sed aut nequitia, aut imperitia, vel in Episcopatu, presbyteratum, aut diaconatu nec iustus, nec ueritatis studiosus, nec ualens predicare uerbum Dei, nec procedens in mandatis Domini, qui talis non est, neque certe Episcopus est (ait) sed falso nomine gaudet, ut qui non a Deo sit constitutus, hac Clemens.

Cuperem nunc scire a predicto Thuriano aut quouis Iesuita quomodo poterunt defendere suos presbyteros, pastores, & monachos, sacerdotes, ne dicant Episcopo a falsitatis nomine et pseudo presbyterorum? Scio adducent mihi illud Irenei dicentis li. 4. c. 44. Oportet ijs qui in ecclesia sunt obaudire presbyteris, qui successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus successione charisma ueritatis certum secundum placitum patris acceperunt. Reliquos uero qui abscedunt a principali successione et quocumque loco colliguntur, suspectos habere (non dicit exurere) uel quasi hereticos et male sententia, uel scindentes et elatos, et sibi placentes, aut rursus ut Hypocritas quastus spe aut uana gloria hoc operantes. Qui adferentes ignem alienum, id est alienam doctrinam (audiant hac pastores etiam qui aliquo nomine Euangelij gloriantur et orant humiliter Deum pro cognoscenda ueritate) a caelesti igne comburentur. Hac Ireneus Apost. penes discipulum. Nunc quid si ego D. Thuriano ostendam aut Oecolapadium, aut Bucerum, aut M. Lutherum qui successionem habet Apostolicam & auctoritatem ad predicandum per manus impositionem, id est, a Petri sede (si hoc requirit) demum et ordinate electum a clero et populo Wittbergensi in pastorem iuxta Clem. regulam, quid inquam ille cum suis respondebunt? Quod si alterum membrum in eo requirunt, nimirum ut Charisma ueritatis habeat. Prodeant, et certent cum Augustana confessionis auctoribus. Et si iudicem equum requirunt admittent (opinor) utriusque August. clamantem. Non audiamus, hac dicit Lutherus, hac dicit Papa, sed hac dicit Dominus. Audi igitur Thuriane teipso teste clamantem Dominum Deum per uocem Clementis. Episcopus eligatur a toto populo inculcata uita, eruditus, sanctus, et qui nouerit annuntiare populo

Qui sint habendi & honorandi pro ueris pastoribus.

Augustana confessio catholica.

EPISTOLA

verbum veritatis . Hoc esse faciendum affirmat Lutherus & fecit facitq; hodie eius successio per uniuersam Saxoniam, Augusta, Norimbergæ, Argentorati: produc huc tutelam vestrorum ordinationem . Rursus Dominus precepit : Bibite ex hoc omnes . Lutherus Deo omnipotenti obediendum clamat, vos dicitis, Non est necesse . Dominus dicit : Inuoca me in die tribulationis tue . Hoc faciunt p̄j Euangelici & in pietate . Vos cogitis vestros etiam & defunctos inuocare homines . Dominus dicit : Adorabis Dominum Deum tuum, & illi soli seruias . Vos prætento igne & gladijs pertrahitis vestros ad imaginum lignearum cultum . Dominus dicit . Qui credit in me transiuit de morte ad vitam . Vos dicitis, transibit de morte ad pœnam . Dominus dicit : Cùm ea feceritis quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus . Vos affirmatis quod etiam si vix inceperitis quidem facere quod præceptum est, vos habere opera supererogationis . Dominus dicit , Gratis sine operibus iustificatur homo, & credit ei Lutherus . Vos dicitis, opera mereri iustificationem . Dominus exigit obedientiam inchoatam iuxta sua mandata, & moralis legis obseruantiam pro cuiusque facultate possibilem, damnat autem supinos & contemptores : id quod diligenter annuntiant Euangelici . Vos præteritis Dei mandatis exigitis obedientiam iuxta traditam homini ditionem humanam, & huic pollicemini ex opere operato & si possibile re- ne bono motu cordis ex fide vitã aternam . Sed redeo in viam . quiritur à Deo Videat nunc æquus lector vtri ecclesie adherere aut velit aut & mercedẽ habet in futura vita . libenter sequeretur omnem Apostolicam traditionem si per tempora & charitatem liceret , an illi quæ & illam & hanc contemnit . Sed dicet aliquis forsitan non malo zelo, Papa & Episcopi dispensarunt super constitutionibus Domini: & sanxerunt (verbi gratia) sufficere laicis alteram speciem sacramenti . At audiat ille idem quid Bernardus confidenter pronuntiet libro de Dispensa . & præcep . In diuinas traditiones (inquit) non cadit ab homine dispensatio, bene à Deo ubi & quando

Obediẽtia iuxta Dei mandata homini possibile re- quiritur à Deo & mercedẽ habet in futura vita .

DEDICATORIA

quando ipse vult &c. Si igitur Papa est Deus, dispenset, & tu quisquis es in Pontificatu utere securus dispensationis privilegio. At si non est Deus, cogita quomodo dispones sermones tuos in die iudicij. Caterum quod ad reliquas traditiones hominum attinet (ne impingas etiam Evangelicis quod eas ut pote Apostolicas ferè, non obseruent) audi quomodo concludit Bernardus. Quaecunque ab hominibus instituta sunt propter charitatem, propter charitatem aboleri possunt. Hac est mirabilis & proculdubio diuina Bernardi sententia, qua securos reddere hodie potest pusillanimes euangelicos & praesertim pastores, & Episcopos (cuius forsitan virtute fretus nostro tempore reformauit suam Coloniensem ecclesiam optimus ille Archiepiscopus Colonienfis Hermannus Comes à Veda, si optimū pastorē ingratissimæ oues audire voluissēt) quod aut Romanas aut ecclesiasticas traditiones omnes non obseruent. Nam etsi fatendū esset omnes eas quondā institutas pia ut vocant intentione siue ob charitatē, tamen quia credita sunt teste experientia in horrendū venisse abusū, aut pugnare contra charitatē, merito ob charitatē aboleri possunt. Miror proinde cur Germani aliquot Episcopi neq; omnino certè indocti, neq; mali, neq; (quod ad illorū decus non potest non referrī) sanguinis innocentū Christianorū cupidi, vereantur instaurare suas ecclesias freti hac Bernardi sent. Quòd si obstat doctrina nō scripta de Primatu Pontificis & illius auctoritate in omnes alios Episcopos, audiant ex Bernardo ad Eugenium Papā quousq; sese extendat talis eius potestas, si quā illi singularē, illi in quā ordinate ut diximus & electo & confirmato, concedere pra alijs oporteret. Ergo (inquit Bernar.) potestas vestra in sollicitudine est non in dominatione, in criminib. est non in possessionib. Nā propter illa accepistis clauēs regni caelorū, prauaricatores utiq; exclusuri non possessores &c. Audis lector, et quisquis in pontificatu Pastoris & officium & nomen legitimū habes? In tua crimina habet Papa aut Episcopus potestatē, non in tuas possessiones, tui habet sollicitudinem non dominiū. Si igitur tu

Solus Deus potest dispensare de suis statutis

Quidquid est ab hominib. institutum propter charitatē, propter charitatē potest omitteri aut aboleri.

EPISTOLA

tibi nullius criminis conscius es, ob quod merito debeas excommunicari, quid excommunicationis fulmina reformidas? Si probatus es et examinatus, si legitime à populo et clero electus si à tuo superiore confirmatus, si dictante hoc tibi cōsciētia, zelo pietatis & diuine gloriæ promouēda studio, episcopatus aut pastoratus culmē appetisti, scias te in solidū tenere tuū Episcopatum. Proinde iam gregem habes tibi à Domino concessum in quē quoq; & solam excommunicandi potestātē habes, cuius tu ipse reddes rationē non Papa pro te. Quare modo eum bene, ordinate, & iuxta Dei voluntatē ex eius verbo elicitā pascas, nihil ad Papam quomodo eum pascas. Comandū tibi est omnibus modis, ut ille in viam salutis & portū ducatur, tua prudentia hoc cōmisit Dominus, an per ambages traditionum melius an citra illas tutius deduxeris. An relaxando ad illius salutē etiam instituta ecclesiæ & quælibet vota, aut pœnarū publica spectacula an retinendo. Proinde ut imperij tui in plebem & gregem tibi subditum, ut eius docendi & modos noris & limites à Deo, & tota antiquitate præscriptos, in subijcio tibi Chrysoſtomi & August. duas aureas sententias, quib. veluti gladio ancipiti refecare poteris omnes nodos difficultium questionum, quibus Pontificij hæctenus miseras conscientias detinent vinctas veluti nodo Gordonio. Ait ergo Chrysoſtomus homel. 12. ad Ephes. Non dominamur fidei vestræ charissimæ, neque Domini aut imperij iure ista præcipimus, sermonis nobis doctrina commendata est, nō principatus, nec potestatis authoritas. Ordinē tenemus consulentiū & adhortantiū. Qui consulit, sententiā suam dicens auditorē non cogit, sed in illius potestate opinionem liberam relinquit, in hoc culpabilis pastor omnis, si non quæ & decent & oportet dixerit. hæc ille: Er Episcopū præscindentem sibi omnem potestatem in ordinādis caremonijs, & charitati locum dantem? Proinde si bona et utilia præcipit, christiani populi erit obedire, non illius ad obedientiam cogere, si quid ordinat ad ecclesiæ & religionis decorum & concordia charitatisq; vinculum, plebis erit recipere, modo

Duæ præclare sententiæ Chry. & August. ad solucendas omnes hodiernas controuersias de autho.

Episcopus uerbi Dei doctrinam habet & authoritas. gladium, non dominij in suis oues.

DEDICATORIA

modo charitati liceat illa ommittere, alioqui charitas illa omnia suffert, omnia sustinet. Tam ad doctrinā veniamus & audiamus Augu. scribentem ad Paulinam epist. 112. Si quid (ait) diuinarum scripturarum, quæ canonice in ecclesia nominatur perspicua firmetur auctoritate, sine dubitatione credendū est, alijs vero testibus aut testimonijs quibus credendum suadetur tibi vel credere, vel non credere liceat quantum ea momenti ad faciendā fidē habere, vel nō habere perpenderit. hæc ille, quem iuuat Ambrosius in Lucā dicens. Si non vis errare, sequere scripturam. Idem Chrysost. in Matth. Nemi nisi credendum (necessario) nisi dicat vel faciat quæ conuenientia sunt scripturis, in quibus (addit Augu.) ecclesiā requiramus, nec audiamus hæc dicis, sed audiam⁹ hæc dicit Dominus. hæc illi. Cæterum quia (ut ait Hieron. in Zacha. c. 1.) in scripturis sanctis sensum ac mentē magis quàm uerba requirere debes, obserua diligenter lector, ut in interpretandis scripturis, quæ præsertim fidei & salutis negotium tangunt, non nouitatem tui cerebri sequaris, aut solius huius, illiusue doctoris sententiam, sed (ut bene monuit ante mille annos Vincentius Lyriensis) sequere uniuersitatem, antiquitatem & consensum, omnium uel penè omnium Patrum scripturam interpretantium, uel de aliqua re (hoc addam ad ecclesiæ nostræ pacē) nō contra scripturam sententiū. Alioqui (ut uno exēplo concludā) per Deum te obtestor amice lector, cū D. Basilius magnus alioqui uir dicit in oratione quam de quadraginta Martyribus scripsit. Si quis in aliqua tribulatione fuerit, hos sanctos inuocet, & cū Origenes illo longe antiquior & forsitan doctior dicat cōtra Celsum. Omnes interpellationes, omnia uota, deprecationes & gratiarum actiones destinandæ sunt ad Deū, Angelos autem inuocare non est rationi consentaneū, et hoc ipsū prohibet ne quis audeat preces offerre, nisi soli Deo, qui unus omnibus abunde sufficit per seruatore[m] Dei filiū Iesū Christū, obsecro, inquam, utrius consiliū potius sequi uelles Basilyne an Origenis? præsertim etiā cū et hic habeat

Credendū est quicquid in scriptura cōtinetur interpretatio ab antiquitate & consensu petenda.

Ecclesia in scripturis requirenda.

Antiquitas, uniuersitas, & cōsensus omnium uel penè omnium patrum scripturam interpretantium sequendus.

EPISTOLA

secum verbū Dei et scripturam precipientē (cui & Basilius et August. & quilibet sanctus cedere & debet & oportet, alioqui va illis) & dicentem. *Inuoca me in die tribulationis tua & ego eripiam te et glorificabis me.* Restat nunc Eucharistia quā Pontificij adorandam esse dicunt, quia est & vocatur Corpus Christi. Graue argumentum profecto à scriptura deductū, si non esset ambiguum. Sed quid si ego sic quoq; à scriptura argumenter. *D. Petrus est corpus Christi & os de ossibus eius & caro de carne eius, ergo est adorandus, quomodo argumentum soluēt? Eget ergo, ut vides lector interpretatione hac vox corpus Christi. Nam si panis quem dedit Discipulis Dominus & hodie adhuc dat est proprium & naturale corpus Christi, errauit ergo tota antiquitas, tota vniuersitas Patrum, totus illorum de hac re consensus. Si ergo Eucharistia naturale corpus Christi est, & illud ipsissimum quod in cælum post resurrectionem ascendit, errauit Damascenus qui ait lib. de orthodox. fide. Dominus coniungit cum pane & vino suam diuinitatē & panem facit carnem suam. Corpus tamen Christi non descendit de cælo in panem. Errauit quoque & Cyrillus in catechesi sua dicens: Panis non est post consecrationem nudus & simplex panis, sed cum eo diuinitas. Fædè errauit Tertullianus exponendo hoc modo verbum Christi. Hoc est corpus meum, intellige, inquit, est figura corporis mei. Cui fædè consensit Augustinus cum ait. Non veritus est Dominus dicere, hoc est corpus meum, cum daret figuram sui corporis. Mala est definitio Clementis Alexan. dicentis, Eucharistia est temperatura vini & verbi. Male dixit Origenes: Panis Domini in ventrem abit & per ventrem recedit, de quo mali edere possunt, at de verbo quod caro factum est nullus malus edere potest. Errauit Chrysostomus cum ait. In hoc calice neque verum corpus neque verus eius sanguis continetur, sed mysterium illius. Male dixit Rabanus. Quia Christum oportuit ascendere in cælū, quando cōmunicamus eo mentē dirigere debemus. Reliquit. n. nobis in terra sui corporis figuram seu characterē.*

Errauit

DEDICATORIA

Errauit Epiphanius in An. dicens: Eucharistia habet id quod est secundum imaginem Dei, non tamen ad equalitatem, sed per gratiam. At ipsum Dominum nostrum nouimus totum sensituum, totum mouentem, totum lucem, sed qui id Eucharistia & nobis cum gratia largitus est. Errauit Gelasius Pontifex, dicēs: Sacramenti substantia manet, licet mutetur in diuinam naturam. Non dicit quod mutetur in Deum. Errauit deniq; (vt finem faciã) Theodoretus Cypri Episcopus, cū ait. Non mutauit Dominus substantiã panis, sed illi addidit gratiam sui corporis. Cui errans consentit Theophylactus in Luc. dicens: Dominus panem conuertit in virtutem aut gratiam sui corporis. Idem Augustin. Domino dicente. Quid si uideritis Dominum ascendente ubi erat prius, tunc sciētis, ait, quod gratia corporis eius non consumitur morsibus. Iterum: Si Eucharistia est ipsissimus Christus, malè dixit Paulus, quod sit panis Domini, qui sit à nobis manducandus, donec ueniat Dominus. Malè dixit ad Heb. 8. Quod si Dominus noster Christus esset super terrã, nollet esse sacerdos secundũ legem. Malè cum ipso errauit August. in Psal. 75. dicens: Si Dominus noster Christus esset super terrã, undiquaq; conueniremus cū muneribus, nunc aut̃ ascendit, & sursum est, ueritas aut̃ eius nobiscum, cui offeramus munera, humilitatem scilic. Malè illi consentit Hieron. in Prouerb. dicens, Christus nunc corporaliter non est in Ecclesia: surgens enim, ascendit in cælum. Dicit hîc forsitan aliquis Vbiq; ista. Fateor, non est nobiscum uisibiliter, at adest inuisibiliter: nam postquam glorificatus est, iam ubique est: Errauit ergo Augustinus, qui cum Scriptura & tota antiquitate dicit in Iohannem 50. Vnus Iesus ubiq; per id quod Deus est, in cælo autem quod sursum est, & quod oculis uidemus, per id quod est homo. Semper quidẽ diuinitate nobiscum, sed nisi corporaliter abisset à nobis, semper eum carnaliter uideremus. Errauit cū eo Origenes dicens: Non est homo Christus, ubicunque duo uel tres fuerint in nomine eius congregati, sed uirtus diuina, qua est in Christo, neq; hac dicentes,

E P I S T O L A

inquit, Christum solvimus, sed unicuique natura suam proprietatem seruamus. Errauit Cyrillus, dicens in Ioh. Credere omnes Christianos oportet, quod quamuis Christus à nobis absit corpore & anima, semper tamen diuinitate est praesens. Hec igitur habes Lector, qua te certiorē reddere possunt, quod Eucharistia non sit corpus Christi ipsissimum. Quid ergo dicēs: Fallit nos Christus, nihil nobis dat in cæna præter panem, ut Zuingliani dicunt, & qui Calvinū sequi videntur? Absit. Verè enim ipsa Eucharistia est caro Christi (ut ipse Christus ait) & consentit Iustinus, Irenæus, Augustinus, & alij, vere, inquam, est corpus Christi, at non illud quod in cælo est, sed sacramentū illius, gratia caro, non natura, potestate siue virtute, non actu. Deniq; in pane est veritas carnis Christi, non ipsissima eius caro, quæ sursum est, gloriosa, tangibilis, visibilis, & animata. Proinde certum est quod dicit Cyrillus, ore totius antiquitatis scribens ad Calon. in hæc verba. Non horremus carnem & sanguinē apposita sacris altaribus. Condescendens enim Deus, nostris infirmitatib. infudit in panem & vinum vim vitæ, & ea conuertit in veritatem suæ carnis. Sic dicit Theophilus Alex. Dominus panem & vinū conuertit in veritatem suæ carnis. Sic dicit Irenæus: Eucharistia verè Christi caro est. Sic Concilium Nicenum: Verè eius carnem comedimus, & verè eius sanguinem bibimus. At nota benè, non dicunt, quòd sit vera eius caro, aut quòd comedimus verā eius carnē, sed verè. Et quare rogas? Respondet Cyrillus: Quia sacramentum nostrum non stabilit anthropophagiam, quia horrendum est, & scelus quoddam comedere crudā hominis carnem. Deniq; (inquit August.) quia non est fas Christum vorare dentibus. Certum est igitur, ex his fiedè errasse, ne dicam impiè, Pontificios, quorum vnus, Thomas scil. dixit, Apostolos, de Aquino & si celebrarunt cænam, cum Christus esset in sepulchro, disse Christum mortuum, & sine anima: aliàs (ait q. 74) nunc comedimus eum cum sua anima et quantitatis per concomitantiam. Affirmat amplius Biel ille Tubingensis, dicens.

Vera de Eucharistia doctrina ex Cyrillo.

Horrenda doctrina Thomæ de Aquino & Pontificiorum.

Apo-

DEDICATORIA

Apostoli ante passionem comederunt Christum mortalem, nunc verò ore comedimus immortalem. Sic Rupert. in Iohan. Christus, ait, est in sacramento in ea specie, quia lanceatus est, & pependit, O dogma, ne Turcis quidem ferendum. Et miramur, o Principes, si Deus punit orbem? Mitius ergo & verius Augustana vestra cōfessio, si bene intelligatur, ait, quòd Christus adest sacramento, nō solum efficacia (ait Melanchthon in Apologia) sed etiam substantia. Hoc est ergo, quod hoc tractatu probare intendo. Sacramenta non esse nuda signa, sed quòd (ut ait Cyprianus de Cæna) visibilibus sacramentis ineffabiliter diuina sese infuderit & adsit essentia. Vnde certò constabit, quomodo panis dicatur caro Christi, idq; in veritate, non inani nomine per mysticam benedictionē à sacra Christi carne in panem & vinū illapsam (ait Cyrillus) non per realem coniunctionē vera carnis ipsius siue gloriosi corporis cum pane. Quare bene cognita, pax omnibus Euangelicis ecclesiis restitui poterit, opinor. Cuius rei & laudem omnē & felicem successum, si quis is erit, vni & soli Deo ut tribuatur, ita ab omnibus Christianis tribui cum multa gratiarum actione, & tribui posco & flagito, qui aliqui iudicio Ecclesie Catholice & omnium Academicarum Euangelicarum humiliter me subijcio. Quis aliqui ego sum, nec professione Theologus, nec rerum aliarum celebris, qui post & tantos viros de tam difficili mysterio pronunciare audeo? Nisi fortè hæc sit diuina providentia abyssus, qua interdum Dominus sua secreta hominibus reuelat, & effatur admirabilia etiam per idiotas & asinos, qui mutes reddit eloquētes, & qui sterilitatis ratione tristes, inuerso nature ordine beata prole latificat. Cuius rei ut aliquam vobis fidem faciam, Principes potentissimi, & Ciues clarissimi, en suscipite hanc qualemcumq; zelo tamen pietatis in lucem à me editam, voluntarij mei exilij pro concordia religionis sæturam, vos, inquam, qui tot iam annos tanto cum vitæ periculo, & bonorum vestrorum iactura, in pulcherrimam tum indagandæ, tum tunc de veritatis curam incum-

visibilibus sacramentis ineffabiliter diuina sese infundit essentia.

EPIST. DEDICAT.

bitis. Quocirca sint licet, qui in Principibus & clarissimis Rebus publicis audire gestiunt bellicas virtutes, quibus aut eorum progenitores, aut praedecessores claruerunt, quo & illis talium rerum amulis gratulentur, malo tamen eiusmodi rerum encomium, si quod inde elici potest, ijs relinquere celebrandum, quibus & factorum magnitudinem & praestantiam, facundo pariter orationis genere adaequare dabitur. Sat mihi erit in praesentiarum pro tenuitate, qua prae ditus sum, loquela, quod eas in vobis & commendem, & admirer virtutes, quae sole, quicquid aliàs defuerit, ipsos & Reges, & Principes, & Respubl. exornant, quae sunt studium promouenda verae religionis, gloriae Dei, & iustitiae, quas Deum omnipotentem precor, ut in vobis & augeat, & conseruet ad animarum vestrarum sempiternam salutem.

Argentorati, Calen. Augusti. Anno Domini M. D. LXXIII.

PRO SEDANDIS RELIGIO- NIS CONTROVERSIIS

Liber Primus.

*Ad Pontificios, tractans de dignitate & mysterio
sacrosancta Eucharistia.*

AVTHORE IODOCO HARCHIO
Montensi Medico.

VENIO ad grauissimam nostræ religionis controuersiam, quæ de Eucharistia est, quam tanto operosius enucleare, tanto diligentius excutere necesse est, quo magis ad animæ nostræ salutem est necessaria: quum contineat (ut ait Cyprianus tractatu de cœna Domini) & mysteriorum & secretorum diuinorum summam. Licet autem egeat ipso Dei spiritu, qui de spiritalibus dicturus est, quem hactenus nec fidei meæ tenuitas, nec charitatis ignis tepidissimus ab omnipotente Deo potuit liberalius impetrare, opto tamen nunc & supplici desiderio animi deponco, ut adsit euocatus, humilique prece sollicitatus, suggesturus ad Iesu Christi gloriam imprimis, deinde ad meam aliorumque salutem, id quod factu opus erit, ut quod Salomon Prouerborum 22. requirit, nos animi promptitudine quadam exequamur. Nimirum ut qui iam sedemus ad mensam potentis, diligenter attendentes quæ nobis apposta sunt, talia & illi præparemus. Nam si de Domini corpore in hoc sacramento uerè manducamus, cum illi de litæ sint esse cum filijs hominum, necesse est quoque ut nos illi de sua carne in nobis escam præparemus. Experia-

*Euch. mysteriū
continet & my
steriorū & se
cretorū diuino
rū summam.*

*Quid sit adde
re quintā par
tē sanctificatis*

mur igitur (eodem adiuuante Domino) an nos qui ha-
ctenus de sanctificatis per ignorantia comedimus, quin
tam ad id partem sufficere possimus, vt præcipit Leuit.
Id quod fit (inquit Rabanus ille) quando visibilia interi-
or homo transfert ad inuisibilia & intelligibilia, & sic
virtute fidei Christo concorporatur, aut dum exterior-
es corporis sensus intus ad spiritalia conuertuntur.

A qua doctrinæ ratione quàm abfuerint scholæ Pon-
tificiorum, apparebit ex dicendis. Nam etsi quomodo
Christi caro manducetur, ipsi multum desudantes mul-
tis verborum sententiarumque labyrinthis sese inuol-
uant vt rem explicent, totum tamen implicatum re-
linquunt tandē. Id quod ferendum erat, nisi veluti pro-
coronide, nonnulli ex illorum grege (Hosium Cardina-
lem, & Lindanum intelligo) horrendum & letalē opi-
nionis suæ de Christo dentibus manducando infingerēt
aculeum. Cæterum videamus an Deo nostros conatus
adiuuante tanto veneno remediū & antidotō inuenire
possimus. In cuius rei spem ex eo adducor, quod mihi
persuasum sit, me (gratia Dei) ex hīs esse si non opere, ani-
mi tamen æmulatione pia, de quibus loquitur Diuus

*Quis sine peri-
culo inuestigat
mysteria Dei.*

Basiliius lib. de Spiritu S. cum ait. Gaudeat omnis anima
quæ de diuinis quærit, si modo talem habet oculum,
vt talia, quæ sunt inuisibilia & aditu difficilia sensim &
videre & quærere possit. Nam si sic quærit apud eum
quem quærit habitare potest: tum autem habitat, quan-
do cum fide quærit. Nam etsi non inuenire accidat, nō
tamen remouetur ne in fide eius habitet quem quærit,
sed dicit cum Dauid: Mirabilis facta est scientia tua ex
me, confortata est, & non potero ad eam. Et secundum
Patrem lunaticū: Credo Domine, adiuua incredulitatē
meam. Cum igitur talem habeamus intentionem
de natura huius diuinissimi Sacramenti quæramus, ip-
se enim qui quæritur ipse est qui quæsitus dabit cogni-
tionem

tionem vti spero. Animaduertamus igitur diligenter, quæ fuerint de venerabili hoc mysterio, imo quæ nunc adhuc sit tum sacræ scripturæ tum veterum Patrum sententia: Quo iuxta Vincentij Lyrinensis saluberrimum consilium, antiquitatem sequentes, vniuersitatem & consensum, tam ardui negotij veritatem eliciamus.

In antiquitate vniuersitate, et consensu omnium patrum ac quæscendum.

Est igitur hoc sacramentum singulare quidem & inexplicabile Dei donum, destinatum ad totius corporis Christi alimoniam, mysticumque totius ecclesiæ Christianæ alimentum, vt fatentur omnes omnium ætatum doctores. Cæterùm quia noluerunt infiniti Euangelici hoc adorare nutrimentum, deinde fateri, id ipsum quod oculis videtur & manibus tangitur, tum ore dentibusque premitur, sit ipsemet realiter Christus occultatus sub specie & accidentibus panis & vini tantum, quia inquam noluerunt hoc credere & fateri, meritò exusti sunt, vt dicunt nonnulli Pontificij.

Cur tot euangelici exusti.

Verùm quid ad hæc dicam? Quisnam putas incitauit eos ad tantam animi pertinaciam, vt non dubitarint potius mortem oppetere, quàm adeo impiæ doctrinæ consentire? Nescio: nisi fuerit ipse Diuus Paulus, qui, Quotiescunque (inquit) panem Domini & calicem bi-

Manducanda est Euch. in memoria Christi donec ueniat Christus, ergo Euch. nõ est ipse Christus.

betis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. En panem Domini vocant Eucharistiam: ergo non est Dominus. En & illud, donec veniat, nondum igitur venit in panem, neque est in pane. Nec est quod quis hic tergiuerfetur & dicat, Donec veniat, scilicet visibiliter: nam hoc addere scripturæ est & torquere illam.

Quare verbis Apostoli simpliciter inhærendum, quorum sensus etiam pueris manifestus est. Nam quis non intelligit & inde inferre potest. Hoc mihi comedendū est donec herus veniat; ergo herus nec præsens est, nec comeditur.

Sic intellexit D. Hieronymus in 1. ad Corin. scribens super illud: mortem Christi annuntiabitur donec veniat. Tam diu, inquit, memoria opus est, donec ipse venire dignetur. Sic facit qui peregrè proficiscens aliquod pign⁹ ei quem diligit relinquat, vt quotiescunque illud uiderit possit eius amicitias & beneficia commemorare, quod uidere non possit (si diligit) sine fletu & ingenti desiderio. Stabiliunt hunc sensum & ipsa Christi verba ad Apostolos cùm ait, hoc facite in mei memoriam.

Quis porro nescit memoriam fieri absentium non presentium? At dices: verba Domini etiam clara sunt, cùm ait: Hoc est corpus meum. Respondeo clara quidē sunt quinimò & uerissima, sed quia in eorum simplici sensu reluctatur & oculus & tactus, necessum est ut subueniat intellectus. Peccat proinde (ut ait in Ioann. Cyrilus) qui ueluti temulentus exclamat. Quomodo potest hic nobis dare corpus suum ad manducandum? sed nū

In assertionibus diuinis (Quomodo) non est sēper infidelitatis signum quod interdū etiā est necessarium.

peccat, qui in re ardua credens Christo, humiliter petit quomodo? Hac doctrina fretus forsitan Augustinus libro de Baptismo ad infantes. Christus, inquit, ascendit in cœlum quo die uoluit, illic modo est, quomodo ergo est hic panis corpus eius? Vides quod illud (Quomodo) non sit peccatum, ubi non parit uerbi Dei contemptum ex incredulitate, sed humile discendi desiderium? Quid quòd omnibus Christianis necessarium est, multò minus explodendum, ne de sanctificatis mysterijs commedat quis per ignorantiam. Et sic grauer peccet ut habet Leuiticus: testante id Cypriano lib. de unctione & dicente. Christus dedit corpus suum Iudæis crucifigendum. Apostolis uero panem & uinum, ut ipsi docerent populum quomodo panis est corpus eius, percipis lector? Si Apostoli & eius successores debent docere populum, quomodo panis siue Eucharistia est corpus Christi, nonne etiam tenetur populus id ipsum diligē-

ligeret exquirere? & quamobrem dices? quia (respondet Chrysoſtomus in Iohannem) litera & carnalis horum Chriſti verborum intellectus occidit. At literaliter ſiue carnaliter (inquit) intelligit verba Chriſti, qui illa, vt dicuntur, accipit, nec aliud excogitat. Miror quid ad hunc respondebitis vos Pontificij, qui ferro & igne exigitis ab omnibus Euangelicis, vt credant quòd Chriſtus inuiſibiliter cum carne & anima, offibus & neruis (ſic habet Cenuſa Tridentina) latet ſub accidentibus panis & vini, interim Chryſoſtomus cum multis alijs minatur nobis mortem accipientibus & intelligentibus Chriſti verba de manducando corpore ſuo literaliter ſiue carnaliter. Idem nobis minatur & Origenes in Leuiticum 7. aſſerens, moriturum eum, qui hæc Chriſti verba, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: ad literam intelliget. Non minus pollicetur & Auguſtinus in Pſalmum octuageſimum nonum. Non hoc corpus quod videtis manducabitis, inquit, nec bibituri eſtis illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt qui me crucifigent: Myſterium vobis commendo, ſpiritualiter intellectum viuificabit animas veſtras. En paucis Auguſtini mentem de Euchariſtia, amice Lector. Hoc eſt corpus meum (inquit Chriſtus,) exponit Auguſtinus: Non illud quod videtis, ſed myſterium ſiue ſacramentum illius. Intelligite Chriſtum ſpiritualiter, & viuificabit vos: ergo ſi carnaliter, occidet vos, & cæt. Non ergo damnabitis me, opinor, ſi horum & veſtigijs & præceptis inſiſtens, humiliter inquiram, quomodo verum ſit quod dicit Dominus, Hoc eſt corpus meum. Simul quoque ſi fideliter pro talento mihi à Domino conſeſſo doceam populum cum Auguſtino, quomodo panis eſt corpus Chriſti. Audiamus igitur & Scripturæ & Patribus conſentientem & ſic inclamantem Cyrillum ad re-

Intelligit carnaliter verba Chriſti de manducanda ſua carne, qui illa ut dicuntur accipit, nec aliud excogitat.

Qui verba Chriſti de ſua carne manducanda intelligit carnaliter, morientur.

prehensionem Theodor. Sacramentum nostrum, ait, non asserit *αὐθροπεφαγίαν*, hoc est, hominis manducationem, nec mentes quæ piè credunt de Christo, extrudit ad tam stultas & impias cogitationes, vt de rebus cogitent, quæ non possunt apprehendi nisi sola, pura, & exquisita fide. Audis Christiane Lector? Pontificij dicunt, quòd Christus verus Deus & homo manducetur ore & dentibus in Sacramento, at Cyrillus dicit, quòd vel hoc solùm cogitare sit impium, vt reuera impijssimum est. Corroborat Cyrilli sententiam audacter Augustinus libro Sententiarum Prosperi. Non est fas, inquit, vorare Christum dentibus. Quare (ait libro tertio de Doctrina Christiana) cùm dicit Dominus: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis, quoniam facinus vel flagitium præcipere videtur. Figuratum esse locutionem intellige, qua præcipitur, passioni Domini esse comunicandum, & diligenti memoriæ mandandum, quòd Christus pro nobis mortuus est. Hæc Augustinus. Ex quo diligenter collige Lector, quòd manducare carnem Christi (naturalem dico) est beneficium mortis Christi & totius passionis eius seriem ad memoriam reuocare, credere quoque, quòd pro te mortuus est, & deniq; cum eo in nouitatem vitæ resurgere. Augustini sententiam probat & ipse Cyrill. in Ioannem libro secundo, capite quinquagesimo octauo. Mysticæ benedictionis communio (inquit) resurrectionis & mortis Christi quædam confessio est, fractum enim panem distribuebat dicens, Hoc est corpus meum. Proinde participatio mysterij vera quædam confessio est & commemoratio, quod propter nos & pro nobis Christus mortuus sit & reuixerit, & propter hoc diuina nos benedictione replet. Percipis

Sacramentum nostrum nõ asserit hominis manducationẽ

Cogitare solũ, quòd homo aliquis manducetur in Sacramento, est impium.

Quid sit manducare ueram & naturalem carnem Christi

Participationẽ mysticæ benedictionis appellat diuinitatis participationẽ per gratiam.

cipis opinor Cyrilli mentem, Christiane Lector, unde hæc potest deduci sequela. Corporaliter Christo unimur, quando carnem eius manducamus, manducamus carnem, quando carni eius participamus. Participamus autem, quando ab eo suscipimus benedictionem viuificantem, suscipimus benedictionem quando mortis & passionis Christi facimus fidelem confessionem & commemorationem, ergo confessio & commemoratio passionis est manducatio carnis. Afferit hoc quoque & Hesichius in Leuiticum, dicens, Nisi Christus mortuus fuisset, non potuissimus eius carnem manducare, sed nunc comedimus, quoties passionis eius memoriam facimus. Hæc ille. Ex quo iam certus es, quòd Christus vt homo neque sit neque manducetur in Sacramento realiter, sed (vt disertis verbis enunciant prædicti doctores) spiritualiter tantum, aut per commemorationem passionis, aut denique sola fide. Id quod sic iterum probat Augustinus in Iohannem. Christus (inquit) dicit se esse panem qui de cælo descendit, hortans vt credamus in ipsum: Credere enim est manducare, quid ergo paras os & dentes? Crede & manducaſti, &cæt. Proinde tantum abest, vt naturalem Christi carnem manducemus ore, vt nullus vnquam fuerit mortalium, qui eam ab eo tempore, quo in cælum ascendit, tetigerit manu. Hinc D. Ambrosius in Lucam. Tangimus Christum (inquit) non corporali tactu, sed fide tantum. Consentit illi Augustinus in Iohannem: Dominus, ait, nos consolatur è cælo, quem manu contrectare non possumus, sed fide. Conuenit cum eo & Cyrillus in Iohannem libro secundo, capite octuagesimo tertio. Ingreditur Christus in nos per fidem & per Spiritum Sanctum inhabitat.

Sola fide aut per commemorationem passionis fideliter manducatur Christus. Nã credere, ait Augustin. est manducare.

Astipulatur omnibus his & Paulus ad Ephesios capite tertio. Flecto, ait, genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, vt det nobis bonitatis suæ virtutem corroborari per spiritum eius, & habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Audis ergo lector, quòd sola fide apprehendimus & tangimus Christum in quantum homo est? Vt igitur semel de ea re dubitationem eximas, audi & nota Diuum Augustinum tractatu in Iohannem. Quomodo, ait, tenebo absentem? quomodo mittam manum meam in coelum, vt ibi sedentem teneam? respondet: Fidem mitte & tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene fide, quoniam ipse absens, etiam præsens est. Nisi enim præsens esset, à nobis teneri non posset. Sed quoniam verum est quod ait, Ego vobiscum sum vsque ad consumationem seculi, & abiit, & hîc est, corpus suum in quo resurrexit intulit cœlo, quod in vno loco sit oportet, maiestatem autem non abstulit mundo. Secundum hanc diuinitatem impletur quod dictum est, Ego vobiscum sum vsque ad consumationem seculi. Sed secundum carnem, quam accepit Dei Verbum, impletur quod dictum est, Me autem non semper habebitis. Nam Christo, vt homini, Deus Pater post resurrectionem dedit immortalitatem, naturam non abstulit. Proinde non est consequens, vt quod in Deo est, sit etiam vbique vt Deus. Cauendum enim, ne sic diuinitatem astruamus, vt auferamus veritatem carnis. Nam quando caro Domini erat in terra, certè non erat in cœlo, & nunc cùm sit in cœlo, non est in terra. Hactenus D. Augustinus, cui ad verbum astipulantur & Vigilius & Fulgentius ille cum tota antiquitate: quibus authoritatem addit Concilium Chalcædonense sub Leone primo contra Eutychem.

*Oportet ut
Christus sit in
uno loco pro-
pter veri cor-
poris modum,
ait Augustin.*

Omnium

Omniū prædictorū sententiā approbat & Cyrillus lib.9. in Ioan. c.6. Credere (inquit) oportet, quamuis Christus à nobis corpore absit, virtute tamen sua omnia & nos gubernari. Nam quemadmodum quando vt homo in terra conuersabatur, tum etiam cœlos implebat & Angelorū confortia non relinquebat, sic etiam cū sit in cœlis cum carne, diuinitatis tamen maiestate terram replet, & cum ijs est, qui eum diligūt. Quamuis enim solum secūdum carnem erat abiturus, adest tamen virtute deitatis. Hactenus Cyrillus, & quid nūc desideras amplius, amice lector, vt tibi persuadeas quòd Christus vt homo non sit in terra, multo minus vt deuoretur dentibus (horreo loquendō) in Sacramento. Vis igitur scripturam quoque, audi & Paulum id ipsum claris verbis & cum iuramento affirmantem ad Hebræ.8. Certè (inquit) si Christus esset super terram, nec esset sacerdos, cū essent qui offerrent secundum legem munera. hæc ille. Cui si iungas quod ad Corinth. dicebat. Quotiescunque manducabitis panem hunc, mortem Domini annuntiabitis donec veniat, quid dubitas affirmare Christum (in quantum homo est) esse in vno loco cœli propter veri corporis modum, quanquam, vt idem Augustinus ait de fide & symbolo, vbi & quomodo sit in cœlo, curiosissimum & superuacaneum sit quærere, tantummodo in cœlo esse eum (inquit) credendum est. Non enim est fragilitatis nostræ cœlorum secreta rimari, sed est nostræ fidei, de dominici corporis dignitate sublimia & honesta sapere. Quæris forsitan vbinam est cœlum (hoc enim semel à me quæsiuit magni nominis theologus, & magno pere miratus sum) Audi quid respondeat Augustinus in Psal. 122. De terra, inquit, Christus in cœlum ascendit. Ecce terra deorsum quam pedibus calcamus, ecce cœlum sursum quod videmus oculis nostris. Sic Hierony-

*Christus abest
à nobis corpo-
re.*

*Oportet vt
Christi corpus
sit in cœlo, qua
modo verò &
vbi, nō est fidei
nostræ inqui-
rere, sed crede-
re.*

mus in Episto. ad Galatas, Infernum sub terra esse (inquit) nemo ambigit. Et Christus qui descendit cum anima in infernum, cum anima & corpore ascendit in cœlum: Hactenus Augustinus, cui addamus istud. Viri Israëlité (inquiunt Angeli) quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui à vobis assumptus est, sic veniet. Cùm igitur visus sit ascendisse in cœlum verus homo, quis non reiiciat somnia eorum, qui eum metaphysico aut nescio quo modo (vero tamen) volunt esse in sacramento, idque citra scripturam, citra veterum Patrum autoritatem. Nam quod Thomas cum suis, eum esse in sacramento affirmat, modo tamen non quantitatiuo, friuolum & impium est, aliud enim docet Augustinus in Ioann. tracta. 4. Quando (inquit) de forma serui cogitas in Christo, humanam effigiem cogita, si est in te fides. Si igitur totus Christus est in sacramento Deus & homo, vt ait Thomas ille, necesse est, vt cum cogito de homine, fingam mihi humanam formam in mente, quæ non est sine quantitate, & sic necesse est vt cogitem me comedere ore verum hominem, quod diximus esse impium. ex Cyrillo. Iam si quis nasutior dicat, non esse quidem in terra visibiliter, sed bene inuisibiliter & tamen realiter, quid ille idem respondebit Hieronymo in Prouerbis scribenti & dicenti. Christus non est corporaliter in ecclesia, surgens enim ascendit in cœlum. Rursus quid Augustino in Psalm. 46. Tollitur quidem (ait) corpus ab oculis vestris, sed non separatur à cordibus, videte ascendentem Christum, credite absentem, sperate venientem, & per misericordiam occultam sentite præsentem. Huic si iungas illud Origen. in Mattheu tractatu. 33. quodnam obsecro habebit vir ille bonus subterfugium. Non est homo Christus (inquit) qui est vbicunque duo vel tres fuerint congregati, neque

Quando de forma serui cogitas in Christo, humanam effigiem cogita, si est in te fides.

Impium est fingere Christum sine quantitate & tamen vere esse in sacramento.

que

que homo nobiscum est vsque ad consumationem seculi, neque congregatis vbique fidelibus homo est præsens, sed virtus diuina quæ est in Christo. Neque (addit) hæc dicentes Christum soluimus, sed vnicuique naturæ suam proprietatem seruamus s. Nam nihil absurdum est ipsum Iesum secundum quendam modum esse vbique, secundum alium peregrinari à nobis. Hactenus Origenes & grauis & antiquus author egregie Ubiquitatis assertores reprehendens, idiomatumque communicationem seruans, in qua prædicatio vtriusque naturæ Christi fit de se mutuo in concreto non in abstracto, ita vt (teste Athanasio) communia personæ fiant, quæ naturarum sunt propria. Alioqui (ait Fulgentius contra Eutychem) impium & sacrilegum est ea quæ sunt propria carnis Christi ad naturæ verbi proprietatem referre, & quæ sunt propria verbi, naturæ carnis Christi adscribere. Approbavit illius sententiam Augustinus epistola 57. Quisquis, inquit, affirmat quod corpus Christi simul & vno tempore est in cœlo & in terra, destruit naturam corporis Christi, hæc ille. Verum quid his immoror? Ipsemet Christus prouidens huius doctrinæ impietatem de sua carne manducanda, murmurantibus Caparnaitis & cogitantibus, quomodo ipse esset carnem suam illis ad manducandum daturus respondit dicens. Hoc vos scandalizat, quia dixi, nisi carnem meam manducaueritis, non habebitis vitam in vobis: Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius? Quid est hoc inquit Augustinus? hinc soluit quod illos mouerat, hinc aperuit vnde fuerant scandalizati. Illi enim putabant eum erogaturum corpus suum, ille autem dixit se ascensurum in cœlum utique integrum dicendo. Cum videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius, certe vel tunc videbitis, quia non eo modo quo putatis erogatur corpus suum, certè vel

*Contra ubi-
quitatis asser-
tores nota le-
ctor.*

*Quisquis dicit
corpus Christi
posse simul es-
se in duobus lo-
cis, destruit na-
turam corporis
Christi.*

*Gratia corpo-
ris Christi da-
tur nobis in sa-
cramento non
ipsum corpus.*

tunc intelligetis, quòd gratia eius nō consumitur mor-
sibus. Nam verba quæ loquitur Dominus, spiritus &
vita sunt. Quid est spiritus & vita, sunt nisi, spirituali-
ter intelligenda? Intellexisti igitur spiritualiter? Spi-
ritus & vita sunt. Intellexisti carnaliter, etiam sic spi-
ritus & vita sunt, sed tibi non sunt, hæc Augustinus. Cu-
ius mentem de māducanda vera & naturali carne Chri-
sti, si vnquam velis intelligere, hinc poteris. Proinde
hoc disces, nunquam nobis debere venire in mentem
vt carnaliter siue literaliter accipiamus verba Christi
quoties de manducanda sua carne nos admonet. Absit
enim vt vnquam tantum tuæ cogitationis scelus ad-
mittas, vt putes literaliter verum esse, quod Christus di-
cit. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non ha-
bebitis vitam in vobis. Aut alioqui panem Euchari-
stia naturalē corpus suum esse, quod ore & dentibus
tibi manducandum præbeat. Satis quippe percipis
hoc quod vides & tangis non esse simile carni aut cor-
pori liniamentis membrorum, (ait Epiphan. in Ancor.)
quomodo ergo panem appellat corpus suum? respon-
det Epiphanius eodem loco sicuti paulo antè August.

*Panis Eucharis-
tia est caro
siue corpus
Christi per
gratiam.*

Est corpus eius, per gratiam nimirum. Siquidem
(ut bene dicit Theodoretus sanctus ille Syri Episco-
pus Dialogo qui Immutabilis nuncupatur). Noluit
Dominus nos hærere in substantia panis & vini, quæ
nobis proponitur coram oculis, ut per mutationem
nominum, fidem habeamus mutationi quæ fit per
gratiam. Propterea dignatus est Christus hoc honore
panem & vinum, vt ea vocarit corpus, & sanguinem
suum, non quod mutauerit eorum substantias prima-
rias, sed quod illis addiderit suam gratiam, hæc illè.
Verùm quæ precor est illa gratia quam dominus addi-
dit pani & vino? respondet Augustinus vt suprà, spiritus
& vita, hoc est verbum viuificum & spiritus sanctus.

*Mutatur pa-
nis propter
mutationem
quæ fit per ad-
ditam illi gra-
tiam, substan-
tia tamen re-
seruatur.*

Non

Non igitur, amice lector, dat nobis Christus corpus illud suum viuificum, crucifixum olim, ore in Sacramento manducandum, sed spiritualem suam carnem & diuinam, impalpabilem & inuisibilem in visibili hoc suæ carnis nutrimento dat nobis mente potissimum degustandam, suæ nimirum diuinitatis substantiam, quæ vt vbique est per generalem præsentiam, ita non nisi per verbum & in nobis est per specialem habitationis gratiam, & potissimum in hoc sacramento, cui certè, vt ait Augustinus, vtrobiq; debemus quoq; specialem patriæ cultum, externis verò illis rebus, in quibus sic habitat, sanctis scilicet. hominibus, & sacramentis (ne quis in posterum putet, ea sic contemni debere, vt hætenus factum est, proh dolor) specialem venerationem. Substantiam ergo diuinitatis accipimus in Sacramento, & cum hac licet similem, non tamen eandem numero (& nota) corporis sui visibilis substantiam. Vnde Ambrosius de Incarnatione Domini: Nam etsi credas (inquit) à Christo carnem esse susceptam, & offeras panem transfigurandum altaribus, nõ distinguas tamen naturam diuinitatis & corporis, & tibi dicitur, si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccasti, quiesce. Diuide quod meum est, diuide quod suum verbi est, ego quod erat illius non habebam, & ille quod meum est non habebat. Suscepit quod meum est (scilicet carnem) vt impartiret quod suum est, scilicet diuinitatem. Hæc ille, & capis lector, intelligisque, quòd in Sacramento solam suam dat tibi diuinitatem, non animatam humanitatem siue carnem, vnde audi & ipsum Athanasium. Quomodo (inquit) fieri potest, vt totus mundus ederet de carne eius, quæ nõ sufficeret paucis hominibus: sed (ait) fecit Dominus mentionem suæ ascensionis, vt retraheret nos à corporalibus cogitationibus, & discerent homines in posterum, quòd vellet eos nutrire è cœlo & pascere spiritua-

liter carne sua, vt sciant omnes, carnem dictam cibum
 cœlestem supernè venientē & spiritualement alimoniam
 esse, quàm ipse det: hæc ille. Et audisne spirituale & im-
 palpabile esse corpus quod nobis dat Christus in alimo-
 niam spiritualement, in visibili licet suæ carnis sacramento
 contentam. Impalpabile igitur dico esse, quod nobis vel
 extra sacramentum, vel cum sacramento, sed fide eru-
 tum, & propter certum Dei verbum in panem illapsum,
 datur manducandum, & intrò in animam recipiendum
 realiter & verè, & audacter affirmo cum Chrystomo,
 Sacramenta quidē esse visibilia & sensibilia, reliqua au-
 tem quæ sub specie panis accipimus & intelligibilia esse
 & insensibilia, quinimò & impalpabilia. Cæterum si ist-
 hic corpus Christi subesset (vt volūt Pontificij) verum,
 & reale, aliquid profectò & palpabile & visibile adesset,
 probante id August. & dicente lib. De essen. diuinitatis.
 Sicut (ait) Dei filium & redemptorem nostrum secun-
 dum diuinitatem inuisibilē & incircumscriptum non
 credere, est impium, ita eundem Dei filium in homine
 assumptum, visibilem, corporeum, atq; localē non cre-
 dere est prophanum. Cui cōsentit D. Hieronymus scri-
 bens ad Pammachium contra Ioan. Episcopum Hiero-
 solymitanum, qui tribuebat animabus post resurrectio-
 nem corpus aerium, quod neq; tangi, neq; videri poterat.
 Vnde & idem Augustin. lib. 22. De Ciuit. Dei, opinor,
 Fides Christiana (inquit) non dubitat, quin post resurrectio-
 nem iam quidem in spirituali sua carne, sed tamen
 vera, cibum & potum Christus cum discipulis suis sum-
 pserit, non enim potestas, sed egestas edendi talibus cor-
 poribus aufertur. hæc ille. Pròinde tale corpus ore non
 comedunt fideles, sed spirituale quoddam vel fide susci-
 piunt è cœlo, vel fide & ore in sacramento, quod constat
 ex terrena (ait Irenæus) & spirituali substantia. De
 priore beatus Hieron. scribit in Comen. epist. ad Corin.

Christus secundum diuinitatē est inuisibilis et incorporeus, secundū humanitatē uerò uisibilis et corporeus.

Dupli-

Dupliciter (inquit) sanguis Christi & caro intelligitur, vel spiritualis illa atque diuina, de qua ipse dicit: *Caro mea verè est cibus: vel caro, quæ crucifixa est, & sanguis, qui militis effusus est lancea.* Hieronymo consentit & ipse Clemens Alexandrinus in Pœdag. suo dicens: *Duplex est Christi sanguis, alter carnalis, quo redempti sumus, alter spiritualis, quo vncti sumus, & per cõsequens (dico) quo nutriti sumus.* Et percipisne, Lector, quòd Verbum Dei æternum siue S. Sanctus est idem qui nos regenerauit, & hodie in sacramento nutrit? id quod satis liquet ex eo quod subiicit dictus Clemens. *Quicquid, inquit, generauit, ei quod generatur, alimentum præbere est consentaneum. Quemadmodum igitur regeneratio est spiritualis, ita & nutrimentum est spirituale.* Hactenus Clemens: cuius insequens vestigia magnus ille Origenes, Clementis discipulus, super illud Matth. Hoc est corpus meum: Panis, inquit, iste, quem Dominus corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum, verbũ de Deo verbo, & panis de pane cœlesti: neq; (vt ait in Leu.) hñc hæreas in sanguine carnis, sed discere potius sanguinem verbi. Id clarius exponit Hieron. in Ierem. Hom. 10. Christianus, inquit, vestitur agno Christo. Sciens enim carnem Verbi Dei verè cibum esse, vestitur ea. Satis proinde hactenus docuimus, corpus Christi naturale non suscipi ore à fidelibus in Sacramento, sed spirituale illud & diuinum, de quo in Threnis capite quarto dicitur, Spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Id exponens Ambr. de Sac. Corpus, inquit, Christi, corpus diuini est spiritus. Est proinde Verbum illud æternum, quod caro factum est, est Spiritus Sanctus, quæ in Sacramento nobis proponuntur, & à fidelibus in animam fidei ore admittuntur, quæ tamen mirabiliter vnita panì & vino, panem & vinum suo modo carnem & sanguinem Christi

Duplex est corpus Christi.

Corpus Christi quod est in Sacramento, corpus est diuini spiritus.

efficiunt, ex quibus etiam alitur caro Christiani, inquit Tertullianus. Hæc (vt tandem finiam) testatur Theophilactus cum Chrysoſtomo ſuper illud ad Corinth. Panis, quem frangimus, nõne communicatio corporis Chriſti eſt ? Communicatio corporis Chriſti eſt, propterea dixit (inquit) quia quemadmodum corpus illud Chriſto vnitum eſt, ſic per panem hunc Chriſto copulamur, &cæt. Quid velles apertius dici, quõdnam corpus, precor, Chriſto vnitum eſt vt homini, nõne corpus diuini ſpiritus, vt diximus ex Ambroſio, nõne verbum Dei æternum, nõne ipſa Chriſti deitas, quæ ſuo modo dicitur corpus? Porrò ne nouum putes, quod verbum Dei æternum vocetur ſuo modo corpus, licet non ſit corporeum, quemadmodum & ſuo modo vocatur panis, caro aut ſanguis, audi Origen. ſuper Matt. Hom. 35. Omnipotens (inquit) eſt verbum Dei, & diuerſis appellationibus nuncupatur, & innumerabilis eſt ſecundum multitudinem virtutum, cùm ſit omnis virtus vnus & ipſe. Proinde non mireris ſi ipſe eſt panis & manducat nobiſcum panem, ipſe eſt potus de vite, & bibit nobiſcum. Idem dicit ſcribens in Exodum Hom. ſeptima. Non mireris (ait) quõd Verbum Dei caro dicitur: nam & panis, & lac, & olera, dicitur pro menſura credentium & poſſibilitate ſumentium: hæc Origenes. Cui adde Cyprianum tract. de Coena ſic dicentem: Aliquando Dominus vocat hoc Sacramētum panem, propter alimenti congruentiam, aliquando carnem, propter naturæ humanæ, quam aſſumpſit, proprietatem, aliquando corpus, propter membrorum in vnum conuenientiam, aliquando ſanguinem, propter viuificationis efficaciam, &c. Accipe & Epiphani. in Ancor. Ipſum (inquit) Verbum caro factum eſt, non mutatū eò quõd ſit caro, nõ tranſmutata deitate in humanam naturam, ſed cum proprio ſuo corpore deitatis, & cum propria ſub-

Deus ſuo quodam modo vocatur corpus, licet non ſit corporeus.

substantia Dei verbi complexus vt sit homo, &c. An-
 maduertis ergo illud (proprio corpore deitatis, vt cū
 audies; Hoc est corpus meum, non statim somnies bra-
 chia, pedes, caput, ossa, & neruos, vt facit Concilium
 Tridentinum, sed corpus diuini Verbi reipsa, carnem
 verò Christi, aut eius corpus, quod idem est) in intelli-
 gibili imagine suscipias sub panis specie fidei & corde &
 ore, interea dum corpus Christi verum & gloriosum a-
 spicis fide in cœlo ad vitæ tuæ exemplum, illius amplif-
 sima in te beneficia ad fauces memoriæ veluti rumi-
 nans pecus, flebiliter & gratus reuocans. Hoc est igitur
 quod hætenus probamus, sola fide naturale corpus
 Christi à nobis suscipi, non ore, quod nec in terra sit, nec
 in omni loco esse possit, si sui corporis naturam seruat,
 circumscriptum vtpote, & cui immortalitatem dedit
 Deus, naturam non abstulit. Scio quid hîc respondeant
 Pontificij: Verum est (inquiunt) quòd dicis, Christum
 non posse esse in duobus locis simul, est tamen tertius
 quidam modus, quo totus Christus est in sacramento,
 non in specie, sed per modum substantiæ, cui ratione
 concomitantiæ adest anima & quantitas, vt asserit Tho-
 mas q. 76. Verum, necesse erit igitur ipsum mentiri Ru-
 pertum in signem pontificium, cū suis asseclis, qui pro-
 logo in Iohannem dicit: Christus adest sacramento in
 ea specie qua pependit in cruce, & lanceatus est. Deinde
 cū idem Thomas dicat eodem loco, quòd si Apostoli
 celebrassent cœnam eo die quo Christus adhuc erat in
 sepulchro, Christus fuisset in sacramento sine anima,
 & proinde mortuus, cur Biel ille in expositione Cano-
 nis missæ aliter intelligit per hæc sequentia verba? Chri-
 stus (inquit) ante suam mortem dedit Apostolis corpus
 suum quale tunc habuit, scilicet mortale, post resurre-
 ctionem dat quale habet, scilicet immortale. Vide nunc
 quomodo quis sibi conciliabit hos patres, & quomodo

*Christus secun-
 dum Thomam
 est in Sacra-
 mento per mo-
 dum substantiæ
 non in propria
 specie, interim
 cum sua anima
 per concomi-
 tantiam.*

*Pontificij di-
 cūt trib. modis
 datum fuisse
 Christū in eu-
 charistia. Nam
 primò eum ui-*

uum et mortalem acceperunt in coena, cum esset in sepulchro, mortuum eum, & sine anima comederunt, nunc deum gloriosum manducamus, aiunt.

Modi praesentiae Christi August. cogniti duo tantum.

Miraculorum Dei non potest reddi ratio.

ferre poterunt Christiani, tantam dogmatis impietatem qua persuadentur Apostolos, Christum comedisse mortuum & viuum, sed adhuc mortalem & nunc immortalem. O dogma horrendum, propter quod non est mirum, si tota Asia, si tota Africa recessit a fide, & nunc persequitur infideles Europeos. Caeterum audiamus Augustinum, qui praeter duos modos praesentiae Christi, quibus vel in caelo est, vel in terra, nullum alium, ne per somnium quidem vnquam nouit, multo minus per miraculum in Sacramen. Dicit in Ioh. 90. Expositis, ait, hisce duobus modis praesentiae Christi, qui nunc sua maiestate, prouidentia & gratia semper in mundo existit, eam ante ascensum eius in caelos praesens etiam carne adesset, in qua cum confederit ad dextram Patris, nunc sane in eadem carne absens est a mundo, arbitror nihil superesse dubitationis in hoc negotio. haec Augustinus. Age ergo, ubi est illa miraculosa praesentia Christi in Sacramento? Adde quod si est miraculum, quod panis transeat in Christum, & miraculi non potest reddi ratio, quis fidelium tam demens aut arrogans esse potuit vnquam, qui operum secretiorum Dei aut miraculorum rationem aut inquirat, aut exposcat? At Augustinus non veretur dicere: Christus quo die voluit ascendit in caelum, ibi & modo est, quomodo ergo est hic panis corpus eius? Et tamen non respondet, vt vos dicitis, est miraculose, sed rationem reddens audet dicere: Vnitas, pietas, veritas, charitas, corpus Christi. Si pietas igitur, si charitas est vera caro & tangibilis, habes ossa & neruos, profecto panis est naturalis caro Christi, qui charitatem nobis & designat & offert: Si non est, sed spirituale quid, verum dixit Christus, quod verba, quae loquitur, spiritus sunt & vita. Bene quoque & Hieronymus, quod verba Christi dicentis, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis de spirituali Christi car-

sti carne intelligenda sunt. Rursus & hoc paucis inferendum, si est miraculum, & miraculi (vti diximus) non potest reddi ratio, cur Cyprianus De Vnctione, Christus, ait, dedit panem discipulis, corpus verò suum crucifigendum Iudæis, vt Apostoli docerent populum, quomodo panis est corpus eius? Quocirca foedè, vt opinor, vtinam non damnabiliter & impiè, hætenus docuistis ô Pontificij, Christum integrum cum neruis & ossibus manducari ore, dentibusque realiter atteri tam ab infidelibus quàm fidelibus, contra claram & Scripturæ & veterum Patrum doctrinam. Cuius rei esto testis & fidelis & antiquissimus, tum & in hac re irrefragabilis Origenes, qui in Matthæum scribens Homelia decimaquinta, vbi apertam ponit differentiam symbolici & typici corporis Christi, quod est Eucharistia, & veri, naturalis, siue gloriosi, quod est in cœlo, sic habet. Panis Domini, iuxta id quod habet materiale in ventrem abit, & per secessum eicitur, nec per se prodest sumentibus, sed super illum dictus sermo est, qui vniciue est utilis iuxta portionem fidei: quæ quidem dicta sint de typico & symbolico corpore. Multa porrò & de ipso Verbo dici possent, quod factum est caro verusque cibus, quem quò comederit, omnino viuet in æternum: quem nullus malus (nota) potest edere. hæc Origenes. Et quomodo, obsecro, nunc stabit vestrum dogma, quo totum Christum vel etiam pessimos dicitis comedere in Sacramento? & profectò comederent, si eucharistia esset Christus. Quocirca magna cum laude asseruerunt hætenus aliquot euangelici, D. Zuuinglius, Oecolampadius, Calvinus, Beza, Dathenus noster, Petrus Martyr, Christum, in quantum homo est, nō nisi fide & spiritualiter, aut (si mauis) spirituali contēplatione passionis eius manducari. Vnū illis videtur deesse, quod modum manducandi non adeò studiosè explicauerunt.

Mali non comedunt corpus naturale Christi.

Eucharistia est corpus Christi symbolicū siue typicum, uel secundum quid, non verum.

Christus totus homo et Deus non comeditur à malis et infidelibus in Sacramento, quia ibi non est, sed in cœlo.

At nos pro modulo facultatis nobis à Deo concessæ, adeò firmiter rationem manducandæ naturalis carnis Christi sola fide & spiritualiter tantùm fieri asseremus, & eius rei modũ ita lucidè exponemus, vt amplius non sit futurus (ni fallor) contradictioni locus. Quòd si igitur quis, mei consilij ignarus, quærat, cur alienis vestigijs insistens actum agam: Respondeo. Frustra equidem & id attemptaturum fuisse, nisi simul id quod Neotericis illis Euangelicis defuerat, subsidio veterũ Patrum & doctorum refarcire pro spe reconciliationis admitterer. Nam sicuti nemo non multis efferat encomijs illorum & diligentiam & industriam, qua aliquot Pontificiorum (non enim omnes ita senserunt) impium dogma subuerterunt, ita nemo est, qui non dolere debeat, illis tam paruæ curæ fuisse, vt quemadmodum spiritualis, etiam sacramentalis manducationis & dignitatem patefacerent, & rei veritatem digna veneratione celebrarent. Cũ enim nōnulli ex ijs videantur Sacramenta pro nudis signis habere, nec vllam rem spiritualem, vim, aut energiam cum signo realiter coniungere simul & ineffabiliter, & sic diuinam institutionem minuere, verendum est (si animo hoc peruerso & ambizioso fiat) ne parem condemnationem subeant cum illis, qui verbo Domini addunt, & tam rei sint, qui nullam Domini carnem, aut (vt melius) nullam carnis eius substantiam in Sacramento manducari aut negant, aut dissimulant, quàm qui simpliciter ipsam, quæ in cœlo est, dentibus atteri defendunt. Est quidem posterior hæc opinio nefandissima, fateor, & intoleranda, prior tamen non est dissimulanda, nisi dominum nostrum Iesum Christum, qui se ad infantiam nostram accommodat, contemnerelimus, qui in sensibilibus dignatur nobis dare insensibilia & inuisibilia, quæ sumus corporei, inquit Chryostomus: vnde etiam factum est, vt inter Mart. Luth

rum,

*Euangeliciali-
quot non satis
honorificè de
Eucharistia
senserunt.*

*Tam peccant,
qui verbo Do-
mini demunt
quàm qui ad-
dunt.*

rum & Philippum Melanchthonem, nunquam satis laudatæ & pietatis & eruditionis viros, tum inter ipsum D. Zuinglium & Oecolampadium, Caluinumq; nulla potuerit hactenus inueniri faciendæ concordia ratio. Lutherus enim examinata veterum Patrum doctrina facile collegit aliquid reale esse cum pane post consecrationem quam vocant, aliquid inquam carnis dominicæ quo aleretur caro Christiani, vt interim anima de Deo satiaretur, teste Tertulliano. Verum quoniam eam carnem ipsissimum corpus, esse voluit aut voluisse creditus est, quod Christus habet in cœlo cum Pontificijs, & (vt paucis dicam) Christum ipsum realiter esse cum pane & manducari ore, non mirum est si ei restiterunt & fortiter & laudabiliter tum Zuinglius tum Oecolampadius. Contra: cum ipse Zuinglius videretur Luthero & suis omnia trahere ad spirituales manducationem, nihilque reliqui facere in Sacramēto, quo reuera aleretur præter communem vsum caro Christiani, factum est vt pari obstinatio nec minus laudabili cum conatu illis contradixerit. Interim hac dissensione adhuc in hodiernum diem perdurante, & religio penè abijt pessum (proch. dolor) & reuerentia circa Sacramēta penitus intercidit, & eorundem suscipiendorum feruens & quotidianum desiderium penè est collapsum. Proinde vt concordia aliquam viam inueniamus, neq; tamen aut ad sinistram aut ad dexteram veræ doctrinæ viam declinemus spiritu Dei nos per gratiam adiuuante: Dicimus ipsum Zuinglium simul & Oecolampadium, aliosque Christi manducationem spirituales bene asseruisse, & magna cum laude cum Athanasio pronunciaffe, corpus Christi nos spiritualiter nutrire è cœlo, quoties vera fide erecti in cœlum, Iesum Christum & fatemur & aspiciamus pro peccatis nostris (quibus tamen mori statuimus) quondam natum, mortuū.

Ratio discordiæ inter Lutherum & Zuinglium.

Discordia de Sacramento sicut stultit reuerentiam & deuotionem circa sacramenta.

tandē & crucifixum . Cuius resurrectionis beneficio
 tum omnium bonorum eius sumus participes, tum spi-
 ritualis carnis & sanguinis ipsius occulta & potenti o-
 pera spiritus sancti confortes . Et hæc est pulcherrima
 illa de qua diximus ex Cyrillo dispensatio carnis Chri-
 sti, & sanguinis potatio spiritualis, quam si fuissent edo-
 cti Caparnaitæ, non ita temere ad Domini verba ex-
 horruissent. Eam quoque si & nos hodie reciperemus,
 nihil horrendi, nihil impij aut doceremus, aut com-
 mitteremus manducando, tantum sub assueta recor-
 datione passionis Christi, spiritualiter totus Christus
 manducaretur, & illius caro veluti in partes comminu-

*Per commemo-
 rationem uitæ
 Christi transi-
 mus in commu-
 nionem Dei.*

*Est certus qui-
 dā modus mā-
 ducandi Chri-
 stum.*

*Duplex nobis
 in Eucharistia
 proponitur ca-
 ro siue corpus
 unū in uerbo,
 alterū in oculo
 hoc ad nutri-
 tionem corpo-
 ris & animæ,
 illud ad emula-
 tionem.*

ta aut distracta in viscera cordis trañceretur . Vnde ex-
 urgeret in anima mirus charitatis sapor, mirabile a-
 moris delectamentum . Nam (vt monet D. Dionysius
 in sua eccle. Hierarch.) si cupimus habere communio-
 nem cum Deo, oportet nos in diuinissimam illius vi-
 tam quam egit in carne intueri. Alioqui, vt inquit Au-
 gustinus lib. de irremissibili peccato in spiritum san-
 ctum: Non quocunque modo quisquis manducaue-
 rit carnem Christi manet in eo, sed profecto est quidam
 modus manducandi illam carnem, quo modo qui mā-
 ducauerit, manet in Christo & Christus in eo. Au-
 dis iam christiane lector quod non simul ac quis visibi-
 le sacramentum sumit, statim etiam sibi Christum in-
 corporat? Videamus ergo an modum eum possimus in-
 uenire adiuuante Deo, quo Christianus ore admouens
 sacramentum, etiam sibi adiungat Christum, & partici-
 pationem habeat cum Deo. Audiamus proinde Leonē
 illum primum verè magnum sic dicentem sermone 16.
 de passione Christi. Ab omnipotente medico nostro (in-
 quit) duplex nobis miseris remedium præparatum est,
 cuius aliud est in sacramēto, aliud in exemplo, hæc ille.
 Vis huius dicti scire mysterium? Diximus antea quod
 sacramen-

sacramentum vocetur corpus Christi, idque non sine
 ratione. Nam licet naturale corpus Christi ibi non sit
 localiter aut corporaliter cum sua anima, sed nomine
 tantum, virtute, & imagine (vti postea dicemus) ab ea ta-
 men veluti à typo ad veritatē scilicet, ad corporis quod
 in cœlo est contemplationem inducimur (si cœlestium
 aliquod nobis superest desiderium) vt postmodū eius
 quod est in sacramēto possessionem inducamur, & quo-
 modo dices? Nimirum cū ruminat homo occultis
 prius spiritus sancti stimulis excitatus, causam passionis
 Christi, quæ illi proponitur in panis & vini, quæ super
 altare posita sunt nō visibili sed intelligibili imagine, &
 videt fuisse peccatum ob quod totus mundus æternis
 tormentis erat adiudicatus, deinde considerat se toties
 peccasse, horret statim, & sempiterni ignis qui merito si-
 bi debetur, recordatione consternitur. Et hoc est agno-
 paschali amaras dum comeditur miscere poenitentia
 cichoreas. At vltius pergens, cum finem intuetur ob-
 quem filius Dei passus est tam acerba in corpore quod
 sibi sumpsit de Maria Virgine, & intelligit totum fuisse
 factum à benignissimo filio Dei, vt miser homo (alio-
 qui) quem condiderat, sublato damnationis chirogra-
 pho in pristinae dignitatis salutisque conditionem re-
 uocaretur, tacito quodam igne amoris incenditur,
 quod est assare agnum paschalem & eum non comede-
 re crudum. Inde fertur impatienti quodam desiderio
 semel videndi illius vnici Dei sui, qui tanti beneficii
 extitit origo & author, quod est trepidanter come-
 dere vt præcipit uetus lex. Propterea fide assurgens
 in cœlum (quod est baculum tenere in manu) &
 intuens benefactoris sui speciosam illam tam animæ
 quam corporis naturam, non aliter quam quidam
 Apelles in sua mente omnem illius delineationem im-
 primit, quo fit ut mirabili spiritualisque contempla-

*Istud in cœlo
 est, illud in sa-
 cramento, hoc
 ore sumitur, il-
 lud sola fide co-
 meditur.*

*Ratio mandu-
 canda carnis
 Christi spiritu
 aliter: quam
 nota bene ami-
 ce lector.*

*Quid sit Agno-
 paschali misce-
 re, dum come-
 ditur, amaras
 cichoreas.*

*Quid sit assare
 agnum & eū
 non comedere
 crudum.*

*Transmutatio
hominis in na-
turam diuinā
artificiosa ope-
rante inuisibili-
ter spiritu san-
cto.*

tionis artificio ipse totus sensim exuto seipso in eum transmuter. Nam (exempli gratia) dum in venerabili illo capite notat oculos ab omni vanitate auersos, ad Patrem vero æternum semper conuersos & intentos, suos vero quos habet ad vana, terrestria, turpiaque semper demissos, hos sibi expungit, illos amoris penicillo reponit. Videt & illius linguam, totum os, omnem sensuum externorum familiam, & admiratur continentiam, abstinentiam, sobrietatem, modestiam, castitatem, pulcherrimam omnium actionum œconomiam. Contra: despiciens propriæ linguæ garrulitatem, gulæ incontinentiam & turpitudinem: deinde sensuum reliquorum proteruiam hæc omnia detrunct, & ad propositi exemplaris similitudinem noua sibi deliniat. Descendit ad manus & pedes Domini Iesu Christi, quarū illas ad liberalitatem, ad ferendam omnibus opem perpetuo protensas agnoscit, suas plenas rapina & sanguine. Istos ad omne virtutis iter apparatus & occallentes suos ad omnia vitia propensissimos deflet: proinde talibus & pedibus & manibus abiectis, nouas sibi affectat restitui. Simili modo in penitiora propositi corporis vi contemplationis raptus intuetur benedictæ animæ Christi mirabiles proprietates, insignia dona, ordinatos affectus, cogitationes diuinas, amorem in Deum incomprehensibilem, gloriam immensam, omnem denique plenitudinem diuinitatis corporaliter in ea habitantis incredibili animi iocunditate suspiciens, seipsum verò veluti mortuum, fœdum ac putridum corpus contemns, sui inuouationem desiderat. Ex quo fit, ut dum ueluti ab Eliseo suæ manui manus supponitur Christi, pectus pectori, os ori, noua resumpta vita noui & celestis hominis imaginem induat, veterem exuat. Hic proinde est commemoratæ passionis fructus, hic epularū celestium gustus, sic comeditur caro Christi, sed spiritu non

*Fructus ex pia
cōmemoratio-
ne passionis
Christi, quis.*

tu non ore, mente non dente: sic quoque anima viuificatur ab anima Christi, fide tamen ingesto poculo charitatis, non ore absorpto poculo ebrietatis. Sic transmurtamur in eum, dum in eius naturam & proprietates cōuertimur. Propterea ergo proponitur nobis panis Eucharistiæ qui vocatur (& nomine tantum est verum corpus Christi, quia signo interdum datur nomē rei signatæ, vt ait August. Cyprianus & Rupertus in prologum Ioannis) vt à visibilibus sursum ad cœlestia conscendamus facti aquilæ, vt ibi nimirum sit in spiritu anima, vbi cadauer Iesus Christus. Quo conspecto, videamus & intelligamus quid longitudo, quid latitudo, quid profundum huius ligni in quo olim pependit, huius suæ in nos charitatis, huius suæ pro nobis mortis & passionis mysterium significet. Vnde in posterum non noceat nobis coluber solitudinis, sed per omnia sequentes Iesum & imitantes (nam hoc est eum comedere) cū ipso baptizemur morientes peccato, cum ipso paruulifimus, in humilitate & simplicitate cordis viuentes, cū ipso ieiunemus intra sobrietatis limites conclusi & elemosynis incumbentes, cum ipso lotis pedibus panem Angelorum edamus beneficiorum memores & orantes, cum ipso mundo crucifixi viuamus, & cum ipso denique spiritu sancto repleti in æternum maneamus. Verum dicet mihi hîc aliquis, nōne accipimus multoties in anno panem Eucharistiæ, & tamē neque hunc concipimus gustum, neque tale consequimur emolumentum? fieri potest. At quemadmodum in cibo externo vt transglutitus & in stomachum demissus proficiat, requiritur calor qui eum digerat, non igneus ille febrilis, sed ex parte cœlestis, qui à medicis primigenius siue radicalis appellatur. Ita hic cibus apprehensus in verbo, fide debet demitti in animam, amore digeri, de siderio manducari, & vt ait Tertullianus de Resur. car.

*Comedere
Christum est
ei credere &
imitari.*

*Calor primi-
genius cibum
digerit non fe-
brilis.*

Auditu deuorandus est, intellectu ruminandus, & fide digerendus. Alioqui plurimi erunt qui confitebuntur ore filium Dei esse Christum natum olim, & passum, externo quoque apparatu sument Euchari-
stiam signum, & gesticulationibus adorabunt signatum, sed quia forsitan latet intus aliquis humor corruptus, qui coram speculo & exemplari quod Christus est non fuit antè detectus, & proinde expurgatus, quia inquam latet peccatum quod virtutis impedit aduentum, quia deest vera fides quæ concoquat, sit vt talis in sua foeda imagine perseueret, & tandem ob macilentiam factus hecticus, & inops coelestis rotis & spiritus ad mortem tendat. De his loquitur Propheta di-

Qui sunt qui ex esu sacramenti nullum reportant fructum.

cens, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ, sed non sunt saturati. Et quare, inquit Augustinus? Quia non esurierunt & sitierunt iusticiam, hoc est (vt opinor) non ideo manducauerunt passionis Christi memoriam, non eam sibi proposuerunt ob oculos eo fine, vt seipfos veluti ad lapidem Lydium probarent, vt vitæ suæ enormitatem, morum foeditatem, ad perfectæ vitæ & virtutum exemplar conferentes, sui fastidio ducerentur, amore propositæ excellentiæ traherentur & tracti assimilarentur, & sic tandem satia-
rentur. Intelligis igitur & percipis, amice lector, quomodo in pane lateat gratia corporis Christi, lateat eius natura, dotes, & virtutes, & quomodo illa crui possint, hoc est manducari, extenta scilicet fide & amore cordis sursum ad signata priusquam manu visibili & carnali ad signa. Verùm si nec tibi satis est coniungi Christo in virtutibus, in natura aut dotibus, sed vis quoque substantiam corporis ipsius tibi impartiri, en eam habes in Sacramento visibili, habes & eam in teipso. Verus namque venerator passionis Christi (inquit Leo. 1. 13. serm. de passi. Christi) sic crucifixum

Caro nostra cum carne Christi unius est generis.

cifixum Iesum oculis cordis aspiciat, vt illius carnem suam esse cognoscat. Audin? caro Christi, quam non vides oculis sed fide in cœlo, tua est caro quam gestas in terra, de qua sic Augustinus: Vbi (inquit) caro mea glorificatur, ibi gloriosum me esse cognosco, vbi sanguis meus dominatur, ibi dominari me confido. De hac carne loquebatur & Christus cùm ad Paulum exclamaret. Saule Saule quid me persequeris? pauperum Christianorum carnem, suam appellans.

De ea quoque loquitur cùm ait (inquit Chrysofsto.) in carcere fui & visitastis me, esuriui & dedistis mihi potum. De ea similiter intelligit, cùm dixit in vltima cœna: Accipite & manducate, hæc est caro mea siue corpus meum (nam idem est teste Cypriano) carnem nimirum panis suam appellans. De qua quoque verè dicebat Chrysofostomus in hom. ad populum Antiochenum. Christus (inquit) carnem suam non

vt Elias in curru ignito ad cœlos euectus vestem Eliseo: sic Christus ascendens carnem suam secum duxit, ac simul carnem suam retro post se reliquit: hæc Chrysofostomus. Ex quo intelligis duas carnes Christi non numero sed natura & specie easdem & sibi similes (vti dicemus) quarum altera quæ est illi naturalis & è Maria Virgine sumpta in cœlum gloriosa ascendit, altera quæ est in sacramento virtute & potentia, facta ex pane & vino in alimoniam corporis Christi mystici, hoc est omnium fidelium quotidie sumpta transit, à qua fideles corpus Christi dicuntur. Si igitur vis carnis Christi verum experiri gustum & tibi non sufficit Sacramentum, tuum arripe & deuora brachium. Nam non aliter differt caro Sacramenti à tua carne (modo verè fidelis sis) quàm quòd tua est in actu, illa in po-

Christus reliquit nobis suam carnem in mysterio sacramentis inuolutam.

*Non differt in
telligibilis ca-
ro Sacramenti
à nostra uisibi-
li carne nisi
quod nostra
est in actu, illa
in potentia.*

*Excusatur
Zuinglius. &
Calvinus.*

tentia, vtraque per gratiam. Hinc est quod aliàs dice-
bat Augustinus. Quod heri accepimus fratres, hoc
sumus nos. Vis hoc tibi exponam? In pane est caro po-
tentia similis illi specie, quam ipse gestas in corpore,
ergo sumens panem, sumis tuam carnem. Iam cum
in panem sese infuderit verbum viuificum & spiritus
sanctus, sacramentum autem hoc sit apparatus ijs
qui spiritum sanctum habent & fideles sunt, denique
& per baptismum regenerati, sequitur quod fideles,
qui in charitate, vnitatem, veritate perseverant, hinc
accipiunt nutrimentum pietatis, veritatis, charitatis,
vnitatis, quæ sunt (teste Augustino) ipsum corpus Chri-
sti spirituale. Ista igitur sunt quæ videtur omisisse neo-
terici aliquot euangelici D. Zuinglius, Calvinus & alij.
Omiserunt inquam docere populum (quod seueriter
vult fieri Cyprianus) quomodo panis fiat caro Christi
ex qua alitur caro christiani. Nam in eius rei cogniti-
one totum pendet mysterium & dignitas sacramenti. At
D. Zuinglium facile excusabit opinor diuus Cyrillus
qui in Ioan. scribens lib. 2. cap. 47. sic ait. Attendamus
obsecro nos qui docendi potestatem accepimus, melius
esse vt simpliciter fidem, quam profundiori ratione dili-
gentius expositam Neophytis tradamus. Nam & lacte
Paulus nutrit &c. Ex hoc colligis lector, non apud om-
nes fidei mysteria esse promulganda. Proinde sa-
tisfecit D. Zuinglius rudi suo tempori, & populo
iamdudum in idololatria submerso, docendo quod Eu-
charistia non esset Christus, nisi forsitan, eo modo quo
petra erat Christus, de qua dicit Augustinus, Petra e-
rat Iudæis Christus, nobis Christus quod super altare
ponitur. Iam autem cum populus christianus ma-
gnos fecerit in fidei cognitione progressus, aliqua o-
pera succedentium euangelicorum, sine periculo do-
cere & possumus, & debemus, quomodo Euchari-
stia.

stia sit caro Christi. Audiamus igitur Gregorium Nyssenum, sanctum illum Episcopum, cum omnibus Patribus de hac re differentem; & pulcherrimo modo explicantem, quomodo panis sit caro Christi. Dicit igitur sic in Catechesi: Quemadmodum qui per insidias venenum hauserunt, alio medicamento vim illius exitialem extinguunt, ita nobis faciendū est, vt cū venenum quo natura nostra dissoluitur, gustauerimus, medicamentum, quo illa restituatur, suscipiamus. Quodnam autem est hoc medicamen, nisi corpus Christi? Vt enim parum fermenti totā massam sibi assimilat, sic & Christi corpus in nostrum corpus ingrediens, totum in se transfert atq; commutat. In corpus autem ingredi non potest, nisi per cibum & potum visceribus immisceatur. Itaque necessarium est, vt natura nostra, quoad eius fieri potest, vim salutarē intra corpus admittat. Cū autem nullum aliud nisi diuinum illud corpus eam gratiam susceperit, & nostra corpora non possunt consequi immortalitē, nisi cū immortalium iungantur: considerandum est, quomodo fieri possit, vt vnū illud corpus distribuatur per totum orbem. Haecenus Nyssenus, in quo nota, amice lector, quod rationem reddere vult, quomodo corpus Christi, quod in cælo est, possit distribui in tot milia hominum per orbem, tantum abest vt abhorreat ab illo (quomodo) ad quod nos cogere volunt Pōtificij. Pergit ergo Nyssenus, & dicit: Omne corpus ex nutrimento consistit & confirmatur. Nutrimētum autem familiare est panis & vinum, quæ potentia sunt caro & sanguis. Porrò Dei verbum ita naturæ humanæ coniunctum est, & corpus nostrum assumpsit, vt eius naturæ non aliam nouam constitutionem adhiberet, sed solitis ipsūm rebus aleret & sustentaret, nempe cibo & potu. Cibus verò Christi erat panis vt noster. Sicuti igitur qui panem videt quodammodo vi-

*Quomodo eu-
charistia sit et
fiat caro Chri-
sti.*

*Hanc Cate-
chesin Cyrilli
Ioachimus Ca-
merarius poli-
citus est, se è
Græco in La-
tinum transla-
tam editurum.*

*Panis & uinū
sunt potentia
caro et sanguis.*

det corpus humanum, quoniam panis corpus euadit manducatus. Ita diuinum corpus Christi panis nutrimentum accipiens, idem quodammodo erat cum illo cibo in eius corporis naturam immutato. Corpus autem Christi propterea quòd Deus verbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatem. Quamobrem etiam nunc Dei verbo sanctificatum panem altaris in Dei verbi corpus credimus immutari. Itaque qua ex causa panis in corpus Domini mutatus in diuinam naturam transijt, eadem de causa nunc etiam fit. Nam sicuti gratia verbi æterni sanctum efficit corpus Christi, cuius firmitermentum ex pane constabat, & ipsum quodammodo panis erat, sic hic panis altaris per verbum Dei & orationē (inquit Apost.) sanctificatur, non quia comeditur eo progrediēs, vt verbi caro euadat, sed statim p̄ verbū in corpus mutatur à verbo. Hoc est corpus meū. Proinde Deus, qui se patefecit nobis, idcirco naturæ mortali seipsum coniunxit, vt eam diuinā redderet. Idcirco cunctis credentib. seipsum impertit per carnē, quæ ex pane & vino constituitur, fideliumq; corpor. cōiungitur, vt ea cōiunctione cū immortali, homo etiā immortalitatis parriceps fiat. Hæc autē tribuit virtute mysticæ benedictionis in illud rerū, quæ videntur, naturā mutans. haecenus Nyssen. Ex quo sacramentalis manducationis dignitatem, simul & visibilis sacramenti prærogatiuam percipere potes, in qua fideles omnes & corde & ore corpus verbi realiter suscipiunt pane in sua substantia manente licet spiritualiter, & proinde ineffabiliter (inquit Bertramus & alij) in illud immutato. Vult igitur paucis dicere Nyssenus, quod infundente se diuinitate & verbo æterno in panem qui potentia caro est, panis fit caro siue corpus verbi. Tale quid asserit & ipse Cyprianus tractatu de Coena his verbis. Quemadmodum (inquit) in Christo latebat diuinitas, apparebat humanitas,

Corpus siue caro Christi idē erat quodammodo cum pane quo alebatur.

Dei verbo eter no sanctificatus panis altaris in Dei verbi carnem immutatur.

Christi caro quodammodo panis erat.

Christus se nobis per carnem impertit, quæ ex pane constituitur, non ergo per illā, quā sumpsit de uirgine, & nota.

Panis substantia manet, licet spiritualiter mutetur in corpus uerbi, & nota.

nitatis, ita visibilibus sacramentis ineffabiliter diuina sese infudit essentia, vt esset religioni circa sacramenta deuotio, &cæt. Nota, Lector, Cyprianum, & in eius dicto (ineffabiliter illud) vt scias, sacramenta non esse nuda signa, aut illis diuinitatem adesse vulgari modo, sed ineffabili. Quocirca etsi certum est, fidelem omnem ali verbo viuifico, & proinde spiritali carne Christi etiam extra communionem, quotiescunque fideli oratione sibi tale alimentum à patre Deo propter Christum deposcit. Vt tamen Deus imbecillitati fidei nostræ sese accommodaret, & conuentus fidelium stabiliret, haberemusque visibile nostræ resurrectionis symbolum, in visibili suæ carnis nutrimento stabilitum, denique vt certo sui contactu nos foris & intus sanctificaret, voluit quoque, & in sacramentalem panem ineffabili modo infundi, vt tibi corporeo in corporalibus quoque sese misericorditer insinuaret. Proinde quicumque hanc ineffabilem diuinæ maiestatis præsentiam (nam aliàs etiam suo modo vbiq; est) in sacramento non docent & annunciant, qua fit, vt panis, qui potentia caro est, in carnis Christi virtutem & naturam transeat, minuit sacramenti dignitatem, inde & circa sacramenta deuotionem, & per consequens resistere videtur Christo præcipienti & dicenti, Accipite & manducate. Redeamus ad propositum. Ipsa est ergo diuinitas siue verbum viuificum, quod se infundit in panem, manente in cœlo Christo, sic tamen vt illa diuinitatis præsentia cum pane, panem efficiat carnem Christi in potentia, ex qua alitur caro Christiani. Vnde Iustinus in sua Apologia. Hic cibus, inquit, apud nos Eucharistia dicitur, quam non vt communem panem aut cibum accipimus, sed quemadmodum per Dei verbum factus homo Iesus Christus carnem & sanguinem pro nostra salute habuit, sic etiam cibum, qui per preces

Diuina maiestas adest sacramento Eucharistiæ ineffabili modo.

Cur Deus sese nobis coniungit per panem & uinum.

Qui sunt, qui minuunt sacramenti dignitatem.

*Carne Christi,
quæ est in Sa-
cramento, ue-
rè alitur caro
nostra.*

sermonis, quem ab eo accepimus, & ex quo carnes nostræ commutatione aluntur, consecratus est, Iesu Christi, qui homo factus est, carnem & sanguinem esse accepimus. Idem sentit & Irenæus, grauissimæ authoritatis vir. Quomodo, inquit, negant carnem nostram capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ carne & sanguine Christi nutritur? Quando ergo mixtus calix & fractus panis percipit inuocationem Dei, sit eucharistia carnis & sanguinis Domini, ex quibus consistit atque augetur carnis nostræ substantia. hæc Iren. Sed nota bene, amice lector, ex his irrefragabilibus veritatis testibus certò constare, carne Christi (quæ est in Eucharistia) carnes nostras vera nutritione alii. Somniât ergo (ne quid durius dicam) qui in cœna Domini solam alimoniam spiritualem affectant, & sacramentalem siue carnalem vel ignorant vel respuunt. Qui contra Cyrilli doctrinam Euangelio consonam nos vniri tantû Christo per spiritum & non per carnem affirmant. Rursus nota, quòd si Sacramentum esset ipsissimus Christus, (vt volunt Lyndanus, Hosius, & alij Pontificij) oporteret, quòd Christus nutritione vera faceretur in substantiam nostri corporis, & quòd ex eo reuera nutrireremur: id quod quàm sit absurdum, nedum abominandum, dicemus mox. Percipis interim, Lector, quòd panis & vinum altaris transeant in virtutem carnis & sanguinis Christi, virtute ineffabilis præsentia diuinæ, aut (quod idem est) ratione mysticæ benedictionis, vt vult Nyssenus, & Nysseno consentiens ipse Cyrillus. Quibus accedentem audi Damascenum libro quarto Orthodox. fidei. Quemadmodum in Baptismo, inquit, mos est hominibus vt aqua & oleo vngantur, aquæ & oleo Spiritus sancti gratiâ coniunxit, & effecit, vt esset lauacrum regenerationis: ita quoniam hominibus mos est, vt panem edant & vinum bibant, his diuinitatem suam adiunxit,

*Nō solum per
Spiricum, sed
etiam per car-
nem reuera u-
nimur Christo.*

iunxit, eaque fecit carnem & sanguinem suum. Non quòd corpus illud Christi assumptum è cœlo descendat, sed quia panis & vinum in carnem Christi mutantur. Hæc Damascenus, cuius diligenter notanda sunt singula verba, sub quibus latent totidem mysteria, præsertim quia hîc Damascenus pro Pontificijs facere dictus est in hac re. Dicit igitur: Quoniam mos est hominibus, vt pane & vino vescantur, his diuinitatem suam adiunxit (Cyrillus vocat mysticam benedictionem. Origenes Verbum de Deo verbo. Theod. Diuinã gratiam, & Imaginem Dei Epiphanius. Augustinus Gratiam, quæ non consumitur morsibus. Ambrosius Corpus diuini spiritus. Nyssenus Verbũ Dei. Cyrillus aliàs Vim vitæ) eaq; fecit carnem & sanguinem suum. Nota igitur, ait verbis expressis, His suam diuinitatem coniunxit, non autem dixit, hæc euauerunt, & Christus successit in locum, vt scias quàm vana sit Pontificiorũ transsubstantiatio. Vidit hanc valere cõsequentiam Thomas de Aquino quæst. 74 & sic ipsemet argumentatur. Si cõiunxit diuinitatem suam pani & vino Christus, cùm coniunctio sit rerum actu existentium, ergo panis & vinum manent? Præterea inter Ecclesiæ sacramenta debet esse conformitas, sed in alijs sacramentis (vt in Baptismo) substantia manet, ergo & in hoc sacramento. Cæterum audi, Lector, egregiam ipsius responsionẽ & iudica, vtri Patres sequantur Pontificijne, an aliquot saniores Euangelici Ad primũ dicitur (inquit) quòd Deus coniunxit pani & vino suam diuinitatem, hoc est diuinam virtutem, non vt remaneat panis & vinum, sed vt faciat inde corpus & sanguinem suum. En Seraphicam, sed absurdam sententiã, si de corpore Christi animato intelligit, quod in cœlo est. Solus igitur Thomas hîc verax est, & nouit consilium Domini, quia (ait) cõiunxit pani & vino suam diuinitatem, non vt remaneat panis, sed vt mutetur in

*Corpus Christi
fiti tempore cœ
ne non descen
dit in panem.*

*Varia appel
latio corporis
Christi, quod
in Sacram. est.*

*Transsubstan
tatio Pontifi
ciorum merum
figmentum.*

carnem Domini, siue in Christum. Mentitur ergo Ambrosius, qui ait lib. I. de Sac. Mira est potentia Dei, qui facit vt panis maneat id quod est, & tamen mutetur in aliud. Mentitur Origenes, qui in Matt. Panis, inquit, Domini in ventrem abit, & per ventrem recedit (& iterum) Substantia panis Domini non prodest, sed super eū dictus sermo. Mentitur Theod. Cyri Epif. ille, qui Nō mutauit (ait) Dominus panis & vini substantias, sed illis addidit suam gratiam. Mentitur Gelaf. Pontifex, qui dicit aduersus Eutychem. Sacramenta Domini sunt res diuina, substantia tamē panis in ijs minimè esse desinit. Mentitur August. contra Faustum dicens. Quanta dementia in eis, qui putant mutationē fieri in sacramentis (cōparat nostra cū veterib.) demū quòd aliqua sit diuersitas in rebus ipsis. Mentitur Iren. Eucharistiā dicens constare ex duab. rebus, terrestri & cœlesti. Deniq; mentitur Cyril. qui in sua Catec. Non est, inquit, nudus panis aut vinum, sed cum eo diuinitas. Iudicet ex his pius Lector, an nouitas Pōtificiorū debeat cedere vetustati tot sanctis. Patrum. Verūm quoniā de hac re plura postea dicemus, vbidocebimus, quòd licet aliqua mutatio fiat in pane, non tamē talis qualē somniant Pontificij, redeamus ad Damascenū, qui pergit dicere, Nō quòd corpus illud Christi assumptū è cœlo descēdat, sed quòd panis in carnem Christi mutetur. Hoc dicto satis reprehendit Damasc. illorū vanitatem, qui vbiquitatē corporis Christi ex somnijs suis stabiliunt. Cōfirmet te, lector, his verbis August. scribēs Consent. epist. 146. Ego, inquit, domini corpus ita in cœlo esse credo, vt erat in terra quando ascendit in cœlū. Fides igitur adsit, & nulla quæstio remanebit. Valet enim diuina potētia de ista visibili atq; tractabili natura corporū quibusdam manentib. auferre quas voluerit qualitates, & per hoc membra mortalia formæ liniamētis manentib. corruptione verò qua-

lita.

Substantia sacramentorum non mutatur formaliter.

Tempore cœnæ Christi corpus nō descendit in panem.

Fides Augustini de præsentia in cœlo, quæ omnium Christianorum esse debet.

litatis emortua, stabili vigore firmare, vt absit labes, adsit effigies, adsit vescendi potestas, absit esuricendi necessitas, &c. Quid hîc respondebunt Vbiquistę aut Pontificij, qui eū in Sacramento sine quantitate locant. Adest, inquit, effigies, adest forma, ergo quantitas illi adest, & proinde est circūscriptus. Non disputo, vbi sit cœlum sed dico cū Aug. cum esse in vno loco cœli. Nō negabo, quin suo modo fuerit visus Paulo post ascensionē, sed nego quòd vt homo eodem tempore fuerit in inferno, qui tamen vt Deus & erat & adhuc est. Nolo eū credere simul esse & in cœlo & in terra, ne (vt ait Aug. in Ioh. tra. 4.) Destruam naturam corporis Christi, ne negem contra Scripturā, quin contineatur cœlo vsq; ad restitutionem omnium. Proinde sic concludere, Lector, cum beato Aug. in Io. 50. de verbis Domini. Vnus Iesus vbiq; per id quod Deus est, in cœlo aut per id quod est homo. Semper quidem diuinitate nobiscum, sed nisi corporaliter abisset à nobis, semper cum carnaliter videremus. Hacten. Aug. Redeamus ad Damasc. Corpus, inquit, Christi non descendit è cœlo, sed panis & vinum in carnē eius & sanguinem mutantur. Porrò etsi iam concederemus Pontificijs, hanc mutationē fieri in hominem aliquem, & inde inferre, quòd ille homo esset quidam Christus, qui pependit in cruce: non negabunt tamē, quin & hic Christus qui latet in Sacramento, & ille Christus qui est in cœlo, quē Damascenus dicit non descendere è cœlo, sint duo Christi differentes inter se primū numero, demum loco distantes. Quocirca vt hoc illis cōdonemus, inquam, & horrendū illud facinus quo homo manducatur illis admittamus, adhuc certum est, miserabiliter illusum pontificijs illis à diabolo, cū volunt, vt ille Christus, q̄ est in Sacr. adoretur. Fortiter enim ab eo facinore nos reuocat Aug. scribens ad Ian. ep. 100. & 19. In dei, ait, præcepto prohibetur coli signētis hominū dei simili-

*Si Christus senserit
per esset nobis,
cum in terra,
semper cum
carnaliter videremus.*

Nulla imago Dei coli debet, nisi illa quæ hoc est quod Deus. tudo, non quòd non habeat imaginem Deus, sed quòd nulla eius imago coli debet, nisi illa quæ hoc est quod ipse, nec ipsa pro illo, sed cum illo. Hactenus Augustin. Nunc audiamus Diuum Epiphanium de Eucharistia sic loquentem in Ancorat. Non secundum æqualitatem

(inquit) habent homines id, quod est secundum imaginem: verus est tamen, qui cum gratia id quod est secundum imaginem Dei homini largitus est, & quot sunt eiusmodi? Videmus quòd Saluator accepit in manus, quòd surrexit à cœna, & vbi gratias egisset dixit, Hoc est corpus meum, & videmus quòd non est æquale neque simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorum. Panis enim Eucharistia est rotundæ formæ & insensibile secundum potentiã. Proinde voluit dicere Dominus, Hoc est corpus meum, nimirum per gratiam, & nemo non fidem

Eucharistia est imago corporis Christi, nõ tamen per omnia æqualis Christo.

Eucharistia est Christus per gratiam.

habet sermoni. Qui enim nõ credit, esse ipsum verum, sicut dixit, excidit à gratia & salute. hæc Epiphanius. Et nota hæc bene, amice Lector, vt scias quæ fuerit fides de Eucharistia per vniuersum orbem huius sanctissimi viri tempore. Credebant enim, Eucharistiam esse corpus siue carnem Christi potentia, & habere eius imaginem, non tamen Christo per omnia similem aut æqualem, sed per gratiã, siue ad mensuram. At Christo Deus non dedit spiritũ ad mensuram, sed in eo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, estq; Filius Dei Deo patri consubstantialis & æqualis: ergo panis Eucharistia non est Christus, non igitur ex grauissima autoritate Augustini Scripturæ consentiente est adorandus.

Rogas forsitan quid est imago illa, quam dicis Eucharistiam habere, cuius & homo est particeps qui dignè sumit Eucharistiam? Audi Augustinũ lib. de Ciuitate Dei 10. c. 4. & lib. 11. ca. 26. Vir (inquit) est imago Dei, vt dicit Paulus, idest ad naturam Dei factus, similitudo vero ad

ea quib. est dotata natura, immortalitas, virtus, quibus Deo similis est. Nos enim in nobis tamen non æqualem immò valde longè distantem neque coæternam, & quo breuius totum dicatur, non eiusdem substantiæ cuius est Deus, tamen qua Deo nihil sit in rebus ab eo factis natura propius imaginem Dei, hoc est summæ illius trinitatis agnoscimus adhuc reformatione perficiendam, vt sit etiam similitudine proxima. hæc Augustinus. Et miraris (lector) si iam dicit Epiphanius quod licet Eucharistia habeat id quod est secundum imaginem Dei, non sit tamen Deo æqualis aut Deus & proinde quod non sit adoranda, licet Deus, qui in tali habitat imagine sit adorandus? hoc est (ne forte) quod vult Gelasius contra Eutychem, dum ait. Eucharistia est res diuina, manet tamen eius substantia licet in diuinā naturam mutetur. Atq; imago quidem atq; similitudo corporis Christi in actione mysteriorum celebratur. hæc ille. Quod si aliter velis intelligere, nimirum de spiritu sancto, qui etiam fidelibus offertur verè & realiter in sacramento à quo panis sanctificatur, neque illum habet Eucharistia vt habet Christus ad æqualitatem, imago tamen est (ait Cyrillus lib. II. cap. 27.) exquisita vnigeniti, & eos in quibus spiritus habitat, facit cōformes imagini filij Dei. At (pergit dicere) cū omnis plenitudo diuinitatis habitet in Christo corporaliter, Christus vere Deus est. Christianus vero non est Deus, licet theophorus, id est habens spiritum sanctum qui est imago Dei per gratiā, hæc Cyrillus Epiphanio consentiens dicente, quod Eucharistia non habet imaginem Dei ad æqualitatem sed per gratiam, ergo concludere (lector) non est Deus, nam licet Deus infuderit & coniunxerit se pani ineffabiliter non tamen assumpsit eum sibi in vnitatem personæ, vnde verè Christus dici possit, substantia tamen est carnis Christi viuifica & creatura nobilissima (fateor) at vt ait

*Eucharistia nō
est deus indisso-
lubili argumē-
to probatur.*

Ambrosius lib.4. de sa. creatura licet solemnis. Vnde etiam patet, quod non per vulgarem gratiam adest Deus sacramento, sed per mirabilem & ineffabilem. Quod autem Eucharistia non sit Deus, proinde nec Christus, sed diuinitatis tantum particeps, & imaginis Dei, facile poteris colligere ex hoc loco Epiphaniū quem velim te bene notare amice lector. Nam vbi dixisset quod Eucharistia est corpus Christi habens id quod est secundū imaginem, non tamē ad æqualitatem, sed per gratiam, infert statim hæc verba. Dominum vcro nostrum nouimus totum sensum, totum sensitium, totum Deum, totum mouentem, totū lucem, totū incomprehensibile sed qui cum gratia hoc nobis largitus est. Audis lector quod nec Eucharistia, nec homo fidelis qui Eucharistia pascitur, sit totus Deus, totus mouens, tota lux & cætera, sed qui hoc habeat ex gratia, per portionem, mēsuram, siue participationem, & quid nunc habent quod respondeāt Pontificij aut cum illis aliquot nomine euangelici. Errasse Epiphanium cum toto illo sæculo? at hoc periuadebunt fungis, non christianis (opinor) ad propositum redeo (nam de ea re dicemus adhuc semel in sequentibus) panis & vinū (inquit Damascenus) mutantur in carnem & sanguinem Christi, intellige igitur virtute & spiritualiter non actu seu formaliter in hominem aliquem aut crudam carnē, vt ex Augustino & Cyrillo probauimus, qui dicunt hoc vel solo auditu esse horrible. Restat proinde vt credas, quod panis & vinū altaris per verbum Dei à legitime ordinato ministro pronuntiatum fiant mox etiam ante manducationem (inquit Nyssenus) caro verbi, & sanguis verbi, non sanguis carnis. fit igitur vinum sanguis Christi non formaliter sed virtute, sanguis inquam Christi non idem numero, sed specie idem cum sanguine quem Christus habet in cœlo, vel (vt mox dicemus cum Cyrillo, idem san-

*Vinū in calice
mox post uer-
ba consecratio-
nis fit sanguis
uerbi, nō tamē
sanguis carnis:*

guis

guis per affinitatem, aut cum Epiphanio, idē per gratiam. Est igitur sanguis potentia non actu, sanguis verbi non carnis. Nam vt fiat actu sanguis aut caro, debet māducari non circungestari, & nutritionis ordine in verā carnem conuerti & nostræ carni assimilari. Accipe hoc ex Theophylacto super Ioan. Et ne quem cōturbet (ait) quod panis credendus sit caro. Etenim & in carne ambulante Domino & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur in corpus & carnem Christi mutabatur, & similis fiebat sanctæ illius carni & in augmentum & sustentationem eius conferebat, sic igitur & nunc panis Eucharistiæ in carnem Domini mutatur. Audis lector? Si panis quem Christus comedebat non erat caro actu ante manducationem sed potētia, ita neque nunc est in altari. Erat quidem & fiebat Dominus in Christo propter diuinitatem in Christo habitantem (vt exponit Nyssenus) Sic & nunc est & fit diuinus in altari propter infusam illi diuinitatē per verbum. Vnde caro quæ ex pane illo in nobis per concoctionem efflorescit cū sit caro diuina, efficit vt magis simus diuini, cū sit sancta, efficit nos sanctiores. Quod si dicas mihi, cur Dominus igitur vocat sanguinem si non est verus sanguis, cur carnē si non est vera caro & in forma, vt dicunt? Non respondebo tibi vt faciunt Pontificij, qui dicunt, id factū à Domino vt horror carnis euitetur, quoniā horrendū est comedere crudā carnem, propterea voluit eā Dominus tegi accidētibus. Nā obsecro nō ne æque horrēdū esset si quis diceret, accipe comedere, hæc est caro patris tui tecta saccharo, æque inquā horrendū ac si non esset tecta? Audi igitur August. De genef. contra Manic. affirmantem phrasim esse scripturæ passim vsitatam, vt aliquid dicatur esse, quod nō est, sed quod vel mox erit vel esse potest. Informis, inquit, illa materia quam deus de nihilo fecit appellata est primò cœlum & terra, non

Phrasis est scriptura vsitata, dicere aliquid esse hoc vel illud non quod sit sed vel quod mox erit vel esse potest.

quia iam hoc erat, sed quia esse poterat. Nam & cœlum dicitur postea factum. Quemadmodum si semen arboris postea considerantes, dicamus esse radices, & robur & ramos, & fructus & folia, non quia iam sunt. sed quia inde futura sunt. Innumerabiles tales loquutiones in scripturis diuinis reperiuntur. hæc Augustinus. Ex quo discis lector, nihil esse absurdum quod dicimus, panem Eucharistiæ non esse carnem actu, etsi sic appelletur, sed quia manducatus ab homine fidei & eo qui est corpus Christi, transit demum in carnem actualem (vt sic dicā) licet antea, vim, virtutem, energiam carnis Christi habuerit. Vnde est quod dicit Cyrillus ad Colos. Nec enim horremus (inquit) carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens enim Deus nostris fragilitatibus influit oblati panis & vini vim vitæ, eaque conuertit in veritatem propriæ carnis, vt corpus vitæ quasi semen quoddam viuificatiuum inueniatur in nobis. hæc Cyrillus, in quo bene notas opinor illud, conuertit in veritatem carnis, non ergo dicit in veram carnem, nam certè priusquam hoc fiat, debet manducari panis Domini, & sic fit vera caro in nobis, non in altari. Colligere id quoque forsitan poteris ex Marco Euangelista qui sic habet. Et accipiens Iesus calicem dedit eis, dicens: bibite ex hoc omnes, & biberunt de eo omnes, Tunc dixit illis Iesus. Hic est sanguis meus noui testamenti &c. Vides quòd Dominus vinum non pronuntiat esse sanguinem verum, nisi postquam illud biberunt & iam concoctione est in illorum corpore immutatum, & quòd hoc non tacuerit spiritus sanctus vt ab horrenda potatione sanguinis nos abstraheret, idem dicendum de pane. Non enim dixit Christus hæc est caro mea: comedite, sed comedite, hoc est corpus meum: debet igitur comedi vt fiat actu caro siue corpus carnis. Quod si mihi Iudam opponas, dico quòd sumpsit quidem sanguinem

Dominus infundit in panem vim vitæ, & conuertit eum in veritatem suæ carnis, non dicit in veram carnem.

guinem Christi intelligibilem (vt vocat Hesichius in Leuiticum) carnem inquam Christi virtute, sed hæc virtus prius in eo euauit, quã panis ad concoctionis finẽ peruenit, quia caruit calore charitatis, qui operari debebat cū calore natiuitatis. Et. n. verum est quod iuxta Augu. accepit integrum sacramentum, scilicet verbũ cum elemento coniunctum mirabiliter, sed vim verbi quæ est spiritus sanctus (ut ait Cyrillus (non admisit. Quia) vt bene ait Cyprianus de cœna) licet nunquã se absentet diuina maiestas sacramentis, non possunt tamen, ait, spiritus esse participes, quorũ indignitas tantæ sanctitati contradicit &c. Et ideo Iudas nõ accepit panẽ Dominũ, idq; quia non credidit in Christũ verẽ Deũ & hominẽ, cuius morte erat à peccati seruitute liberandus, propterea totum quidem acceperat sacramentũ, quia sumpsit elementũ cui accesserat uerbũ, sed uerbum illud factũ est illi carbo ardens in gehennã, non alimentum in uitã æternam. Et hi sunt qui uocantur ab August. manducare corpus Christi sacramento tenus. Sunt alij, qui comedunt corpus Christi in sacramento, & sunt omnes fideles, qui cuius corporis symbolũ comedunt ore in terra, in cœlo ex mortuis rediuiuum intuentur & manducant hoc est credunt, & sic cõiunguntur illi quidẽ per carnẽ, sed nondũ per spiritum: quia nec eũ diligunt nec imitantur. Vnde cum illi uniãtur corpore in ecclesia, nõ tamẽ mente, si fideli confessione oris, nõ tamẽ cordis, si externis operibus, nõ tamẽ internis, ergo rem quidem sacramenti māducant, nõ uirtutem. De his duobus manducandi generibus loquitur August. lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 25. Qui nõ solum, inquit, sacramẽto (hi sunt infideles qui Paulo ad Cor. mori dicũtur) sed re (hi sunt fideles christiani sed aut tepidi unde infirmãtur, aut mali, unde dormiũt) māducauerũt corpus Christi in ipso scilicet Christi corpore quod est ecclesia, cõstituti de quo Paulus,

Iudas bibit sanguinem Domini intelligibilem.

Nunquã se absentat diuina maiestas à Sacramentis.

Sunt qui Sacramentũ tantum sumunt ut infideles, sunt qui Sacramentũ et re Sacramenti accipiũt, ut mali et tepidi christiani, sunt qui Sacramentũ, re Sacramenti, et fructum Sacramenti accipiũt.

vnus panis, vnum corpus multi sumus. Qui ergo est in christianorum compage membrorum, cuius sacramētum fideles de altari sumere cōsueuerunt, ipsi sunt qui manducant corpus Christi. hęc August. Ex quo duo genera discis eorum qui manducant corpus Christi, vnū infidelium & hęreticorū qui totum quidē sacramētū manducāt & proinde corpus Christi, sed nomine & sacramēto tenus, alterum eorū qui in vnitatis fidei in Ecclesia perseuerant & hi rē accipiunt sacramēti (vnitatis fidei donum scilicet) quæ quoq; (vt alibi August.) nōnulis cedit ad vitam, alijs ad mortem. Tertium restat, et est eorum qui & sacramentum, & rem, & fructum sacramēti (qui est spiritus sanctus & caro Christi spiritualis) percipiunt. De his August. in Ioa. tract. 26. Ad hoc ergo nobis hoc valeat dilectissimi, vt carnem Christi nō edamus tantum in sacramēto, quod & multi mali (nota) sed vsq; ad spiritus participationem manducemus, vt in domini corpore (hoc est vnitatis fidei in ecclesia) manētes, eius spiritu tāquam membra vegetemur. hęc ille. Cui sic confetit Bernardus dicens. Ad speciem panis pertingit mus paruissimus, ad veritatem carnis fides interior, ad fructum spiritualem charitas superior. Vnde percipis multos manducare carnem Christi in sacramento & sic fieri corpus Christi per carnem, sed nō māducare carnem Christi in cœlo, vnde nō coniunguntur illi per spiritum. At, quid est eum manducare dices in cœlo? Respondēdo, est eum diligere, & illi ex dilectione (amor enim nunquam est ociosus) obedire. hoc est quod August. ait 26. in Ioa. Manducare illam escam & illum potum bibere est in Christo manere, & Christum in se manētem habere. Proinde addit, qui non manet in Christo (hoc fit fide, quæ per dilectionem operatur) proculdubio, nec māducat spiritualiter corpus eius, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus tantæ rei sacramētum, vbi no-

Māducare carnem Christi usq; ad participationē spiritus est ex dilectione obedire Christo et eum in vita actionibus imitari.

ta,quòd dicit malos christianos comedere tātæ rei hoc est corporis Christi naturalis sacramentū. Bonos vero & sacramentū corporis & ipsū Christi corpus, vnde percipis aliud esse sacramentū corporis, aliud corpus Christi, hoc. n. in cœlo sursum est, illud vbiq; in tēplo, hoc māducatur fide & dilectione simul, non ore, illud etiam tantum fide & ore, istud necessum est adorare, illud nihil aliud quàm honorare. Redeamus nunc ad propositum & illam meam sententiam de pane, qua assero non prius fieri carnem Christi actu quàm māducetur, licet sit antea caro virtute & intelligibiliter, probemus ex Cyrillo in Ioa. cap. 13 lib. 10. Caro, inquit, vitæ facta vnigeniti caro, ad virtutem vitæ traducta est, non potest igitur morte superari, propterea in nobis facta, interitum à nobis expellit. Audis lector & notasne verbum illud (in nobis facta)? Id quod innuit rursus idem Cyrillus eodē libro alijs verbis dicens. An putat Arrius ignotam nobis esse mysticæ benedictionis virtutem? quæ cū in nobis fit, nōne corporaliter quoque facit communicationem carnis Christi, Christum in nobis habitare? notasne iterum: quæ cū in nobis fit? Non exerit igitur benedictio vim suā, hoc est Eucharistia nō fit vera caro nisi in nobis, nobis inquam qui sumus filij Dei, & à Deo nostro Iacob benedictionē (instructi à matre ecclesia) impetramus per fidē. Alioqui si post verba cōsecrationis panis mox actu fieret caro, cur Cyrill⁹ impiū asserit vel hoc solū cogitare? Cur August. scelus esse dicit deuorare crudā carnē, quanq; sit tecta (vt dicunt Pontificij) solis accidētibus? Item si vinū fit verus sanguis & actu ante manducationem, cur Dominus qui nō venerat solvere legem sed adimplere, voluit bibere sāguinē cū vetus lex prohibuerit seueriter ne quis biberet sanguinē? constat ergo q̄ siue domin⁹ biberit siue nō biberit de calice Eucharistię & certū est q̄ fuerit verū vinū. quoniā addit:

*Sacramētū fit
caro in nobis.*

Impium est cogitare quod uera caro manducetur in sacramento.

non bibam de generatione huius vitis, donec illud bibam nouum in regno patris vobiscum. Si igitur bibit verum vinum cum Apostolis in regno patris, hoc est post resurrectionem (vt exponunt multi) profecto vinū erat: quod Apostoli biberunt in cœna. Quod autem biberit Dominus vinum post resurrectionē, probat Chrysostomus in Matth. 26. dicens. Sed cuius rei gratia non aquam sed vinum post resurrectionem bibit Dominus? Perniciosam quandam, respondet, hæresim radicatus volens euellere eorum, qui aqua in mysteriis vtuntur.

Dominus non bibit de uino consecrato cū Apostolis. uinū tamen fuit licet uirtute sã guis Christi.

Addamus & illud ex Origene in Leuiticum hom. 7. quo probatur non solum Dominum non bibisse de uino Eucharistiæ, sed verum fuisse vinum quod biberunt: Apostoli, licet uirtute fuerit sanguis. Prohibet (inquit Origenes) ipsa lex ne Aaron aut eius filij bibant vinum, accessuri ad altare. Id quod possumus aptare magno Pontifici nostro, Christo Iesu. Nam uenerat in hunc mundum saluator vt pro peccatis nostris carnem suam offerret Deo hostiam, hanc priusquam offerret, inter dispensationum moras vinum bibebat, & dicebatur uini potator. Vbi uero tempus aduenit crucis suæ & accessurus erat ad altare, ut immolaret hostiam carnis suæ, accipiens calicem benedixit & dedit discipulis suis dicēs: Accipite, bibite ex hoc (uos inquit) bibite, quia modo accessuri non estis ad altare. Ipse autem Christus tanquam iam accessurus ad altare dicit de se. Amen dico uobis, quia non bibam de generatione uitis huius: hætenus Origenes, qui satis docet uinum in altari consecratum manere uinum, licet suscipiat uim & uirtutem sanguinis Christi. Quid quod & ipse Origen. in Matth. hom. 35. adeo non purauit panem, quem manibus contractas & ore in cœna Domini suscipis, esse ipsissimum corpus Christi, ut (perfectiores instruens christianos, unde uidetur Calvinus suæ opinionis iecisse fundamētum

Opinio Caluini desumpta ex Origene quæ non est impia, sed ad perfectos pertinet, Christus autē in cœna imbecillicres pascit & inuisibilib. dat inuisibilia, id quod contēnere superbiæ est.

tum

tum) dicat eadem Hom. in hæc verba. Quando (inquit) Euangelista dicit, Accipiens Iesus panē, qui adhuc paruulus est in Christo, & in Christo carnalis intelliget de pane communi & vsitato, at prudentior potius quærat, à quo accipiens Iesus panem? respondet, à Deo accipit, & dat ijs qui digni sunt accipere. Nam Iesus semper his qui secum agunt festiuitatem accipiens panem à Patre, gratias agit & frangit, secundum quod vnusquisq; potest accipere, & dat dicens, Accipite & manducate, & ostendit, quando eos hoc pane nutrit, proprium esse corpus, cum sit ipse verbum, quod nunc necessarium habemus. Hactenus Origen. ex quo discat Lector, quod corpus, quod dat Dominus vel contemplationis fideique ore suscipiendum, citra panem visibilem extra cœnam nobis orantibus, vel quod in Ecclesia dat cum vel in pane, sit corpus Verbi æterni, quod tamen in panem illapsum mirabili & ineffabili modo, panem facit transire in substantiam illius carnis, quam sursum euexit in cœlum, est que cum ea eiusdem generis caro, ex qua verè alitur carnis nostræ substantia. Manet ergo substantia vini, licet spiritali mutatione transeat in naturam sanguinis Christi. Sic stabilitur pulcherrima & minimè horrenda manducatio carnis Christi, eius, inquam, carnis quæ fit ex pane & vino, & est in Sacramento: de qua dicebat Cyrillus in Iohann. Arbitrabantur, inquit, Caparnaitæ, se vocari more ferarum ad crudam hominis carnem manducandam, quia nondum didicerant pulcherrimam dispensationis carnis Christi rationem. Si igitur qui Augustinæ sunt confessionis de tali substantia carnis Christi intelligunt, cum docent in suis Catechismis, Christum verè, scilicet secundum diuinitatem, & substantialiter per substantiam carnis, quæ fit ex pane & vino, sed per gratiam adesse Sacramento, nihil absurdi aut à Scriptura, aut à Patrib. hactenus docuerunt.

Quomodo Augustana confessio bene senserit de sacr.

Etenim (vt bene ait Nyssenus) cibus Christi erat panis, proinde caro Christi panis erat potentia, de quo loquitur Propheta, Mittamus lignum in panem eius, hoc est in carnem. Hanc igitur carnem in pane specie & natura eandē verbo utpote viuifico mirabiliter perfusam nobis reddit in Sacramento. Hinc est, quod non sunt veriti patres dicere, nos figere dentes in carnē Christi, idq; reuera. Item & Christum apparere visibiliter in sua carne super altare. Hinc Chryf. in Iob. 31. Quis daret nobis vt carnib. eius impleremur. Hoc, ait, fecit Christus, qui vt nos maiori charitate astringeret, non se tantū videri permittit, sed & tangi, & manducari, & dentes carni suæ infigi. Sic & Cyrill. in Ioh. Meritò, ait, diebus dominicis congregationes fiunt, quibus sublimiori modo ianuis clausis ipse Christ⁹ & visibiliter & inuisibiliter apparet. Inuisibiliter vt Deus, visibiliter in sua carne & corpore. Hæc ille, qui aut mētitur, aut Pontificij. Nam hi dicunt, quod inuisibiliter latet sub accidentib. panis vt homo, ne se comedentib. horrorem incutiat. At Cyril. contrā. Inuisibiliter, inquit, apparet vt Deus, sed visibiliter in carne, & quomodo precor hæc conciliabimus? Qui sacramento parū tribuunt, aut saltē non tantum quantum debent, dicunt quod visibiliter apparet in corpore, quia visibile signum adeptum est nomē signati, idcō signo tribuitur ipsa res. Et certē si Cyrillus loqueretur de corpore Christi naturali, locum haberet hæc expositio. Nam hoc verum est, quod ista sacramēta sola sunt signa, & solū habent nomen corporis Christi naturalis. At si loquitur (vt loquitur) de carne illa panis, quæ habet id quod est secundum imaginem, non tamen ad æqualitatē, sed per gratiam, magnoperè falluntur. Proinde si Patrum consentientē & Scripturæ & rationi doctrinam recipimus, dicemus quod verè apparet in sua carne Christus, quia infundente se in panem diuinitate, pa-

*Mira cecitas
Pontificiorum*

te, pa-

te, panis sit caro, hoc est, transit in naturam carnis Christi. Id dicit Gelasius Pontifex his verbis. Substantia panis non perit, sed transit in diuinam, Spiritu Sancto operante, naturam. Consentit huic Ambr. dicens: Mira est potentia Dei, quæ facit vt panis maneat id quod est, & tamen mutetur in aliud. Mutatur igitur panis, sed ineffabiliter, quia spiritualiter, fitq; virtute caro Christi, & per gratiam. Sententiæ huic subscribit & Theophylactus in Marc. Christus, inquit, panem in virtutē suæ carnis conuertit. Idem dicit Cyprianus de Cœna. A communibus cibis differt hic panis, inquit, corporalis quidem substantiæ retinens speciem, sed virtutis diuinę inuisibili efficiëntia probans adesse præsentiam. En fateatur adesse maiestatem & virtutem diuinam, at vbi dicit quod aut cum pane, aut sub pane lateat Christus? Accipe & Epiphanius in Anaceph. Cibus quidem, inquit, est panis, sed virtus in ipso ad viuificationem est. & iterum: Non petimus vt panis fiat nobis virtus, sed vt virtus panis fiat nobis virtus. Simile D. Basil. in epist. ad Cœs. Idē, ait, est virtute, siue vnam partē panis sacramentalis quis accipiat à sacerdote, siue plures. Astipulatur omnibus his Cyril. ad Calosir. Benedictionis, inquit, virtus & viuifica gratia perpetuò manet in pane Eucharistiæ. Ex his igitur & eiusmodi satis percipis, amice Lector, quod panis Eucharistiæ sit caro Christi potestate & virtute, non actu, per gratiam, non per naturam. Deniq; caro quæ facta est ex pane & vino, non quæ ex purissimo Mariæ virginis sanguine, nisi speciem accipias pro indiuiduo, aut partem pro toto, qua ratione dicebat Augustin. Accipe in pane quod pependit in cruce, & bibe de calice, quod effusum est de latere. Nam reuera diuinitas & æternum Dei verbum sumitur cū pane, quod aliquando pependit (loquendi quodam modo) in cruce. Vnde Ambrosius in Oratione quadam inter sacrificandum:

Manet panis id quod est, & tamē mutatur in aliud. Am.

Quomodo panis euc. differt à communibus cibis.

Hæc est, inquit, ô Christe deitas tua, quæ meam induta naturam crucis ascendit patibulum, quæ in assumpta carne triste tulit supplicium. Quocirca certū nunc est, eos errare qui nihil agnosçūt in pane aut carnis dominicæ aut maiestatis diuinæ Deinde & eos grauiiter falli, qui eandem numero substantiã carnis Christi ponunt in Sacramento cum illa quæ est in cœlo. Proinde foedè & forsitan damnabiliter nonnulli, qui Augustanæ sunt confessionis, in tali sententia persisterent. Licet enim (vt bene dicit Cyrillus in Iohannem) Christus & spiritaliter & carnaliter sit vitis, nos palmites, vnde Christus nostri generis carnem habet, & nos quoque eiusdem substantiæ carnem cum ipso habeamus, proinde vnum simus vnitatem in Christo, sicuti palmites eiusdem substantiæ sunt cum trunco & vite, palmes tamen truncus non est, nec Petrus, inquit, Christus est: quare etiam & hoc infero, quòd etsi substantia panis mirabili infusione diuinitatis facta sit substantia carnis Christi, propterea tamen panis Christus non est nisi nomine & per gratiam, ait Epiphanius. nec eius caro, nisi natura & specie. Præterea dabunt mihi, opinor, & ipsi & Pontificij, quòd non mentitus sit Irenæus cum infinitis alijs, qui dicunt virtute mysticæ benedictionis panem Sacramenti fieri carnem Christi, ex qua alitur atq; augetur carnis nostre substantia, idq; per nutritionem & cõmutationem siue concoctionem veram, vt ait Iustinus, & Theophylactus quoq; Vnde Rabanus dicebat: Sacramentum Eucharistiæ in alimentum corporis redigitur. Idem asserit Nilus Episcopus. Ab omni, inquit, corruptione abstine, mysticæque cœnæ quotidie particeps fias, ita enim Christi caro in nostram mutatur. Si ergo Sacramentum aut cum sacramento est ipse Christus Deus & homo, mutatur Christus in nos. At longè aliud dicit Christus alloquens Augustinum lib. 7. Confes. dicēs. Nec tu me mutabis

*Modo quodam
loquēdi deitas
pendit in
cruce.*

*Christus &
carnaliter &
spiritaliter ui-
tis est, nos pal-
mites.*

*Caro Sacra-
menti in nostrā
carnē mutatur*

tabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Sic Aug. in Ioh. 40. Veritas, ait, est verbum Dei, veritas panis est, mentes reficit nec deficit, mutat vefcentem, non ipsa in vefcentem mutatur. Præterea si caro Sacramenti esset ipsissima caro Christi, fieremus hoc pacto verè & naturaliter Christo consubstantialia. At Diuus Cyprianus id pernegat tract. de Cœna, inquit. Nostra vnitas cum Christo non pertingit vsq; ad consubstantialitatem cum eo, sed vsq; ad germanissimã eius societatem. Solus namq; Filius Patri est consubstantialis, neque est diuisibilis, neq; partiabilis substantia Trinitatis. Nostra verò & ipsius coniunctio nec miscet personas, nec vnit (intellige hypostaticè) substantias, sed confœderat affectus, & confociat voluntates. hæc ille. Et quid ad hunc respondebunt Pontificij, siue aliquot Euangelici? Dicent fortè vt solēt, Fuit homo. At quæro, sunt & ij qui ei contradicūt Dij? Quod ad me attinet, & credo, & ad mortem vsq; credam in re sacramenti, & alijs fidei mysterijs (Deo iuuante) Cypriano, Iren. Neocæsariensi, Aug. Orig. Athan. & eiusmodi tū sibi consentientibus in hac re, tū Scripturę. Prætereacõcordi voce doctis, q̄ Sacr. corporis Christi aliquo modo corpus Christi est, quem modum ex Nysseno explicauimus. Ex quo didicimus ratione mysticę benedictionis, quã accipimus in pane & vino nos vniri Christo per carnem, vt homini, & per S. S. vt Deo. Et licet quoq; id quotidie fiat spiritualiter citra sacr. fit tamē p̄ sacr. ad imbecillis fidei nostrę robur magis efficaciter. Cùm. n. per peccatū contra conscientia siue mortale quis Spiritū S. cõtristauit, & à se expulit, vt non nisi præuia pœnitentia eaq; seria propter Iesum Christū fide reuocatur, ita si reuocatum & quasi. redeuntem percipere certo argumento volumus, multò melius id ex Sacramento, cui sese infudit cum verbo ineffabiliter, quàm ex secreto illapsu cogno-

*Nostra vnitas
cū Christo nō
est cōsubstan-
tialis, sed ger-
manissima, &
nota bene.*

*Cur institutum
sacramentū, et
quid commodi
ex eius sum-
ptione.*

scemus. Adeunda igitur est Ecclesia, & panis ille *Dom-*
us à Domino de sacerdotis manu petendus & susci-
 piendus, tum ad redeuntis gratiæ Sanctique Spiritus
 certitudinem, tum ad augmentum nostræ fidei, quin-
 immò ad spiritualis potissimum alimoniam incremen-
 tum. Ut enim Reges liberalius omnia profundunt in
 publico omnium nobilium & filiorum cõiunio quàm
 priuato symposio, sic Deus Spiritus Sancti gratiam ple-
 niorem expandit in suos animorum concordia & cha-
 ritate sibi vnitos in vera Ecclesia, simul & pœnitentiæ
 pietatisque operibus insudantes. Propter quod clama-
 bat Psalmista, opinor, Ecce quàm bonum & quàm iu-
 cundum, habitare fratres in vnum. Proinde vtut ho-
 mo non sit in peccato mortali, sua serim tamen ob mul-
 tiplices commoditates, vel omnibus, vel saltem Domi-
 nicis diebus sumere Eucharistiam, vbi præsertim nihil
 est quod remordeat conscientiam, paxque est tibi foris
 cum proximo, & intus cum Deo. Parcamus igitur piè
 monenti Cyrillo, & hortanti ad mysticam benedictio-
 nem quam Eucharistiam vocat, in Iohann. libro quarto
 Nos, inquit, si vitam æternam consequi volumus, si lar-
 gitorem immortalitatis in nobis habere desideramus
 ad recipiendam benedictionem libenter accurramus,
 caueamusque ne loco laquei diabolus damnosam reli-
 gionem nobis prætedat. Rectè (inquis) dicis, sed tamen
 scriptum est, qui indignè sumit, sibi iudicium sumit, ego
 igitur probo me ipsum, & indignum reperio. Quando
 ergo, qui ista dicis, dignus eris? quando te ipsum offeres?
 Nam si peccando indignus es, & peccare non desinis,
 (quis enim delicta intelligit) expers omnino eris viuifi-
 cæ huius sanctificationis. Quare pias quæso suscipe co-
 gitationes, studiosè sancteque viuas, & sacra benedi-
 ctione participes, quæ (mihi crede) non mortem so-
 lum, verum etiam morbos omnes depellit. Sedat enim

Christus.

*Eucharistia
 primitia pa-
 nis nostri quo-
 tidiani.*

*In cœna debe-
 mus nos et no-
 stra offerre
 Deo, id quod
 designamus,
 oblatq; pane
 ad altare.*

Christus, cum in nobis est, sequentem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus sumus peccatis confidat, sed ægros curat, collisos reintegrat, & sicut pastor bonus ab omni nos erigit casu. Haftenus Cyrillus, cuius consilium sequere, amice Lector. Non enim à te superstitiosam & quasi omnino necessariam exigit (vt in alio libro dicemus) confessionem auricularem, si nihil est quod tuam grauat conscientiam, aut eam vehementer pungit, à cuius vel remorsu vel vinculis teipsum nec liberare nec extricare vales, quo in casu (inquit Augustinus) hortor, vt pij & docti ministri indicio reconciliatus communioni socieris. Siquidem vt inquit Theodorus Archiepiscopus Cantuarien. Confessio quæ Deo fit, sufficit. Docet autem qualiter purgari possint ipsa peccata, quæ ministro prudenti tamen & eius rei peritio fit. Si igitur tali consilio non egres, nec grauibus peccatis detineris, publica sacerdotis absolutione contentus, ad confidenter Dominum quotidie, & semper, quandiu, ait Augustinus, animus est sine affectu peccandi & praua voluntate. Quo magis miror nonnullarum Ecclesiarum Euangelicarum morem, in quibus vt non offertur sacrificium visibile inuisibili saltem modo, ita nec distribuitur nisi ter aut quater in anno. Itane ob quorundam & paucorum ignauiam, arcebuntur optimi senes & sanctæ matronæ, virgines quoque & coelibes religiosi à communione quotidiana corporis & sanguinis Iesu Christi? Quapropter non desinam hortari, vt quandoquidem Sacramento euocatus pijs desiderijs adest Spiritus sanctus, ignis ille amoris suauis & expetendus, saltem ea gratia eum insciamus, quàm possumus frequentissimè, cū sese tam liberaliter nobis offerat, vt si quas super fidei fundamēto extruxi-

*Commoda sunt
septem euchar.*

Quotidie debet offerri & distribui corpus Christi in magnis eccles.

mus stipulas, si quod fœnum, si quæ videlicet in nobis erunt leuia & nostræ fragilitatis peccata, illa suæ charitatis flamma consumat, vtq; indies per eum magis magisque sanctificati, idonei reddamur, qui nos offerre possimus Patri per Christum in iuge sacrificium laudis & obedientiæ, oblatione panis & vini ad altare designatum. Sed redeamus demùm vnde digressi sumus. Diximus ex Cypriano, quòd nostra societas cū Christo est germanissima. Proinde audi Leonem I. Episc. verè magnum sic dicentem. In illa distributione spiritualis alimonix hoc impartitur, vt accipientes virtutē cœlestis cibi, in eius carnē, qui pro nobis caro factus est, transeamus. Audiant nunc Pontificij suum (vt vocant) Pontificem, qui sacramento adesse virtutem cœlestis cibi affirmat, qua admissa & in animæ penetralia per fidem traducta, transibimus in carnem Christi spiritualem. Non igitur dicit, quòd caro Christi naturalis transit in nos, transiret autē si Eucharistia esset corpus ipsius. Christi, idq; nutritionis lege, vt vult Iustin. & Iren. Alia proinde est caro Christi, in quā nos transimus, alia caro Sacramenti quæ transit in nos, quippe hæc est palpabilis, illa non, hæc carnalis, illa spiritualis. Vidit hanc differentiam & ipse Thomas de Aquino q. 73. art. 4. cū ait. Hæc est differentia inter alimentum corporale & spirituale, quòd alimentū corporale conuertitur in substantiam eius qui nutritur, sed spirituale cōuertit hominē in seipsum. Hæc Thomas, qui videtur collegisse ex dicto Leonis I. q. ait. Nihil aliud facit participatio q̄ vt in id quod sumimus transeamus. Dicit igitur Pontificij, Estne Eucharistia substācialiter Christus cū sua anima per concomitantia? Est, respondebitis, scio. Quæro rursus. Mentiturne Iren. qui dicit ex Eucharistiæ substantia ali & auferi nostræ carnis substantia? Non, dicetis opinor. Cū igitur dicit Leo, q̄ transimus in id quod sumimus, vel

Eucharistia

*Panis & uinū
ad altare obla-
ta, indicāt obla-
tionē cordium
totius Ecclesiæ*

*Nos transimus
in carnē Chri-
sti, at caro sa-
cramēti transit
in nos.*

Eucharistia est res spiritalis & nō tangibilis in quā nos trāsimus & sic nō alit carnis nostræ substantiam & mentitur Ireneus, vel est res tangibilis & corporea quam si vultis esse Christum, transit ergo in substantiam nostræ carnis & sic mentitur Leo, & verum dicit Ireneus. Proinde sic quæro cum Chrystomo in Corinth. hom. 24. Quid est panis siue Eucharistia? respondet Chrysof. est corpus Christi, vel vt exponunt Pōtificij est integer Christus. Sed quid fiunt, inquit, qui manducant Christum, aut eius corpus? Respondet Leo, transeunt in eum, negat Ireneus, Christus transit in eos, ait, vide quibus labyrinthis sese inuoluant Pontificij, dum suam ponunt trā substantiationem. Quanto melius omnes patres, qui constituunt panis substantiam, qui cū sit potestate caro, accessione verbi viuifici transit in carnem diuinam, & proinde in sacramentum carnis Christi. Sic iuxta id quod habet materiale Eucharistia transit in nos, iuxta id quod habet spirituale, transimus in illud & simus spirituales, quia hac ratione pascimur carne Christi spiritali, spiritaliter tamen. Hac proinde ratione nostra societas cum Christo est germanissima, vt dicebat Cyprianus, quia caro sacramenti germana est carni Christi, quam comedentes ore simul & carnis & fidei, simus Christo germani & affines: quia (vt ait Leo) transimus in id quod sumimus. Approbat id & Cyrillus in Ioann. cap. 16. Sumus, inquit, omnes in Christo, & communis

Pascimur carne Christi spiritali sed spiritaliter.

Christus est in nobis propter affinitatē carnis qua illi coniungimur, nota:

eandem, vnde Ambrosius de sacra. lib. 4. Similitudinē, inquit, preciosi sanguinis bibis. hinc Cyprianus: habet, inquit, tota hominis compositio plenam perfectamque lætitiā, cū spiritus diuinam in nobis representat imaginem, & caro nostra carnis Christi similitudinē &c. Notāsne iterum carnis Christi similitudinē? Aduerte & huic consentientem Chrysoſtomum hom. 61. Cogitemus, ait, quotquot huius corporis quod in altari proponitur ſimus participes, quod illum ſuſum ſedentem & qui ab Angelis adoratur, incorruptibili vicinum virtute deguſtamus. Denuo obſecro, nota illud, vicinum, vt diſcas quod corpus altaris non ſit ipſamet caro Christi, ſed imago ſiue miſterium ipſius, Christi carni vicina & affinis. Id quod alias collige ex Chryſoſt. ho. 11. operis imperfecti. Si, inquit, hæc vaſa transferantur ad communes vſus periculum eſt in hoc, in quibus verum Christi corpus non eſt, ſed miſteria corporis Christi continentur. Quid velles tibi dici apertius, quo tibi perſuadeas carnē quæ eſt in ſacramēto nō eſſe ipſiſſimā carnē Christi, ſed illi natura ſimilē, ſiue cognatā? Proinde ne graueris & iterū audire Cyrillum ſic dicentem in Ioa. Oportebat. n. non ſolum vt anima noſtra per ſpiritum ſanctum in vitam aſcenderet, ſed etiā vt rude hoc & terreſtre corpus cognato ſibi guſtu, tactu, ac cibo, ad immortalitatem reduceretur. hæc ille. Inde ſatis percipis opinor, quod panis ſacramētalis quem ore guſtas, tangis, ac comedis, non ſit ipſemet Chriſtus aut ipſiſſima caro Christi, ſed alia illi cognata, ut dicit Cyrillus. Vnde quando eam ſideli & ore & corde comedis, tranſis & tu in carnem Chriſto cognatam & ſimilē. Duæ proinde Chriſti carnes ſiue duo illius corpora manducari debēt ſi vera & animæ corporiq; ſalutaris communio celebrari debet. Vna eſt Chriſti caro quæ in cœlo eſt glorioſa, quæ ſola fide & contēplatione deſiderioq; uirtutum

*In altari nō eſt
uerum Chriſti
corpus ſed my
ſterium ſiue ſa
cramentum ip
ſius.*

tutum manducatur, & è qua mystica benedictio siue spiritualis caro & in panem & in nos tempore coenae praesertim, defluit. Altera est caro sacramenti visibilis, & tangibilis, quæ & ore & fide (nam habet aliquid quod per istud os intrare debet.) manducatur ad corporis, & animæ potissimum, nutritionem. Quare appositè dixit Tertullianus, caro nostra carne Christi pascitur, vt anima de Deo saginetur. Audis aliquam esse carnem Christi, quæ nostram carnem verè pascit, aliam quæ pascit animam? De vtroque hoc pane siue carne & verbi vini fici & sacramentali dicebat & Augustinus in quadam oratione quæ sic habet. Amo te Deus meus, & magis atque magis amare volo. O amor indeficiens, qui quotidie comederis (en panis verbi) & semper integer manes. Da vt ad salutem animæ meæ manducem cibum carnis tuæ, en panem sacramentalem, quippe vsitatus cibus Christi erat panis, qui sicuti propter habitantem in Christo diuinitatem fiebat diuinus cum manducaretur, ita noster panis propter verbum illi additum per verbum: hoc est corpus meum, transit in naturam verbi, & cum sit caro potentia, fit caro Christi qui est verbum Dei. Proinde caro diuina propter habitantem in ea diuinitatem. Sed dicet hic aliquis. Si diuinitatis presentia in pane aut vino facit panem esse sacramentum carnis Christi, ergo omnis panis etiam communis est sacramentum corporis Christi? Nam si diuinitas omnia implet & vbique praesens est, ergo etiam in omni pane & omni vino, quid igitur opus panis altaris? Audi amice lector quid respondet Augustinus epistola ad Dardanum. Vbique quidem, inquit, & totus est Deus per diuinitatis praesentiam, sed non vbique per habitationis gratiam: deinde etiam in quibus habitat non æqualiter habitat: nam vnde alij alijs essent sanctiores nisi abundantius habendo in se habitatorem deum. hæc ille.

Duo corpora Christi debent manducari ut salutaris sit nobis communio.

Si praesentia diuinitatis in pane facit panem esse sacramentum corporis Christi, ergo omnis panis est tale sacramentum, nam cum diuinitas ubique sit & omnia implet, implet quoque commune panem & illi adest.

Vbiq̄ue est Deus per diuinitatis præsentiam sed non ubiq̄ue per habitationis gratiam.

Panis altaris fit Sacramentum corporis Christi operante inuisibiliter spiritu sancto.

Est proinde (fateor) Deus in pane tuo vulgari per diuinitatis præsentiam, sed non per habitationis gratiam, proinde nec corporis & sanguinis Domini proprium sacramentum. hinc Augustinus de Trinitate lib. 3. cap. 4. Illud tantum corpus & sanguinem Christi dicimus, quod ex fructibus terræ acceptum & prece mystica cōsecratum rite sumimus ad salutem spiritualem in memoriam pro nobis Dominicæ passionis, quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, vt sit tam magnum sacramentum nisi operante inuisibiliter spiritu Dei. Propterea (pergit dicere contra Faustum lib. 2.) Panis noster Eucharistiæ certa consecratione fit non nascitur, proinde quod non ita fit, alimentum est refectionis, non sacramentū religionis. huic consentit Theophilus Alexan. dicens, Panis quo saluatoris corpus ostenditur, & sacer calix qui in ecclesia collocatur per inuocationem & aduentum sancti spiritus sanctificatur. hæc ille. Ex quo hoc poteris colligere, in altari tria proponi aut potius quatuor vt lucidioris doctrinæ gratia omnia explicemus. Primò vides panem, quem qui solo ore sumunt, si animalia fuerint irrationalia, sumunt solum ad beneficiū præsentis vitæ, si fuerint rationalia, sumunt illum etiam & ad eum finem, sed quæ si in infidelitate perstiterint, cum etiam sumant cum pane Deum per generalem præsentiam diuinitatis, iudicem accipiunt non saluatorem, causam si requiris respondeo cum Paulo. O altitudo diuitiarum scientiæ & sapientiæ Dei, & venio nunc ad fideles. Ex his igitur sunt qui accipiunt panem, cui vnita est diuinitas per habitationis gratiã, sed quia talis nõ adest nisi operante spiritu sancto, tria in altari proponuntur, panis ex cuius simili substãtia aucta est substãtia corporis Christi, diuinitas fauorabilis, tertium spiritus sanctus. Fidelis ergo credens æternū Dei filium incarnatū si fuerit

si fuerit extra peccatū mortale, suscipit ore substātiā carnis, cui adest diuinitas Christi fauorabilis siue per habitationis gratiam: proinde patrē habet in se habitantem & filiū per fidem. Iam cum spiritus sanctus efficiat & operetur vt hoc pacto adsit Deus pani sacramentali, si dilexerit Christum, accipiet etiam simul in se operantem spiritum sanctum, quod si diligit Christum, diliget quoque domum habitationis Christi, at cum Christū credat ex mortuis rediuiuū iam relicta terra in cœlos ascēdisse, debet quoque relictis terrenis, ad spiritualia contendere, hoc est transire à vitijs ad virtutes, quarum summa est charitas, ergo charitate & dilectione retinetur & totus possidetur Deus. Cum igitur sint qui plus, alij minus diligant, fit (teste Augustino prædicta epistola ad Darda.) vt alij alijs sint sanctiores, abundantius habendo in se habitatorem Deum; vnde fit (forte) vt cū panis abundantissime habeat in se Deum, merito sanctū sanctorum dicatur. Qui igitur nihil diligunt (sunt autē illi omnes qui in peccatis mortalibus perseverant & fide historiali tantum credunt in Christum) hi præsentiae diuinitatis Christi beneficio indigni ad iudicium æternæ mortis accipiunt sacramentum. Verū de his toto hoc libro non loquimur, vtpote ad quos non pertinet cœleste hoc, de quo loquimur nutrimentum. Redeo ad August. orantē. Da (inquit) ô Deus qui quotidie mandu caris & semper integer manes (hoc fit amore cœlestiū, desiderio virtutum quas in Christo contemplaris, affectu vitæ & habitationis æternæ, in quam euectum Iesū gloria plenum per fidem intueris) vt ad salutem animæ meę manducem cibum carnis tuæ (hoc fit si sacramentaliter panem Eucharistiæ ore intromittens, nullis peccati mortalis fœtorib⁹ arceas, quod in eo est spirituale) quatenus manducando te (scilicet suscipiendo quandā carnis tuæ substantiam in pane, & cū eadē præsentiae di-

Qui sunt qui totum Deum in se habēt per habitationis gratiam.

Qui fit ut alij alijs sint sanctiores, & unde Sacramētū sanctū sanctorū dicatur.

Qui in uoluntate peccandi perseverāt sacramētū accipiunt ad damnationem.

uinitatis spiritusque tui gratiam) viam de te, perueniam ad te, & requiescam in te. hæc Augustinus. Ex quo percipis quod qui rectè communicant, sicuti verbum viuificum in pane sacramentali & ore fideli & corde reuerenter suscipiunt, vnoque veluti oculo intuentur, ita altero (in cælum euecti) quem diuinitate presentem, eundem diuinitati in sempiternum coniunctum humanitate absentem adorant in gloria. Sic licet intellectu (vt naturarum proprietates seruent) Deum ab homine fecernūt, reipsa tamen in vna persona filij Dei Iesu Christi personaliter vbique præsentis, duas inseparabiles naturas non confusas & confitentur & fide manducant, hoc est credunt. Id ipsum est quod Cyprianus dicebat in fine tractatus de Cœna. Ista facientes, inquit, non dentes acuius ad mordendum, sed fide pura panem frangimus, dum quod humanum est ab eo quod diuinum separantes (realiter enim Christus vt homo nec manducatur à nobis, nec habitat in nobis) & rursum eadem coniungentes, vnum Deum esse testamur. Idem dicit Concilium Nicenum. Non hareamus, inquit, in pane & vino, quæ mensæ Domini apponuntur, sed fursum fide erigamus corda, & animaduertamus agnum illum qui tollit peccata mundi in hac præstò esse mensa &c. Obiecro igitur si Christus totus est & integer in hoc sacramēto, cur fursum vult eleuari corda, cur non potius deorsum in panē, cum neutrobiq; liceat eum intueri nisi fide? At si vt homo fursum, vt Deus autem nunquam ab homine recedens vt p̄ote infinitus etiam deorsum, merito fursum conspicitur & in hac mēsa adesse creditur. Qui igitur christiani hoc pacto manducant, merito carnem seu corpus Christi gloriosum quod fursum fide intuentur propter illius ineffabilem vnionem cū verbo vbique personaliter, vt dixi, in spiritu adorant. Hinc facile intelligitur Augustinus cum dicit in Psal. illum. Adorate

Quomodo adoratus Christus dum suscipitur Eucharistia.

Quid sit frangere panem in cœna.

Christus propter unionem cum verbo personaliter ubiq; non realiter ut homo.

te scabellum pedum eius. Christus (ait) sumpsit carnē de Maria Virgine, proinde ex terra quæ est scabellum pedum eius. In ea carne mortuus est & resurrexit, eandem carnem nobis quotidie ad manducandum dat &c. Dicit ergo eandem dat ad manducanduna, scilicet sola fide, si de ea intelligit, quæ est in cœlo, vel eadem specie si de ea intelligit, quam manu tangis in sacramento, nō quod sit caro, sed quia erit post manducationem, sicuti dicitur, memento homo quia cinis es. Neque enim adhuc es cinis actu, sed eris post mortem. Talis est ergo intellectus huius loci, alioqui quid ad August. responderes dicentem in alio loco. Nō hoc corpus, quod videtis, manducabitis, sed mysteriū vobis cōmendo. spiritualiter intellectum viuificabit animas vestras. Sic proinde adorāt christiani carnem Christi siue corpus (idem. n. est, quia vt dicit August. de fide & symbolo. omnis caro est corpus) non eā quā in sacramento manu intelligibiliter tenent, sed quā a sacramento tāquam ab imagine ad veritatē sursum impulsī contēplantur. Nam cū Christus dicit: māduca te, hoc est corpus meum, si visibile respicis carnem sacramenti intelligit, quæ ore deglutitur, sed cū addit: hoc facite in mei memoriam, illud quod in cœlo est nobis commendat corpus, quod manducare dicimur, & proinde adorare, cū vera fide illa quæ etiam diligit, Christi amplissima in nos beneficia diligenter ad fauces memoriæ reuocata (ait Cyprianus) vti vngulam findentia pecora proni, & cum gratiarum actione ruminamus. Quocirca etsi sacramentum res diuina sit, illique ad sit uerbum uiuificum ineffabiliter, nemo tamen dicat quod sit adorandum, etiam si uenerandum. Id collige ex Chrysothomo hom. 2. in 2. ad Corinth. dicente. Si tu hoc altare honoras, quia suscipit corpus Christi, cur pauperem, qui est ipsū Christi corp⁹ fame perire sinis? hæc ille. Quid est obsecro

Omnis caro est corpus non contra. Proinde idē est siue dicas. Hoc est corpus meum aut, hoc est caro mea, sic. n. loquitur Cyp. de cæna.

Sacramētū nō est adorandū, sed uenerandū.

quod vocat Eucharistiam corpus Christi sine epitheto, pauperem vero fidelem cū hac adiectione ipsum Christi corpus? Nōne quia istud est in actu corpus, illud nomine & potentia tantum siue virtute, vtrunque per gratiam? Si proinde istud non est adorandum, profecto nec illud. Non enim quicquid diuinum est, aut Deum in se habet per gratiam, etiam sicuti Deus adorandum est. Licet Deus in illo sit (fateor) adorandus. Sic enim affirmat Augustinus de ciuita. Dei lib. 10. cap. 4. Huic uni Deo, inquit, nos seruitutem quæ latria dicitur siue in quibusque sacramentis siue in nobis ipsis debemus, cuius templū singuli sumus. Percipis lector quod ut Christus in quantum homo, non est in nobis, ita nec in sacramento? Deinde ut nos non sumus adorandi, ita nec sacramentum: sed ut Deus in nobis adoratur, ita & in sacramento, soluant obsecro hoc argumentum in Augustino ipsi Pontificij. Aderat diuinæ Arcæ Israelitis ipse Deus & de Propitiatorio inter duos Cherubos Arcæ oraculi imposito omnia ad Moysem effabatur, tantaque præsentia diuinæ relucebat maiestas, ut multis passibus ab arca arcerentur Israelitæ, & Oza arcam agitatione bouum nutantem manu sustinere adnitens nō sacrata, percutitur à Domino, sed quid? an propterea Arca adoratur, aut transsubstantiata prædicatur? An quia Apostoli spiritu sancto repleti in die pentecostes, & infinitis miraculis conspicui propterea proponuntur aut sese ostentant adorādi? An & diua virgo similiter adoranda, quia salutis nostrę pretium vtero inclusum continebat? an etiam tu te ipsum adorabis aut adorandus in plateas exhibis, quia sacramentum quod adorandum dicis aut eo vasculo receptum, post illius summptionem pectore inclusum digeris, sed quis ferat eiusmodi dogma? Audiamus ergo Augustinum sanius loquentem lib. 3. cap. 9. de doct. chr. Qui (inquit) adorat
vtile

utile signum diuinitus institutum, cuius vim significationemq; intelligit, non hoc veneratur quod videtur & transit, sed illud potius quò talia cuncta referenda sunt, sicuti sacramentum Baptismi, & celebratio corporis & sanguinis Domini, quæ sacramenta quò ferantur imbutus agnoscit, vt ea non carnali seruitute, sed potius spirituali libertate veneretur, &c. Quid obsecro hîc respondebunt Pontificij, Sûntne plura instituta à Deo quàm duo? nōne præterea carnali seruitute cogunt adorare Sacramentum cùm accensis tædis & poplite flexo ante illa procumbunt, & eum qui pro sua libertate, quam illi tribuit Augustinus, procumbere nollet, viuum exurunt? vnde egregiam laudem & spolia ampla scilicet olim referent. Præterea si panis Eucharistiæ est adorandus, cur non & aqua Baptismi? non enim minus est Christus in Baptismo, quàm in Eucharistia, verùm per diuinitatem, non humanitatem. Vnde in Matth. Chrysostom. Non baptizaris ab homine, Deus est qui tenet caput tuum. Hinc est quòd idem in Marcum iubet nos adorare Christum in Baptismo. Redeamus ad Augustinum, qui Quò ferantur, inquit, sacramenta, imbutus agnoscit: quasi dicat, Sacramenta visibilia nos ad inuisibilia remittunt. Illa proinde spirituali libertate veneramur, at ista proni ex officio Christiano adoramus. Hæc omnia pulchrè explicat Rabanus ille Maurus, Archiepis. quondã (vt opinor) Maguntinen. in eo libro quem de Eucharistia ante octingentos ferè annos edidit dicens, Si rectè communicamus, ad Pontificem nostrum Iesum Christum qui in cœlo est (non ergo eum agnoscit in pane) mentem dirigimus, vt ex ipso & ab ipso, nos qui sumus corpus eius, carnem suscipiamus ipso manente integro. Et quia eum in cœlum secundum carnem ascendere oportuit, reliquit nobis hoc sacramentum visibilẽ figuram & characterem carnis & san-

*Sacramenta
nō honoranda
carnali serui-
tute, cōtra Pon-
tificios.*

*Si rectè cōmu-
nicamus, ad
Christum, qui
in cœlo est,
mentem erige-
re debemus.*

*Sacramentum
est uisibilis cha-
racter carnis
& sanguinis
Christi.*

*Et de Scriptu-
ris & de altari
sumimus eu-
charistiam.*

*Verbum Dei
æternum, quo
in sacramento
spiritualiter a-
limur, & in
nos & in panẽ
à sancta Chri-
sti carne deflue-
re debet ueluti
lumen à Sole.*

guinis, vt per hæc ad spiritualia & inuisibilia capeffen-
da mens yberius nutriatur. Nam illa natiuitas nostra.
quæ ex Deo est ytiq; spiritualis est, & ideò hæc mysteria
non carnalia (licet caro & sanguis) sed spiritualia, iure
credenda sunt. Vnde longè inferius vita ista temporalis
corporeo isto communi alitur cibo, longè verò excel-
sius ac præ eminentius vita illa quæ absconsa est cū Deo
qua conformes illi & configurati sumus, illo saginatur
cibo ac potu, quem & de Scripturis (nota) & de altari
sumimus, vt ibi viuamus ex inde, vnde vita nostra ser-
uatur æterna: ac proinde qui sic accipit, dignè accipit.
Vbi enim spiritualis esca ac potus sumitur, & Spiritus
sanctus per eum in homine operatur, si quid in nobis
carnale adhuc est, transfertur in spiritum, & fit homo
spiritualis. Hactenus Rabanus pulcherrimè, in quo no-
tas opinor, amice Lector, quòd si rectè cõmunicamus,
ad Christum sursum mentem dirigere debemus, quia
nimirum eum realiter esse in pane non credimus, non
quòd nihil sit in pane verbi viuifici & spiritualis alimo-
niæ, sed quia quicquid inest quod inest, & in nos & in
panem à sancta Christi carne defluere debeat, veluti lu-
men à Sole, vt dicemus ex Cyrillo. Israelitæ olim non
poterant intueri in faciem Mosis, nec illius ferre splen-
dorem, proinde velauit se Moses, & sic tum loquutus
est, tum apparuit illis. Nos quoque vt possimus cum
fructu & salute animæ intueri, & ferre præsentia maie-
statis diuinæ, ne nos exurat & perdat, necesse est vt fide
intuentes in cœlum, Iesum Christum pro velo interpo-
namus inter nos & Deum alioqui tremendum & hor-
rendum, vnde alioqui tremenda & horrenda vocantur
sacramenta. Sic aderit nobis non ignis consumens, sed
pater benignus. Hoc est, quod Augustinus pulchrè ex-
plicat in hæc verba: Ecce, ait, cibus sempiternus, sed
quem manducant angeli, manducant sempiternæ virtu-
tes,

tes, manducant & saginantur, & integrum manet quod eos satiat & lætificat. Quis autem homo posset peruenire ad illum cibum? unde cor idoneum illi cibo? Opertebat ergo vt mensa illa lactesceret, vt paruulis proveniret. Unde fit cibus lac? unde cibus in lac conuertitur, nisi per carnem trañciatur? nam mater hoc facit, quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia infans est minus idoneus qui pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humiditatem mamillæ de ipso succo pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane Angelorum pascit nos sapientia Dei? Quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, hæc Augustinus. Hinc intelligis, opinor, quomodo à Christo veluti maternis mamillis defluit in nos panis Angelorum, & sic verbum in nobis fit caro per habitationis gratiam, non per illam vnionem admirabilem & hypostaticam quæ facta est in Christo in Mariæ virginis utero benedicto. Quoniam ergo hoc verbum viuificum, quod in solo Christo filio Dei corporaliter habitat, à sancta carne Christi, quæ totam viuificandi vim hausit, & in sacramenta, & in nos defluere debet: Non mirum si appositè dixit Raban. & Augustin. quòd si rectè communicamus, ad Christum, qui in cœlo est, mentem dirigere debemus, vt ex ipsius sinu æternū verbum exugamus. Proinde sicuti hæc diuinitas est quæ in Christo corporaliter habitans, & hypostaticè ineffabiliterq; illi vnita, Christū facit Deum absolutè semper salua hominis proprietate & natura, ita illa eadē miro modo de plenitudine sanctę carnis Christi, aut in nos aut in panē coenę dominicę infusa, ppter fidem & verbū Dei, facit panem & nos diuinos quidē sed non simpliciter deos, quia per gratiam & per mensurā, item & Christos, at nec id simpliciter, sed panē p potentiam & virtutem, nos verò actu tales, de quib. dicitur: Nolite tãgere Christos meos.

Quomodo homo fit diuinitatis particeps.

Verbum æternū quotidie defluens in nos à Christo, ueluti à mamillis fit caro per habitationis gratiã

Due in Christo nature semper permanent saluæ, & non confunduntur.

Carnaliter dicimur uniri Christo, quia eiusdē naturæ carnem participamus in sac,

Hinc etiā sequitur, quòd sicuti nec nostra, ita nec caro sacramēti est naturalis caro Christi, licet specie & natura sit illi similis. Hoc est quod volunt Patres, Cyrillus & Irenæus, cū dicunt non solū voluntate, sed etiā naturali participatione carnis Christo nos vniri, quia nimirū eiusdem naturæ carnem comedimus in Sacramento. Nam si ipsissima est caro Christi quam sumimus in Sacramento cum sua anima (vt vult Thomas) quæ carnis nostræ substantiam fulcit, auget, & nutrit, quomodo verum erit quod dicit Cyprianus Tractatu de Cœna? Panem, inquit, Angelorum manducamus sub sacramento in terris, eundem sed sine sacramento manducabimus in cœlis. Rogo igitur Pontificios, nōne post resurrectionem habebimus os, & dentes, ventrem & pectus? Fatebuntur sat scio, cogente eos ad id Augustino. Quid ergo? comedemusne adhuc & tunc Christum ore, & visibiliter eum in nostrum stomachum demitemus, licet sine sacramento aut accidentibus panis? quò (vos oro) vertetis, vt respondeatis? Verū conuiueamus ad tantam absurditatem, & dicamus cum Origene, quod tunc in cœlo māducabimus pascha plenum, cū perfundemur dīuitate foris & intus ad sãtietatem (vt ita dicam) id quod nunc quoq; fit in accipiēdo sacramento, licet parcius ob fidei nostræ parciatatem. Tunc igitur saturabimur, cū corpus Christi gloriosum, quod hīc fide aspicimus, & spiritualiter tantū manducamus, admonente nos Sacramento, post mortem nostro defuncti sacerdotio (ait Cyprianus) aspiciemus sine vllō velamento, pleni gaudio inexplicabili, quamobrē dicebat Dauid, Satiabor cū apparuerit gloria tua. Sed redeamus ad Rabanū, qui dicit, quòd quia oportuit Christum secundum carnem ascendere in cœlum, reliquit nobis hoc Sacramentum pro visibili signo, caractere, siue imagine suæ carnis. Hoc est quod

Panem Angelorum manducamus in terris, eundē manducabimus in cœlis.

quod dicebat Chrysoſtomus; quòd licet Chriſtus aſcendens carnem ſuam ſecum euexit, carnem nihilominus, hoc eſt imaginem ſuæ carnis retrò poſt ſe reliquit, in ſacramento, nimirùm intelligibiliter, & in quolibet homine ſideli, qui os habet & carnem de offibus & carne Chriſti viſibiliter. Vnde dicitur, & eſt corpus Chriſti, quem qui comederet, comederet reuera corpus Chriſti, ſed an propterea Chriſtum ipſum? minimè profeſſò, ſed comederet corporis Chriſti imaginem. Quòd autem res ita ſe habeat, audi quid dicat venerabilis ille Beda in Luc. Finitis (ait) veteris paſchæ ſolennis tranſit ad nouum paſcha, & pro carne agni vel ſanguine, carnis ſuæ ſanguinisq; ſacramentum in panis ac vini figura ſubſtituit. Hæc ille, & audisne quòd caro illa quam Dominus dat in ſiue ſub figura panis ſit ſacramentum ſiue imago carnis Chriſti? Accipe idipſum approbante Magnum illum Naz. Comedimus hodie etiam agnum, inquit, ſed adhuc ſub figura, licet hic noſter ma-niſteſtior ſit. Nam qui ſub lege erat, figura erat huius figuræ. Hæc omnia ſubtilius eruere poteris ex Auguſt. lib. Sent. Proſp. & citatur de Conſ. diſt. 2. Caro Chriſti eſt, quam ſub panis ſpecie opertam in ſacramento accipimus, & ſanguis eius quẽ ſub vini ſapore potamus. Hæc ille, qui optimè facit cum Pontificis cum dicit, quòd illa caro quæ operta eſt forma ſiue ſpecie, aut (quod idem eſt) accidentib. panis ſit caro Chriſti. Fatendũ eſt igitur quòd latet aliqua caro ſub accidentib. panis, & ſanguis ſub accidentib. vini. Sed antea probauimus, q̄ illa caro non ſit tactu, ſed potentia, deinde q̄ non ſit ipſiſſima numero caro D. Ieſu Chriſti, ſed ſpecie illiusq; imago, nõ viſibilis, ſed intelligibilis: reſtat vt hoc pbemus. Audi ergo qd ſequatur eodẽ loco in Aug. Caro, inquit, illa, quã opertam ſpecie panis dicimus, ſacramentum ſiue figura eſt carnis, & ſanguis ſacramentum eſt ſiue imago ſanguis-

Caro que nobis datur in figura panis, eſt ſacramentũ ſeu figura carnis Chriſti.

*Caro quæ sub
forma panis in
telligibiliter et
inuisibiliter te
gitur, est figu-
ra carnis et ue-
ritas, sed nõ est
omnimoda
identitas.*

nis. Hæc August. Verùm dices, cuius carnis est imago? subijcit August. Vtroq; , inquit, inuisibili, intelligibili, spiritali, signatur visibilis, & tangibilis caro Iesu C. Audis lector? Sed iterum dices: Demus, sitq; figura, est tamen & veritas. Fateor id ego quoq; , modò des quod non sit omnimoda identitas. Sic est quidem caro Christi, sed virtute siue potentia, non actu (nam talis nutritione euadit) similitudine non vera & simplici identitate, imagine non omnimoda veritate. Testatur hoc ipsum D. Ambr. 4. Off. c. 46. Offeritur hîc Christus, inquit, ad altare in imagine, illic in cœlo in veritate, vbi ipse est ordinatus pro nobis intercessor apud Patrem. Hæc ille, & miror an hîc habet Pontificij cõmentum, miror quid de Missa sua faciët. Offeritur hîc Christus (inquit Amb.) ad altare, ergo est adorandus, dicet statim Pontificius. At modestè audi quid sequitur, sed in imagine. Ipse enim Christus est in cœlo, qui seipsum offert pro nobis in veritate. Vides Lector Eucharistiã esse Christum quidem sed in imagine intelligibili, nõ omnimoda veritate? Accipe familiare exemplum vt melius intelligas (vulgo. n. loquor, nõ doctis ipse indoctus.) Accipiat sacerdos infantem iam iam baptizatum & nudum, efferatq; eum ad altare supra humeros & caput, & dicat Deo Patri, Suscipe sancte pater corpus hoc filij tui. Certè nõ mentietur. Est enim infans ille verum corpus Iesu Christi, & quem dicere possis iure adoptionis esse Christũ. At obsecro, nõne meritò cõspuendus esset sacerdos ille, qui cum puerũ & proponeret & contenderet adorandum? Nemo negat opinor, sed quare? (petit aliquis) respõdet prudētior, quia etsi sit Christus, gratia est Christus, non natura, etsi sit vera caro Christi in imagine, tamen non veritate, etsi sit Deus, participatione tamẽ, non essentia. Sed vt nostræ assertioni maius addamus pondus, audiamus quid Gregor. ille Neocæsariensis totius Asię fidem de

*Similitudo a-
pta, qua osten-
ditur quòd rea-
liter Christus
non offeratur
in missa.*

de Sacramento prodens, dicat in Concilio Constant. 7. Exultent & lætentur quicumque veram Christi imaginem syncera mente facientes desiderāt, & venerantur, & ad salutem animi & corporis adferunt, quam ipse dominus noster summus sacerdos ex nobis integrè massam assumens circa passionis tempus in typum & recodationem efficacissimam suis mystis tradidit. Nam cùm se morti offerret, gloriosæ inquam illi & viuificanti, accepit panem, benedixit, postquam gratias egisset & fregit, tradensq; discipulis dixit, Accipite & manducate in remissionem peccatorum, hoc est meum corpus. Similiter & calicē tradens, Hic est sanguis meus, facite in mei memoriam. Ecce illius viuificantis corporis imaginem. Panem igitur Eucharistiæ veluti veram imaginem naturalis carnis Christi per sancti Spiritus aggressionem sanctificatam diuinum corpus esse voluit, illiq; sic placuit. Cæterum animata caro Domini diuinitati iuncta est. Eodem modo & ab eo tradita imago eius carnis impleta est Spiritu sancto cum poculo quoque sanguinis viuificantis. Hactenus Gregorius, cui si mentem adhibere volumus, facilè omnem de Eucharistiæ mysterio difficultatem enodabimus. Notet igitur cum pius & verus Christianus, quoniam in hac re veram doctrinam adfert, quam & nos (vt vides) tot hactenus Patrum auctoritate fulcimus, à qua quisquis dissentit, sit Pontificius, sit (si voles) Euangelicus, sed nomine tantùm à catholica & Apostolica Ecclesia planè dissentit, nisi magnoperè fallor. Nam quid habent obsecro, quod in illo reprehendant Pontificij, nimirum quòd vocauerit panem Eucharistiæ imaginem naturalis carnis Christi, & tamen nihil habet simile carni? At nō notas quòd dicit Veluti vera imago? Siquidem nōne vt exposuimus antea ex alio Gr. Nyss. qui panem videt, quodāmodo videt

Panis Eucharistiæ est veluti vera imago naturalis carnis Christi.

corpus humanum, quia panis in corpore existens fit caro & trāsit in corpus. Est igitur imago, intelligibilis scilicet, non lineamentis membrorum insignis, ut etiā dicit Epiphanius, est inquā imago, signū siue character naturalis carnis Christi, interim non nuda imago, sed impleta spiritu sancto & caro diuina (vt ait.) Cui cōsentit Gelasius aduersus Eutychem dicens, Sacramēta quę sumimus res diuina sunt, substātia tamē panis minimē in r̄s esse desinit, sed trāsit in diuinam domino adiuuante naturā. Cæterum imago atq; similitudo carnis

Eucharistia est res diuina, ergo bene inferatur nō est Deus proinde nec Christus, sic nec adoranda.

Christi in actione mysteriorū celebratur. hęc Gelasius. quem non vides vel latum vnguem à Neocæsariensi discedere. Eucharistia (inquit) est res diuina, substātia panis in eo manēte. ergo audacter infer lector Christiane, eucharistia nō est deus: proinde nec Christus, & sic nec adoranda. Sed pergamus in Neocæs. vbi dicit, Imago est naturalis carnis Christi impleta spiritu sancto: ne igitur q̄s propterea putaret esse Christi naturale corp⁹, addit. Cæterū animata caro domini diuinitati iuncta est: quasi differentiā ponens inter carnem sacramenti & carnē veram & naturalem Christi, dicit. Caro Christi animata, coniuncta est in cœlo hypostaticeq; vnita diuinitati: at caro sacramenti etsi habet diuinitatem coniunctam per habitationis ineffabilem gratiam, animata ramen non est, actionibusq; animalibus perficiendis idonea, ne in impiam illam & sceleratam de manducando homine opinionem incidas. Propterea cautē dicebat Cyrillus ad Calos. Infudit Deus panis & vino vim vitæ, eaque conuertit in veritatem propriæ carnis, vt semen quoddam viuificatiuum inueniatur in nobis.

Eucharistia est veluti quoddā semen viuificatiuum.

Vbi diligenter nota Lector, quod Cyrillus vocat Eucharistiam semen vitæ, siue semen viuificatiuum. Et, bone Deus, quantum hęc mysterium? Nōne proinde sequitur, est semen arboris, ergo non est ipsa arbor, vnde

deci

decidit semen istud? deinde est semē arboris, ergo habet in se indolem quandam, vim, & energiam sui parentis? est semen, ergo si vis, vt sit arbor debet mandari terræ, terræ mandatum debet irrigari, debet multa sollicitudine & feruari & excoli? Transfer hæc ad Eucharistiam, & collige an non hæcenus cum ignauia atque incitia intoleranda est à Pontificijs illis philosophatum. An non tales Agricolaë merito fame mortui sunt, quod granum frumenti quod acceperunt à Deo sub specie Eucharistiæ, arbitrati sunt esse perfectam aristam, & contēti visu, nec mandarunt terræ, nec excoluerunt sollicitè, vt suo tempore inde fructum sibi & Domino ferrent cum patientia? hoc erat mysterium quod occultabat Gregorius Neocæsariensis cū dicebat in supradicto capite. Gaudeant quicumque veram Christi imaginem facientes: hæc ille. Quid ô Gregori, nondum est igitur facta imago, nondum est illa Christus, nondum excreuit semen illud in sinapi? minime. Audi Christum: accipe, manduca, quasi dicat: hæc est mei indoles, hoc semen me repræsentat. Restat vt illud manduces, restat vt terræ committas, vt verbi Dei semen hoc in corde recondas, quò primum spei calore in chylum vertatur, deinde per multas ambages & circuitus angustiasque venarū mesaraicarum veluti hyemalium tribulationum & tempestatum in hepar attractum & in auram suppululans protrudente illud concoquenteque fidei calore in sanguinem facessat, vt tandem persequente suum foetum tepente humiditate charitatis veluti rore quodā cœlesti in perfectionem carnis assurgat, & perfecti hominis formam repræsentet. Cuius videndi desiderio suspirabat quondam, secundarius ille & à Deo substitutus Agricola Paulus cū diceret. Filioli quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus. Ecce: haud dubie sæpe Paulus distribuebat, Galatis, Romanis,

Christiani omnes quomodo tenentur facere Eucharistiā.

*Verbū Dei no-
bis in ecclesia
prædicatū est
& dicitur ca-
ro Christi Ori-
geni.*

Corinthijs Eucharistiam, sæpe dispergebat verbum Dei quod est quædam altera Eucharistia & caro Christi. Sed tamen non erat adhuc perfecta & actu caro, verum debebat in ipsis formari & in formam carnis & perfecti hominis cōverti. Huc opinor respiciebat Hieronymus in cap. 3. Zoph. dicens. Impie agunt in Christum putantes Eucharistiam imprecantis verba facere non vitam: quasi dicat, bene precaris pro semine verbi Dei & impetras, nā entibi illud in Eucharistia, sed nondū est arbor illa, cuius folium non decidet nisi bene viuēdo excultū in arborem exrescat. Quocirca vt paucis totum de sacramento conciliemus negotiū, diligenter animaduertendū, quod aliud sit sumere carnem Christi quæ fit ex pane & viño, aliud carnē Christi manducare, quæ est in cœlo. Siquidē hæc māducatur sola fide vt ostendim⁹. ad recordationē mortis quā Christus passus est in ea carne, ad æmulationē virtutū quas in Christo cōtemplamur, deniq; ad immolationē spiritualē pro impetranda nostri apud patrē reconciliatione. At caro sacramenti, quæ etiā carne spirituali Christi perfusa est, & quæ à palpabili carne Christi in panē defluxit, & ore & fide suscipitur, licet non tā ad corporis quam animæ nutritionē, & potius ad fidei & charitatis quàm ad ossium incrementū. Præterea caro siue corpus Christi quod in cœlo est, animatum est, nec descendit in panē tēpore cœnæ, vt ex Damasceno & Neocæsariensi nostro probauimus, deinde veris membrorū liniamētis distinctū est, & potens proprios motus exercere. At caro quæ quotidie ex pane & vino creatur, & de altari à fidelibus sumitur, natura quidē est similis carni illi, quā habet Christus in cœlo, viuifica nimirū ratione viuificātis diuinitatis, quæ sese in panē infudit & cōmiscuit ineffabili modo, interea potētia tātū homo est nō actu, virtute caro, nō formaliter, & deniq; diuina quidē caro, sed nō Deus. Ex quib. omnib. iā

suf-

*Aliter mandu-
catur caro
Christi quæ in
cœlo est palpa-
bilis illa, aliter
caro Sacramē-
ti intelligibi-
tis.*

sufficiēter probatis, poterit forsitā redargui D. Zuinglij de sacramēto doctrina, quæ nō tantū illi tribuit quantū debet. Poterit reprehēdi quoq; & Augustana quā vocāt cōfessio, quæ ita substantiā carnis Christi in sacramētū stabilit vt inde inferat q̄ cum pane adsit Christus verus Deus & homo. Verūm hic illorum error hinc (opinor) ortus est, quod initio seipfos maluerunt sequi quā Pa- tres, à quibus facile didicissent, quod ratione verbi viuifi- ci mirabiliter vniti cum pane, panis substantia transit in naturam carnis Christi, quæ substantia non est illa ea- dem numero & dignitate par cum ea, quam habet Chri- stus in cœlo, sed specie eadem. Quod si hac similitudi- ne vti licet pro stabiliendis Patrum dictis: Nōne ouū est imago quædam gallinæ, & qui videt ouum intellectu videt gallinam? Nemo tamen dicat ouum esse gallinā ipsam, quæ ouum posuit. Deinde etsi gallina sit in ouo substantialiter & virtute, non tamen actu & formaliter. Præterea nec substantia gallinæ eadem est nume- ro cum substantia oui, licet specie non differat. Et quid nunc habent quod vel ipsi vel Pontificij respondeant, qui immaniter prætentō igne & ferro exigunt ab homi- nibus vt credant quod cum pane vel sub accidentibus panis sit Christus, qui manducatur tā ab infidelib. quā fidelibus? Id quod antea ex Orige. in Matth. probauim⁹ esse falsum, cuius verba non pigebit iterum repetere. Substantia panis Domini, inquit, non prodest: ab. n. in ventrē & per ventrem recedit, sed verbū illi additū pro- dest vnicuiq; iuxta portionem fidei, hæc autē dicta s̄nt de pane, inquit, typico & symbolico. Vnde percipis (le- ctor) eū vocare Eucharistiā corp⁹ Christi symbolicū & typicū, quod & boni & mali comedūt, sed ratione & vti litate dispari. Quia. n. mali habēt quandā fidē, comedūt sacramētū ad aliquod bonū vitę tēporalis, sed q̄a non diligūt Christū imitādo, quē credūt incarnatū, quondā

Zuinglij & Augustana cōfessio aliqua re prehensione di gna.

Exemplum ab ouo docēs sub- stantiā panis sa- cramentalis nō esse eandē nu- mero cū substā- tia carnis Chre- sti in cœlo.

Mali nō come- dunt corpus Christi uerum sed typicum tā- tum.

mortuum, & nunc in cœlo gloriosum, quia inquam nō ea fide quæ diligit sic eum comedunt, propterea nihil illis prodest sacramenti comestio ad vitam æternam. Inde nec mali multò minus infideles dicunt comedere corpus Christi. De malis constat ex sequentibus verbis Origenis. Nam cùm vellet typicum corpus Christi secernere à vero, quod est in cœlo non in sacramento, subdit. Multa porrò & de ipso Verbo dici possent quod caro factum est, verusque cibus, quem qui comederit, omnino viuet in æternum, quem nullus malus potest edere. Etenim si fieri posset vt qui malus perseuerat, edat verbum factum carnem, quum sit verbum & panis uiuus, nequaquam scriptum fuisset, quisquis ederet panem hunc, uiuet in æternum: hæc Origenes. Cui consentit & Chrysostomus super illud, qui manducat me uiuit propter me. Vitam hoc loco (inquit) non quælēcunque sed probatam, dicit, quod inde constat, quod & infideles omnes & non initiati, & qui eius carnem nō manducant, uiuunt tamen. Idem & August. asserit 21. lib. de ciuitate Dei. Infideles scilicet non manducare corpus Christi aut ueritatem sacramenti. Certum est igitur Christum in quantum homo est, à nemine mortalium ore manducari in sacramento, proinde & foedè eos errare qui id nobis horrenda doctrina persuadere conantur. Aliud esset si postularent ut eum aspiceremus in uerbo (quæ Bucerii fuit opinio) licet ueræ ecclesiæ non satisfaciatur. Etenim ipsissimus Christus est qui dicit (licet per os ministri) hoc est corpus meum, quare reuera eum fide & mente intueor affixum cruci, morientem, & pro me effundentem proprium sanguinem, hoc enim innuit illud: quod pro uobis datur, qui pro uobis effunditur. Certum est igitur quod Christus omnibus sese offert intuemum in hoc uerbo, hoc est corpus meum. Non tamen qualis est in cœlo, sed qualis est in cruce

*Comedere
Christū qui in
cœlo est, est cre-
dere ea fide
quæ eū imita-
tur & per dile-
ctionem ope-
ratur.*

*Bucerii opinio
de Sacramen-
to sana quidē
sed non suffi-
ciens.*

cruce, moriens scilicet pro implenda iustitia Patris, & sanguinem fundens pro remissione peccatorum. Et poterant certè talem eum intueri in mente ipsi Apostoli, quibus antea dixerat, Ecce ascendimus Hierosolyman & filius hominis tradetur & crucifigetur, proinde cum in tam miserabili casu versaretur in animis Apostolorum dicebat accepto pane, ecce illius corporis quod veluti in cruce affixum animo intuemini, symbolum, figuram, seu imaginem. Si quis est igitur, qui sic eum intuens credit in eum, & pertæsus suæ sceleratæ vitæ, dolet de sua inobediëntia, ob quam scit filium Dei pati, si quis est qui carnis suæ impudicitiam detestatur & foeditatē, appetitque similem carnem illi quam in Christo contemplatur, pœnitet quod amiserit præsentia diuinæ solatium & gratiam, vellet quoque sibi restitui spiritum sanctum, admoueat manum ad sacramentum, & illud mādudcet ore & corde. Sic enim & in carnem corpusque excrefcet illi simile, quale Christi est particepsque erit diuinitatis & spiritus sancti, corporis siue carnis & sanguinis domini. Sic sicuti non nuda symbola carnis & sanguinis Christi accipiet, ita non ipsissimam carnem, & sanguinem Christi, quam fide intuetur & contemplatione in stomachum detrudet. Valeant proinde qui hoc horrendum dogma adferunt in ecclesiam, valeant & qui sacramenta tam parui æstimant, vt in ea nec mirabiliter præsentem diuinitatem agnoscant, nec operantem spiritum sanctum suscipiant. Scio doctissimum Oecolampadiū in ea non fuisse opinione: cuius verba sane pia & catholica postea apponā. Scio & P. Martyrem in suis scriptis latentē in Eucharistia diuinam virtutem agnouisse, & in eo præsertim libello quem de Eucharistia edidit ad Archiepiscopum Cantuariensem, cuius hæc sunt verba. Non mihi magnopere placet (inquit) quod nostri tam paruam faciunt mentionem mutationis panis

*Oecolampadius
Petrus Martyr
Theodorus Beza agnoscent
præsentia diuinitatis in Sacramento.*

& vini, ad quam Patres diligenter respiciunt, nec eam de dignantur scripturæ, cum Paulus vocet sacramenta nō simpliciter panem, sed panem Domini. Est. n. in eis virtus quædam latens quam non habent ex sese, sed ex institutione Domini, tum ex virtute spiritus sancti, tum & ex verborum prolatorum efficacia. hæc ille. Nec potuisset Augustinus multò plura aut augustiora de sacramento dixisse. Jam scio quoq; & his posteriorem licet eruditione non imparem (si recte iudico) Theodorum Bezzam idem forte sentire, cuius hæc sunt verba aduersus Vestphalum virum quendam doctum. Augustinus satis iudicat absentiam veræ carnis Christi à sacramento, licet spiritu præsens sit in verbo (inquit). En & diuinitatem & spiritum sanctum fatetur cum pane. Restaret tantum (cum venia dico) vt consentiant ad pacem ecclesiæ cū antiquitate, & ad reuerentiam religionis circa sacramenta, vt in catechismus doceât, quomodo ipsa diuina maiestas ineffabili modo (ait Cyprianus) sese infundat sacramentis, quomodo ibi reuera adsit nō per generalē diuinitatis præsentiam tantū, sed (operâte id Spiritu S.) per specialē, & admirabilē habitationis gratiã, vt ait Augustinus. Cuius ratione, panis altaris potētia alioqui caro, transit in naturã carnis Christi, non tã corporali, quã spirituali transitione, vnde panis fit substãtia corporis siue carnis Christi. hæc omnia cōcinne breuiterq; sed paulo intricatius asseruisse videtur cōfessio Augustana, quæ dicit, quod Cœna Domini est cōmunicatio corporis & sanguinis Christi, in qua Christus vere & substantialiter adest, & (vt Melanthon in Apologia explicat) nō solū efficacia, sed etiã substantia. Verè nanq; adest, vt ego (pace illorū) explico, ipse Christus per verbū viuificū, & per diuinitatis substantiã, à quo non abest spiritus eius. Huius diuinitatis mirabiliter præsentis ratione, fit vt panis ipse altaris, qui ante verba Domini indeterminatæ speciei corpus

Videtur confessio Augustana meli⁹ definitisse quid esset Eucharistia quam explicasse.

corpus siue caro erat, fiat substantia corporis seu carnis Christi, mirabili quadā, quia spirituali mutatione. Vnde etiā Christus adest substantialiter, hoc est per euidē nō numeri, sed speciei substantiā, si carnē spectes, alioqui reuera per eandē substantiam diuinitatis & spiritus, cuius respectu ecclesia verū corpus Christi est, & Christus ipsum caput. Sic (si illorū mentē assequor) nō ipsum Christum (qui in cœlo tantum est, saltē in vno loco cœli, vt homo) ponunt localiter in sacramento, sed tatitē cum Epiphanio gratiā corporis Christi in Eucharistia annuntiant, quā nomine tantum si corpus naturale spectes, & re si corpus Christi mysticum intuearis, appellāt carnē Christi, quæ potētia interim caro eius est non actū, gratia non natura, ex pane & vino futura in nobis, non realiter, immediatē, & simpliciter ex Virginis Mariæ benedictō sanguine. Hinc fit vt ingens hoc munus Christi & visibile beneficiū, nec adorēt aut adorari velint, sed illū à quo hoc donū habent prono, & corpore, & mente in cœlo gloriosum, cū Patre & spiritu sancto Iesum Christū, hunc totius mundi creatorem, illud creaturā confidentes. Quod autē Eucharistia sit creatura asseritur etiā ex Cyp. his verbis. Dominus quotidie hoc suū sanctissimū corpus creat, sanctificat, & piē sumentib. distribuit &c. Consentit illi & Nazianzenus ille sanctissimus Episcopus in clamās his verbis. O incruenta mittētes sacrificia sacerdotes. O magni figmentū dei in manib. vestris tenentes. En sacramentū magni figmentū Dei siue creaturā appellat. Sic Amb. de sac. lib. 4. c. 3. Venisti, inquit, a d altare & ipsā miratus es creaturā? creatura tamen solēnis. Iterum vocat Eucharistiā creaturā, licet solemnē, qualis reuera est. Si quando autē Patres dicunt q̄ sacerdotes Deum manibus tenent, hoc vt uerum est, ita ad diuinitatem uere & ineffabiliter præsentē respicientes quodāmodo uerē dicūt, non respectu Christi hominis.

*Eucharistia est
creatura solen
nis tamen.*

Collige hoc ex Ambrosio cùm dicit de benedictionibus Patriarcharum super illud: panem nostrum quotidianum. hodie, inquit, dat nobis hunc panem, quē ipse sacerdos cōficit proprijs Christi verbis. Possum⁹ & ipsū Dominum accipere, qui ait, Ego sum panis vitę. hæc ille, & non animaduertis quod sacramentum non sit Dominus noster Christus, sed (ut vocat Paulus) panis Domini. Vides quoque quod licet Eucharistia habeat sibi coniunctam deitatem, non est tamen Deus, aut Dominus Iesus Christus, qui certe vt Deus tangi potest quodammodo, vt homo verò in terra non potest, vnde Bernardus sermone super illud. Missus est Gabriel. hæc est, ait, cumūlata gratia, sacerdotem, Deum sua manu tenere, & alijs dando porrigere. hæc ille, qui nisi intelligatur, vt dixi, turpiter alias sibi contradiceret, dicit enim super Cantica cant. Quasi vero, inquit, Christus eum iam ascenderit in cœlum, tangi, aut velit, aut possit, & vtique poterit, sed affectu non manu, voto non oculo, si de non sensibus. Idem dicit Ambrosius lib. de sacram. Quoniam (ait) idem Dominus noster Iesus Christus cōfors est diuinitatis & corporis, tu qui sumis panem diuinę eius substantiæ, in illo participaris alimento. Sic Hieronymus ad Edibiam. Panis (ait) quē fregit Dominus discipulis, corpus eius est quod de cœlo descendit. Concludit Augustinus in psalmum 75. Si Domini corpus (ait) iaceret hic in terra, vnde quaque conueniremus cum muneribus, nunc autem ascendit & sursum est, veritas autem in medio nostrum cuius sumus participes, huic offeramus munera, humilitatē scilicet. hæc ille. Miror rursus quid ad hæc Pontificij, qui miserabili orbi persuadent hactenus, quod Eucharistia sit Christus ipsemet qui pepēdit in cruce, & quod eius propriū corpus ore sumatur, quod Augustinus hic asserit non esse in terra, aut nobiscum, sed sursum. Appositē igitur respondit

Eucharistia Diuina, sed non Dominus.

respondit Augustinas, intuens diuinitatem & Spiritus sancti gratiam, quæ nobis realiter offeruntur cum pane, respōdit, inquam, quærenti in sermone de Baptismo & dicenti: Si Christus ascendit in cœlum, & adhuc ibi est, quomodo est hic panis altaris caro eius? Amice & frater, inquit, ista ideo dicuntur Sacramenta, quia aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem (nota, nō dicit habet speciem aut accidentia corporis, quod intelligitur, fructum habet spiritua- lem. Et quis est ille fructus, ô Augustine, qui etiam dicitur suo modo corpus. Respondet: Vnitas, pietas, veritas, charitas, corpus Christi. Si igitur tu, ô amice lector, vis comedere corpus Christi, esto corpus Christi (inquit Augustinus) nam ad eos tantum pertinet qui corpus Christi sunt. Si es verum corpus Christi, cum corpus (de spiritali loquor) illud constet vnitate, pietate, veritate, charitate, ergo es in vnitate fidei cum ecclesia, in charitate cum proximo, in pietate cum parentibus, in veritate quoad dicta & facta confirmatus. Sed forsitan hæc membra sunt adhuc in te imbecillia, adhuc crescunt, nec in virile adhuc robur excreuerunt. Accipe igitur in Sacramento carnem pietatis, veritatis, charitatis, quæ hanc tuam carnem & solidet & augeat. Nec te offendat quod ista caro vocentur. Nam si Paulus, cum dicit: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, idolatriam, mēdaciū, odium, vocat talia carnem, dicens ad Romanos, Scientes, quoniam vetus homo noster crucifixus est, vt destruaturo caro peccati, si, inquam, nos iubet talem carnem exuere, ea exuta, quæ nam est illa quæ succedet, nōne caro Christi inuisibilis, æternum verbum nimirum & Spiritus sanctus? Quod si corporis peccati membra sunt, dissidiū, odium, mendaciū, fornicatio, nōne huius corporis Christi spiritalia membra erunt, vnitas, pietas, veritas, chari-

*Sacramenta
quæ videntur,
speciem habēt
corporalem.*

Caro spiritualis Christi, quæ in Eucharistia accipitur, potius manducatur desiderio mentis quàm masticatione oris.

Esus carnis spiritualis Christi, quæ cū sacramento unita est, est desiderium quoddam manendi in Christo.

tas? Cùm ergo caro Christi, quæ latet in pane, spiritualis sit (vt audis) non adferas mihi solùm os carnale ad manducandum, sed fidei in Christum robur ad masticandum. Non præendas mihi appetitum stomachi ad digerendum, sed dilectionem cordis ad concoquendum. Fit namque huius cibi manducatio potius desiderio mentis quàm masticatione oris, animæ appetitu citius quàm stomachi, demulcetque sæpius ventrem esurientium quàm saturorum, & denique, quod mirum est, felicius & efficacius alit ægros quàm sanos. Quamobrem, amicissime Lector, quoniam esus huius carnis desiderium est quoddam manendi in Christo, (ait Cyprianus) manet autem qui illi obedire vult, & obedit quantum potest, ad virtutes illius anhelans, si antequam ad communionem accedas, consultaisti cum medico aliquo spirituali, si bene te ipsum es contemplatus in lege & vita Domini tanquam in speculo, vt scires & cognosceres quid morbi in te lateret, & tandem hoc eruisti, quòd non manes in Domino, sed in diabolo, cuius opera facis, & cuius tu carnem manducas, quæ est coniuncta morbi tui causa. Proinde es superbus, interim doles & appetis humilitatis gratiam. Es luxui deditus & impudicæ cogitationi, sed hoc animo detestaris, affectans pudicitiaè donum. Es auarus, sed hoc te tangit, quòd non es liberalior in pauperes. Es denique ebriosus, sed ebrietas iam est tibi abominationi, & cuperes illi vulnere sobrietatis cataplasma, audi Dominum dicentem, Accipe & manduca corpus meum. Non hæreas in pane quem tangis, sed suscipe primum dilectionis & fidei ore medicum quem audis. Intromitte in animam cibum quem appetis, illinc vulneribus medicinam quam affectas, ea mox & vulnera consolidabit, & morbos effugabit, & peccatorum cicatrices delebit in perpetuum. Vnde iam pernoscis, opinor, commoditatem huius mysterij, & vides quòd ni-

hil sensibile (vt ait Chrysoftom.) expectare aut magnopere expectare debeas in hoc sacramento, cum sola sint omnia intelligibilia, mente potissimum percipienda. His proinde naturalis carnis Christi particeps per hoc sacramentum, non carnem eius naturalem aut tangendo, aut in stomachum admittendo, sed fide ante omnia eliciendo in panē & vinum delapsam à glorioso, quod sursum est, Christi corpore viuifici verbi virtutem.

Concludat proinde & probet hoc totum, componatque omnes de Eucharistia controuersias ipse Cyril. sic scribēs ad Cœles. Oportebat, inquit, vt vniretur nobis Christus aliquo modo per suam carnem sacratam, & preciosum sanguinem. Haftenus ille. Doce igitur, ô Cyrille modum hunc. Nam & Pontificij, & nescio qui alij asserunt Christum ipsum, qui pependit in cruce, verè suscipi ore, & in stomachum demitti cum pane, vel in pane, vel sub accidentibus panis. Dic igitur apertè quomodo fiat? Audi quid respondeat Cyrillus, & nota bene amice lector. Fit per benedictionem viuificantem quam accipis in pane & vino. Intelligis? Benedictio, inquit, viuificans, siue (vt aliàs appellat Cyrillus) Viuificum verbum Dei in panem illapsum mirabili modo, eidemq; vnitum vt cera liquefacta alteri ceræ liquefactæ (ait aliàs Cyr.) facit vt panis in dominicæ carnis transeat naturā, vim, & virtutem, quinimò & veritatē. Suscipe igitur Eucharistiā ore, & cautè frangens panem, hoc est humanitatem ipsissimam Christi absentem à Sacramento, à præsentē diuinitate intellectu diuidens, introduc, eadem rursus coniungendo, totum Christum scilicet in animam vera fide, & introductum retine dilectione, & sic coniungeris Christo per carnem vt homini, pariter & per Spiritum sanctum, qui se semper insinuat Christum diligentibus, coniungeris Christo, vt Deo. Hoc est quod dicebat beatus Hilarius,

Illabitur in panē à sacro sursum Christicorpore viuifici uerbi uirtus, et Spiritus sanctus.

Quomodo coniungimur Christo per carnē.

*Tunc unimur
Christo per
carnem, quan-
do id quod su-
mus in Deo est*

quòd tunc demùm vnimur Christo per carnem, quan-
do id quod sumus in Deo est. Non ergo descendit caro
Christi in panem, sed verbum de Deo verbo, & virtus
illa nos viuificans à sancta carne Christi, & in nos & in
panem tempore communionis à supernis defluit. Sed
nota bene, in hoc differimus, & nos à pane, & panis à
nobis, quòd panis fiat verè caro Christi, nos vera caro,
vterq; alioqui per gratiam, licet fortè propter fidei de-
fectum inæqualem, & vt vno verbo absoluam, Panis est
potentia & virtute caro Christi, nos actu tales fimus et-
iam extra sacramentum, dicente antea Rabano, quòd
verbum Dei sumimus & de altari & de Scripturis. Idem
& Hieronym. in Ecclesiast. cap. 3. Hoc solùm habemus
(inquit) in præsentī seculo bonum, si vescamur carne
eius, & sanguine potemur, nō solùm in sacramento, sed
etiam in Scripturarum lectione, &c. Item & testante O-
rigene cùm ait in Leuit. Bibere dicimur sanguinē Chri-
sti non solùm ritu sacramentorū, sed etiam quando sus-
cipimus verbum eius. Vtroque igitur hoc modo nos fi-
mus realiter caro Christi, & comedimus Christi cor-
pus. At panis Eucharistiæ, etiam si sit virtute caro Chri-
sti, & realiter corpus verbi ante manducationē, tamen
vt fiat actu vera caro, debet manducari, & nutritionis
lege in carnis formam conuerti. Propterea cautè dixit
Concilium Nicænum, verè eius carnem edentes atque
bibentes, nostræ resurrectionis symbola esse credamus.
En, non dicit edentes veram eius carnem, sed verè, quia
in sacramento adest quidem veritas carnis Christi, sicuti
in puero iam baptizato (qui nō solùm verè, sed est ve-
rum corpus Christi) non tamē vera & naturalis eius ca-
ro. Apertius id explicat Augustinus lib. Sentent. Prospe-
ri. Vtrum, inquit, sub figura an veritate hoc mysticum
calicis sacramentum fiat, Veritas ait, Caro mea verè est
cibus, & panis quem ego dabo caro mea est pro mundi
vita.

*Non solùm in
sacramēto, sed
cū suscipimus
uerbum Dei,
bibimus spiri-
tualem sangui-
nem Christi.*

vita. Sed quia non est fas Christum vorare dentibus, voluit Dominus hunc panem in mysterio verè suam carnem consecratione Spiritus Sancti potenter creari, & quotidie pro mundi vita mysticè immolari. Audis Lector? Panis, inquit, fit verè caro per Spiritum sanctum, id est, transit in naturam verè carnis, non tamen in veram & naturalem Christi carnem & animatam: & quare dices? Quia (respondet) sic comederetur Christus. At, ait, non est fas vorare Christum dentibus, immò impium esset scelus (vt alibi ait cum Cyrillo) vel hoc solum cogitare. Quid obsecro hinc dicent Pontificij? quid aliqui Evangelici? Sed audi Augustino cõsentientem Hieronymum in Leuiticum, ne quid tergiuersentur. De illa, inquit, hostia quæ à Domino in memoriã Dominicæ passionis mirabiliter fit, edere licet, de illa autem quam Christus in ara obtulit, comedere per se nemini licet. Hæc Hieronymus. Ex quo apertè discis, quod tanto conamine hac declamatione stabilimus, vnam esse Christi carnem in Sacramento mirabiliter factam ex pane & vino infundente se in panem verbo viuifico, de qua etiam ore comedere licet, alteram Christi naturalem quæ est in cœlo, quæque olim pependit in cruce, de qua (ait Hieronymus) Nemini per se, hoc est dentibus edere licet. Hinc detegitur, opinor, crassus ille (vtinam non damnabilis) Pontificiorum error, Interim beneuole Lector & frater in Christo charissime diligenter nota, quòd Augustinus dicit expressè, opera Spiritus sancti panem hunc creari carnem Christi. Deinde quòd Augustino addit Hieronymus, Mirabiliter fieri. Tertio, quòd Cyprianus dicit, diuinam maiestatem ineffabiliter infundi in panem. Quarto, quòd omnes Patres veteres, quoties de hoc sacramẽto loquuntur, paucis prius de eo tanquam delibatis, subiiciunt. Nouit quæ dicimus qui mysterijs initiatus est, vnde au-

Non est fas vorare Christum dentibus.

Nemini fas est comedere dentibus de carne illa qua pependit in cruce, hoc est de vera Christi carne.

*Certum est ali-
quam fieri mu-
tationem in sa-
cramentis, spi-
ritualē tamen.*

di Chrysoſtomum, de beato Philogon. Si, inquit, cum fi-
de accedemus ad ſacramentum, proculdubio videbi-
mus Chriſtum in præſepi iacentem, ſiquidē hæc menſa
vicem explet præſepis. Nam & hîc ponitur corpus Do-
mini, non quidem ſaſcijs inuolutum, vt tunc, ſed Spiri-
tu ſancto vndique circumueſtitum. Qui myſterijs ini-
tiati ſunt, noruit quæ dicuntur. Hæc Chryſoſtomus,
quæ diligenter nota, vt partim ſcias non ita cõtemnen-
dum panem ſacramentalem, vt hætenus horrendè fe-
cerunt nonnulli, qui eum Iehan leblan vocarunt, quem
Chryſoſtomus dicit ſpiritu ſancto vndique circumue-
ſtitum, partim vt credas, certiffimè aliquam eſſe muta-
tionem in ipſo pane ſacramentali, non quidem ex di-
gnitate ſacerdotis verba Chriſti pronunciantis ſucce-
dentem, ſed certis Chriſti verbis (vt ait Auguſtinus) &
inſtitutione firmatam. Errant proinde nonnulli in hoc
parùm Euangelici quidam, qui Eucharitiæ panē in eo
tantū diſſerre à pane communi aſſerunt, quia in alium
& ſanctū vſum transfertur. Nō enim propter id ſolūm,
ſed (vt diſertis verbis omnes patres dicunt) quia mira-
biliter, potenter, ineffabiliter, panis fit caro Chriſti, mu-
tata quidem natura, ſed ſeruata forma, & ſubſtantia in
diuinam abeunte naturā (ait Gelaf.) non tamen pereunte.
Sed nōne hoc erat quod dicebat Amb. Panis manet
id quod eſt, & tamen mutatur in aliud? Bene igitur di-
xit ante mille & ducentos annos ſanctus ille Gregorius
Emiſſenus cūm ait. Non dubitet quiſquam primarias
creaturas panis & vini nutu potentiæ diuinæ, in domi-
nici corporis poſſe tranſire naturam, cūm ipſum homi-
nem videat artificio cœleſtis miſericordiæ Chriſti cor-
pus effectum. Sicut autē quicumq; ad fidem veniens an-
te verba Baptiſmi in vinculo eſt veteris debiti, iſs verò
commemoratis mox eruitur ab omni fece peccati, ita
quando benedicendę verbis cœleſtibus, ſacris altaribus

appo-

apponuntur creaturæ, substantia illic est panis & vini post verba autem caro & sanguis Christi. Quid autem mirum, si ea quæ potuit verbo creare, verbo possit creata conuertere? Immò iam minoris miraculi videtur esse, si id quod ex nihilo agnoscitur cōdidisse, iam conditum in melius valeat commutare. Hæc Emissenus, qui quanquā pro Pontificijs ad stabiliendā Pontificiorū transubstantiationem pertinaciter à Pontificijs adducitur, non cuperem tamen mihi cōmodiorem autorem ad euertendum totum Pontificiorū dogma de Eucharistia. Aduerte igitur Christiane lector, dicit Emissenus, non dubitet quis quas primarias creaturas in dominici corporis posse transire naturam ob præsentiam maiestatis diuinæ (nota) cum ipsum hominem videat artificio cœlestis misericordiæ Christi corpus effectum, &c. Quod igitur mutatur panis, accedente ad eum mirabiliter diuina maiestate (vti iam sæpe diximus) nec ego lector, nec tu dubitabis. Audi Cyprianum, vt in ore duorum (etiam si ducentos alios proferre possem) stet verbum. Panis hic, inquit, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro. Hæc ille. Certum est ergo, quod panis mutatur, sed nota bene, quod dicunt Patres, in naturam carnis, non in carnem aut corpus hominis perfectum, veluti ac si quis mutaret ouum anseris in verū anserem. Nam talis mutatio esset substāntialis & visibilis. Id quod si verum esset, cur Augustinus audet dicere libro contra Iudæos. Nunc manibus (inquit) non offerimus carnem, sed corde & ore offerimus laudem. Nonne quia panis ille nondum sit actu caro, licet in naturam carnis transferit? Audio quid diceret Pontificius, & à sexcentis annis dixit, quid si anser ille tegetur aliquo linteo, sicuti corpus Christi tegitur accidentibus panis, sic non posset oculis percipi.

Substantia panis in Eucharistia mutatur sicuti substantia pueri in Bapt.

Notandū est bene, quod Patres dicunt mutari panem in carnem Christi, sed tamē intelligunt in naturam carnis.

At bone vir saltem perciperetur aliquando ex motu, nisi velles eum perpetuò dormire. Sed in re tam seria o-mittamus ludicra. Dicamus igitur cum Theophylacto super Marcum, quòd Deus mutat panem in virtutem suæ carnis, id quod hîc Emiffenus dicit, in naturam. Alij (vt Cyrillus) in vim, aliàs in veritatem carnis. Quod ex nostro Emiffeno collige, qui dicit, Panem iam conditum in melius commutari. Commutatur igitur in melius, fateor, & fit quoddam corpus sanctius, vt ait Orig. cuius hæc verba sunt contra Celsum, & notanda & memoria mandanda. Quocirca Celsus vt Dei ignarus gratias dæmonibus reddat, nos verò conditori omniū Deo gratias agentes, & pro collatis eius in nos beneficijs actis gratijs, oblatis panibus vescimur, qui vtiq; per precem efficiuntur corpus sanctum & sanctificans eos qui sano proposito & mente ipsis vtuntur. Hactenus Orig. qui asserit, quòd per precem Christi & eius benedictionem quæ suum habebit effectum ad mundi finem vsq; panis fit corpus sanctum & sanctificans: sed non dicit q̄ sit Christus, aut q̄ fiat vera caro Christi. Nec est quòd quis hîc putet Origenē loqui de prece, quam fundit sacerdos, aut de benedictione quam facit Pontificius minister formando signum crucis super panem, quasi illa facerent ad Eucharistiæ consecrationē. Sed intelligendum est de benedictione Christi. Nam vt dicit Chrys. tota potestas Christi est. Et Thomas ipse de Aquino q. 78. Minister, inquit, in hoc sacram. cōficiundo non habet alium actum nisi prolationē verborū Christi, & nihil agit nisi q̄ profert verba Christi. Proinde si qua benedictio fit à sacerdote, aut si quæ ceremoniæ adhibentur, pertinent ad solennitatem sacramenti, nō ad necessitatem, q̄a sufficit prius benedictio Christi. Hactenus Thomas, quem ideò adduxi, vt tollerē scrupulositatē ex animis quorundā, qui quia nullas ceremonias vident affigi in cele-

Notanda hæc Origenis uerba contra Celsum, ut de Eucharistiâ digna cogites.

celebratione sacr. apud Euangelicos, putat nō perferri sacramenta. Redeamus nunc ad propositum. Audis lector ex Origene & alijs; quōd sic mutatur panis vt fiat sanctus & sanctificans dignè vtentes? Mutatur ergo substantia panis, sed non euanescit, non perit. At Biel ille Tubingensis doctor & Pontificiorum validum fulcrū cum suis affectis aliud asserit in expositione canonis his verbis. Transubstantiatio, inquit, est vnus substantiæ in aliam versio, quæ versio nihil aliud dicit nisi vnus definitionem scilicet panis, & alterius inceptionem, quantum ad esse in loco siue sub illis speciebus, & per hoc vnum conuerti in aliud, non est vnum fieri aliud, sed vnū succedere alteri. hætenus Biel, qui asserit substantiam panis omnino euolare & perire, & in illius locum succedere Christum, sic substantia panis non mutatur in melius iuxta Emissenū, sed in nihilum redigitur. Vide quomodo laborarit diabolus vt idololatriam inueheret. Nec enim dixit Emissenus quōd substantia panis recedit & accedit Christus, at quod substantia panis in melius mutatur. Id quod & nos fatemur, videlicet substantiam mutari veluti in qualitate, non tamen perire. Sic enim argumentatur Origenes quoque. Cælum mutabitur, ergo manebit eius substantia. Maneat igitur christiane lector ex veterum consensu firmatum hoc, quod panis (vt ait Ambrosius) mutatur in aliud, & tamen manet id quod est. Nec est quod ad hoc obstupescas, inquit, Emissenus cū videas artificio cœlestis misericordix hominem Christi corpus effici. Nota similitudinē. Homo per baptismum mutatur mutatione spiritali hoc est accedente ad eum Deo & spiritu Dei per habitationis gratiam, & sic fit corpus & caro Christi, an propterea inferes quod fit Christus absolutè, mutat quoque affectus, an propterea & actus? Sic panis substantiæ accedente ad eam mirabili modo & vniente se illi diui-

Quid sit transubstantiatio Pontificijs.

Eucharistia mutatur nō perirente substantia eius, sed accedente illi aliquare accidētaliter.

nitate, quod non fit sine potenti opera spiritus sancti, mutatur in diuinam naturam & fit substantia sancta & sanctificans, an propterea mutatur in Christum aut cedit Christo, vt vult Biel? Concedendum est igitur, quod panis mutatur vniente se illi verbo viuifico, non quidē modo hypostatico, sed ineffabili, inquit Cypr. quia spiritali, potenter scilicet operante id & mirabiliter spiritu sancto. Huc respiciens dicebat Tertullian⁹. Nesciat maritus tuus quid ante omnem cibum capias, & si sciuerit panē esse, non tamen eum qui dicitur. Quasi vellet dicere. Panis cōmunis habet quidē Deum in se per generalē diuinitatis præsentiā, sed hic Eucharisticus etiam si idē ille sit quoad formam & substantiā, alius est tamen, quia Deum habet in se per habitationis gratiā, per spiritus sancti præsentiā. Sic loquitur Cypr. de cœna. A communibus cibus differt hic panis, quod illi adsit virtus di-

Adest panis Deus & virtus diuina, non tamen Christus nisi modo quod dicitur loquendi.

uina. Et rursus paulo infra. Quotidiano (ait) rerū euētu edocetur fidei nostræ infirmitas, visibilib. sacramentis inesse virtutis diuinæ effectū, & non tā corporali, quam spiritali transiitione Christo nos vniri. hæc ille. in quo nota hoc quod cū dicit, panis adesse virtutem diuinā, aut (vt dicit Cyrillus cum Dama.) quod illi adsit diuinitas, nō tollunt substantiā rei, sed mutatā asserunt ex præsentiā alterius. Nota quoq; obiter & hoc quod dicit Cypr. nos nō tam corporali transiitione, quā spiritali vniri Christo, in quo illud (Tā) indicat nos carnaliter & aliquo modo vniri Christo per carnē, quia panis est eiusdē naturæ caro cū carne Christi, quādiu mirabilē hanc habet in se

Eucharistia simul panis & caro est, panis forma, caro virtute.

præsentiā diuinitatis & Spiritus S. Vt igitur ad propositū, cōiunctio hæc mirabilis diuinitatis cū pane, mutat panis substantiā in substantiā carnis Christi. Est proinde panis & tamē alius, quia diuin⁹, quia viuificus, & (quod mireris) quia panis simul & caro est, panis forma, caro virtute. Vnde Hesichius in Leuit. Propterea, inquit, iubet

Domi-

Dominus carnē manducari cū panib. vt sciamus esse & dici sacramentū, quod simul caro est & panis &c. Cōmo dissime explicauit omnia, quę dicimus, idq; breuissime Clemens Alexandrinus Origenis præceptor dicens in suo Pædagog. Amborū temperatura, inquit, potus scilicet & verbi dicitur Eucharistia, id est bona gratia, cuius qui per fidem fiunt participes sanctificātur corpore & anima, cū diuinū temperamentū, hominē scilicet diuina voluntas spiritu & verbo mysticē temperauerit. Etenim verē spiritus animæ, quæ ab ipso fertur, coniungitur & familiaris fit verbo, propter quam verbū caro factum. hæc ille. Et nota mysterium in verbo (temperatura). At nōne quæ inter se temperantur manēt salua? Si vnio illa admirabilis diuinitatis cum humanitate Christi non tollit substantiam humanitatis, tolleret hæc vnio diuinitatis cum pane (quæ etsi mirabilis, accidentalis est tamen) substantiam panis? Iam quod accidentalis sit vnio illa diuinitatis cum pane, siue cum fidei homine, illa inquam vnio siue præsentia diuinitatis, quæ existit per habitationis gratiam, satis innuit Augustinus cū ait contra Epistolam Parm. lib. 2. Sacramentum, inquit, tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. hæc ille. Si igitur accesseris reus, non inuenies Deum in Sacramento habitantem per gratiā quæ se subduxit, sed per iudicij seueritatem. Non intrabit Sapientia in animam tuam maleuolam, sed diuina indignatio in tuā condemnationem. Accipis quidē elementū cui accessit verbū & proinde sacramentū, sed nō vt rē (forte) ita virtutē accipis sacramēti. Nā panē quidē sanctificatū virtute mysticæ benedictionis intromittis, sed spiritum Dei sanctificantē non admittis. Probat hæc imprimis ipse August. lib. 3. de baptis. dicens, sacramētis semper assistit virtus diuina, siue ad salutem benevolentium, siue ad perniciem malevolentium. Deinde

Vnio diuinitatis cū pane, est accidentalis nō hypostatica.

Non oēs qui accipiunt panem sanctificatū, accipiunt spiritū sanctificantem.

Cyprianus de coena. Equidem (ait) nunquam sese absētat diuina maiestas à sacramentis, sed licet sacramenta se patiantur tangi ab indignis, non possunt tamen esse spiritus participes, quorum indignitas tantę sanctitati contradicit. Vides igitur quod interdum diuina maiestas præsens per gratiam sese absentat à sacramento, vel quia sacramentis male & non iuxta Dei institutum vtimur, vel eam pellimus peccato, & inobedientia?

Eius rei accipe egregium & exemplum & documentū à Cypriano de lapsis. Quidam (ait) meo tempore sacrificijs pollutus Eucharistiam accipiens domum detulit, vbi edere voluit, aperta manu inuenit cineres. Vnius exemplo edocemur (ait) Dominum recedere cū negatur, nec prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cineres Domino recedente mutatur. Audis illud gratiam mutari in cineres Domino recedente? cū igitur recedit Dominus, quis succedit nōne diabolus?

*Gratia sacra
mēti mutatur
in cineres Do-
mino receden-
te.*

O horrenda proinde meritō duobus modis sacramentā. Suauia vero & expetenda humilibus, & dese nihil al-
tum sapientibus, contritis corde, & tremantibus sermo-
nes Dei, super quos libenter requiescit spiritus Dei. **Vt**

*Qui sunt qui
digne accipiūt
sacramenta.*

igitur finiam, sicuti certus est & infandus aliquot Pontificiorum de transubstantiatione error, ita nonnullorū quoque Euangelicorum preposterus zelus (si modo zelus est) reprehendendus est, qui putant nullā esse mutationē in pane, nullā ad eū accessionē diuinitatis fieri mirabilē. Deniq; nō nisi in actione panem sanctificationis gratiā retinere. At aliter August. vt supra audisti, aliter Cyrillus ad Calo. Audio, inquit, dicentes mysticā benedictionē si ex ea remanserint in sequentē diem reliquiæ ad sanctificationem esse inutilem, sed insaniunt hæc dicentes. Non enim alius est Christus, neque sanctum eius corpus immutabitur, sed benedictionis virtus & viuifica gratia, perpetuo manet in eo. hæc ille. Audis le-

✠

ctor quod viuifica gratia perpetuò manet etiam in reli-
 quijs communionis? Nec valet quorundam argumen-
 tum qui dicunt, quod sicuti baptismus tantum valet in
 vsu, ita nec Eucharistia, quoniam generatio, est actio trā-
 siens, at alimentum res manēs. Proinde vt bene monet
 Oecolampadius contra Melanchtonem. Quamdiu (ait)
 benedictus panis seruire potest esui, tādū ad sanctimo-
 niam est utilis, à quo nunquam separatur spiritus & viuifi-
 ca gratia. Quapropter (adñicit) hesternis reliquijs san-
 ctificari ægros non negamus, tamen si in ecclesia id fieri
 hortamur, vt uerior sit coena Dominica. Hactenus Oeco-
 lampadius & sanè & catholicè sentit de hac re, uti cer-
 te (opinor) de omnibus alijs religionis articulis, docens
 uiuificam gratiam & spiritum sanctum non abesse un-
 quam à sacramentis, quamdiu illa terrena elemēta ma-
 net incorrupta. Et certè quid alioqui (precor) deferebāt
 Diaconi ad absentes, teste Iustino in Apologia? Quid pe-
 tijt Serapion sibi transmitti per presbyterum, narrante
 Eusebio? Quid seruabat vxor Tertulliani domi suæ?
 Quid portabat frater Ambrosij transfretaturus mare?
 Quid in Eremo solitariam vitam agentes à seipsis acci-
 piebant communicantes vbi aberat sacerdos, teste Ba-
 filio in epistola ad Cæsa. Quid accipiebant Diaconi in
 ecclesia præcipiente concilio Nicæno, & dicente: Profe-
 rant ipsi si presbyter nō adsit qui eis porrigat, & edant.
 Vidēsne lector quòd & tunc seruabatur Eucharistia, &
 quòd hodie etiam non male seruatur in templo chris-
 tianorum? Si sacramentum est verbum uisibile, quid
 loquitur intuentibus, nōne hoc est corpus meum li-
 cet per gratiam, & uirtutem, ut ait Epiphanius? Aderit
 ne igitur gratia & ueritas corporis Christi ipsi signo &
 spiritus sacramēto? aderit certè (ut ex Cyrillo didicim⁹)
 aderit inquam, modo adsit obedientia, hoc est si sumat-
 ur, aut ad manducationis finem asseruetur. Alias, adest

*Panis Eucharis-
 tia ad sanctifi-
 cationē est uti-
 lis etiā si ad tē-
 pus asseruetur
 ad usum com-
 munionis.*

*Oecolampadius
 sanè edocuit
 Eucharistia, et
 alijs religionis
 articulis.*

*Gratia Dei ma-
 net semper in
 Sacramento
 quādiu elemē-
 tum manet in-
 corruptum.*

quidem alijs, sed tibi non adest, recessit, qui tamen est vbique, mortem ibi reliquit, qui omnia viuificat, & Diabolo locum dedit, qui omnem alioqui locum implet. Denique semper illi adest spiritus & vita, sed tibi aut non credenti, aut mysterium non intelligenti, solus est panis, solum est vinum, ait Augustinus in Ioa. tracta. 26. Quod ergo olim p̄i christiani in ecclesia prius sumptæ Eucharistiæ portionem domum aliquando deferebant, quod ad ægros quoque eam deportabant, quoniam ad manducationis finem, & reconciliationis cum ecclesia signum tendebat, non aut superstitionis aut adorationis, indulgentia fuit charitatis (opinor) non inobedienciæ peccatum. Vnde hoc intuitu suaserim ab ijs idem fieri, qui nondum in fide ad plenum sunt confirmati. Multùm enim fidei nostræ imbecillitatem adiuuat, quod ex magna Iesu Christi liberalitate, Verbum viuificum simul & spiritum sanctum reuera & corde, & ore, & manu veluti contrectamus, suscipimusque in specie panis corporali, quem alioqui sine sacramento occultè è cœlo in nos delabentem oportuisset excipere sola fide. Ostendit se dico spiritus sanctus reuera fidelibus veluti sub specie panis & tactu eos sanctificat (vt dicit Cyprianus) non transubstantiato tamen pane, qui aliquando se ostendit in specie columbæ integra manente columba, testante id Augustino de cogni. veræ vitæ cap. 18. Spiritus sancti substantia, inquit, non est in columbam transmutata, sed formauit sibi spiritus sanctus columbam veram, in qua se ad horam super corpus sibi inseparabiliter vnitum ad testimonium hominibus exhibuit, & tamen à substantia Patris non recessit. hæc ille. Hoc modo aut si mili pani vnitum verbum viuificum, & spiritus sanctus commodè suscipitur & à sanis & ægrotis. Vnde fit vt non possim non approbare illarum ecclesiarum mo-

Ad fidem stabilendam deueniente ad nos spiritu sancto, bonū est morturis & tamen mente constantibus præbere Euchar. si eam postulauerint.

rem

rem in Germania reformanda & pium, & sedulam, qui vt frequentissimè cœnam Domini celebrant, ita etiam poscentibus Eucharistiam infirmis benigne illis eam impartiuntur. Proinde (lector) quotiescunque lecto decumbis infirmus, si hoc aut illo die audis dispensari mysterium in ecclesia, pete audacter tibi adferri portionem mysticæ benedictionis, & non peccas. Si vero deest oportunitas, audi iuxta diuinam naturam vbi que præsentem Pontificem Iesum Christum animarum nostrarum pastorem, in anima tua inclamantem:

*Deberet Euch.
celebrari quo-
tidie in catho-
dralibus eccle-
siis.*

Accipe, manduca hoc corpus meum. Aperi ergo oculos fidei, & suscipe dilectionis charitatisque igne quem vides, & manducaisti, hoc est è sacra illa carne & glorioso corpore Iesu Christi, quod in cœlo pœnitens & fidelis adoras, corpus verbi, vitam inquam & spiritum sanctum occulto illapsu in animam admisisti. Vnde caro tua caro Christi facta est, & proinde non dubites quin vbi caro tua, quæ in cœlo est & in Christo glorificatur, ibi gloriosus aliquando eris, vbi sanguis tuus dominatur, ibi olim dominaberis. Si sic instruerentur omnes, inuiolatum seruaretur Dei institutum, nec optima alioqui res & à Deo firmata consuetudo de manducando corpore Christi cum tota fraternitate, facile transfiret in abusum. Nam & lex spiritualis (ait Basilius) vetat pauciores esse quàm duodecim, qui Dominicum Pascha manducant. Deinde iubet Leuiticus, vt sacrificium eo die comedatur, quare inquit Origenes? Quoniam (respondet) Dominus panem quem discipulis dabat, & dicebat, accipite, manducate, non distulit, nec seruari iussit in crastinum. hæc fere Origenis tempore erat consuetudo ecclesiæ, id quod multis annis est in ecclesia obseruatum teste Euagrio ecclesiasticæ historiæ lib. quarto. Consuetudo vetus obtinuit, inquit, quando multū sanctarū

*Lex spiritualis
vetat paucio-
res esse quam
duodecim, qui
Dominicū Pa-
scha manducet*

partium immaculati corporis Christi Dei nostri reman-
serit, vt pueri tenelli qui ad Ludi magistros ire solebant
aliqui aduocarentur & eas comedebant. Addit & He-
fichius in *Leuiticum* cap. 8. Sed hoc quod superest, in-
quit, de carnibus & panibus igne incēdi præcipit, quod
nunc videmus sensibilibiter fieri in ecclesia christiano-
norum, ignique tradi quicquid de Eucharistia man-
serit inconsumptum. Audi & alium morem tempore

*Olim Christia-
ni reliquias Eu-
charistiae uel
dabant pueris
comedendas,
uel in ignem
projiciebant.*

Hieronymi, sic enim dicit, prima ad Corinth. 11. Post
communione, quæcunque de sacrificijs superfuis-
sent, illic in ecclesia communem cœnam comedentes
pariter consumeabant. Colligat nunc ex his pius
lector an illa tempora habuerint Eucharistiam pro
Deo. Et an asseruarint eam in templo ad adorationem.
Lego quod asseruabatur in templo, sed sub altari, vt
apparet ex Nicephoro lib. 13. cap. 19. Dicamus ergo om-
nes, qui sumus christiani cum Hieronymo in *Psalm.*
41. Pagani & Pontificij Deos suos digito ostendunt &
ob hoc ingerunt mihi opprobria. Vnde sciant, quod
ego mente Deum meum teneo reconditum & per inte-
riorem hominem in ipso habito. hæc Hiero. Vt igitur
tandem finiam. Hoc retine amice lector, quod diuini-
tas siue verbum Dei æternum ineffabili modo in pa-
nem illapsum, per mirabilem gratiam nimirum, alio-
qui etiam ubique est per potentiam & prouidentiam,
panem mutat in virtutem carnis Christi, cuius ener-
giæ ratione, non immerito vocatur caro Christi, &
corpus eius. Cæterum hæc mystica benedictio siue hic
spiritus sancti afflatus, à sacra carne Christi é supernis
in nos & sacramenta defluit, vt pulchrè asserit Cypri-
anus de cœna. Superius, inquit, lumen hoc in inferiora
diffusum, claritatis suæ plenitudine à fine ad fi-
nem attingens, totum apud se manens, omnibus se ac-
comodat, & calor illius identitas ita corpori assidet

*Pagani Deos
suos ostendunt
digito, at Chri-
stianus Deum
suum in corde
reconditū ha-
bet.*

vt à capite non recedat, &c. Vides Lector, quòd à capite Christo defluit & illabitur vis illa viuifica, vnguentum illud preciosum in fimbriam vestimenti, & ecclesiæ singula membra? Audi asserentem id ipsum & Cyrillum in Iohan. lib. 12. cap. 6, Christi, inquit, & à Christo baptismus & mystica benedictio à sancta eius carne profluit. Est enim Christi caro adeò viuifica effecta, vt possit nobis suam sanctificationem immittere. Hæc Cyrillus. Et aduertis opinor, quòd caro Christi non descendit ad nos, tantum abest, vt eam ore & dentibus premamus, sed ab ea veluti lumen à Sole in nos & in sacramenta illabitur Verbum de Deo verbo, vt vocat Origenes. Cùm enim, (vt idem ait Cyrillus in Ioan. lib. 4. cap. 23. & 34.) totum corpus Christi viuifica virtute plenum sit, & cum viuificanti verbo summè coniuncta sit eius caro, non mirum si totam viuificandi vim hausit. Proinde, dico, oporteat eum, qui spiritum viuificantem siue vitam expetit, ad carnem Christi aspicere, veluti quondam Israelitæ ad æneum serpentem, & eam manducare, hoc est credere quòd verbum Dei in ea habitet, & caro factum est pro mûdi peccatis. Nam talis fidei virtute tanquam labijs & ore, quodam, vita & Spiritus sanctus elicitur, quibus ad vitam beatam peruenitur. Inde quoq; fit, vt impij Turcæ & Iudæi, peruersi quoq; Christiani, qui si non fustibus, gladijs & verberibus, enormibus tamen peccatis continuè Christum crucifigunt, vitam nūquam sint æternam adepturi, qui eam in incarnato verbo non quærunt, vel nec credunt quòd Verbum caro factum est, vt carni humanæ vitam restitueret, vel si credunt, ingratitude, impietateque oblatum vitæ beneficium contemnunt. Quocirca si vitam expetis, aspice ad carnem Christi, ad corpus illud quod sibi assumpsit Verbum æternum, & quod infinitis doloribus in cruce fractum, pro te mortuum est, & iam resurrectionis benefi-

Spiritus S. descendit in Eucharistiam, & singulos fideles à sancta Christi carne, sicuti & baptismi gratia.

cio in gloriam Dei assumptum vitæ beneficium & Spiritus sui gratiam omnib. poscentibus & se diligentibus impartitur. Quoties igitur audis inclamantem Dominum voce ministri, & dicentē, Hoc est corpus meū, mox fide oculum mētis erige in coelū, & aspice Iesum Christum Deum & hominem, qui se tibi offert, vt si quid tibi pulchrum est & arridet in eo, cuius desiderio pertinaci tangeris, hoc liberè decerpas. Quid igitur in Christo vides? quid admiraris? carnem eius siue corpus castissimū, manus purissimas & innocentissimas, patientiam, obedientiam, temperantiam, & quid amplius? reconditam in eo diuinitatem, cui libenter cōiungereris, Spiritum Sanctum, cuius afflatu libenter perfundereris ad vitam beatam. Denique cuperes tibi simile corpus, exposceres simile alimentum, quod simul tibi esset medicamentum, vt tandem in simile corpus excresecas? Admoue manum ad sacramentum, & quale desideras, tum ore tum corde suscipe nutrimentum. Si quidem hic panis quem tangis virtute & potentia caro est, similis illi, quam cum tanta admiratione sursum contemplanis, & vinum hoc sanguis est virtute, illi sanguini cognātus & affinis, quem è Christi latere diffundi prospicis, plenus vita & Spiritu sancto. Est proinde hoc sacramentum, quod dente premis, & cuius vim corde sugis, vera imago, sed intelligibilis illius corporis Christi, quod sursum fide intueris, & ad vitæ tuæ æmulationem manducas. Vnde alimento sicco & humido admoneris (verba sunt Iustini in Colloq. cum Christophon. ne phrasis te offendat) eorum quæ filius Dei pro te passus est. De hoc pane, & hac corporis Christi imagine audi differentē Hieronymum in Mat. ca. secundo & sexto. Postquam, inquit, Christus agnum paschalem comedisset, progreditur vltro ad instituentium sacramentum, vt sicut Melchisedech per panem & vinum repræ-

Quomodo comeditur Christus.

repræ-

Definitio Eucharistiæ notanda & inculcanda.

quod sit signum, figura, siue imago, sed quod (dolendum) aut dissimulant, aut ignorant, quòd sit imago & figura non nuda aut inanis, sed viuifico verbo plena & Spiritu sancto. Vnde est quòd ægrè admittant Clementis Alexandrini definitionem verissimam. Eucharistia est temperatura vini & verbi, & bona gratia. Quòd si hæc definitio minus placet, vtamur ad rudioris populi eruditionem illa, quam Epiphanius reliquit suis dicens

Eucharistia est corpus Christi per gratiam.

in Ancor. Eucharistia est corpus Christi per gratiam. A qua non abhorruit Augustinus scribens in Psalm. sexagesimum quintum. Modò, ait, homicidis donatus est sanguis Christi, & ipsum sanguinè quem per insaniam fuderunt, nunc per gratiam bibunt. Quòd si cui magis arridet Pauli definitio Augustanæ confessioni ascripta, & ab ea explicata eo intellectu, quo antea exposuimus; credo quòd nemo eam reñciet, modò tandem omnibus sit persuasum, nos ore nò manducare in sacramento naturale & palpabile illud corpus Christi quod crucifixum est, & nunc sedet in gloria Dei patris. Proinde iam (quod toties polliceor) finem facio, si modò hoc solum & Pontificijs & quibusuis alijs Euangelicis persuafero ex beato Cyrillo, vel etiam inuitis & reluctantibus. Sicigitur ille in Iohan. 11. cap. 27. Vt igitur, inquit, Christus nos inter nos singulos vniret (quamuis corpore simul & anima distemus) modū tamen inuenit consilio patris & sapientiæ congruentem. Suo enim corpore per mysticam benedictionem benedicens credentes; & secum & inter nos corpus efficit. Corporaliter enim per mysticam benedictionem nobis vnitur vt homo, spiritualiter verò vt Deus, sui spiritus gratia nostrū spiritum reintegrans ad nouam vitam & diuinæ naturæ participationem. Hæc Cyrillus. Et audisne amice. Lector, quòd quamuis tempore cænæ Dominicæ Christus à nobis absit corpore & anima, pulcherrimo tamē modo se

do se nobis coniungit per carnē siue corporaliter, non transsubstantiando panem in naturalem suam carnem & animatam, non includēdo eam modo metaphysico in pane, nō comedentibus nobis corpus suum cum pane, quomodo ergo, ô beate Cyrille? En quid respōdeat: suscipiendo mysticam benedictionem in pane & vino. Quæret forsitan pius lector & dicet, ferè mihi persuades, sed nescio quid intelligere debeam per mysticā benedictionem. Audi ergo quid Cyrillus lib. II. c. 16. dicat. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quæritur, inquit, si cognitio aut fides est vita æterna, cur dicitur quòd fides sine operibus mortua est, aut quid opus operibus? Cognitio verè vita est (respondet) quia totam mysterij virtutem parturit, & mysticę benedictionis adfert participationem, per quā viuifico verbo coniungimur, qua de causa Paul. dicit, gentes esse cōcorporales Christo, &c. Audis Lector? Mystica benedictio est virtus & vis quædam à Christo illapsa & eius carne, quæ nos verbo viuifico coniungit. Probat hoc libro duodecimo capite 36. dicens. Mysticę benedictionis virtus, inquit, à sancta Christi carne profluit. Hæc igitur virtus vnit nos Christo per carnem, vt asserit idem Cyrill. lib. II. c. 27. in hæc verba. Virtus sanctę carnis Christi vnum facit corpus participantem. Sed dices, quomodo vocatur illud donum siue illa vis, nōne habet nomen? Cùm adhuc est in pane sacramentali, non habet nomen, nisi quòd ab Orig. vocatur Verbum de deo verbo: à Cyrillo ad Calosyr. Vis vitæ. Sed cùm est in anima Christiani, vocatur Fides siue cognitio de patre & filio. Vt igitur crescat hæc fides, hæc de Deo cognitio, sæpe legendum, sæpe audiendum verbum Dei, quia fides ex auditu, sæpe deniq; suscipienda Eucharistia, quæ foris ingerit auribus verbum Dei externum, cùm dicit, Hoc est corpus meum,

Nota hunc locum, qui probat quòd sola fides et cognitio dei iustificet, et quomodo.

Mystica benedictio quid sit.

Fides de Christo filio Deimcarnato cōiungit nos Christo per carnem.

quod pro vobis datur. Intus verò fidei donum recondit, vt fidei suppeditet incrementum fidelibus, quæ aucta vel ad magnitudinē grani sinapis poterit etiā montes transferre. Per hanc igitur vim vitę siue virtutē, quæ à carne Christi profluit in panē, dicimus, q̄ in Eucharistia est vis siue veritas carnis Christi, vnde differt à pane cōmuni. Hic enim corpus tantū nutrit, ille autē & corpus & animam, quia & substantiam habet terrenam, & coelestem. Propterea eget & ore carnis & fidei, vt & fidei & carni nostrā præbeat alimentū. Et sicuti quo panis vtitatus diutius in ore masticatur, eò melius in stomacho digeritur, & assimilatur tandem: ita verbum Dei & sermo super panē dictus, quò diutius contemplationis internæ dentibus atteritur, eò maiorē sui vim in animā diffundit, & ad imaginē siue similitudinē Dei hominem transformat, corpusq; Christi efficit. Alioqui qui tantū eo die quo quis accipit eucharistiā, verbum Dei ruminat, faciliē idem sequēti die verbū amittit. Sed dicit mihi hīc nasutus. Intellico nunc, quomodo cum fide de Christo accedendo ad Euchar. accipio in Euchar. fidei donum siue virtutem quandā à Christi carne illapsam, quæ me cōiungit Christo carnaliter, hoc est, facit meā carnem Christi carni congenerem. Sed est hoc satis, est illa tota mysterij virtus, hoc est vis, quæ in Christo est, quæ nos beatos facit? Minimè. Nam notāsne quòd superius dixit Cyrillus, q̄ cognitio siue fides parturit totā mysterij de Christo virtutē? Vbi nota illud (parturit, & totam) vt scias primò, q̄ perpetua nos de Deo contemplatione exercere oporteat vsq; ad vitæ finē, quādo fiet iam vt nō nobis parturiat, sed pepererit Christus. Tunc enim apparebit nobis quod perfectū est, & facie ad faciē cum videbimus. Secundò notandum, dicebā illud, Totam, quia mystica benedictio veluti gemellū nobis parturit, qui nobis necessarij sunt ad vitā. Totū igitur fo-

tum excipere oportet, sed quomodo, audi ex Cyril. codē c. 16. l. II. in Io. Cognitio igitur vita est, spiritualē nobis benedictionem adducēs, per quam Spiritus Dei in nobis habitat in adoptionem filiorū Dei, nos per veram pietatem & euangelicā vitam ad incorruptibilitatē reformans. Proinde cōsidera diligenter, quomodo solius Dei cognitio efficiatur. Non enim absq; cognitione filij & Patris, quare nec absq; cognitione S. Sancti. Hęc enim Dei vnitas in trinitate intelligitur. Hęc Cyrillus. Ex quo percipis paucis, q̄ sicut cognitio Patris & Filij vim vitæ & mysticę benedictionis virtutē immittit, hoc est fidem quæ nos cōiungit Christo vt homini. Ita cognitio & cōfessio S. Sancti, qui à Patre & Filio procedit, vim quandā infundit, quæ charitas vocatur. Vt igitur cognitio Patris & Filij & S. S. est tōtum mysterium Dei, ita propter hanc, quæ nobis obtigit ex mera gratia, non ex merito, sumus participes verbi æterni per fidem, & S. Sancti, qui est charitas per dilectionem. Sic dilectione cōiungimur Christo, vt Deo, fide illi vnimur vt homini. Sic quoque (vt ait ibidem Cyrillus) in Patre & Filio, & Spiritu Sancto vnum sumus. Vnum autem dico, inquit, habitu dine atque affectu, vnum pietatis consensu, vnum sanctæ carnis Christi communionē, vnum vnus sancti Spiritus participatione. Ex his percipis tandē opinor, Christiane lector, q̄ horrendi facinoris autores sint Pontificij, & nescio qui alij, qui audent docere populum, q̄ ore integrū Christum suscipiant, digerāt, & in alimoniam carnis transmittant, sub accidētibus panis latitantē, & deniq; in aut cū pane præsentē cū carne & anima. Mentiris (inquit Cyr.) abest corpore & anima, licet in sanctis habitat per suum spiritum, non reliquens eos orphanos. Iuvat Cyrillū Aug. dicens in Psal. 98. Separatus est, inquit, caput nostrū Christus à nobis corpore, & loco à nobis est discretus, iunctus est tamen affectibus. Hęc ille, qui

Quomodo cognitio siue fide. de Deontasit.

Ex mera gratia Dei, non ex nostro merito uenimus in cognitionem Dei

quàm egregiè mentiretur, si eum acciperemus ore? Ergo cum dicit vel Irenæus vel Cyrill. nos naturali participatione vniri Christo per carnem, intellige id fieri potissimum, quando manducatur panis Eucharistiæ, qui ob inexplicabilem vnionem (quæ tamen hypostatica non est) verbi viuifici cum pane transit in naturam carnis Christi, proinde per illum panem, qui verè nos nutrit, naturæ tam carnis Christi, quàm diuinitatis fimus participes, modò accesserimus ad comedendum, & fidei & charitatis consortes. Id ita esse, collige ex Cyrillo in Ioh. lib. 10. c. 13. cum ait, Cur igitur secundum carnem palmites nos dici pernegat? an non conuenienter potest dici, vitem humanitatem eius esse, & nos palmites propter identitatem naturæ? eiusdem enim naturæ vitis & palmites sunt. En Lector: Palmes, inquit, eiusdem naturæ est cum vite, propterea vnum quid cum vite. Sic igitur etiam collige. Panis sacramenti sufficit nobis carnem eiusdem naturæ cum carne Christi, ergo naturaliter coniungimur Christo. Vnde sicuti non sequitur Palmes manducatur, ergo tota vitis: sic nec sequitur, caro Christi in sacr. quæ est palmes, manducatur, ergo totus Christus. Nec hoc etiã sequitur, Palmes idem est cū rrunco vitis, idēitate nature, ergo etiã identitate numerali. Si enim consequentia vera esset, verè dici posset, quod sacramentū esset realiter Christus, & quod manducaretur vera caro Christi, & quod ea contactu vero nos sanctificaret & viuificaret. Sic etiã sequeretur, Petrus est idē cum Paulo identitate naturæ, ergo Petrus est Paulus. Deinde Petrus crucifigitur, ergo & Paul. Quàm autē hoc sit falsum, disce lector ex sequentib. Cyrilli verbis eodem lib. & loco. Cum igitur, inquit, Dominus dicit, Verba quæ ego loquor spiritus sunt & vita, caro nihil prodest: apertè ad viuificandū carnē nihil prodesse ostendit, in quantū humanæ nature caro est. Cū igitur deitati attribuatür con-

*Non debemus
carnis Christi
presentiã desin-
derare, ut uiui-
ficemur.*

scr-

seruantia & viuificatio, non debemus (ô christiani) carnis præsentiam propter hoc desiderare. Nihil enim mali nobis accidere potest etiam si carne abest, cum diuinitatis suæ potestas nos sit seruatura, quæ & Apostolos olim & nos hæcenus seruauit. hæc Cyrillus, quæ locum bene nota. Si Cyrillus vnquã credidisset quod ipsissimam carnem Christi nos comederemus, & comedere à Domino iuberemur vt viuificemur, dicente. Accipite & manducate, hæc est caro mea, qua fronte auderet hic Cyrillus nos hortari dicendo. Nolite desiderare præsentiam carnis Christi, vt viuificemini. O christiani, caro enim nihil facit ad viuificationem. Nam spiritus, id est, Deus est qui viuificat. Et licet Christus carne absens sit à nobis, diuinitas tamẽ, quæ præses est nos & viuificabit & cõseruabit. Quia igitur fronte (dico) ausus fuisset hæc dicere Cyril. Auderẽtne Domino ponere leges? Sed accipe lector mentem Cyrilli. Dixerat antea (vt audisti) quod Christus absit à nobis corpore & anima, iam si quis quæreret & diceret, quomodo ergo nos potest viuificare cum tanto locorum spacio à nobis distet. Quod autem distet accipe id ex Gregorio in Iob. hom. 26. super illud: Ascendit in cœlum. In veteri testamento legimus, inquit, quod Helias sit raptus in cœlum, sed aliud est cœlum acreum, aliud æthereum, illud enim terræ est proximum, Redemptor autem hoc cœlum superauit, & cum eò per humanitatem ascenderet, per diuinitatem videretur, & cœlum & terram replet. hæc ille. Sed ad Cyrillum redeamus. Volens igitur Cyrillus hanc falsam opinionem de præsentia animatæ carnis Christi eximere de mentibus eorum dicit. Quid? miseri homines, putatis quod caro Christi in quantum caro est, proprie & per se viuificet? longè fallimini. Et reuera si ita esset, merito exposceretis illius præsentiam. Nam sic aliquando credidit Martha dicens, Domine si fuisses hic, frater meus

Caro Christi cõsiderata in se ut solū caro est non viuificat, quia uero propria uerbi caro facta est, uiuificat per uerbum.

nō fuisset mortuus. Sed vt ipsa errauit, ita & vos. Ipse est igitur spiritus Christi, est ipsa diuinitas, quæ proprie uiuificat, cū ipsa naturaliter vita sit. Quod si rursus dicas. Ergo caro Christi nihil omnino prodest vt etiam dicere videtur? Dominus? falsum est respōdet Aug. Nā si caro nō

*Quomodo ca-
ro Christi di-
citur prodesse.*

prodesset, verbū caro non fieret vt habitaret in nobis: sed sic dictum est, inquit, caro non prodest, quomodo, li-
tera occidit. Accedat ergo spiritus ad literā & prodest, sic accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimū. Cum igitur (vt iterū ait Cyril. in Ioā. l. 4. c. 24.) totū corp⁹ Christi viuifica virtute plenū sit, & totā viuificandi vim haurerit diuinitate corporaliter in eo habitante, propterea

*Caro Christi to-
tā viuificandi
uim hausit cū
sit propria uer-
bi facta propte-
rea uerè uiuifi-
cat quod non
credere impiū
est.*

adeo viuifica effecta est eius caro, vt possit nobis suam sanctificationē immittere, etiam si tā lōge à nobis remota sit quā coelū à terra. Nam non est difficile fidē nostrā mittere in coelū, & illinc spiritū sctū haurire è carne Christi, qui habitans in nobis nos viuificet & cōseruet. Nam vt idē ait Cyril. lib. 11. c. 27. Propterea sanctificauit se Christus Spiritum S. in carnē suā immittendo nō propter seipsū, sed propter nos, vt in ipso & ab ipso recepta sanctificationis gratia in nos transfiret. hæc Cyril. ex quo satis discis manēte Christo in coelo nos ab ipso fide elice-
re posse sanctificationis siue (q̄ idem est) mysticæ bene-

*Gratia præsen-
tis diuinitatis
in Euchar. at-
trahitur fide spi-
ritus S. dilectio-
ne, idq; nobis
intuentib. Chri-
stū in coelo.*

ditionis gratiā qua coniungimur Christo per carnē & sumus illi cōcorporei. Quod si fides tua tā imbecillis est vt eò constāter ferri nequeat, en accipe & māduca sacramentū, in quo Christus ex sua liberalitate habitat & per sanctificationis siue deitatis gratiā & spiritus præsentia, vt per illā panis Eucharistiæ mutatus in virtutē carnis Christi, tuā carnē, alit fide & ore manducatus, hic tuum spiritū renouans ad nouæ vitæ participationē, recreet, attractus dilectione. Proinde cōcludit Cyril. in hæc verba c. 21. Credere omnes fideles oportet, q̄ quāuis Christus à nobis absit corpore (vide lector an putet eū esse

in

in sacramēto) virtute tamen sua, omnia & nos gubernari, adesseq; sēper ipsū omnib. qui eum diligunt. Nā quē admodū quando vt homo in terra cōuersabatur, tunc etiā cōelos implebat diuinitate, & Angelorū cōsortia nō relinquebat, eodē nunc modo cū sit in cœlis cū carne, terrā nihilominus replet deitate, etsi sit absens corpore per spiritū tamē in sanctis habitat. Quāuis. n. scēdū carnē solūmodo erat abiturus, adest sēper virtute deitatis. Hastenus Cyri. Cuius sententia, rationi, humanitati, scripturæ, reliquisq; patrib. cōsentanea pluris sit apud te pōderis si saluari desideras christiane lector, quā sexcentorū Scotorū, Lombardorū, Thomistarū, & deniq; omnium Euāgelicorū, qui nomine tantū tales sint, & qui ei, & cæteris illi tū vetustate, sanctitate tū eruditione similib. cōtraducunt. Sat tibi sit ergo q̄ accessurus ad mensā Domini vere pœnitēs de peccatis aut cōmissis aut omisiss, no-
tis per tui diligens examē, ignotis per fragilitatē, pacēq; habens cū tua conscientia & confratrib. credas & fidei oculo fursū intuearis adoresq; prostrato & corpore, & mente Iesū Christū æternū Dei patris filiū verē. in vna persona Deū & hominē pro te crucifixū, quem cū multa gratiarū actione & humili prece deposce, vt vitam & spiritū sanctum ē sacro illo suo corpore, quod vita & spiritu plenū est in te diffundat, vt fias corpus & caro eius. Mox extendens manū ad Eucharistiā, per mysticā benedictionē sanctificatā, vitāq; plenam, hac aut simili (si vo-
les) Deū Patrē oratione prosequere. Omnipotens Pater fiducia bonitatis tuæ inuitantis me ad te per filiū tuū Iesum Christum dicentem. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, fretus igitur hac voce, non in meorum meritorum, quæ nulla agnoscō dignitate confidens, Audeo suscipere q̄ mihi in hoc visibili sacramēto inuisibiliter offers, audeo (inquā) & si de qua possū, & dilectione quā à te accepi admittere in animā meā corp^o h. e. substātiā verbi tui viuifici & spirit^o

*Nota lector
hanc Cyril, cō
clusionē ut te
munias aduer-
sus Pontificios
& Vbiquita-
rios.*

*Modus sumen-
de Eucharist.*

*Oratio pia di-
cenda accipiē-
tibus Eucharis-
tiam.*

sancti, qui secreta & præpotenti virtute panis huius & vini substantias alendę carnı meę idoneas, in naturam sanctissimę carnis & sanguinis dilecti filij tui Domini nostri Iesu Christi per mysticam benedictionem immutat: audeo igitur admittere in domunculam cordis mei te tuamque maiestatem per habitationis gratiam cum innumerabilibus muneribus nobis filij tui morte acerbissima partis isthic habitare volentem. Agnosco equidem & deploro meam indignitatem mitissime Pater. Scio quoque quàm turpis, & foedus sit iste locus animę meę, quem concupiscis pro habitaculo tuo, scio quàm sit obscurus ignorantię caligine, quàm abominabilis peccatorum meorum halitu, sed dignare procedentem à te, & filio tuo tum tibi consubstantiallem præmittere spiritum sanctum, qui in me salutare poenitentię lachrymas excutiat, quibus irrigatus iste cordis mei locus niteat, & emundetur, qui fidem imprimat, & adaugeat in mente, qua ueluti manu te rerum omnium conditorem osculo pacis excipiam, qui amorem & charitatem infundat, quę tibi apponam, suauissimas omnium quas appetis in homine delicias: qui deniq; humilitatem addat intellectui meo (qua, bene memor meę conditionis, prostratus coram tua Maiestate, quam turpiter hæcenus offendisse & confiteor gemebundus & doleo tristis) hoc à tua bonitate impetrem, vt propter filium tuum Dominum Iesum Christum sursum ad dexteram tuam sedentem, sed in hoc pane per suum spiritum præsentem, propter illius tam dira vulnerata, quę pro nobis passus est verus Deus, & homo, propter mortem acerbissimam, quam subiit in ignominiosa cruce pro peccatoribus nobis, propter sanguinis sui effusionem, vnde huius sacramenti gratia emanauit, propter (inquam) hunc redemptorem nostrum vnicum: velis delere, quę peccaui, ignoscere

pœnas

pœnas quas merui, & in filiorum tuorum me societatem asciscere: pristinae sanctitatis quam meritò amisi filius prodigus, mihi benigne & restituens vestem & anulum hoc est imaginis Dei ad quam conditus sum dignitatem. Propter quod offero tibi me ipsum, corpus & animam meam, omnia mea quoque ad tuam gloriam & proximi mei, cum quo pacem habeo salutem in sempiternum obedientiae sacrificium gratias agens & benedicens tibi Patri, filio, & spiritui sancto vni essentia Deo, trium personarum proprietate distincto. Amen.

PRO SEDANDIS RELIGIONIS CONTROVERSIIS

Liber Secundus,

Ad Pontificios de veneratione debita sacrosanctæ Eucharistia, & de necessaria illius sumptione sub utraque specie.

AVTHORE IODOCO HARCHIO
Montensi Medico.

QVANDO QUIDEM superiori libro euidenter probauimus in sacramento substantiam panis & vini ratione verbi viuifici mirabiliter cum ea coniuncti transire in naturam carnis Christi, quia tamen nec est caro actu sed potentia, nec eadem numero cum substantia carnis Christi, quæ est in cœlo sed specie. Præterea cum diuinitas non sit illi hypostaticè vnita vt est in Christo, merito panem Eucharistia vocauimus omnium Patrum

*Pōtificij idolo
laure quare.*

more figuram seu imaginem intelligibilē carnis & corporis Iesu Christi. Proinde cū nō sit idem quod Christus, merito appellari (forsitan) possent Pontificij oēs, idololatrē in hunc diē, ex seuerissima (vt diximus) sentētia Augu. pronuntiantis ad Ianuariū, quod nulla imago Dei coli debet, nisi illa quæ hoc est quod Deus ipse. Cæterum quum probauerimus aliquot Zuinglianos paulo minus tribuere Eucharistiæ, quàm oporteat, propterea & totam eorum doctrinā de Eucharistia non reijciēdam, sed instaurādā arbitramur. Quòd ad Augustanā confessionē attinet, videtur illa melius totā Eucharist. rationem definiisse, quā postea explicasse. hinc (opinor) nata infelix illa, & nullis neq; scripturæ, neq; Patrū sententijs fulcita hæresis Vbiquistarum. Proinde ad vtriūque sectæ tum Zuinglianæ, tum Augustanæ & intellectum assertionū saniorē, & dissidiorum conciliationem proderit noster, qui hunc præcedit de Eucha. mysterio liber (opinor). Restat vt hoc libro respondeam⁹ ijs, quos videor mihi audire sic dicentes. Quid ergo faciemus de pane sacramentali, quid de sancto illo munere, & quomodo, quib. gestibus, nos ad illud suscipiendū apparabimus? Omni certe reuerentia illud contrectabimus & intuebimur, nunquā verò adorabimus. Propterea cautē dixerunt Patres in concilio Nicæno. Nos non debere hęc rere in pane & vino, quæ mensæ Domini apponuntur sed fide erigere corda in coelū. hæc illi, & meritò. Nā ibi totus Christus est, in sacramēto verò ipsius quædā imago siue, vt sic dicā, portio. Proinde ad eā ore suscipiendā non apparabimus multos flores, sed multas virtutes, nō multis tædis accensis illi occurrē⁹ obuiā, sed inuisibili Deo, sursum de corde puro, cōscientia bona & fide nō ficta accendemus inuisibilē ignē. Habeat igitur suū honorē sanctæ religiōi dicatus panis ille, nō stuporē aut adorationē tanquā Deus. Suū honorē dico. Nā Aug. ad Paulinam

*Vbiquistarum
hæresis unde
nata.*

*Quomodo se-
se gerendū in
cōtrestanda et
suscipiēda Eu-
charistia.*

linam

linam afferit quòd Apostolus indignè Eucharistiam accepisse Corinthios dicat, quoniam eam non discernabant à cæteris cibis veneratione (nota) singulariter debita. Proinde cum panem non dedignatus sit & nomine corporis Christi & virtute carnis eius præfens spiritus sanctus, caueat homo ne aut per contemptum aut negligentiam iaceat conculcatus. Deniq; audiamus Tertullianum sic dicentem. Panis nostri aut calicis aliquid in terram decuti anxie patimur. Audiamus & Origenem super Exod. hom. 13. hanc reuerentiæ diligentiam approbantem in sui sæculi christianis. Volo, inquit, vos admonere religionis vestræ exemplis. Nostis qui diuinis mysterijs interesse consueuistis, quomodo cum suscipitis in ecclesia corpus Domini, omni cautela & obseruatione cauetis ne quid consecrati muneris delabatur, ne quid in terram decidat. Reos enim vos esse creditis & recte creditis, si quid inde per negligentiam decidat, Quòd si circa corpus eius conseruandum tanta vtimini cautela (ut merito vtimini) an putatis minoris esse piaculi verbum Dei contempsisse, quàm corpus eius? hætenus Origenes: addam & illud Aug. de verbis Domini in morte, hom. 26. Interrogo vos fratres, inquit, quid vobis plus esse uideatur, Verbum Dei, an corpus Christi? si uerum uultis respondere, dicetis, quod nõ minus sit uerbum Dei. Quanta igitur cura obseruatis quãdo uobis corpus Christi porrigitur, ut nihil ex ipso de manibus cadat, tanta sollicitudine obseruate, ne uerbum Dei quod uobis erogatur, de corde pereat, quia nõ min⁹ erit reus, uterq; & qui corp⁹ Christi permiserit cadere negligentia sua, quã qui eius uerbũ negliget. hæc Aug. Ex quo disce an illa tempora habuerint Eucharistiã pro nudo pane aut sacro tantũ, quia ad sacrũ usum transfertur & accomodat, ut dicũt Zuingliani aliquot.

Quocirca vt reuerentiam in contræctando pane sacra-

Indigne accipiunt Eucharistiã qui non eã suscipiunt ueneratione debita.

mentali & corpore illo Domini non sine ratione exquirimus, ita maiori ratione omnē cultum externum, qui ad eum dirigitur, merito abrogandum censemus. Est enim certissimus ad idololatriam pro idiotis ingressus. Vide Liturgias veterum & nihil tale inuenies. Quinimmo vt idololatriam euitarent (referente Cabasila) paulò antequam populo ostenderent panem, inuocabant solemniter Deum Patrē inclamantes: Sursum corda, & alta voce iubebant ei capita inclinare, inclinante autem populo gratias agebat. Tunc demū ad populum cōuersus, ostēdens in disco panē clamabat: sancta sanctis, accedite, qui sancti estis, ecce panis viuificus, populus tamē manet stans nec flectit genua: quod ex eo collige. A paschate. n. ad festum Pentecostes populus lege ecclesiast. nō flectebat genua in tēplo. Interim hoc fateri oportet, q̄ summa cū reuerentia Diaconi & populus cū sacerdote stabant circa mensā Domini ob maiestatis diuinę in solitā præsentia, cauebant tamen, ne vllò nouo & superstitioso gestu, creaturā panis viderētur adorare. Propterea mensā in medio eccl. constituebant, non vbiq; altare lapideū versus Orientem ad murum cōstruebant. Vnde August. ad Bonifacium. Donatistę, inquit, furore suo vulnerabant sacerdotes, & euertebant mensas. Rursus idē de verbis Domini. Christus, inquit, quotidie pascit. Mensa ipsius est illa in medio cōstituta, quid causę est, o audiētes vt mensā vidētes, & ad epulas nō acceditis, hęc ille, qui aliàs eā mensam vocat mensā Domini, quę & à Chrysostr. *ἡ πὰ τῆς ἀράνης*: sed abusiue altare, propter Ethnicos, qui vtebātur altarib. lapideis, de quib. Orig. cōtra Celsum. Accusatis nos, inquit, q̄ nec tēpla habeam⁹, nec imagines, nec aras. Quin q̄ ipsa vetustas ingenua & fucinefcia, panem ad Eucharistiam pinsebat latum & orbicularem ad fractionem accommodum, quem vocabāt (vt testatur Gregorius magnus lib. 4. dialo.) coronam, adeo

Ostendebāt uerter panē Eucharistia in disco, & inuocabant populum ad cōmunicandum.

Altaria lapidea non erant in tēplis tempore Aug. Chry. aut Orig. sed mēsa in medio posita.

Tēpore Orig. Christiani nec habebāt tēpla magnificē exstructa, nec altaria lapidea.

adeò nihil in illorum Ecclesijs erat, quod ad idololat-
 riam aut adorationem alicuius rei visibilis inuitare
 posset. Tantum abest, vt panem illum sursum supra hu-
 meros & caput extulerint, vt adoraretur tanquã Deus,
 quod hodie faciunt Pontificij. Non nego quin liceat,
 immò oporteat adorare ad Eucharistiam, quin quoque
 liceat Christiano bene instituto, aspiciẽti mirabili mo-
 do diuinam maiestatem cum pane coniunctam, Chri-
 stum quoque ob personæ vnitatem fide veluti præsen-
 tem adorare, sed doceo vbiquitatis errorem excutere,
 & anthropophagæ imaginationem euitare. Propterea
 dicebat Concilium Nicenum, Ne intenti simus humi-
 liter ad propositum panem, sed sursum fide erigamus
 corda. Quasi dicere velit, est quidem in pane quod ad-
 mirari & suscipere debemus cum latria, sed est sursum
 in cœlo Iesus Christus Deus & homo, à quo inuisibile
 illud etiam domi orantes accipere solemus. Quocirca
 ore quidem è manu ministri, conuersam per Dei ver-
 bum in veritatem carnis Christi excipe panis diuinam
 substantiam, aut vt expressè monet Ambrosius ad Heb.
 (ne putes in Sacramento nihil esse) in pane & vino con-
 cipe viuificatricem & conseruatricem substantiam, sed
 in absente iuxta corpus & euecto supra omnes visibiles
 cœlos Iesu Christo filio Dei, corporaliter habitantem
 confitere, & hîc præsentem adora diuinitatem. Hæc te
 sui participem facit in Sacramento, & in te verbũ (mo-
 do quodam) fit caro, vt tu paulatim supra altitudinem
 terræ sursum eleueris in cœlum, vt ibi tandem cœnam
 facias cum Dei filio. Quòd si aut legisti, aut reuelatione
 accepisti, in cœlo esse tenebras, audacter eò tuas accen-
 de tædas: si fœdos halitus, eò dirige tuos suffitus. At si
 audis Dominum dicentem, Accipe & manduca, & bibe.
 Si non contemnis clamantem, da mihi cor tuum, & suf-
 ficat mihi, cur non obtemperas? Cur tot externis cære-

*In primitiuis
 ecclesia ad cõ-
 sciendam Eu-
 charistiam pa-
 nem pinsebãt
 latum, rotun-
 dum, ad fractio-
 nem accommo-
 dum. Gregor.
 Magnus coro-
 nam appellat.*

*Deo debetur
 cultus latriæ in
 Eucharistia.
 August. de Ci-
 uit. Dei, lib. 10.
 cap. 4.*

*Nulla exteri-
ori & corrupti-
bili materia co-
lendus. Deus.*

monijſ Deum tibi conciliare fruſtra adniteris? Verùm ne me putes Deo per externa reuerentiã inuidere, audi eruditione, ſanctitate, & zelo Dei facilè ſuperantem & tuum Scotum & Thomam de Aquin. ipſum Cyrillum libro 2. in Iohannem cap. 12. Nos, inquit, nulla corruptibili materia aut exteriore colendum eſſe Deum arbitramur. Dicite nunc, ô Pontificij, an in templis vllæ tunc fuerint cæremonia, vllæ candelæ, vllæ imagines inſtitutæ ad Dei cultum? Sed accipite Cyprianum de hac re pulchrè quoque differentem, vt in ore duorum ſtet verbum. Non decet, inquit, vt Chriſtiana religio ornamentis viſibilibus occupata in manufactis delectetur, ſed ipſa templi conſumptio & tabernaculi, & ſancta in ruinã expoſita, excellentioris gloriæ nobis intimant ſtabilitatem, & manẽtia in perpetuum ſacramenta cultores ſuos ad intuitum viſibilium informant, vt abſtractum à corporalib. deſiderium noſtrũ, cœleſtis domus cõcupiſceret, & ambiret decorem, in qua lucerna inuiſibilis ſine fine coruſcat, ubi ſanguis animalium non infertur in ſancta, nec ſunt hæreditariæ ſucceſſiones Pontificũ, ſed quos dignos & idoneos diuina probat electio ſecundum vitæ non generis meritũ ſtatuit ſacerdotes. Hæc quidem Cypr. ſed cuius doctrinæ omnia facimus hodie contraria. Cæterùm nec propterea hîc vitupero (vbi inſtrũt⁹ erit populus) aut genuflexionẽ in templo, quæ certè debetur præſenti maiest. diuinæ, aut templi ornatũ, & pictis historijs ſacris & docentẽ & decentem non auream, ſi velis, dominicæ menſæ ſtructurã, quæ oportuno tẽpore cedat in pauperes, non orantis populi honeſtum veſtimentorum apparatus, non offerentis ſacerdotis mundã aut lineam veſtẽ, non cæremonias modestas ordinis diſciplinæ aut pietatis cultrices, ſed procul exigimus Thraſonicũ, ſuperſtitioſum, hypocriticũ, & ambitioſum apparatus. Quinimo vt potius in tem-
plo

plo Centones videantur quam aureæ chlamides, potius cineres quam suffitus, potius lacrymę & vlulatus, quam mufices & organorum fonitus. Siquidẽ Dominum Iefum facrifício intenti ad mortẽ sequimur, non ad triumphũ, ad crucẽ, non ad nuptias, ad opprobria, non ad cachinnos. Hic audimus eum flebili voce nos alloquentẽ, Filia Hierufalẽ, nolite flere super me, fed super vos & super filios vestros: fi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? hoc eft, fi ego innocens patior, quid vos impœnitentes & peccatores patiẽmini? Vox certẽ, quæ nos ad pœnitentiam, ad mifericordię opera flectere debebat. Quis Epifcoporũ, hanc Domini vocem audiens, non ftatim exillat, & abijciat magnificã illam mytram fouendæ fuperbię proculdubio quæfitam? Quis Abbas folis hodie verbis mundo mortuus, folo hodie nomine pauper, nõ ftatim exurgat è voluptatum & diuitiarum cœno, & ad laborem manuum conuerfus, reliqua bona nõ erogat in pauperes? Quis Rex, Dux, aut Comes non demiffo vultu in templũ ingrediatur, qui norit fe in diuinæ maieltatis horrendum impœnitentibus & fuperbis venire cõfpectum, coram cuius tribunali breui erit affiftendum, vt non folùm eorum quæ dixit & fecit, fed & quæ cogitauit rationem reddat? Quæ domicella non abijciat aureum torquem, templum ingreffura, quæ mox in commemoratione paffionis Chrifti & confpiciatur, & deprecabitur talia & tam immania fibi quoque debita Domini Iefu & tormenta & flagella? Quæ virguncula nõ tegat lugubri veftimento nitidũ alioqui fuum corpus, aut faciei fplendorẽ fubducat trifrior, quę virginitatis & decus ipfum & exemplar, aut fanguineas è facro corpore guttas effundens intueatur, aut eius afpexerit carnem cruci affixam, clauis perforatam, & vuneribus vndiq; laceram, vt mortificandæ carnis noftre nobis & rationem traderet & præceptum.

Oratio Domini horrenda ad eos, qui euchariftiam fufcipiunt indignẽ.

Gaudeat igitur, si volet, filius prodigus in mundo, flet verus Christianus in templo, in semetipso. Offerat, qui cupit, aurea munera regibus qui Ihs delectantur, at exhibeat verus Dei cultor domino Deo suo contriti cordis & iusticiæ holocausta, sciaturq; summam religionis in eo esse sitam (ait Augustinus) ut quem colit, imitetur. Deniq; amice Lector, ut paucis multa complectar, vis ut debes & seruire & placere Domino, vis illi acceptum in Euangelio & necessarium ad animæ tuæ salutem cultum exhibere? fac voluntatem Domini. Vis expedita & compendiosa via noscere quæ sit illa? quam Dominus ipse docuit, & quam quoq; fecit, (ait Cyprianus) humilitas nimirum in conuersatione, stabilitas in fide, veracundia in verbis, in factis iusticia, in operibus misericordia, in moribus disciplina. Iniuriam facere non posse, & factam tolerare, cum fratribus pacem tenere. Deum toto corde diligere, amare in illo quod pater est, timere quod Deus est. Christo filio Dei nihil præponere, quia nec nobis ille quicquam præposuit. Charitati eius inseparabiliter adherere, cruci eius fidenter assistere. Quando de eius honore est certamen aut nomine, exhibere ei sermone constantiam qua confitemur, in quæstione fiduciam qua congregimur, in morte patientiam qua coronamur. Hoc est igitur coheredem Dei esse, hoc est voluntatem Dei implere, hoc est verè & in Spiritu propositum tibi & venerari sacramentum, & adorare Deum.

Venissem porrò nunc rectà ad tractatum de Sacrificio, nisi viderer quoque mihi audire, qui interroget de communionem sub vtraque specie, quorsum dicam esse necessariam, quandoquidem qui fide apprehendit mysticam benedictionem, coniungitur & incorporatur Christo, & carnem Christi comedit in sacramento, quid igitur opus (cum corpus non sit sine sanguine) iterum de eiusdem benedictionis efficacia bibere sanguinem de ca-

*Summareligio
nis est, eum imi-
tari quem colis*

*Compendium
quoddam ad Do-
mini voluntate
tem cognoscendam.*

*Quorsum com-
munionem sub u-
traque specie sit
necessaria.*

de calice? Audi primùm quid Ambrosius respondeat in 1. Corin. 11. Caro, inquit, saluatoris pro salute corporis, sanguis pro anima effusus est. Proinde, inquit Glossator c. Comperimus, nec vtriusque speciei sumptio potest prætermitti absq; grandi sacrilegio: nam species panis ad carnem, species vini ad animam refertur, &c. Cæterùm sint hæc hominum commenta, seriò tamen loquitur Dominus cùm ait, Bibite ex hoc omnes. Ex quo sic concludit Ambrosius (etiamsi ne tanti quidem in hac re eum faciant Pontificij.) Indignè & ad iudicium manducat, qui aliter mysterium celebrat, quàm est à Domino institutum. Non moror hîc, quid respondeant, nimirùm dictum hoc esse de Sacrificulis: ergo manducare quoq; pertinebit ad Sacrificulos, & esurire ad laicos. At quis nescit aliter factum in Ecclesia plus quàm sexcentis annis ab ascensione Christi? Hinc illa celebris Chrysofomi vox ad Cor. Hom. 18. Nõ nunc tempus est, quo sacerdos potior laico eam partē mysterij bibit & comedit, de qua non liceat populo degustare, verùm omnibus vnum corpus proponitur & poculum vnũ. hæc Chryf. Fatebor facilè cū Pontificijs, aliquando à Christianis sumptum panem sine vino. At q̄ vnquam Christianus hoc fecerit in templo, cùm cœna ministrabatur, probent, & cedo. Quocirca vt magnoperè peccant, qui Dei institutionē de vtraq; specie manducanda contemnunt, aut libenter omittunt, ita parũ refert si vtrãq; speciem relinquant, nisi in ijs reconditũ & altius mysterium consideres. Siquidem (vt acutè intellexit Orig. in Mat.) per panem quem dat Christus discipulis, mandatum includit perfectæ obediētix, de qua ipsemet Christus antea degustauerat dicēs: Cibus meus est, vt faciam voluntatem patris mei qui in coelis est. Iam quis fuit illius potus, nisi incomprehensibilis amor, quo & Patrem dilexit, & à Patre dilectus est, dicente, Hic est filius meus

Sacramentũ de bet sumi sub utraq; specie sub pœna grandis sacrilegij.

Potest fieri ut Christiani solũ panem eucharistia sumpsissent extra ecclesiam, sed nõ probabunt, quòd in ecclesia abstinerint à uino sanctificato.

dilectus: deinde charitas illa immensa, qua sic nos pro-
secutus est etiam indignos, vt nō dubitarit sanguinem
pro nobis fundere, in quo remissionē peccatorum sta-
biliuit. Charitas igitur est & dilectio, quæ in hoc calice
ad salutē & ebibenda & effundenda præcipitur, de qua
in Canticis dicitur. Introduxit me rex in sellam vinar-
iam, ordinauit in me charitatem. Iubemur proinde i-
mitari Christum in obedientia & diuinæ Legis obser-
uantia, tum maximè eum emulari in charitate, sine qua
adeò nihil proderit edisse corpus, & nescio cuius obe-
dientiæ officium Christo prætere, vt clamet Paulus:
Si linguis hominum loquar, si dederò omnia mea pau-
peribus, si meum corpus ardeat, si quadam fide montes
transfuleo, charitatis autem poculum non ebibero, ni-
hil mihi prodest. Eant igitur Pontificij, & si res sacra-
menti sufficiunt disiunctæ & separatae, vt corpus possit
viuere sine anima, sint etiam separata illorum spiritua-
lia quædam alimenta obedientia & dilectio. Sin vtraq;
illa sunt necessaria, quantū obsecro est sacrilegium de-
negare miseris ouibus signa, quas morituras aut sciunt
aut scire debebant nisi habeant signata. Vis explicem
paucis Lector? Frustra in manducando, hoc est occiden-
do veteri Adamo tuo, frustra in obseruanda lege defu-
das, nisi noui testamenti beneficiū quod in effuso Chri-
sti sanguine nobis oblatum est & fide suscipias, & alijs
hoc dilectionis charitatisq; donum propines. Bibite
(inquit Dominus) hunc meæ charitatis sanguinem om-
nes, qui effunditur in remissionē peccatorum, & faci-
te, hoc est (ait Orig.) pariter in alios effundite. Quare er-
go omnes? quia salutis symbolum & remissionis qua om-
nes egemus peccatorum signaculum. Iam cum in re-
missionē peccatorū potius constet nostra iusticia (teste
Aug.) quàm perfectione virtutū, potiusq; in oblatione
fidei & amoris placetur Deus q̄ sacrificio iusticiæ ope-
rum

*In remissione
peccatorū po-
tius constat no-
stra iusticia
quàm perfectio-
ne virtutum.*

rum nostrorum, potius etiam in bibendo sanguinē, hoc est fidei charitate iustificamur, quā in legis mutila nostra obseruatiā. Cuius doctrinæ audi celebrē testem Orig. Hom. 35. super Mat. Cur, quærit, non dixit Dominus, Hic est panis noui testamēti, sicut dixit, hic est calix noui testamēti? Quia, respōdet, panis est verbum iusticiæ qua manducātes animæ nutriuntur. Potus autē siue calix est verbū agnitionis Christi secundū mysterium natiuitatis & passionis. Quoniā igitur testamētū Dei in sanguine passionis Christi positū est ad nos, vt credentes filium Dei natū & passum secundū carnem, salui simus, non in iusticia, in qua sine fide passionis Christi salus esse non poterat, ideo dixit, Hic est calix noui testam. bibite ex hoc omnes. Bibitur quidē ab Apost. bibitur autē ab ijs in remissionem peccatorū, à quibus & bibitur & effunditur. Si autē queris quomodo & effunditur? discute cū hoc verbo quod scriptū est. Quoniā charitas Dei diffusā est in cordib. nostris. Hæc Orig. qui detegit magno omnium Christianorū bono absconditū tot seculis ignauia Pontificiorū nostræ salutis mysteriū. Quod nimirum fide illa, vnde oblata oportunitate charitas emergit in operū fructus, iustificamur propter meritum effusi pro nobis in cruce Christi sanguinis, in quo Deus stabiliiuit testamētū nostræ salutis. Alioqui quid sunt aliud iusticiæ nostræ nisi pannus mēstruatus? Meritò itaq; iubemur omnes bibere de calice, id est hanc charitatis Christi erga nos gratiam inexplicabilē, quæ è fuso Christi sanguine ad nos emanauit, fide & cū gratiarum actione suscipere. Deinde non solū bibere, sed & facere, pari scil. charitate hoc beneficium alijs & impendere & annunciare. Meritò igitur nobis deploranda venit superior ætas, & hæc laudibus extollenda ad gloriam Dei, quæ in cœna Domini libero ore bibens symbolum veri sanguinis Iesu Christi, salutis quoq; beneficium, & fa-

*Cur Dominus
nō dixerit hic
est panis noui
testamēti, sicut
dixit hic est ca-
lix noui testa-
menti.*

*Fide, unde ob-
lata oportuni-
tate charitas e-
mergit in ope-
rum fructus,
saluamur.*

lutis firmatum testamentum fide in anima recondit, & præ illius gaudio voluntate bonorum operum turgens tantæ charitatis Iesu Christi donum, & effundit ipsa, si opus, sanguinem fundens ad Dei gloriam, & alios id facere hortatur. Sed hinc insurget Christianæ militiæ ignauus aliquis tyrunculus, & dicet, Si non magnoperè prodest ad salutē obseruantia legis siue obedientia, quā tu escā Christi appellas, vnde & totius ecclesiæ, verum iusti fimus in bibendo sanguine Christi, hoc est credendo quòd effuderit sanguinem pro peccatoribus, aut fideliter diligendo Deum, quod appellas bibere nouum testamentum. Ergo contra vetus Pontificū institutum bibamus de calice, & non comedamus de pane. Rectè quidē infers, si tempore excluderis. Cū enim manducatiolongius exquirat tēpus q̄ potatio, si in animæ deliquium incideris, nōne in os potius iniicies vinum q̄ carnes, quoniam illud citius repentē delapsas instaurat vires? Et tamen quis successu temporis panē negligat, qui vinum diligit? Sic profectò quoniā fragiles sumus, & sæpe à Deo, qui vita nostra est, veluti quodā animi deliquio excidimus per peccatū, vt etiā statim resurgam⁹, mox præcedente vera pœnitentia fidē (quę dilectionis opera parturit) ingerimus. Hęc dilectio vbi sese paululū exeruit, à Spiritu S. veluti quodā imbre rosido & cœlesti accipiens alimentū, egregiū fructus & Deo gratissimi suo tempore quod parturijt exerit incrementum. Edenda igitur est caro Christi, seruāda lex, quippe eius rei cōtemptus damnaret nos, inchoanda quoq; est iusticia, & ad quendā iusticiæ finem vniciuiq; possibilem adnitemdum, ait Bernar. & Basil. Verum quia infantes sumus, nec possumus hunc obedientiæ totum panē deglutire, ad Christi mamillas, qui eum comedit, ad obedientiam consumatā, & iusticiā Christi cōfugimus, ipse. n. est (ait Paul.) sufficientia nostra. Interim id exiguū panis quod

Vera fides semper parturit bona opera etiam si non nisi suo tempore pariat. Contēptus obseruantie Legis Dei, aut affectata eius siue ignorantia, siue omisio, hominem da-

come-

comedimus, quoniam illud fidei, & dilectionis vino mixtis diluimus, ad dei gloriam intuentes & charitate ad proximū, sufficere ad vitā æternā concludimus. Hoc est quod pulchre dicit Bernardus in Cantica. Non latuit, inquit, Dominum præceptorum & mandatorum pondus hominum excedere vires, sed iudicauit vtile, ex hoc suæ insufficientiæ illos admonere, vt scirent ad quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret. Ergo mandando impossibilia, non præuaricatores fecit Deus, sed humiles vt omne os obstruatur. Accipientes quippe mandatum, & sentientes defectum, clamabimus in cœlum & Dominus miserebitur nostri, & sciemus in die illa, quia non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secū dum suam misericordiam saluos nos fecit. Hæc Bernardus. Qui egregie taxat supercilium seu potius blasphemiam nonnullorum, qui audent venditare incredulis, & idiotis hominibus sua supererogationis opera, quique nescio de quo cōgruo & condigno æternę vitę mercedem pro suis operibus à Deo exposcunt, operibus inquam à seipsis potius extortis timore pœnæ, quàm vera erga Deum & proximum charitate, sine qua adeo omnia, quæ agimus nō sunt Deo grata, vt nobis ad mortem potius cedant quàm ad salutem. Das igitur elemosynam? Rex es? Consul es? Dux es? Leguleus es? Medicus es, pastor animarum es? opifex es, & officii tui munia exequeris fidus & diligens (alioqui vę tibi) & præcepta legis obediens? manducas quidem carnem Christi, sed hoc non prodest, nisi biberis sanguinem, hoc est, nisi ista fiant ex charitate, nisi eiusmodi carnes Deo inter omnia gratissimo dilectionis condimento permisceas. Hoc iusculo si tuæ mensæ careat apparatus, friget quoque Domini, qui illi assidere vult, appetitus. Vis exemplo res innotescat? Pauper aliquis clamat ad portam diuitis: extruditur frustulum panis è fenestra: hoc est qui-

*mnabit quātū
cūque de fide
gloriatur, si ta
lis in morte re
periatur.*

*Bernardi notā
da cōsolatiōis
plena sēntentia
pro Christiāis
qui in mādatis
Dei ambulant
pro uirib. re-
primens super
biā eorū qui su-
pererogatiōis
opera Deo blas-
phemi præten-
dunt.*

de Domino apponere carnē legis, sed non est apponere iusculū amoris. Verū si eū intrō vt confratrē ad mēsam tuā euocasses, & de eius paupertate diligenter inquirēs, cōsolatorias illi è scriptura sacra fregisses miscellas, mox vbi fidei domesticū inuenisses, subleuādæ quoquo modo paupertatis eius curā subijsses, iam Domino eduliū amoris apposuisisses. Iam & tu & pauper & Dominus simul de genimine vitis bibissetis, Dominus quidem in regno suo, hoc est in vobis, vos in regno Dei hoc est in dilectione, pauper in vtroque. Propterea est quod exclamat Psalmista. Beatus vir qui intelligit super egenū, & pauperem. Emphasim habet intelligit. Is nimirum est, qui ex interno dilectionis feruore non patitur sibi bene esse, nisi & proximo egenti bene sit, & ex abundantia diuitiarū suarum aceruo, illius necessitati libenter & hilariter succurrat. Qui etiā ex iusto & assiduo labore partis aliquid detrahit, q̄ benigne & sollicite impartiaf viduis & orphanis. Qui inter conuiuiorum & epularū delicias & gaudia necessaria, non obliuiscitur lugentiū captiuorum & longæ ægritudinis tēdio oppressorum. Qui denique non expectat dum pauper suam pulset domum cum ignominia & dedecore, sed pietate fratris cooperiens verenda (si modo verenda sunt) ipse pauperis domum intrat, & benigna præfatione illius verecundiam adorsus, sua munificentia latentem desolati hominis tristitiam depellit, & cordi incubantem vitæ amaritudinem demulcet. Qui quoque non fastuoso vultu exposcit, vt debitum quis & iniuriam sibi illatam petat remitti, sed accendens carbones super caput proximi, ipse prior & remittit, & nouę amicitie symbolū necit. Idque totum facit ad Dei gloriam non suam, amore vt pote Dei ad benefaciendum allectus non timore, gratitudine animi in remissionis peccatorum beneficium afpiciens quod per Christi sanguinem obtinuit, non sicuti mer-

ti mercenarius solum præmium, & remunerationem expectans. Iterum econtra, commodè non habes vnde pauperem alas? saltem ipse ab omni peccato & graui & voluntario abstinens, verbo Dei oportunè eum consolaris, & quibus potes propter Christum mansuetudinis officijs demulces, promoues quantum vales (licet solis verbis) tacitisque precibus ad Deum fufis, tot hominũ miserias, ignorantias, carceres, morbos quos oculo pietatis intueris, supplex domino & assiduus commendas? audacter decede de vita. Nam etsi non implesti legem de manducanda carne Christi ad literam, implesti de bibendo sanguine ad spiritum. Si non habes opertum iustitiam quam nunquam contempsisti, aut volens & suppinus neglexisti, habes iustitiam fidei, quæ charitate terminatur. Inde accepisti vestem cœlestibus nuptijs idoneam. O ingens igitur fidei, ingens charitatis vis, quæ (vt ait Augu.) cùm nihil agit, omnia tamen agit. Nam vbi fides vera adest, quid potest deesse? vbi autem charitas inde pullulans deest, quid potest prodesse? Verum

Voluntas bene faciendi sufficit Deo ubi deest facultas.

Nam etiã pauperimus potest orare pro alio ex corde, et hoc habetur pro elemosina.

Iustitia fidei supplet quod nobis deest & saluat etiam sola & per se interdum.

quoniam ex his pius lector colligere poterit, quorsum omni homini calix Domini sit ebibendus ad salutem, huic libro finem imponam, vt in sequenti latius de sacrificij christiani ratione dicamus.

PRO SEDANDIS RELIGIO
NIS CONTROVERSIIS
AD PONTIFICIOS,

Liber Tertius.

*De vero usu & intellectu, tam visibilis quam spiritua-
lis sacrificij Christiani, & de illius magno atque
horrendo hactenus abusu.*

AVTHORE IODOCO HARCHIO
Montensi Medico.

*Oës Christiani
sacerdotes.*

LONGI admodum sunt Pontificij in sacrificij ostendenda ratione præfer- tim illius, quod exterius apparet nem- pe panis & uini, de quo adeo nulla de- bebat esse apud illos spirituales con- trouersia, immo ne mentio quidem, ut ex eo solo uideam illos fouere iniustam causam (ni fallor) quòd adeo pertinaciter de ossibus, uti canes (sit uerbo uenia) non de medulla contendunt uti christia- ni homines. Ut igitur rem paucioribus absoluam, istud pro hypothese tenemus etiam ab illis concessum, om- nes eos esse sacerdotes, quotquot sacro oleo spiritus de- libuti sunt, testantibus quoque id Petro Apostolo impri- mis, deinde (si cui is non sufficit) Origene & Cypriano. Ergo etiam ipse populus sacerdos est, cui ex officio in- cumbit spiritualia offerre sacrificia, monente eos ad id seueriter & Petro & Paulo. Offerre (inquiunt) sacrificia spiritualia Deo accepta per Iesum Christum, qui & ipsi estis ædificati domus spiritualis & oblatio sancta, genus electum, regale sacerdotium. Licet igitur sacerdos mi- nister

minister (sic enim differentiae gratia nominare eos oportet) visibili posito ad altare sacrificio panis & vini quod passionem Christi repraesentat, spirituale offerat sacrificium & spiritualiter, seipsum nimirum cum omnibus populi votis veluti quadam legatione fungens apud Deum, postulans prius contrito & fideli corde tum peccatorum remissionem sibi & populo, tum necessaria omnia emendicans propter passionis Iesu Christi meritum, quam Deo Patri veluti ad memoriam offert gratias agendo. Meminisse tamen debet se esse numerosa illa populi multitudine & sacerdotum choro, illis & praesentibus & approbantibus ad hoc munus peculiariter esse electum, quia & doctissimus totius plebis, & sanctissimus, & in omni virtute eminentissimus ut requirit in Leuitico Dominus, & Leuitico consentiens ad Titum, & Timotheum Paulus ipse. Hinc monet Cyprianus libro episto. i. In ordinationibus, inquit, sacerdotum, non nisi immaculatos eligere debemus, qui audiri in precibus possint, quas pro populo fundunt apud Dominum. haec ille. Proinde sicuti ciuitas aliqua laesae maiestatis rea, merito insaniam notaretur, quae pro sui reconciliatione apud Regem, sordidissimum & ineptissimum est toto populo deligeret qui legatus intercederet, ita parum saperent, qui eiusmodi presbyteros ad publicam offerendorum suorum votorum functionem admitterent, qui vel ipsis porcis impuritate vitae possint fordescere, sed quid dico saperent, immo grauissimè peccarent. Quam obrem audiamus Cyprianum eodem lib. episto. & attente obsecro christiane lector. Nec sibi, inquit, plebs blaudatur quasi immunis à delicti contagione esse possit cum sacerdote peccatore (de enormi intelligit & noto) communicans, cum dicat Dominus per Prophetam. Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea contaminabuntur, docens eos ad peccatum

Omnis laicus est sacerdos non tamen minister.

Quodnam sit sacrificium ministri stantis ad mensam Domini coram populo.

Minister debet esse doctissimus totius plebis, sanctissimus, uirtute eminentissimus et uita innocentissima.

constringi, qui fuerint prophani & iniusti sacerdotis sacrificio contaminati. Plebs namque ipsa maxime habet auctoritatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod & ipsum videmus de diuina auctoritate descendere, vt sacerdos praesente plebe deligatur. Hæc Cyprianus pontificijs quoque, sed furdis. Siquis minus fudit Cypriano dicenti ex institutione Dei esse vt populus eligat Episcopum, audiat id serio præcipi à Clemente in constitutionibus Apostolorum græcè editis, & scholijs illustratis à quodam Francisco Turriano non indocto Pontificio & impio, si Dei zelum haberet secundum scientiam. Constituite, ait, Episcopos (plebem & clerum alloquitur) presbyteros & diaconos, homines iustos, mites, qui valeant docere verbum Dei, iustos, probatos, sanctos, vos verò honorate eos vt patres. hæc lib. 7. cap. 32. Qui rursus constanter idem præcipit lib. 7. cap. 2. Ego Petrus dico, inquit, Episcopum ordinari debere omni ex parte reprehensione carentem, ab omni populo electum &c. Hoc vt paucis concludam: accipe quid Leo. I. scribat ad Narbonensem Episcopum. Nulla ratio finit, inquit, vt inter Episcopos habeantur, qui nec à clero, nec à plebe sunt expetiti, vnde cum quaestio de male accepto honore nascatur, quis ambigit nequaquam talibus Episcopis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum. hætenus ille. Quæ propterea adduco (dixi enim de ea re plura in alio libro) vt nostris hodie Episcopis sui pudorem aliquem (si modo quis adhuc superest) incutiam, qui vt à populo electi non sunt, ita vt viderentur aliquod excellentius aut maius præ populo habere sacerdotium, præ illo quoque excellentius ad celebrandum mysteria induerunt vestimentum. Et vt seipso populo ad adorationem quandam veluti exponerent, nescio quæ superbix (humilitati noui testamenti haud ferenda certè) tum nomina, tum ornamenta bysso

Plebs ex Dei auctoritate habet auctoritatem eligendi bonum sacerdotem aut recusandi malum.

so & auro contextâ ex veteri lege citra legem Dei resum pferūt. Quæ etsi fucato verborum lenocinio ad Dei honorem retulerunt, experientia tamen probatum est subsequente, eos illa ad sui ambitiosam tantum ostentationem conuertisse. Sunt enim apud illos ita sacrosancta vt populo illa ne attingere quidem liceat, nisi osculo & flexione genuum prætentata. At quid ista ad spiritualia sacrificia? quid ad Deum, qui hodie externa negligit, interna concupiscit, quoniam omnis decor filia Regis abintus. Deinde quid ad vos ô Pontificij, quid ad vos ô Evangelicij? nam & hic liber ad vos quoque, qui si veri discipuli Christi estis, veri dispensatores & fideles mysteriorum ministri, post hanc quidem vitam ob munus sacerdotij ministerijque fideliter expletum ampliori gloria præ populo in cœlis refulgebitis, sed tamen si memineritis quòd in hac vita populo tantum ministratis, & exemplar tantum veræ viæ, vitæ, & doctrinæ Christi illis sufficitis, non imperij & dominationis. hinc Origenes in Esaiam cap. 6. Qui vocatur ad Episcopatum (inquit) non vocatur ad principatum, sed ad seruitutem totius ecclesiæ. hæc ille. Cui adde illud Chrysof. hom. 12. ad Ephe. Non dominamur fidei uestræ charissimi, inquit, sermonis nobis doctrina commendata est non principatus nec potestatis autoritas. Ordinem tenemus cōsulentium, qui consulit, non cogit, in hoc culpabilis, si non quæ decent & oportet, pastor dixerit. hæc ille. Quis alioqui (inquit Dominus) est maior qui ministrat, an qui recumbit, nonne qui recumbit? & quis recumbit, nonne populus cuius vos estis ministri & de quorū laborib. uiuistis & uitâ sustentatis. Quæ igitur uos uestri capit obliuio, ut uelitis uideri Domini imperare tanquā subditis, & carcerib. includere tanquā maleficos, quos tantū Domini uoce, autoritate, uinculis, promissis & ligare & soluere, æterne aut danatiōi. aut saluti deuouere

Pulchritudo filie regis hoc est ecclesiæ & christianorum sita esse debet in corde puro conscientia bona, & fide non ficta.

Qui uocatur ad Episcopatū nō uocatur ad principatum sed ad seruitutē totius ecclesiæ.

*Dignitas mini-
strorum spiri-
tualis maxi-
ma.*

aut debetis, aut potestis? Proinde quòd ad visibilia atti-
net, minores estis populo quia ministri, superiores certe
(si quis spirituale munus vestrum spectet) quoniam &
Angelorum focij, & vox Dei, & immaculatæ vitæ Chri-
sti æmuli. Vnde est quòd quoniam magna pars populi
rudis est, & terrenis rebus occupata, nec subtilitate cõ-
templationis possibile est illi semper assurgere ad veræ
vitæ & morum typum Iesum Christum, vos ipsos veluti
altera & expressissima quædam visibilis imago Iesu Chri-
sti, constituitis, & præsentatis oculis illorum, vt in vobis
discant quid singulis desit, vt quæ vestræ vestis nuptia-
lis conspecto candore, ipsi propriæ vestis quam non mi-
nus albam acceperunt maculas negligentia contractas
expungant, aut à vobis expungendi modum discant.

Denique vt ex vestro gestu, moribus, vitæ ratione, &
quotidiana conuersatione instituatur suam accommo-
dare vitam. Proinde, si idèò mytram & annulos gestatis
sacrificaturi, quia ministri estis, multo maiori rati-
one eam populus gestaret, quia ipse est qui recumbit. At si
idcirco eam prætenditis (quod vestri Pontificatus maxi-
mum decus est, & propter quod ipsi maxime omnibus
reuerendi) quia (vt in Leuiticum exponit Origenes) in
cognitione rerum diuinarum populum excellitis, addi-
tis & zonam, quia superatis castitate. Rursus & logium,
& manifestationem humeris vestris laborum patiētissi-
mis super imponitis, quoniã prædicationis verbi Dei &
gloria & assiduitate fulgetis. Deniq; tunica vna alba eã
q; nitida super induimini, q; & vitæ innocētia, & morū
cãdore, & spiritualis vni⁹ sacrificij oblatione deuotiore
& excellētiori eũ superatis, qd opus externis earũ rerũ si-
gnis, quando hoc ipsi internæ externæq; cõuersationis
vestræ experimēto satis & didicerint, & in vobis fuerint
admirati & reueriti? At si mentimini, si hederam for-
tis prætenditis & vinum intus non sit uenale, lanam
quo.

*Quid designet
mytra in Ponti-
ficijs, quid Zo-
na, quid palli-
um, siue logiũ,
quid alba tuni-
ca & linea.*

quoque extorquetis, ouium curam negligitis, quid hypocritæ Ecclesiâ occupatis? (sit hoc vestra pace dictum) Quid cæremonijs, vmbrijs, ignota lingua, vestibus, fictis benedictionibus, quid, inquam, eiusmodi laruis populum detinetis, & quæ ad populi faciunt salutem suppressitis? Quòd autem suppressitis, audite ex Gaudentio illo D. Ambrosij coætaneo. Necessè est, inquit, ista vitæ æternæ mysteria celebrari per vniuersas totius orbis Ecclesias, vsq; quo Dominus de cœlis adueniat. Quo & ipsi sacerdotes, & omnes pariter fidelium populi exemplar passionis Christi (Eucharistiam intelligit) ante oculos habentes quotidie, & gerentes in manibus, pectore etiam atq; ore sumentes, redemptionis suæ incredibilem memoriam teneant, & cõtra diaboli venena dulcem medicinam consequantur. Auditis Pontificij? Primum non secus populus atq; minister tenetur celebrare ista mysteria, facere missam (si velis) & non solum au-

populus obligatur etiam celebrare missam. (ut uocant.)

dire tenetur, inquam, offerre hæc visibilia sacrificia. At quomodo offerret, qui offerendi modum nunquam didicit? Deinde, ait, oportet eum semper ante oculos habere, & quotidie tenere in manibus tum fumere ore Eucharistiam. Si oportet, quæ vos dementia vexat, ut ne altare quidem, aut corporale (quod uocant) populum attingere permittatis, multo minus panem atque calicem sacrosancta antitypa corporis & sanguinis Domini? id quod olim illis licuisse testatur Eusebius Eccl. histor. lib. 6. cap. 33; per hæc uerba. Cùm Nouatus, ait, populo diuideret Eucharistiam, accipientium manus tenens, non prius dimisit quàm iurarent per ea, quæ quisq; manibus tenebat, quòd nunquam se relicto ad Cornelium remearent. Hæc ille. Sed audite Basilium in Epistola ad Cæsariam, quidnam dicat quibusdã supersticiosulis, qui non audebãt suscipere Eucharistiam manibus proprijs. Etenim, inquit, & in Ecclesia sacerdos dat partem Eucha-

ristiæ, & accipit eam qui suscipit cum omni libertate, & ipsam admouet ori manu propria. Idem igitur est virtute, siue vnam partem accipiat quis à sacerdote, siue plures. Omnes enim in eremis solitariam vitam agētes, vbi non est sacerdos, communionem domi seruantes à seipsis communicant. Hæc Basilius. Nota igitur amice Lector hunc locum, quem antea quoq; citauimus, & ex eo iudica, num Eucharistia circūgestabatur à sacerdotibus in pompa ad adorationem, quam tam libere licebat omnib. futoribus & sartoribus, & manu accipere, & domū deportare, iudicā obsecro, an habuerint Eucharistiam pro Deo, aut verè pro Christo. Sed ne putes hoc excidisse Basilio aut Eusebio, & dicas fuisse abusum, audi quomodo Constantinop. Concilium 6. minetur n̄s, qui alio instrumento quàm proprijs manib. vellent sumere Eucharistiam, diabolo iam tum spargente semina idololatriæ. Nullo pacto, inquit, admittimus eos, qui loco manus propriæ cōficiunt instrumenta aurea aut alterius materiæ ad suscipiendū sacramentum, quasi potior sit metalli species quàm imaginis Dei: si quis ergo sacerdotum talem admiserit ad cōmunionem, maneat excōmunicatus. Audis Lector? Sed ad quid, dices, iuuat, vt populus teneat manib. Eucharistiam? vt (ait Gaudentius) redemptionis suę incredibilem memoriã teneant, & contra venena diaboli dulcem medicinam capiant. At rursus dicet aliquis, si tantarum rerum thesaurus, si tam preciosa margarita, tam præsentaneum ad omnia tum corporis tum animæ mala remedium committetur manibus & custodiæ populi, quid valeret in posterum sacerdotū negotiatio? quid prodesse ceremoniæ illæ inutiles, aqua benedicta, à maledictis consecrata, indulgentiæ, benedictio Episcopalis, peregrinatio, cultus imaginū, inuocatio sanctorū, sal, flores, herbæ benedictæ, & eiusmodi, quæ ordinata habent in sua ecclesia ad pel-

In Conc. Const. 6. uetitur, ne quis alio instrumento aut auro aut argento sumeret eucharist. quàm propria manu

Tenendum sacramentum in manu, ut memoriam teneamus passionis Christi in mente.

pellendum diabolum, ad remissionem venialium peccatorum, ad morbos curandos & eiusmodi, cum multo facilius & efficacius tenentes quodammodo manib. in pane & vino omnium rerum dominū sacramentopræsentem semper per suæ diuinitatis gratiam, & fide possent ea omnia obtinere, & charitatis oratione cōsequi: vis dicam? nihil omnino à talib. saltē consecrata ea, que narras valerent. Et hoc est, quod timet diabolus, ne illa consuetudo rursus inualeſcat in populo, qui tali veluti scuto armatus & munitus nō possit amplius ad infidelitatis & idololatriæ fraudes adduci. Cæterum quanta cum Dei indignatione hæc cōsuetudo sublata sit ab Episcopis, sciunt qui defuncti sunt, & aliquādo scient qui hodie viuunt. Experietur quoq; & populus, nisi veluti postliminio ad pristinā consuetudinē redeat, & impolluto corde, labijs, manibus, horrenda alioqui mysteria contrectet, tum quoq; offerendi sacrificij modū discat, & vsus quotidianū (si fieri potest) resumat. Esto, nō sit populi sacrificiū tam operosum foris quàm est sacerdotis pontificij, nō sit tot cæremonijs, tot crucib. adornatum, tot vestimentis decoratum, tanta manuū & capitis gesticulatione prodigiosum, potest tamen plebs hæc omnia precū efficacia superare, si suum mysterium intelligit. Impetrabit forsitan plus pastoris sacrificium, si plus habet sanctitatis, sed non minus aspicient oculi ad plebis sacrificium, si serias obtulerit preces humilitatis. Orat & offert sacerdos pro tota plebe, plebs etiam orat pro toto sacerdotio (vt ait Augustinus.) Offert pastor sacrificium precum & passionis Christi memoriam pro omnibus Christianis, omnes etiam Christiani offerunt pro vniuersis pastoribus, & eorum oblatio acceptior est Deo, quorum vita sanctior, fides purior, charitas intensior. Cuius rei habe exemplum in Diuo Gregorio Magno Homil. trigesima septima.

Causa cur Episcopi in solennitate populum amplius capere manu Eucharistiana.

Offert sacerdos pro tota plebe, tota etiā plebs orat pro toto sacerdotio. Hinc sacerdos dicit, Orate pro me fratres, ut meū & uestrum sacrificium sit Deo acceptum.

Toties, inquit, mariti cuiusdam mulieris captiui soluebantur vincula, quoties ab eius vxore oblatae fuissent hostiæ pro eius animæ absolutione. En Lector mulierem offerentem ad altare, licet nō stantem & ministrantem, quòd ad mulieres non pertinet fungi scilicet aliquo externo ministerio circa altare, sed quod ipsa obtulerit hostias & maxima impetrauerit per fidem licet habes. Quod ideò narro, ne quis ociosus in posterū aspiciat sacerdotē aut orantem, aut passionis Christi memoriam Deo patri offerentem. Commune enim semper fuit in vera Dei Ecclesia, & populo æquè ac sacerdoti v̄s̄itatum sacrificium, (si principale spectes) differt tantum ex hominum temeraria & ambitiosa forsitan institutione. Tantum dico, ne quis putet ad salutē necessarium aliud fieri in sacrificando aut consecrando quā quod à Paulo recitatur ad Cor. dicente: Fratres, ego accepi à Domino, quòd & tradidi vobis, &c. Id ne quis me putet fingere, audiat quid ipse Bessarion insignis alioqui Pontificius & Patriarcha Constantinopolitanus de ea re ex Chrysofomo & alijs asserat. Paulus, inquit, tradidit nobis ea quæ acceperat ab Apostolis non verbo tantum docentibus, sed demōstrantibus opere, & ea sola tradidit, quæ Apostolos facere vidit, nam si plura facere in missa vidisset, ea quoq; tradidisset. Nihil autem in ea epistola dicit amplius nisi Dominum Iesum accepisse panem in manus suas, & cū benedixisset dedisse discipulis suis atque dixisse, Accipite, hoc est corpus meum, bibite, hic est sanguis meus, &c. Quòd si postea siue Clemens, siue Iacobus, siue alius quisquam alias orationes, hymnos & cantica addidit, non ad necessitatem, sed ad ornatum addiderunt. Nam cogitemus Apostolos in memoriam Christi sacramentum altaris conficere voluisse in ipso passionis die, nō alio modo alijs uē verbis fecisse æstimandum est, tum communibus vesti-

bus

bus indutos (quod diu postea obseruatum est) & post cœnam. Proinde quæcunque postea addita sunt præter ea quæ narrat Paulus se accepisse à Domino, minimè sunt necessaria, ex quibus si quid iusta necessitate præmittatur, nulla iactura est, dummodo sacerdos sit legitimè ordinatus, & conuenientem materiam habeat panem & vinum. Nam modus consecrationis est accipere panē, gratias agere, frangere, & dicere hoc est corpus meum, accipite & manducate. Et quid horum consecrat diuinissimum illud munus? profectò non acceptio panis, hoc enim est subiectum consecrationis, non gratiarum actio, non fractio, quarum altera ad commemorationem innumerabilium beneficiorum Dei, altera ad distributionem est necessaria. Superest igitur vt verba illa consecrent, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Neq; quicquã ad hoc perficiendum aut oratio valet sacerdotis, aut sanctitas conducit, aut minuit indignitas. Vnde Chrysostronus de proditiōe proditoris. Adest nunc quoque Christus, inquit, qui illam mensam fecit, ille etiam nunc ornat, non enim est homo, qui hæc munera facit carnem & sanguinē Christi, sed qui pro nobis crucifixus est Christus. Figurã quidem implens astat sacerdos verba illa pronuntians, potestas verò & gratia tota Christi est. Hactenus Bessar.

Quem si audiunt aut admittunt Pontificij cum Chrysostrono, quid tam taciti ergo insufflant, & verba Domini veluti per susurrum enunciant? Nõne clara voce dicebat Apostolis Dominus, Hoc est corpus meum, accipite, manducate? Cur igitur non idem faciunt conuersi ad populum, qui nisi Dominum audiens, Domino fidem adhibeat, non illi saltem profuerit suscepisse sacramentũ, cum quo non suscipit & verbum. Nam cum verbo Dei instituto semper adsit Spiritus sanctus, aufer verbum, & solũ manet elemētum. Verba quidem Chri-

*Christus, adest
cœnæ per uer-
bũ suum et per
Spiritus.*

sti semper sequitur, & manet effectus, sed id nō in adulto, cui deest mysterij intellectus, ne quis postea nobis obrudat Pontificium illud tritum axioma: Sacramenta prodesse adultis ex opere operato, non ponentibus obicem gratiæ Dei, quæ illis offertur. Id quod sequentibus verbis planè negat August. cōtra Donatistas, lib. 4. cap. 4. Infantibus, inquit, qui baptizantur & moriuntur, gratia omnipotentis supplere credenda est, quod nec corde credere ad iusticiam, nec ore cōfiteri ad salutem possunt per ætatem. At si pro eo qui respondere potest, alius respondeat (nota) non itidem valet, ex qua regula dictum est illud, Aetatem habet, pro se loquatur. Hæc August. Cū igitur nō sufficiat adulto, si in fide Ecclesiæ (vt dicūt) & in simplicitate sumat sacramentū, vt inde consequatur effectū, necesse est vt in propria fide accedat: at cū fides habeatur per verbū Dei, necesse est vt audiat verbum. Oportet igitur vt verba cœnæ pronuntientur alta & intelligibili voce. Hinc est q̄ Iustinian. legem tulit, vt episcopi & pastores omnes oblationē faciunt Eucharistiæ, & ministrent baptismū alta & intelligibili voce, vt audiretur ab omni populo, & per hoc ad pœnitentiam inducatur & gratiarum actionē. Deinde ne putes id in vna prouincia factū, & vni episcopo dictum, subiicit Lex dicens, Hanc legē visum est omni terrarū orbi ponendā. En lector, iudica an Iustin. habuerit Papam pro capite totius orbis in dominandi autoritate, licet non negē, quin sit (ritē electus) in excommunicandi charitate, cui audet imponere legē penē ecclesiasticam: sed redeo in viam. Ad eō certū est igitur, cæremonias, quæ in Liturgijs Patrum, in singulis tamē & singulares & diuersissimæ fuerunt, nō esse necessarias, vt Ecclesiast. hist. viderit altaria versa & spectātia ad occidentem. Iustini Liturgia cæremonias nullas habuit. Tempore Orig. nullæ imagines, nullæ candelæ (nisi ad solatium

Iustinianus legē tulit, ut Baptismus & cœna Domini celebraretur alta & uoce omnibus nota.

Olim Christiani orabant spectantes ad occidentem.

tium nōctis) nulla altaria lapidea in Ecclesijs erant. Deniq; quicquid postea introductū est, quod humane fuerit inuentionis & non Apostolicæ, ipsemet Basil. de S. S. testatur dicens. Neq; enim fumus cōtenti ijs, quæ Apostolus & Euangelistæ nobis tradiderūt de Coena Domini, sed multa & pōst & antè dicimus multū momenti ad mysterium habentia, &c. Sic Euseb. l. 5. Euan. demon. Sacerdotes, inquit, spirituale munus suū obeūtes secundum Ecclesiasticas cōstitutiones pane & vino corporis & sanguinis Christi mysteria repræsentant. En iterū Ecclesiasticas constitutiones. Deme igitur illas, quæ si ob charitatē institutæ sunt, possunt & ob eandem auferri, ait Bernar. l. de Dif. & Præc. quid restabit, nisi spirituale sacrificiū quod mente fit, signantib. illud pane & vino, oblatis ad altare, tam à populo, quàm à ministro. Proinde cū Pontificij subtraxerint à laicis sacrificij cōsuetudinem & intellectum, non sine causa Euangelici eos fugiunt, & humanis traditionibus missæ (vt sic dicam) omissis (quòd magis hodie ob sint quàm profint) iuxta Dei & Apostoli doctrinā cum tota fraternitate cœnam Domini celebrent. Legite, ô Pōtificij, Liturgiā Iustini, & putabitis institutā fuisse à Caluino. Legite & eam quæ fertur Iacobi, & quid precor differt ab ea quā instituit Lutherus? Vestra ex diametro pugnat cum vtriusq; cū fiat priuata & ignota lingua, & præter impia quæ cōtinet forsitan (nam in ea inuocantur sancti, quod Aug. de Ciuitat. Dei ferid. cauet ne fiat) partem etiam sacrificij populo detrahit, quo sacrilegio nō potest maius excogitari. Nā cū antea dixerimus, q̄ in pane populus offerat corpus suum Deo, in vino suam animā, petens vt Domin⁹ velit illis benedicere: cūq; dominus eadē oblata illis remittēs dicat, quia vos tā beneuolo cordē vos obtulistis mihi in laudis & obedientiæ sacrificium, en ego quoq; offero vobis corpus & spiritum meum, siue

*Nominandi
Sancti in sacri
ficando, sed
nō inuocandi,
inquit August.*

fanguinem: comedite, bibite illa ad refectiōnem salutarem corporis & animæ, certum est, quòd magni sacrilegij reus sit sacerdos, qui eripit misero popello bolum è faucibus veluti, dicens ex Aristot. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Cæterū quàm hæc vera sint iam declarandum, & quàm hallucinemini in sacrificando ostendendum. Notet igitur attentè pius lector, & sciat ad se quoq; pertinere quæ de sacrificiō dicuntur. Nā & populus cū sit sacerdos sacrificare etiā tenetur sub pœna æternæ damnationis, ne q̄s putet in posterū in cœna domini nullū esse sacrificiū, quod ab Evangelicis aliquot (doleo) nimis impudenter aut negatū aut omissum, neq; in Catechismis explicatū. Scio quòd solus Christus sit sacrificium propitiatorium, solus interpellans Patrem pro peccatoribus cum indubitata efficacia. Nam, vt ait Augustinus contra Epistol. Parme. lib. 2. cap. 8. pro quo nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic vnus verusq; mediator est. Vnus proinde & solus Christus tale est sacrificium, cui hoc munus soli competit, à nemine mortalium citra mortem vsurpandum. Etenim vt ibidē dicit Aug. Si diceret Apostolus, Hoc scripsi vobis fratres, vt non peccetis, & si quis peccauerit, aduocatum siue mediatorem me habetis apud Patrē, ego exoro pro peccatis vestris: quis eum ferret bonorum atq; fidelium Christianorum? Quis sicut Apostolum Christi, & non sicut Antichristum intueretur? Hæc Augustin. qui aperte indicat, soli Christo competere reconciliandi & mediatoris officium. Nemo interim negabit, & populo & ministris nouæ legis præter laudis precū elemosynę specialia duo alia esse & commissa & præcepta sacrificia, quorum vnum est oblatio corporū suorū, iuxta illud Pauli, Offerite corpora vestra Deo hostiā viuentē. Alterum Passio Iesu Chr. & beneficiorū eius in nos cōmemoratio, iuxta illud Christi, Hoc facite

Diligenter docendus est populus, quale sacrificiū debeāt Deo in cœna offerre.

Nullus mediator nisi Christus, nota, etiam in Euang. est uisibile & typicum sacrificium aliquod.

facite in mei memoriam. Iam cum iuxta duplicem analogiam scripturæ consonam, panis siue Eucharistia representet & fidelem populum, hoc est corpus Christi mysticum & naturale, quod mortem pro nobis subiit, nec male, nec impie (ut mihi uidetur) minister in persona populi in pane, & uino offert se cum populo Deo patri, & postulat recipi in gratiam propter Iesum Christum, cuius ipse minister cum populo passionis memoriam Deo Patri ueluti refricat, quæ nobis propitium reddat Deum. Quo respectu, sacerdos olim sursum panem eleuabat, non tamen ut adoraretur (sicut dicunt Pontificij) Quoniam in sacramento quod offertur ab ecclesia, ostenditur ipsi ecclesiæ (uerba sunt Augustini) quod in ea oblatione ipsa offertur. Hinc (ut idem contra Paganos dicit) Sacrificium uniuersale ecclesia uniuersalis offert per Christum, qui se pro nobis obtulit Patri in cruce, ut tanti capitis corpus essemus. Sic igitur sanè intelligentes omnia, facile recipient modestiores euangelici ut expressè facit Apologia Augusta. cõfessionis, quæ ne panis quidẽ oblationẽ per similitudinem in Leuit. signatã respuit, quod Pontificij (& præsertim Lindanus quidam in sua Panoplia) adducunt ex Ireneo dicente: Sed & suis dans consilium Deo offerre de suis creaturis non ut indigenti, sed ut & ipsi nec infructuosi, nec ingrati, sint, eum qui ex creatura sua panis est accepit & gratias egit, dicens, hoc est corpus meum, & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam ecclesia ab Apostolis accipiens in uniuerso mûdo offert Deo. Hunc igitur (Lindane) recipimus, & eius præceptum exequi statuimus, sed lõge alio modo quam vos (vt postea dicemus) Recipimus quoque & id quod adducis pro te, verum contra te, ex Eusebio lib. 1. cap. 10. Euange. demo. Post omnia (inquiens) quasi mirabilem quandam victimã Deo immolans patri pro nostra omniumque salute ob-

Duplex analogia in pane Eucharistie.

Sursũ olim panẽ eleuabãt nõ ut panis adoraretur sed ut populo ostenderetur quod ipse esset qui offerretur.

Augustana confessio panẽ & uinũ admittit esse sacrificiũ eccle. modò illi iungas, fidẽ, in uocationẽ, laudẽ Christi passionem &c. quod ab illis catholicè dictum est.

Contra Panopliã Lindani.

*Deus instituit
offerri sibi me-
moriā suae
mortis pro sa-
crificio.*

tulit, eiusque rei memoriā ut nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus instituit? Proinde ut horum testimonia in tuum caput retorta, omnem subterfugij ansam tibi praeipiunt, ita nostram causam qua sacrificium ad populum etiam pertinere dicimus, mirè confirmant. Porro niteris longa & tediosa oratione ostendere, sacerdotem verum corpus Christi offerre quod habet in manibus, & esse propitiatorium opus illud pro viuis & defunctis, nec in hoc idololatriam & sacrilegium committi. Sed age & quod Dominus suggerit (opinor) proferamus. Accepit Iesus panem & vinum, hæc offert Deo patri, dem⁹ hoc vobis. Id & vos facitis iuxta traditionē, & forsitan bene facitis, nisi aliò spectaretis. Nā ut tu teipsum apud Vannium quēdā ab idololatria vindices, dicis te aspicere (veluti præludio quodā rem anteuertens) ad corpus Christi, quod mox consecrabitur. Verum si sapias, continebis te in pane nondum consecrato, vel saltem mystico factō per cōsecrationem, sic enim vel ego utcūque tuam causam iuuare possum. Nam si expressis verbis Ireneus affirmat, Deum præcepisse, ut illi offeramus de suis creaturis, & vos dicitis panem non manere post consecrationem, ergo tu tibi ipsi & Ireneo contradiceres, qui non offers creaturam, sed creatorem. Siue enim panem offeras ante, siue post cōsecrationem, creatura est & manet, licet solemniter & incruenta, (ait Ambrosius) quem etiam post consecrationem antitypum veri corporis Christi vocat ipse Clemēs Petri successor ut volunt quidam, his verbis lib. 7. cap. 26. constit. Apostoli. Gratias agimus tibi Pater pro precioso corpore Iesu Christi cuius hæc antitypa facimus. hæc ille etiam post consecratam hostiam. Idem dicit & Basilius in sua Liturgia. Retracta ergo illud tuum dictum & dicamus verè nos & vos cū offerimus, respicere ad panem ipsum vel ut est creatura, vel sacramentum creatoris: vtriusque enim nos admonet panis. Ut nimirum offeramus crea-

turam nos ipsos scilicet petentes nobis & corporalia & spiritualia dona, deinde creatorem omnium nostrum filium Dei Iesum Christum. At (quod vestri erroris summa est) creatura offertur, vt suscipiatur in gratiā à patre, fili⁹ Dei vero Iesus Christus, ut propter eum & merita suæ passionis suscipiatur misera alioqui creatura, quorum neutrum est in pane oblato, sed in mente offerētis, licet per panē designetur. Id quod nota bene amice lector, ut fundamentū iacias oblationis noui testamenti, & sequentia melius intelligas: nam propterea dicitur sacrificiū christianorū esse spirituale, siue mentale, de quo sic Clemēs lib. 8. consi. Apost. Primus Pōtifex Christus, qui propter nos factus est homo spirituale sacrificiū obtulit Deo Patri ante passionē. Et idem ut facerent Apostoli præcepit. Veniamus igitur ad panē, qui oblatus huius sacrificij spiritualis sacramentū est & qui foris offertur Deo imprimis à sacerdote pro omni populo, sed cuius reliquæ cederent tādē in elemosynam aut cleri, aut pauperum. Id quod innuit August. de reſtitutione cath. fidei dicens. Ille bonus est christianus, qui ad ecclesiā sã pius uenit, & oblationē, quæ offeratur Deo in altari exhibet, qui de fructibus suis non gustat, nisi prius offerat. Talia ergo munera, tales elemosynę offerūtur Deo primū pænitiēti & fidei corde ad implorandā remissionē peccatorū, proq; felici successu rerū nostrarū propter Iesū Christū, sic. n. habet Liturgia Iacobi in initio. Vt (ait) pura cōsciētia tibi Deo dona offeram⁹ & munera, simul & fructuū oblationes, ut ea q̄ admisi⁹ deleātur delicta & ut toti populo tuo sis propiti⁹ gratia & benignitate filij tui. hæc ille. Cæterum ne hoc putes, ad solum Episcopum, sacerdotem, presbyterum, pastorem, aut ministrū (his enim nominib. indifferenter vtor, ut uniuscuiusq; stomacho seruiā) pertinere, ut hæc uisibilia offerat Deo licet nomine omnium loquatur & oret, sed q̄ etiā & id populo incūbat, audi quid eadem Iacobi liturgia dicat.

In missa offertur quidē & creatura, id est quilibet fidelis & creator filius Dei, ceterū creatura ut suscipiatur, filius Dei ut propter eum suscipiamur, quorum neutrum est in pane oblato, sed in mente offerentis.

Oēs olim christiani initio cœnæ offerebant aliquid ad altare in usū pauperum & pastoris.

Populus debet etiam habere suū memento.

Sicut petra Christus ita panis altaris est Christus in signo scilicet in figura, aut sacramento.

Præterea meminisse digneris Domine eorum qui has oblationes obtulerunt hodierno die ad sanctum altare tuum, & pro quibus vnusquisque obtulit, vel (nota) in mente habet offerre. Vides lector quòd non solum sacerdos habet suum memento, sed etiam & populus, id quod hætenus bis miser ne per somniū quidem cogitauit. Cæterum latet in hoc pane, in hac externa oblatione mysterium, quod nec intellexistis hætenus (mi Lindane) nec populum docuistis, nec etiā facile à quouis eruitur. Vnde est quod idem Iacobus exclamat in sua Liturgia dicens. Et reuelans inuolucra ænigmatū, quæ symbolicè hoc sacrificio circundantur, clarè nobis ostende, & imple oculos nostri intellectus luce illa incōprehensibili &c. Audis in hoc pane & vino & in hoc sacrificio subesse enigma? Videamus igitur an Oedipum sufficere possimus Deo iuuante. Panis (scis credo) duplicem habet analogiam (vti diximus). Vnam qua respicit & denotat Christum caput ecclesiæ, de qua dicebat Augustinus in Ioan. 45. fide manente signa sunt variata. Ibi petra Christus, nobis Christus, quod in altari Dei ponitur. Altera analogia est qua respicit ecclesiam & singula eius membra fideles scilicet omnes, de qua & August. in quodam sermone dicebat. Quod heri accepimus fratres, hoc sumus nos. De vtraque vero dicit Augustinus sermone ad infantes. Mysterium vestrum in mensa positum est, mysterium Dei accipitis. Panis igitur, quæ est creatura primum offertur. Sed quia in pane designatur ecclesia & singula eius membra, ecclesia quoque cum eius singulis membris Deo offeruntur & commendantur precibus singulorum. Iam quoniam membra ecclesiæ constāt corpore & anima, corporalia quoque & spiritualia ibi offeruntur. Corporalia inquam, vt sunt eleemosynæ, primitiæ fructuum, consolatoria verba, pacifica cōsilia, reconcilia-

tiones

tiones mutuæ, hospitalitatis officium, & eiusmodi externa pietatis sacramenta, quibus & ipsi pauperes olim alabantur & ministri. De quibus sacrificijs dicebat Paulus ad Hebræos. Munificentiæ & hospitalitatis nolite obliuisci, talibus enim hostijs placatur Deus. Aequū igitur est, vt qui misericordiam venimus imploraturi, misericordiæ quoque sacrificia immolemus. Hæc erat laudatissima consuetudo ecclesię primitiuæ qua neminem patiebatur mendicare, neminem egere, honestum saltem & fidelem. In talibus pauperibus alendis vt christiani se tum exhibebant & hilares & liberales, ita in distribuendis eleemosynis oblati strenui erant, diligentes, & fideles Episcopi & Diaconi. Verum hodie (proh dolor) bene saginatis Abbatibus, Episcopis factis ditissimis ex talibus ecclesię prouentibus, Diaconis quoque & pastoribus, demum & Canonicis, tali iam pinguedine & fulgentibus & turgentibus, quin & admirabili dæmonis subtilitate in eiusmodi verorum & miserabiliū pauperum fidelium locum (præterito sceleratissimo paupertatis voto) subrogatis Minoritis, Iacobitis, Carmelitis, Iesuitis, Brigittinis, Chartusianis & eiusmodi hominum otiosis monstris, validis tamen omnibus & robustis, nec vlla aut vitæ, aut corporis conditione miseris, Deus bone quot alioqui honestæ puellæ ob inopiam sese prostituerūt? quot laqueo aut violenta morte sibi ipsis mortem conscuerunt? quot se latrocinijs ad dixerunt? quot Deum abnegarunt, quot sese denique æternūm perdiderunt egestatis & afflictionum impatientes? Viderunt quidem quotidie certatim offerentes sacerdotes frustulum panis in ecclesijs, eleuantisque illud supra caput, audieruntque Dominum cui offerebatur clamantem. Hoc facite, sed nemo intellexit aut voluit intelligere. Nam Dominus (vt postea latius) accipio, inquebat, hanc animi vestri erga me beneuolentiā

*Hospitalitate
& eleemosyna
in fide factis
placatur Deus*

*Quid intelligē
dū per illud fa
cite, uno modo*

quod significatis in hoc oblato pane vestra bona tēporalia & mea & à me esse, & vos illa ad mcos vsus, meam que voluntatem velle dedicare. Sed quoniam ego omnium dominus, iam in ea gloria constitutus sum vt nō egeam cibo & potu, facite, hoc est, impartimini ea pauperibus meis & vestris confratribus egenis inter vos viuentib. Sed quid? surdis cecinit Dominus. Interea habiti sunt egregiè christiani, qui quotidie in fordida auaritia immerfi tres missas audiebant. Religiosissimi erāt & sunt sacerdotes & monachi, qui suas missas & orationes aliquot lachrymis perfundebant, qui à mane ad vesperam boatu quodam vocis aerem pulsabant. At num ista sunt quæ requirit Dominus? num ista est Liturgia aut sacrificium quod instituit? Vultis de Domini carnibus manducare, & Dominus non māducabit de vestris in suis pauperibus? Petitis vt panis vester fiat caro & corpus Christi quo alatur caro christiani, & non patiemini vt vester panis cedat in alimoniam pauperis? vultis vt vestra mendicitas placeat Deo, & non potestis ferre, multo minus subleuare mendicitatem in fratre? Quid mihi hic respondebunt quotquot sunt ecclesiastici ordinis, quotquot monachi, quotquot Episcopi? Sanè patrimonia pauperum facultates ecclesiarum sunt (inquit Bernardus) & sacrilega crudelitate eis furripitur, quicquid vltra victum & vestitum sacerdotes accipiunt. Est proinde eleemosyna, sunt externa omnia misericordiæ opera, & pietatis officia, quæ frustulum illud panis Domino oblatum prætendebat. Hoc est sacrificium externum, quod à nobis exigit Dominus exterius sibi offerri, & supra caput eleuari, vt lux nostra & bona opera luceant coram hominibus, non vt sint recondita sub modio, hoc est sub mysterio panis oblata tantum. Discite (inquit Dominus) ô mortales: Misericordiam volo & non sacrificium, rem ipsam

Facultates ecclesiarum sunt patrimonia pauperum.

sam non vmbra, panem inquam in visceribus pauperum non in altaribus. Offerre mihi sordidas illas cucullas, uel etiam pelli uestræ adhærentes, prætendite (vt uultis) stramina & cilicium in quibus duriter decubistis, enumerate ieiunia, uigilias, squalorem uultus. Resonent tympana in uestris cæribus, aut crepitent organa. Crebri licet sint in ecclesijs suffitus & boatus, assidue candelæ & gesticulaciones, nihil tamen ista me mouebunt ut uobis peccata remittam. Sola est misericordia, sola eleemosyna, sola denique charitas de corde puro spectante ad gloriam Dei, & utilitatem proximi, de conscientia bona, quæ pænitet de peccato & ab ipsdē abstinēt, de quæ pertinaci fide & in finem usque durante per & propter filium meum ista faciente & offerente, cuius intuitu & flectar ad misericordiam, & ad alendi uestri curam conuertar. Dic mihi ingenuè ô Lindane & quisquis es de grege Pontificio, nōne uos conscientia redarguit, quoties priuatæ Missæ meministi? quæ certe instituta uideri poterat à Diabolo, non à Deo. Instituit quidem Leo primus ante mille annos ut bis in die fieret missa, sed in die festi solemnioris & cūm ecclesia esset plena populo, non cūm unus tantum adesset. Verba eius hæc sunt ad Dioscorum. Illud, inquit, uolumus, ut cūm festiuius aliqua solemniore conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere Basilica non possit, sacrificij oblatio indubitanter iteretur. Necessè est enim ut quædam pars populi sua deuotione frustretur, si unius tantum missæ more (nota) seruato sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte conuenerint &c. Vide nunc mi Lindane, an fuerint priuatæ aliqua missæ (idque Romæ) quingentis annis à Christo. Vide quoque an non simul populus cum ministro offerrebat sacrificiū?

Quare religione
delectetur De-

us.

Tempore Leo.
cæna Domini
celebrabatur
in quibusdā lo-
cis mane & ue-
spere propter
populi frequen-
tiam.

Quingentis an-
nis post Chri-
stū primū est
ceptū celebra-
ri duas missas
in die.

Quamquam & Augustinus narrat suo tempore etiam in die bis manè & vesperi in quibusdam locis oblatum sacrificium, sed semper posita cōditione, quòd ecclesia plena christianis id requireret accurrente nimirum populo & rusticis è vicinis pagis. Sed quid hisce immoror? ipsa Domini verba id satis indicant. Comedite, bibite, frangite, in plurali numero. Quinimo lege Liturgias Patrum omnes omnium nationū & nullas inuenies priuatas, non vnā ignota populo, & peregrina lingua celebra-

Cūr Deus missā suæ cœnæ suā uoluit esse cōmune.

tam, quæ non minus ad populum, quā ad ministrū pertinet, & quid mirum? Voluit Deus iniri societates, seruari fraternitates cōmunes, & conuentus celebrari instituit, vt vno ore, vna voce, vna concordia, vno charitatis vinculo oēs coniuncti & conformes consoniq; inter se, dū alter alteri subuenit, diues cōmodat pauperi & pauper se accōmodat diuiti, dum doctior instruit imperitiorem, dum alter alteri recōciliatur, dum inquam hæc omnia foris in vna ecclesia tū mansuetudinis, tū humanitatis sacrificia obimus, & mutua prece fidei Deū pro remissione peccatorū & rebus necessarijs sollicitamur, ipse nos exaudiat & temporalia bona, cōcessis prius spiritualibus, sua benedictione multiplicet. Hæc erat olim quæ & nunc esse debet (prostrata cleri superbia) ecclesię

Superbia disceruit populū a sacerdotibus

oblatio, quæ hodie solis ceremōijs tecta & adūbrata est. Quoniā & tæduit & puduit reuerendissimos illos patres miscere suā purpurā cum sordidis pauperū christiana norū vestib. & ad infima illa sese cū populo demittere. Cæterū (vt reuertar) cū ecclesia non solo externo corpore cōstet, sed etiā spiritu siue aīa, nō postulat solū sibi tēporalia erogatis in pauperes tēporalib. sed multo magis spiritualia effusis corā altari Domini poenitētiæ, desideriorū suorū tum votis tū lachrymis spiritualib. Neq; n. solū cupit iungi ecclesia Christo per carnē, sed magis ipsius spiritui per spiritum, quoniā is est, qui viuificat, is est

est qui incorporat, & qui inter se membra solidiora facit, & capiti Christo firmiter coherentia reddit. Ipse enim spiritus mysticæ ecclesiæ veluti quoddam est corpus inuisibile, cuius caput Christus. Vnde sicuti referentibus medicis, corpus hoc nostrum visibile quatuor principibus constat partibus siue membris, Cerebro, i. e. core, corde, & testibus: ita corpus mysticum quatuor etiam pulcherrimis elucescit virtutibus veluti membris, teste August. pietate, vnitatem, veritatem, charitatem. Id quod etiam per panis analogiam designatur ex multis granis constantis, quæ sicuti in mola prius fuerunt comminuta, deinde per ignem & aquam in formam & soliditatem panis redacta. Sic (vt ait ibidem Augustin.) & nos quando exorcizabamur, quasi molebamur: quando baptizati sumus, & spiritus sanctificationem accepimus, quasi cocti fuimus, & in mysticum panem redacti, in vnitatem fidei firmati, pietate in parentes facti rotundi, charitate Deo & proximo lapidi, denique veritate fidei & vitæ purioris tum odori, tum fragrantes. Hic igitur est panis qui offertur, & à Domino offerri præcipitur sine auaritiæ, dissidiorum, odij, & malitiæ fermento. De quo Paulus, Offerte corpora vestra, inquit, hostiam viuentem, placentem Deo. Proinde, ô Christiane frater, es talis? quando vides panem sacramenti, te ipsum vides. Es talis, vel quando minister eum tibi prætendit, vel tu ipse tuis manibus contrahas, es, inquam, talis foris & intus, es taliter affectus erga Deum & proximum? in pane quoque te offerri, teque manducari à confratribus crede, quemadmodum tu desiderij & dilectionis dante & Christum & reliquos fratres manducas, cum quibus & vna es caro per vnus panis sanctificati esum, & anima vna per vnus spiritus sancti participationem. Quocirca si quando astans altari siue mensæ Domini, Dominum loquentem audies voce pastoris & dicentem, Accipe, manduca, hoc est cor-

*Sicuti corpus
dus nostrum
4. principibus
constat partib.
ita corpus my-
sticum 4. mem-
bris, ueluti par-
tibus siue vir-
tutibus.*

*Aduerte hæc
Christiane Le-
ctor.*

pus meū: verba ista de te & dici puta, & ad te pertinere certissimè crede. Christus enim (ait Augustinus de Baptis.) nos significare vult, & nos ad se pertinere volens, mysteriū pacis, vnitatis, veritatis, charitatis in sua mensa consecrauit, at quòdnam hoc est mysterium? Panis nimirum, vti diximus. Si igitur accipis hoc mysterium & sacramentum vnitatis, & sceleratus proditor in odio perseueras, dissidio aut schismate. Si mandis sacramentum pietatis, & curam non geris parentis ipse irreligiosus & ingratus. Si symbolum charitatis dentibus premis, & viscera misericordiæ auertis à pauperibus. Si denique veritatis tesseram intromittis veluti Christianus, & mendacijs detractionibusque gaudens plus quàm paganus inueniris. Si, inquam, corporis Christi imaginem & solo intellectu contemplabilē figuram admittis, & diaboli imaginē retines plenus peccatis. Non mysterium accipis pro te, sed testimoniū contra te. Non facis oblationē Deo, sed sacrificas dæmoni, non alimoniam tui sumis à Christo, sed æternæ damnationis, sed æternorum tormentorum, heu quā grauium, & iudicium & augmentū à diabolo. Ecōtrā aut si animæ nostræ dotatae sunt aut reipsa, aut magno desiderio quasi delibutæ vnitatem, pietatem, veritatem, charitatem, audacter panē & vinum offeramus, h. e. corpus & animā nostrā æterno

Offerimus panem et vinum, hoc est, corpus et animā Deo, corporalia & spiritualia bona proximo, ne simus, & habeamur ingrati coram Deo. Abrahā & Patri nostro Deo. Verūm in quem finē dices? Vt (respondet Hilar) nec ingrati simus, nec infructuosi. Ingrati enim profectò essemus, si de acceptis beneficijs gratias nō ageremus, & digni qui eorū vlu priuarēmur, Ingrati certè, si cūm Dominus dedisset nobis panem ad manducandū, & vestimentū ad vestiendum, hoc est, tot corporalia & spiritualia dona, nō offerremus cū illo pio Iacob illorū decimam pauperib. Dei nostri & Deo nostro. Vt igitur nec simus ingrati, nec etiam infructuosi, sed habentibus nobis adhuc amplius detur, quod est
Chri-

Christi beneficijs, & carne indies nutriri, offeramus panem obedientiæ scilicet, offeramus vinum fidei & charitatis nostræ, & suo tempore effundamus ea in proximum, emendicantes interim, quæ videbuntur nobis deesse ad remissionem vsq; peccatorum per & propter meritum acerbis. passionis filij Dei & domini nostri Iesu Christi, sitq; hoc nostrum & appelletur precarium sacrificium ut propitiatorio seruemus suam & reuerentiã & dignitatem. Quod si iam in peccato extra fidem & charitatem, si, inquam, foetidum & fermentatum panem, si putre vinum illi agricolæ Deo nostro offerimus pro remissione peccatorum nostrorum, putasne impetrabimus? Si legatus aliquis stercore & sordibus intus & extra foetens, presentaret se Regi alicui pro impetranda remissione sceleris, pro reconcilianda aliqua repub. læsæ maiestatis rea, putas quod ipse rex aut regij ministri possent eius præsentiam sustinere? minimè (dices.) Cur igitur, mi Lindane, dicitis, his mille annis ferè vos offerre corpus Christi, & facere quod Christus fecit, quasi oblatio simplicis panis aut vini demulceat Deum, & non potius nostri requiratur, qui in pane designamur sacrificium? Vetas ergo, inquires, offerre panem & vinum? At hoc est tantum ac si dicas, vetas celebrare cœnam? & cum videamus nos premi necessitatibus & ad iudicium trahi, vetas suscipere & emendicare patrociniū? Non veto, nec ut omittatur consulo. Sed admoneo ne donum quod mittimus sit mutuum, sit regia maiestate indignum, sit larua, nos resipsa, sit & arbor folijs quidem vestita virentibus, sed sine fructu & sterilis. Hortor quoq; ne legatus in ipso suæ legationis præambulo, vel interioris vultus sui deformitate sit aspernabilis, vel sordibus & foetore horribilis, vel scelerum granitate damnabilis. Non igitur prohibeo, offerre signum, quod ne tanti quidem facit Deus, sed volo videre signatum. Meritò proinde Diuus Augustinus

veteris religionis verè thesaurus graphicè hanc panis & vini, qua offerentem respicit, analogiam depingens, & vos veluti simias quasdam egregiè (licet tacitè) reprehendens, sic ait lib. 5. de Ciuit. Dei. Sacrificium visibile panis & vini est sacramētum, id est sacrum signum sacrificij inuisibilis. Qui verò putant hæc visibilia sacrificia Dñs gentium potius congruere, Deo verò nostro, vtpote inuisibili, inuisibilia, & maiori maiora, melioriq; meliora, qualia sunt puræ mentis & bonæ voluntatis officia, profectò nesciunt panem & vinum altaris ita esse signa illorum, sicuti verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicuti orantes atq; Deum laudantes dirigimus significantes voces ad Deum, cui res ipsas quas significamus in corde offerimus: ita sacrificantes nemini visibile sacrificium panis offerendum nouerimus quàm illi, cui in cordibus nostris nos ipsi inuisibile sacrificium esse debemus. Hactenus Augustin. Ex quo duo colligere & diligenter notare debemus. Vnū quòd tot iam seculis huius mysterij intellectus à sacerdotibus sublatum sit, vt apparet ex tua Panoplia mi Lindane, qui cæco quodam & intolerando in té errore, putas quòd panis qui offertur post consecrationem sit naturale corpus Christi & filius Dei, quem quoq; manibus premis, cùm potius, imò reuera sit corpus Christi mysticum. Alioquin an non habuisset Augustinus facilem ansam respondendi gentilibus dicentibus, Præstaret offerre panem Cereræ, quàm omnium rerum Deo, aut æquius esset nos offerre cor nostrum, quàm vinum ei, qui nec comedit, nec visibili potu delectatur. Non habuisset, inquam, paratam hanc responsionem dicendo? Quid? putatis hæc, quæ nos videtis offerre, esse panem, esse vinum? erratis. Est ipsemet incarnatus filius Dei, quem hac quam videtis albedine tantum panis testum realiter suo Patri offerimus, & obsecro quid postest

test esse gratius Patri quàm proprius filius? Potuisset igitur hoc illis respondisse Augustin. & satisfecisset proculdubio. At longè abfuit ab ea opinione (vt postea ostendemus) & dicit, quòd iste panis sit signū nostri cordis, quo colimus Deum, & quod offerimus Deo. Iam quæ ne sub forma quidem siue specie panis vnquam Augustinus putauerit latere carnem formatam (vt sic dicam) alicuius hominis, tantū abest vt Iesu Christi, probauit & testatus est alibi contra Iudæos dicens, Nunc manibus non offerimus carnem, sed corde & ore offerimus laudem. Proinde, mi Lindane, si intelligeretis canonem vestrum, cūm dicitis, Suscipe sancte Pater hanc oblationem, &c. deinde, Iube eam perferri sursum per manus sancti Angeli tui: tantum est, ac sic diceretis. Suscipe Pater me & populum hunc, qui sumus corpus Filij tui facti in Baptismo per gratiam tui passionis ipsius, suscipe nos, inquam, qui in oblato hoc pane repræsentamur.

Hæc igitur fuit cæcitas Ecclesiæ Romanæ, quæ si oculos aperire vellet, & ad verum redire sacrificij Christiani intellectum, idque peragere cum populo (vt fit in reformatis Ecclesijs hodie) vulgari & intelligibili lingua, (vt bene meo iudicio instituerat Bonnensis reformatio sub pio illo Archiepiscopo Coloniensi, adiuantibus & suam operam ei rei nauantibus Oocolampadio, Buce-ro & Melanchthone) non video cur tam abominabilis reputari debeat Canon ille Pontificiorum, quam clamant nonnulli magno boatu, æque ignari antiquitatis & veritatis, ac Pontificij. Id quod bene intellexisse videtur hodie nunquam satis laudata ecclesia Anglicana, quæ ferè totum Canonem retinet, & in celebranda cœna Domini ipsam vetustatem quàm proximè æmulatur præsertim in consecratione panis & vini, quæ etsi nihil faciunt ad consecrationem, explicant tamen consecrationis Christi vim : & quædam sunt veluti paraphrasis,

*Nulla caro a-
ctualiter præ-
sens offertur
in pane, teste
Augustino.*

cuius hæc sunt verba. Concede misericors pater, vt hæc creaturæ panis & vini per sanctum Spiritum & verbum sanctificata fiant nobis corpus & sanguis dilecti filij tui, qui pridie quàm pateretur, &cæt. Hæc est profectò vera & catholica consecrandi forma, & ad meum propositum, de quo hoc toto libro ago, accommodata, etiam si antea ego eam non viderim. Si igitur intelligunt aduentu verbi æterni & opera Spiritus sancti panem mutari in corpus Christi per gratiam, vt vult Epiphanius, aut in veritatem carnis Christi, vt Cyrillus, nihil potest dici aut credi verius: sed de hoc aliàs, redeo ad propositum. Alterum igitur, quod notandum dicebamus in Augustino est illud, vbi dicit, Nemini alteri offerendum visibile sacrificium quàm Deo: modò intelligamus nos debere esse Deo inuisibile sacrificium. Quasi diceret, frustra in altari proponitur panis & vinū Deo, frustra eleemosyna, ieiunium, oratio labiorum, & eiusmodi externa pietatis sanctitatisq; simulachra illi frustra offeruntur, nisi quod maximè & primùm requirit, & quo solo (vt omnia dicam) contentus est, & a omnia ex charitate, ex vera fide, quam vera pœnitentia præcessit, offeramus. Nam nec cupit visibilia, nec affectat Deus temporalia, si desunt illa inuisibilia. Demùm frustra panis portio & vini pauxillum sursum in altari effertur, si non liberaliter & panis & vinum vitæque necessaria cum puritate cordis pauperibus erogentur.

Hinc præclara illa vox beati Cyrilli in Iohan. lib. nono cap. 5. Cùm omnis virtutis numerus in dilectione contineatur, inquit, nemo in ediam atque ieiunium, nemo quia se humi prosternat, nemo cæteris virtutum exercitationib. magnum secõsequi putet, nisi rectè fratrem diligat. Facies ergo atque imago Christi nobis insculpta, qua sui esse cognoscimur, charitas est. Hæc ille.

Audiant hæc Monachi, Canonici, & nobiles nostræ moniales

*Præclara
Cyrilli sententia,
& animo tenenda.*

niales, in quibus vt castitatis studium magnoperè & admiror & laudo, ita parum profuturum prædico, nisi hoc totum illorum institutum charitatis seruo decoretur. At quæ charitas, relinquere suis fratribus opulentissimis alioqui sua patrimonia, & inuadere pauperum hæreditatem? Quæ charitas offerre aut oblationi interesse vbi paucillū vini offertur Deo in altari & mendicitate effronti, aut iniqua hæreditate efferre, mille cados vini singulis annis è pauperum torculari? Hæc igitur cum sic fiunt (scalpat se qui sentit prurimum) irridetur Dominus, non illi sacrificatur. Et quid aliud, ô Pontificij præsules, quid aliud, mi Lindane, factum est à vobis plus quàm sexcentis annis (vel teste Bernardo) in priuatis vestris missis, qui diligenter quidem panem sursum extulistis, sed quis vnquam vestrum pauperem precio oblationum redemptum è carcere liberauit? Quæ lupanaria fuerunt vnquam destituta miserabilibus puellis, aut vestra priuata admonitione, aut liberalitate, ab eiusmodi sordibus ad matrimonium reuocatis? Quis cuius honestus (egens tamen) potuit à vobis accipere commodato aliquot aureos, vel proposito pignore etiam iam à sacrificio reuertentibus, & de calice Domini turgentibus? Alioqui quorsum damnabile collegium perditissimorum aut ludæorum, aut fœneratorum (vtinam non inter eos essent & Christiani) in vestris vrbibus viuere patimini, & Pontificio priuilegio munitos sepelitis, nisi vt aliquando vobiscum resurgētes, vos & à vobis excæcatum miserum populum iudicet ad æternas pœnas, & secum pertrahat. Verba me deficerent, si rem quæ hîc mihi sese offert, iusta oratione non depingēdam, sed deplorandam persequerer. Saltem audis, quòd visibile sacrificium fatetur Diuus Augustinus indignum quod offeratur maiestati Dei,

*Castitatis uotū
laude dignum
& admirandū,
sed ut est diffi-
cile, ita est uanum,
nisi et hu-
militatis et cha-
ritatis seruo de-
coretur.*

*Magnus Pontif
ficioꝝ abusus
in offerendo
pane.*

nisi delignaret nota quadam certa cor, mentem, voluntatem, animam, & corpus offerentis Christiani, Deo scilicet vniti affectibus, & obsequijs addicti. Huc proinde aduertito mentem, hic ille est scopus erroris, hæc ignorantia est abyssus, in quam totum mundum detrusistis. Voluistis simpliciter quod panis & vinum, quod insensibilis secundum potentiam creatura supra caput vestrum eleuata impetrarent, mererenturque vobis & alijs veniam peccatorum, ex ipso opere operato, & sine bono fidei motu vtentis, dixistisque opus hoc esse propitiatorium. Nec hinc tibi subterfugij locus est, cum dicis, hoc fieri per præambulum in pane non consecrato, & respici ad mox consecrandum panem, qui erit naturale corpus Christi. Vnde magnum in hoc tuæ incitiæ (parce verbis) prodis argumentum, aut Augustinus magnum protulit mendacium, qui panem & vinum in altari consecrata, signa esse dicit bonæ nostræ voluntatis & puritatis cordis, quæ Deo offeruntur: neque dicit signa esse præsentis carnis filij Dei, siue integri corporis eius & animati. Id quod certò collige, ex verbis Clementis Romani, cuius hæc sunt verba libro septimo cap. decimose p. Memores igitur eorum quæ Christus passus est pro nobis, gratias agimus & eius ordinationem implemus, qui dixit: hoc est corpus meum. Memores igitur passionis eius offerimus tibi regi & Deo, panem hunc & vinum hoc, rogamusque, vt benigne aspicere digneris super hæc dona proposita, tu qui nullo egres & complaceas tibi in ipsis in honorem Christi tui, & mittas spiritum sanctum tuum super hoc sacrificium, vt faciat hunc panem corpus Christi tui, & hunc calicem sanguinem Christi tui, vt qui eum percipiunt confirmentur in pietate & remissionem peccatorum consequantur. hæc Clemens. Et notasne lector, quod post verba consecrationis adhuc vocat panem, & cupit vt Deus eum susci-

fufcipiat etiam fi nullo egeat, in quem petit demitti fpiritum fanctum? quid ergo panis oblatus fignat nonne ecclefiam & fingulos fideles, quos orat fufcipi, vt accipiant fpiritum fanctum? Subfcribit illius fententiæ Diuus Bafilius initio Liturgiæ cum ait. Suscipe nos quaefumus Domine accedentes ad facrum tuum altare pro multitudine mifericordiæ tuæ, vt digni fimus tibi offerre hanc non carnis (nota lector) fed mentis atque fpiritus incruentam hofciam pro noftris peccatis atque populi tui ignorantijs, quam vbi ad facrum tuum atque fpirituale admiferis altare in odorem fuauitatis, in eius vicem nobis tuam fpiritus fancti gratiam mitte &c. In telligis opinor (& mirum fi non pudore perfunderis) quòd incruenta oblatio ecclefie non fit præfens caro & realis animataque Iefu Chrifti, fed mentis cuiusque & fpiritus, cordifque contriti & humiliati, paffionem Iefu Chrifti flebiliter recolentis, & eam Deo Patri offerentis pro impetranda gratia fpiritus, & demum cum eam obtinuerit & comederit in Sacramento, gratias ex animo pro ea hilariter agentis? Quod fi Bafilius refpexiffet ad naturale corpus Chrifti & carnem eius, nunquam addidiffet: fufcipe hanc non carnis, fed mentis noftræ hofciam. Deinde: fi fuiffet vera caro Chrifti quam intendebat offerre, & quam manibus eleuabat, quaque à Patre fufcipi postulabat, non adieciffet, in eius vicem immitte nobis fpiritus fancti gratiam. Quam enim ridicula, aut potius blafphema fuiffet eiusmodi mutatio? fadè igitur & miferabiliter, & vtinam non dånabiliter hactenus vos ipfos & cæcum mundum feceliffis. Cum enim Chriftus feipfum, hoc eft corpus & animam obtuliffet Deo Patri in fpiritu, pane & vino præfentatus, & iuffiffet vos potiffimum (alioqui pertinet ad omnes) facere in commemorationem fui, hoc eft memores, quòd ipfe prior hoc feciffet, vos contra,

Sacrificiũ incruentũ eccle. & uerũ quodnam fit.

Chriftus qui re præfentabatur per panẽ et uinum in ultima cœna, obtulit fe Deo Patri ad mortẽ, & fufionẽ fangui

*nis obedientiq;
sacrificio sui ip-
sius nobis reli-
quit exēplū ut
in coena Domi-
ni sic spirituali-
ter nos totos
offeramus Deo
ad omnē eius
uoluntatē per-
ficiendā, et hoc
est sacrificium
uerū & Chri-
stianorum pro-
priū.*

non vos ipsos, sed ipsum rursus offerre vultis? Veluti si quis pro te vapulasset, & iubet vt se imiteris, hoc est, vt vapules reciproco officio pietatis pro se, tu contra tantum abest vt non ipse vapules, vt eum qui pro te tot flagra sustinuit, ad flagra rursus pertrahas? Cur non & simili ratione Christum denuo è cœlo euocas lauaturum tibi pedes, quia cū Apostolis semel hoc fecisset, dixit: Exemplum dedi vobis vt quemadmodum ego feci, sic & vos faciatis? Egregia certè ratio, & subtiliter intellecta à vobis scriptura. Christus volens obedire voluntati Patris, implereq; eius iustitiam pro nostra salute, accipit pane & vino quibus ipse verus Melchisedech, verus sacerdos, & solus Pontifex designabatur, obtulit se patri quasi dicens, se paratum esse ad perferendam mortem atrocissimam, ad sanguinem quoque fundendum & ponendam animam, ne homo quem aliquando condiderat, in æternum periret. Hoc te imprimis ô Pontificie Præsul iubet imitari, hoc est te ipsum sic exponere Deo ad eius voluntatem. Tu proinde iam factus Episcopus & pastor, & vocatus vt offeras, spiritualiter tamen (licet pane & vino representatus) & si res exposcet in veritate quoq; te ipsum pro tua cui præsidet ecclesia, pro iustitia, pro charitate, tu substitues Christum? Rursus delegit te pater cœlestis, vt mortem oppetas pro salute ouium tuarum, tu Tigride truculentior pro teipso substitues Christum bis ad mortem? quod quanquam horreo dicere, & nequeo præ lachrymis videre, non possum tamē non præ pietate redarguere. Iterum Christus pro toto populo orat cum lachrymis prostratus in faciem & iubet, vt se imiteris, tu eius vt dicis successor in sacerdotiū totum diem impendis, totam noctem in abominandis lasciujs? Christus exiit omnia quæ habet, & nudus multis flagris cæsus innocens humiliat se coram iudice, suscipit pondus crucis, vndique cruentato & spinis con-

Forma & ratio offerendi sui ipsius Deo à Christo petēda

con-

confosso capite pedes ascendit montem, extenditur tã-
 dem miris cruciatibus, & ad longitudinem crucis apta-
 tur, tandem & moritur. Audi nunc eum clamantem, au-
 diat & eum per te vniuersus populus, quos etiam allo-
 quitur. Hoc facite vos reges pro salute populi si opus
 est, facite hoc Magistratus pro commodo reipublicæ, si
 res & Deus exigit. Imitamini & hoc præ omnib. vos Epi-
 scopi mihi in terris in his & talibus successores, & simi-
 lia patimini constanter pro gloria Dei, pro incolumita-
 te gregis, quoties sese obtulerit vrgens occasio, idque in
 meam commemorationem, hoc est, memores, quod
 sic obedij Deo Patri, sic ego prior Deus & homo pro vo-
 bis passus sum, vobis relinquens exemplum vt sequami-
 ni vestigia mea. Attende nunc mi Lindane cum tuis
 Cyprianum, quem tam libenter adducis dicentem :
 Quod ille demum uerè Christi uice fungitur, qui quod
 fecit imitatur. Tu igitur ipse es mi Lindane & quisquis
 ille est è populo, qui tecum sacrificat, qui hic quæreris
 imitator. Cur tot crucibus signas panem, cur eum in
 tot partes diffecas, cur ueluti in crucem supra caput
 eleuas, si tu qui his ceremonijs designaris, hæres in uo-
 luptatum & deliciarum ualle miserabilis Episcopus?
 Si securus in amplis palatijs degis & integer saluis om-
 nibus fortunæ bonis, quæ debebas pro populi salute ex-
 posuisse? si incedis caput mytra redimitus, quod omni
 moda rerum diuinarum cognitione perfusum ad eru-
 diendum populum foràs diuinum liquorem stillare de-
 bebat? Si adornata & auro decorata mula sedēdo lassus
 obequitas, qui sollicitus de salute populi, per uicos, per
 plateas, per pagos, uel pedes discurrere debebas, quò er-
 rantem ouiculam ad Domini caulem retraheres? Quor-
 sum obsecro insensibilem creaturam panis in calicem
 liquore uini obruendum demittis, si tu non in precio-
 so Christi sanguine & corde contritus ueluti à mola, &

fide firmus veluti pīstus, & charitate calens veluti co-
ctus, omnes huius corporis tui voluptates, omnes pra-
uas animi concupiscentias, auaritiam, ambitionem, su-
perbiam, crudelitatem semel & in perpetuum coram
populo ad imitationem demergas? Siquidem (inquit
Augustinus lib. Sent. Prosp.) ipsa carnis immolatio, quæ
per panem designatur, fitq; per manus sacerdotis, vo-
catur passio, mors, resurrectio, non in rei veritate, sed si-
gnificāte mysterio. Audis mysterium. Quódnam illud
est obsecro? nōne tu, & quisquis tecū offert, qui idem
debes esse offerens ipse, & oblatio, cū id antea fuerit
Christus? Nam eius rei mysterium (ait Augustin. lib. de
Ciuitate Dei) quotidianum voluit esse Ecclesiæ sacrifi-
cium, cū ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capi-
tis ecclesia sit corpus, tam ipse per ipsam, quàm ipsa per
ipsum suetus offerri. Audísne Augustinum? Et quód-
nam est mysterium siue sacramentum, quod voluit Do-
minus continuum esse ecclesiæ sacrificium, nōne pa-
nis & vini, quæ quotidie per verbum Dei sanctificata, à
fidelibus in ecclesia & offeruntur & sumuntur? sed quæ
designant illa sic oblata Deo Patri, nōne ecclesiam &
quoslibet ecclesiæ fideles, qui in immolandis seipsis, in
sacrificandis & mortificandis carnibus veteris Adami
Christum imitantur, qui peccati gessit similitudinem,
& quomodo illud mortificari deberet vita & moribus
nobis ostendit? Cæterum quis est aut esse debet primus
sanctissimus, & virtutum operumque Christi maximus
æmulus, nōne Episcopus & quilibet pastor, qui ob hoc
offert, hoc est orat pro populo per meritum Christi, &
mortem eius propter quam audiatur, quoniam mul-
tum valet deprecatio iusti assidua? Vnde Cyprianus
tracta. de Coena. Sacerdos, inquit, pius & deuotus, quæ
spiritus sanctus excitat, contritum & poenitentem red-
dit, eleuatione manuum suarum crucis mysterium re-
presen-

*Christus nos
offert in sua
carne sursū in
caelo, nos debe-
mus hic deor-
sū offerre Chri-
stū Deo patri
in nostro cor-
pore.*

*Christianus o-
mnis debet esse
offerens simul
& ipsa obla-
tio.*

præsentans, confidenter orat pro sua & populi ignorantia. Vides ergo mi Lindane, quomodo debeas offerre teipsum cum populo, indutus nouum hominem virtutum. exutus veterem Adamum vitiorum? Non enim satis est quod corpus Christi offeras in signo, nisi sis & corpus Christi in signato. Sic igitur te decet offerre corpus & animam Deo, bona temporalia & spiritualia ad eius gloriam semper destinata & seruitura, quæ ex sola Dei liberalitate agnoscis te accepisse, vt vel ea repetat (si volet) collaturus in egenos, vel illa eadē tibi augeat & conferuet pro suo arbitratu, gratias illi semper agens & laudis sacrificio Deum honorificans, vt verè dicas cū eo quem tu te imitari fingis sed per signa tantum, Iesu Christo: Attamen Pater non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Sic profecto fies & tu & populus, qui tecum sacrificat, verus offerens. At tunc eris demum & ipsa oblatio, si Dominus paupertate & inopia premat tuū gregem, tu venditis omnibus tuis bonis illi ex charitate succurras. Si videas eos arescentes ex defectu veri verbi Dei, tu noctes & dies hilari & paterno suscepto labore illos pascas & priuatim & publice, ipse Dei & tuarum legum seuerus custos. Si peccauit populus, tu oblatio passionis Christi sacrificio indefessis lachrymis & tibi & illi poenitenti impetres veniam propter Christum, non propter teipsum. Si cæci sunt, si aberrant ducti falsa imagine veritatis, tu illis teipsum in Christo & vitæ & doctrinæ perpetuum exemplar exhibeas, vt cum Paulo aliqua saltem ex parte dicere queas: Imitatores mei estote, sicut & ego Iesu Christi. Denique (vt finem faciam) si Dominus te pro vtilitate gregis, pro eius salute uel exposcat ad mortem, uel ducat ad opprobrium, dicas constanter; Domine si ea est tua voluntas, si adhuc vel in uita, vel in morte possum prodesse gregi, uel tuū illi impetrare fauorem propter vnigenitum filium tuū

offerunt quidē et debēt offerre sacrificiū hoc modo, sed tribuitur officium potissimū ministro, quia is præit alios ut ministerij uirtute, ita & sanctitate.

cuius hic (licet indignus) subeo vices, libens expono vltam. Pluris enim mihi est vnus ouiculæ meæ mihi abs te & meæ sollicitudini commissæ salus, quã quidquid illud est, quod vel mundus fallaciter offert, vel Diabolus latenter suggerit, vel caro suis blandimentis speciosa promittit. Scio non potero excõmunicare Regem, non ducem, non comitem, non ciuem hunc præpotentem ob fornicationem publicam, ob latrocinia, ob fœda alia scelera quibus vel scandalizant ouiculas meas, vel opprimunt importabili & iniquo iugo, scio inquam non potero illi tyrannidi aut scandalo occurrere, nec priuatis admonitionibus primùm, nec tandem publicis censuris citra vitæ meæ periculum, sed quid? quia tu iubes, obtemperabo, & tibi volens immolabo mei ipsius hostiam ad mortem vsque. Scio alioqui (vt monet tuus ille Cyprianus lib. Epistola. 2.) actum esse de ecclesia, si pastores pertimescant incurfus perditorum, & non repugnēt ad mortem. Hæc igitur est mihi Lindane offerendi panis ratio, hoc reconditum est in pane mysterium. Hoc est inuolucrum ænigmatum (vt ait Iacob. in sua liturgia) quæ symbolicè hoc sacro sacrificio circundantur. A cuius tamen intellectu tam longè abes in tua Panoplia (vide quàm procul reliqui sacrificuli in taberna) quam cœlum abest à terra. Putas quippe quòd qui aufert à missa hanc externam eleuationem panis, hanc in vinum eiusdem submersionem, hanc trepidantem panis ab imo ad summum nescio quam deductionem variamq; illius fractionem & eiusmodi, sit antichristus, quoniam tibi videtur iuge tollere sacrificium. At longè aberras. Audi Cyprianum lib. 2. episto. episto. 3. Vtique ille sacerdos (qualis est omnis populus licet de ministro tanquam præfecto potius dicatur, sic dicitur Cæsar vicisse cū tamen fuerint milites. Ita minister dicitur Deū pacasse, aut impetrasse, cū hoc forsitan

Actū est de eccle. si pastores pertimescant incurfus perditorū & non repugnēt ad mortē eos excõmunicando ubi opus est & cõuenit.

forſitan fecerint potius oblatio & preces religioſæ ple-
bis) verè Chriſti vice fungitur, qui id quod fecit Chri-
ſtus & dixit imitatur. Nota imitatur, in opere ſcilicet
non in ſigno tantum, in veritate, non in ſola imagine.
Deinde ſubiſcit. Et ſacrificium tum offert plenum Deo
in eccleſia, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod Chri-
ſtum videt obtuliſſe. Hæc quidè Cypria. & vos viſi eſtis
bene functi ſacerdotio, quando panè & vinum ſed aqua
mixtū (quod non fieri neceſſario & Thomas veſter, &
Beſſario, immò quod plus eſt ipſe Paulus qui id ſe acce-
piſſe à Domino affirmat, nobis perſuadet) ſurſū ſupra ca-
put cleuātes (quod nulla græcorū liturgia facit, nec ſcri-
ptura aperte docet) & Deo Patri offerentes dixiſtis. Su-
ſcipe ſanctè Pater hęc oblationē &c. At parū adnotaſtis
quod in Cypriano mox ſequitur aureis proſecto literis
mandandū. Cæterū, inquit, omnis religionis & veritatis
diſciplina ſubuertitur (nota lector) niſi id quod ſpiritu-
liter præcipitur, fideliter reſeruetur. Audi igitur mi Lin-
dane, audiant qui à Deo reuocādi ſunt Pontificij ſacer-
dotes, & eant nunc, & extollant miſſam ſuā cæremonia-
lè, quæ certè in cauſa hæctenus fuit, cur omnis & religio-
nis & veritatis doctrina ſubuerſa ſit, cū cæremonijs quas
nō inſtituit Deus totū tributū eſt, ſpirituale operi quod
tam ſeueriter exigit, nihil. Non igitur aufert iuge ſacri-
ficium qui lanceola nō pungit panè ad latera, designans
loca, in quibus Chriſtus fuerit vulneratus, ut faciebat
pſeudolurgia Chryſoſtomi, non tamen Iacobi. Qui
pani non imprimi imaginem crucifixi, quod Romani
faciunt, non Græci. Deniq; cœnæ Dominicæ decorū nō
cōtaminat, qui Chriſti ſola inſtitutione cōtentus, inſini-
tis laruis cæremoniarum populum ad ſtuporem non
adducit, ſed qui populum arcet ab intellectu, à celebra-
tione myſterij, ipſe eius ignarus. Qui Deum vult pla-
care pane, qui deberet id facere fide. Et qui naturale

*Aurea Cypria
ni ſententiā di-
ligenter notas
da.*

*Quæ animalia
debent occidi
in sacrificio
Christianorū.*

corpus Christi dicit se offerre Deo Patri, ipse interim offert suū proprium corpus (Dei instituta aut innouando, aut omittendo) Diabolo. Internus est igitur lupus vestræ ambitionis & nostræ, quē Dominus vult occidi ad altare cordis, vt humilitatis agnus, qui è veræ pœnitentiæ vepribus erūpet, substituatur. Latens est luxuriæ hircus, quē vult perimi, vt castitatis colūba postmodū immoletur. Lasciui sunt vituli prauarū concupiscentiarū, deniq; mortiferi illi serpentes vitiorū, quib. ad Petram Christū allisis, & per verā charitatem interēptis, si filiolā tuā hoc est animā licet malē à Dæmonio vexatā Patri Deo per Saluatorem omniū Iesum Christū verecundus offeras. Si tibi, si populo peccati indulgentiam exposcas tremebundus, Si Leprā aut tuam, aut tui gregis etiā manus tecū ad Dominum extendentis cupis elui precioso sanguine Iesu Christi, si inquam sic te, si sic ecclesiam offers (cuius & panis est symbolū & tu personā representas) pro militanti orans, pro triumphanti gratias agens, paucisque (si velis) fideles defunctos Deo commendans, parum refert si panem visibilem supra humeros & caput non effers. Si sic cordis circumcisionē celebras, prauas concupiscentias rescindens, nulla iactura est, si nouacula panem non refeces. Si sic te & Gedeonis lampades frangis, ipse intus fidei, & foris operum lumine fulgens, nihil iacturæ est si inter celebrandum candelam non accendis. Cæterū si vt Dominicæ institutioni fatisfacias, si ut tum signo, pane scilicet & vino super altare positis & Deo oblati, tū re signata respōdeas tu cum populo diligenter in mysterij negotijs initiato & instructo, sic ad oblationē accingeris, implesti q̄ præcepit Dominus. Iam sacrificium plenum obulisti Deo. At si in signo tantum hæres, si in ceremonijs qualicūq; sine ad hoc institutis persistis tantum, derisisti Dominū qui aliquādo in interitu tuo ridebit, cū is cui immolasti

Dia-

*In coena Domini
minister debet
pro militāti
orare eccle.
pro triūphāti
gratias agere
& paucis fideles
animas defunctorū
Deo cōmendare.*

Diabolus, de tui sacrificij & corporis tui carnib. vescetur nunquam satiandus. Petes forsitan, Ergo reijcis omnes cæremonias Missæ? Quid me interrogas? audi Dominum. Veri, inquit, adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Si spiritum requirit, cur illi proponis corporalia & visibilia? si veritatem, quorsum illi obtrudis umbras? Voluit quidem panem & vinum sibi offerri in usus pauperum & suorum ministrorum, pupillorum, & viduarum, sed in puritate cordis & conscientiæ, vt tibi in eodem pane ex mera sua liberalitate admirandum suæ diuinitatis reconderet nutrimentum, quod fide manducares, & de plenitudine sanguinis, qui de latere suo quondam pro te effusus est, inuisibile suæ charitatis & ad peccatorum tuorum remissionem generosissimum Spiritus sancti merum in tuum sinum effunderet, quod animi gratitudine susciperes. Quod igitur præcipit, obserua, quodque visibiliter tibi offert Dominus, singulari cum reuerentia & manu suscipe, & ori admoue. At quod secretius tibi recondit, purificatis intus cordis & conscientiæ tuæ vasculis rore fidei & igne charitatis humiliter excipe, sic spiritualis alimoniam & gustu fruire, & præsentia lætare. Proinde non faciliè pluribus cæremonijs te oneres, vt tandem omni te scrupulositate liberares & vanitate. Discipulis Christi (inquit Origenes in Mat.) satis debet esse vnica tunica, & hæc interior, videlicet spiritualis sacrificij munus (quo intelligitur quicquid à Domino præceptum est, quod spiritu dilectionis impelente obseruamus) cur tu obsecro tot cæremoniarum superfluarum tunicas assumeres? Sed redeamus ad propositum. Sicuti panis ex multis granis in vnum coalescens, vnitatis figuram præ se fert, ita idem oblatus, ecclesiam Dei quæ vna est, repræsentat. Proinde cum illa sit corpus Christi mysticum, non naturale, illa offertur vt suscipiatur, non istud: pro illa oratur, non pro isto.

Cæremonias non requirit Dominus.

Quicquid præcipit Deus, & quod spiritu dilectionis obseruamus, uocatur & est Deo sacrificium, siue cultus spiritualis.

Sancti & fideles sunt qui offeruntur in pane & uino.

Vnde Augustinus 22. de Ciuitat. Dei, cap 10. Ipsum, inquit, nostrum sacrificium, quod Deo offerimus singuli, corpus Christi est, quod non offertur sanctis, quoniam sancti hoc ipsum sunt. Animaduertis lector, quòd corpora fidelium, hoc est fideles ipsi sunt sacrificium quod Deo singuli offerimus, & quod minister prætento pane iuxta citatam à nobis analogiam offert Deo, hoc est precibus suis commendat cum vniuersa plebe respondente Amen. Nónne hoc est quod Paulus tam sollicitè dicit, Offerite, fratres, corpora vestra hostiam viuentem, placentem Deo? Hoc est igitur sacrificium corporum nostrorum, cõtriti & humiliati cordis nostri, quod Deo offerimus & offerre debemus semper quidẽ & in omni loco, sed potissimùm aut ante susceptionẽ Eucharistiæ cum appetimus verè pœnitentiæ stomacho spiritũ sanctificationis, aut cum post susceptionẽ sacramenti intus possidemus Spiritum Sanctum, & nos sanctificantem. Spiritu enim in nobis habitante, non fiunt quidẽ spiritus corpora nostra, sed fiunt spiritualia. Sic quando offerimus illa Deo omnipotenti ad perpetuæ obedientiæ sacrificium verè spirituales, sanctas, & rationales, Deoq; placentes hostias immolamus, quæ tũ panis oblati ad altare, imago tantũ est (si visibile spectes) à cuius oblatione si quando impedimur, quæ est irrationalis, creaturã tamen rationalẽ, h. e. nos ipsos offerentes semper & quocunq; loco exaudimur. Propter quod securus dicebat Sanctus ille Episcopus Gregor. Nazianz. Esto, inquit, pellant me ab altaribus. At ego noui aliud altare, cuius ea omnia quæ nunc videntur exemplaria tantũ sunt & imagines, non ascia (nota, quòd altaria tunc ascia construebantur & parabantur, & vult dicere quod fuerit mensa) elaboratum. Mentis opus est & contemplationis ascensus. Ibi astabo, & accepta offeram sacrificia & holocausta, quæ tanto præstãtiora sunt, quàm

Notãda aurea sententia Nazianzeni.

ca quæ nunc aguntur, quanto veritas potior est quam umbra. Hæc ille: in quo, amice lector, non notas quod dicit, panis oblationem esse umbram & mentis tuæ & corporis Christi, cuius mortem & passionis memoriam pro tui reconciliatione offers Deo patri. Iam ut reuertamur ad propositum, cum tota veri sacrificij vis consistat in oblatione humiliati & contriti cordis coram Deo, postulantis ut suscipiamur in gratiam propter unigenitum suum filium Iesum Christum, propterea ut nos ipsos excitemus ad penitentiam & efficacius & salubrius, necesse est nos passionem Iesu Christi, causam item & finem spiritualiter & assidue veluti vngulam findentia pecora ruminare. Proinde hortor omnes, ut in passionis historiam diligenti meditatione incumbant, discantque; trahere literam ad spiritum. Ut, verbi gratia, dum horreret ad Iudæ prodicionem, suas etiam fallacias, imposturas, detractionem, invidiam, auaritiam detestentur, dum Christi admirantur humilitatem, qua se deicit ante pedes Apostolorum, suam & agnoscant & damnent superbiam, suum factum, aliorum contemptum, dum ad eius castitatem, sobrietatem, patientiam, charitatem, sapientiam obstupescunt, discant in seipsis damnare contraria, & à Christo expetere similia. Sic quippe oportet prius comedere spiritualiter Christum & Christi carnem, quæ est in celo, quam possimus degustare eam ad salutem, quæ est in sacramento. Quicquid enim. sursum Domini mensæ in spiritu assidentes desideramus, id in sacramento verè & realiter manducamus. At uti nemo est tam efferus, opinor, qui Christi carnem & corporis illius dotes spiritualiter suspiciens, vellet carnem illam in os, deinde in stomachum demittere, sed illi sufficeret in similem, & natura eandem carnem posse transformari, ita non arbitror quenquam in posterum tam immaniter requisiturum carnem illam Christi gloriosam in sacramento. Placet igitur (ut

*In meditanda
passione Christi
oportet trahere
literam ad
spiritum.*

*Prius comedenda
caro Christi,
quæ in celo
est quam possimus
ad animam
salutem eam
degustare, quæ
est in sacramento.*

redeam) quorundam Euangelicorum vſitata orandi in celebranda Domini cœna & conſuetudo, & forma, ſed non ad modũ placet (cum venia dico) quòd nullum ferè dant tempus priuatæ meditationi paſſionis, priuatis in Eccleſia orationibus. Deinde quòd non vultu magis demifſo diſcãt procumbere in genua, quoties maieltatem diuinam precibus cõmunibus ſolicitant, inuiſibili, ineffabiliq; modo præſentẽ in Euchariſtia. Cui quoniam nos agnoſcimus in ſanctificatis toties deliquiſſe, agnum illum Ieſum Chriſtũ & eius paſſionem cum ſacrificio noſtri cõtriti cordis & humiliati per fidem offerimus, inquit Rabanus. Et hoc eſt ſpirituale ſiue mentale ſacrificiũ, quod per panem deſignatur, qui aliquando ab Auguſtino viſibile ſacrificiũ & horrendum vocatur. De quo loquitur Paulus ad Romanos 15. Vt fiat, inquit, oblatio gentium ſanctificata per Spiritum ſanctum. Siue enim de gentibus intelligas, quæ poſt Baptiſmum ſuſceptum ſeſe quotidie offerũt per fidem Deo, in laudis & obedientiæ ſacrificiũ, ſiue de pane Euchariſtiæ accipias, qui & corporis Chriſti myſtici, & paſſionis eius ſacramentum eſt oblatione celebri in Eccleſia & participatione, idem innuit Paulus. Nam & panis in altari per myſticam benedictionem ſanctificatus, fideles ſanctificat, facitque eos hoſtiam ſanctam & placentem Deo, quam non ſolum in altari oblato pane, ſed vbiq; locorum eleuato ad Deum corde offerunt Deo. Offerunt ergo Chriſtiani ante communionem corpus ſuum imbellem, languidum, ſemimortuum, & accipiunt viuificum & robuſtum. Offerunt & confitentur ſuam impietatem & iniuſticiam pœnitentes per Chriſtũ pœnitentium aduocatũ, & ſanctitatis iuſticiæq; impetrant gratiam propter Chriſtũ. Quando nimirũ Dominus hoſtiam illorũ pacatus ſuſcipiens, & per angelos in ſublime ſui altaris efferens, benedicit & frangens cuique por-

Airũ eſt quod Chriſtiani priuatim non orãt frequenter in Eccleſia, imò quòd ſerè apud Euangelicos Eccleſiæ per totum diem ſunt clauſæ.

Euchariftia offerretur & in templo et vbiq; locorum quomodo.

portionem iuxta fidei veluti appetitus, & modum, & mensuram, dicit, Manducate & bibite. Sic fit vt esurientes ante coenam Domini offerant precariū sacrificium, post coenā (saturati) Eucharisticā & gratiarum actionis immolent hostiam, seipsos nimirum. Et hoc totū nobis meretur Christi passio, quæ est iusticia nostra, sanctificatio nostra, propitiatorium pro nobis sacrificium, cuius propterea & in altari, & vbiq̃ue offerimus memoriam Deo Patri, quæ vt non est in pane, ita per panis fractionem & eleuationem significante quodam mysterio designatur. Offerimus ergo panem, & offerimur in pane, sed frustra, nisi & hoc fiat in corde. Suscipimur quoque à Patre, non simpliciter nostri doloris, nostræ pœnitentiæ, nostrorum faccorum, & cineris, non nostræ iustitiæ merito, sed respectu Christi dilecti filij sui, quem illi humiles pro patrono humani generis vnico, fide & charitate prætendimus, intuitu passionis eius & acerbissimæ mortis, quam illi commemorando veluti reficamus, cui soli debemus (si quod obtinemus) reconciliationis beneficium, non nostro operi operato, vt damnabiliter hætenus docuerunt Pontificij. Nihil igitur hîc habemus in manibus (si sacrificium spectes) præter panem, aut (si cum prædicto Nazianzeno audeo loqui) præter ymbra, intus in anima & altare est, & vera oblatio, quin & ipse offerens. Est enim ibi cor pœnitens & contritum, prætendens suam inopiam solo pane lacrymarum: & vt aspiciat, vt subueniat, vt morbo medeatur, ostendens Deo Patri filij sui passiones, preces, & effusas pro peccatoribus lacrymas, quas pro propitiatorio offert sacrificio, & quibus se posse reddere Deum sibi propitium indubitanter sperat pœnitentis Oratio. Hinc Diuus Cyprianus libro secundo Epistola quinta. Et quia (inquit) passionis Christi in omnibus sacrificijs memoriam facimus, Passio Christi est sa-

Ante manducationem sacramenti offertur sacrificium precarium, post eucharisticum

Panis fractio designat passionē Iesu Christi.

*Propitiatorii
sacrificiū Chri-
stianorum est
passio Christi
pœnitenti cor-
deet fideli deo
oblata.*

crificium quod offerimus in pane & vino. Idem dicit & Cyrillus in Epistola contra Nestorium. Annunciantes (inquit) eam, quæ secundum carnem, mortem unigeniti filij Dei Iesu Christi, & ex mortuis resurrectionem, inque cœlos ascensionem confitentem, in cruentum perficimus in Ecclesijs sacrificium. Hæc ille, ex quo percipis, quod non simpliciter ipse Christus, sed Christi passio, mors, resurrectio memoratur. Consentit huic sententiæ Euseb. quem Lindanus pro se, interim reuera contra se adducit, dicens. Mirabilem victimam Christus pro nostra salute obtulit, & eius rei memoriã vt Deo pro sacrificio offerremus instituit. Audis memoriam rei non rem? Vnde etiam Augustin. de Fide ad Pet. Christus, ait, sese obtulit hostiam Deo, cui sacrificiū panis & vini offerre non cessat, sed in hoc sacrificio cōmemoratio est carnis, quam pro nobis obtulit, & sanguinis quem pro nobis effudit, &c. Vides iterū, si nolis volens cæcutire, mi Lindane, quod non offertur à nobis in cœna siue missa (si voles) corpus illud Christi, quod in cœlo est gloriosū, vt à patre suscipiatur, sed vel memoriã passionis illius, vel corpus quod ascendens reliquit in terra, quod est Ecclesia nimirū & quilibet fidelis, qui eiusdem naturæ carnē obtinuit cū Christo in Bapt. & quā quotidie nutrit per sacramentum. Id totum quod dicimus pulcherrimè indicat Aug. sequentib. verbis in Psal. 49. Non potest, inquit, ritè offerri, nisi per sacerdotē iustum & sanctū. Item nisi ab eis accipiatur quod offertur pro quibus offertur. Hic paululum sistendum est Lector. Si non potest offerri nisi per sacerdotē iustum, & Bernardus dicit, quod sacrilega crudelitate surripitur pauperibus, quicquid sacerdotes præter victū & vestitum accipiunt, & certum est illos retinere ingentes diuitias, dominia, & terras, esurientibus egregiè pauperibus, ergo omnes abbates, episcopi, diaconi, archidiaconi, cardinales, canonicis

*Nota Lector
hæc sequentia
August. uerba*

nonici sunt sacrilegi, aut mentitur Diuus Bernardus & Augustinus, & vtinam officiosè mentiantur (Deus ita me amet vel vnus mei brachij iactura.) Si igitur sunt sacrilegi, sunt infames, proinde non tantùm non possunt offerre, sed peccato contamināt etiam eos (vt diximus ex Cypriano) quicunque illorum oblationi assistunt, etiam si nihil esset amplius, quod in illis reprehendas. Pergamus in Augustino. Nisi, inquit, ab ijs accipiat quod offertur pro quibus offertur. Quibus verbis notat abusum, quem etiam ferre non poterat Chrysostomus, quod aliquis assistat offerenti ministro, hoc est pro vniuersa ecclesia oranti inter celebrādam coenam Domini, & non simul communicat. Quid, inquit Chrysostomus, ô proterue, es indignus qui communices nobiscum? indignus etiam es, qui nobiscum ores. Sed de hoc aliàs, audiamus Augustin. Nisi suscipiatur id quod offertur ab ijs pro quibus offertur. Vbi es nunc, mi Lindane cum tuis, peccat (ait Aug.) nisi accipiat id quod offertur, quid obsecro offertur? nõne panis & vinũ? Cur igitur non distribuitis panem & vinum? Cur tu, ô Christiane miles, pateris hoc tibi præripi? Sed dicis. Ducerent me ad patibulum, si hoc ego pertinacius ab ijs peterem. Verùm quid terreris petendo, quin potius sanguinem bibis moriendo, non tamen in pugna brachiorum (nisi gladium habes à Domino) sed in patientia animorũ. Quòd si imbecillior es quàm qui tale pondus crucis sustinere possis, præstat tibi leuiorem & à Domino concessam imponere sarcinam fugiendo, quàm angelis Dei propinantib. tibi calicem de latere Domini, facere scandalum aut recusando aut dissimulando. Cæterũ hinc excipio charitatem, quæ nihil agit perperã. Audiamus iterum Aug. Sed quid, inquit, tam congruenter ab hominib. sumeretur quod offerretur pro eis, quàm humana caro, & quid tam aptũ huic immolationi quàm caro morta-

Qui astat communioni & nõ communicat, dei contemptor est

Nulli privato pugnandum est pro religione, sed aut patienter moriendum aut cautè fugiendum, nisi charitas, quæ nihil agit perperam, aliud suadeat.

lis: & quid tam mundum pro mundandis vitijs mortali-
 um quàm sine vlla contagione caro nata in vtero ex
 vtero virginali. Et quid tam gratè offerri & suscipi pos-
 set, quàm caro sacrificij nostri caro effecta sacerdotis
 nostri. Hæc Augustinus. Huc igitur huc Pontificij, pro-
 uocaris ad patres, audite hunc beatissimum Patrem.
 Primum quòd in fine dicit, Quid tam gratè offerri &
 suscipi posset, quàm caro Christiani, corpus effecta Chri-
 sti? Hic detegitur infandus vester error, hinc controuer-
 siæ nodus est. Nam (vti diximus) offertur primum cor-
 pus & caro singulorum Christianorum, hoc est, Eccle-
 sia militans Deo in precibus communicantium com-
 mendatur, quod etiam bene obseruant Euangelici, &
 in pane id quadam analogia fieri non negant. Hoc igi-
 tur (vt ad rem) est primum sacrificium à Paulo institu-
 tum, & Deo initio nostræ Liturgiæ humiliter propo-
 nendum omnibus Christianis & iuge & proprium in
 hac vita continuis lacrymis frequentandum. Quem-
 admodum enim corpora infantium, quæ ob continuam
 difflationem tendunt ad interitum, continuam à pa-
 rentibus postulant reparationem per cibum. Sic nos-
 tra quoque anima, quia continuis defectibus & pecca-
 tis leuioribus, interdum & grauioribus tendit alioqui
 ad mortem, continua sui immolatione cupit instaurationem
 sui, & peccatorum remissionem suspirijs iugibus,
 & assiduis fletibus: vnde dicitur. Eleuatio manuum
 mearum sacrificium vespertinum, quod scilicet in hac
 mundi vespera continuum offero pro impetranda mi-
 sericordia. Hæc igitur est caro nostra, & (vt Augustinus)
 caro effecta Christi, quæ offertur, sed (quod notandum)
 vt suscipiatur, vt mundetur, vt nutriatur, non vt per &
 propter eam reconcilietur Deo homo ipse peccator,
 quod à vobis dicitur, mi Lindane, quando illius super-
 erogationis opera à vestris Minoritis magno precio
 fa-

*sacrificium ec-
 clesie perpe-
 tuum est caro
 Christianorum,
 facta caro Chri-
 sti, quæ offer-
 tur Deo, nõ ut*

fatuis illis virginibus venalia exponuntur. Vt igitur hæc caro nostra effecta caro Christi sed peccati maculis interdum foedata & foetens alioqui, suscipiatur à Patre, adiungimus illi veluti preciosum lapidem in annulo plumbeo memoriam sacrificij filij sui, recordationem carnis Iesu Christi, sed (vt disertè August.) ad huc mortalis in cruce, adhuc palantis & distentæ & iam animã agentis, iustitiæq; pro nobis miseris peccatorib; & omnes obedientiæ numeros explentis. Quo spectaculo Pater Deus ad misericordiam conuersus nos suscipiat, & spiritali benedictione facundet; sollicitante etiam pro nobis Pontifice Iesu Christo Patri ad dexteram assidente, id est (teste August. de fid. & symb. cap. 7.) in summa beatitudine existente, & iudicariam potestatem habente. Verùm dic obsecro mi Lindane, quid hic habet sacerdos amplius præ populo, quo præ illo sese magis eferat nõnne ambo mendicant? Nõnne sicut hic dicit: Ora pro me Pater & Dei minister: ita ille ad populum conuersus precatur. Orate pro me fratres & sorores, ut meum pariter & uestrum sit Deo acceptũ sacrificium, licet hodie nemo intelligat? Scio uter plus impetrat, ni mirum sanctior, fide eminentior, charitate feruentior, bonorum operũ mercimonia instructior, qua in re olim certè sacerdotes ferè populo præcellebant. Quando nimirum Deum reueriti ueri Episcopi tales tantum præsidere altaribus & sacramenta distribuere populo patiebantur, qui & à populo essent electi ob uitæ innocentiam & à clero approbati ob morum candorem, eruditionem, & rerum sacrarum peritiã, fidei constantiã ob continentiam, pietatem, sobrietatem. Id quod si in vsum reuocaremus, iam nec talium sacerdotum copia noceret. Modò certis suis diebus sibi inuicem succederent altaribus oraturi cum populo, & illi sacramenta distributuri. Sic in primitiua ecclesia & Ambrosij tempo-

*per eã Deus re
cõciliatur, sed
ut emundetur
ut nutriatur:*

*sed quomodo
hoc impetra-
bit? præ tẽdõ
carnẽ Christi
in cruce pendẽ
tem pro se.*

*Quid sit sede-
re ad dexterã
Patris contra
vbiquitarios.*

*Qui olim eli-
gebantur in sa-
cerdotium.*

re sacerdotes sibi per ordinem succedebant altaribus siue mensæ Domini (erat. n. tantum vna mensa siue vnū altare) oblationē facturi & oraturi pro populo, reliquis siue episcopis (si qui forte cōuenissēt) siue monachis, siue presbyteris de manu præsidentis Eucharistiā per ordinē accipientib. deinde eos sequente populo. Id quod satis liquet ex 14. canone Concilij Nicæni vt primi, ita &

Olim tēpore Amb. & Nicæni Cōcilij vna tantū erat mensa siue altare in eccle. & vnus qui inde sacramēta distribuebat reliquis Eucha. de manu eius per ordinem accipiētib.

antiquissimi & sanctissimi, habet autē sic. Peruenit ad sanctū concilium quòd in locis quibusdā & ciuitatibus Diaconi sacramenta porrigant presbyteris. Hoc neq; regula, neq; cōsuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corp⁹ Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam Diaconi etiā ante Episcopos (vide quanta humilitas in Episcopis illius tēporis) sacramēta sumunt. Hæc omnia amputentur, & accipiant secundū ordinē post presbyteros ab Episcopo vel presbytero sacrā cōmunionē. Hęc Canō, vnde collige an fuerit tunc tēporis Missarum pluralitas vno & eodē tēpore in vna & eadē ecclesia, cui libet subijcere & 20. Canonem, vt omnes videant an tunc Eucharistia habebatur pro Deo cui oportebat genua flectere.

Quoniam, inquit, sunt in die Dominica quidā ad orationē genua flectentes & in diebus Pentecostes, propterea statutum est vt consona per omnes ecclesias consuetudo seruetur, vt stantes ad orationē Domino vota reddamus. Sed redeo ad institutū. Dico igitur quod si tales sacerdotes eligerentur vera pietate conspicui, & vulgari idiomate sic celebraretur mysterium Eucharistiæ, si sanctitas faceret monachos non impudens mendicitas, si doctrina non auaritia, si ieiuniū & labor manū nō otiiū aut culina, mox cerneremus pulcherrimā ecclesiæ faciē citra scandalosā (vt sic dicā) rerum innouationē. Alioqui vnū præstat in singulis esse pastorē ecclesijs cū pari & si dei & sanctitatis diacono ad Christi gloriā, quā tot sacri legos

Olim stātes of ferebant sacrificium.

legos sacerdotes ad horrendā illius cōtumeliā. Sed rursus audiamus August. Quid, inquit, tam aptū huic immolationi quā caro mortalis. En audis lector, quod cū carne nostra, quæ offertur vt suscipiatur, offertur caro Christi mortalis, id est non secus commemoratur & præsentatur deo Christus ac si hodie pateretur & esset in cruce? Sic orat & offert Ambrosius in quadam oratione ad altare dicens. Respice ergo sancte Pater de sanctuario tuo & de excelso coelorum habitaculo, & intuere hanc sacrosanctam hostiā, quā tibi offert summus Pontifex Iesus Christus pro peccatis fratrum suorum, & esto placabilis super multitudinem malitiarum nostrarum, quia vox sanguinis filii tui clamat ad te de cruce. Respice in faciem Christi tui qui tibi obediens vsque ad mortem fuit. Intuere hunc natum tuum toto corpore extensum, cerne manus innoxias pio madentes sanguine, vt memor sis, quantam satisfactionem susceperis ab eo pro nobis, remittas nobis placatus scelera quæ perpetraverunt manus nostræ. Considera inermem latus crudeli perfossum cuspide, & renoua nos sacrosancto fonte, quem inde credimus fluxisse. Aspice carnis filii tui in cruce pendens sacramentum, & remitte carnis nostræ peccatricis delictum &c. Memoria est igitur (vt audis lector) oblationis factæ non vera oblatio, memoria est carnis, non vera & ipsissima caro Christi, quam sub specie panis repræsentas, est que vt (ait Augustinus) significans mysterium non veritas carnis realiter siue actu (non nego quin virtute) præsentis. Eius rei vt tibi indubitarā fidem faciā, audi Aug. contra Iude. cap. 1. Nunc, inquit, manibus non offerimus carnem sed corde & ore offerimus laudem. Audis mi Lindane? & adhuc non tibi persuadebimus? Sed persuadebit opinor sequens Aug. dictum contra Faustū lib. 20. cap. 21. Caro, inquit, & sanguis nostri sacrificii (de materiali sacrificio intelligit) in veteri lege per victimas polli-

Caro Christi offertur in cœna sed adhuc mortalis. i. non secus presentatur patri ac si iā moreretur et esset in cruce

Oratio Ambr. ad altare digna quæ recitetur populo à ministris.

Nota hunc Augustini locum lector.

cebatur, in passione Christi per ueritatem reddebatuſ, hodie in noſtro altari per ſacramentum memoriae celebratur: Et quid nunc habes quod tergiuerſeris mi Lindane? en claris uerbis quod in ſacramento celebretur memoria carnis Chriſti, in cruce autem ueritas. Cur igitur proponis memoriae ſacramentum adorandum tam ſacrae theologiae magiſter? Cur ſuades populo ut ipſum Chriſtum ſiue carnem eius cum anima ore & dentibus premant, in ſtomachumque demittant ad ſui nutritionem, horrendi facinoris author? Es magiſter in Iſrael (parce uerbis & zelo) & haec ignoras? Es homo & ad eiufmodi facinora non exhorreſcis? Audio quid dices. Dominus tamen praecipit dicens, Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum. At cur non audis Cyprianuſ qui monet Lib. de uñctione, ut inquiramus quomodo panis ille dicatur Corpus Chriſti? tunc reſpondebit tibi Tertullianus, quod ſit figura corporis licet non inanis. Clemens Alexandr. quod ſit Temperatura uini & uerbi. Origenes, quod ſit uerbum de deo uerbo. Theodo. quod ideo dicitur corpus, quia pani addiderit ſuam gratia dominus. Idem Epiphanius, idem Auguſt. uidebitis, inquit, quod gratia eius non conſumitur morſibus. Audies à Neocoſarienſi quod ſit imago carnis Chriſti impleta ſpiritu ſancto. A Chryſoſtomo quod ſit aliquid intelligibile, inuiſibile & impalpabile. A Theophylacto, quod ſit uirtus carnis Chriſti. A Gelasio quod ſit panis diuinus. A Nyſſeno quod ſit panis cui uñituſ ſit uerbum. A Damasceno, quod illi coniuncta ſit diuinitas. A Cyrillo in catech. quod ſit panis quidem, ſed non nudus aut ſimplex, ſed cum eo diuinitas. Ab eodem ad Caloſyr. quod Deus infuderit in eum uim uitae. A Cypriano quia in illum inuſa eſt diuinitas mirabili modo Ab Ambroſio quia eſt ſimilitudo carnis, aut quia eſt cum eo diuinus ſpiritus. Ab Emiſſeno, quia eſt panis cuius ſubſtantia

Mirū eſt quod oēs iſti patres quaerunt ſubterfugia, et nō ſimpliciter dicunt quod ſub accidentibus panis latet inuiſibiliter totus Chriſtus, ſi uerū eſt quod dicunt Pōtiſcij.

substantia propter presentiam maiestatis diuinæ sit mu-
tata in melius. A Rabano quoniã est character siue figu-
ra carnis. A Nazianzeno quia est figura figuræ & magni
figmentũ Dei. Ab Ambrosio quia creatura solemnis.
Deniq; ab omnib. quia sub figura panis, occulter (tantũ
habebis ex me) figurã siue sacramentũ carnis Christi, vt
diximus ex Beda. Demũ quòd in pane adsit veritas car-
nis Christi non tamen vera caro & formata, vis illius nõ
caro ipsissima, & substantia etiã eadẽ natura cum carne
Christi, non eadẽ numero. Proinde quando probaueris
quod sit panis, in quo habitat omnis plenitudo diuinita-
tis corporaliter, quodq; à Deo assumptus sit in vnitatẽ
personæ, agnosca eũ pro Christo. Interea tu digito ostẽ-
de alijs Deũ tuum, nos cũ Hieronymo Deum in corde
nostro reconditũ adorabimus. Nunc vt finẽ dicendi de
missa aut sacrificio faciam, licet non velim reijci neque
reijciã oblationem visibilis sacrificij, veritatis & vniuer-
salis antiquitatis cultor, nec superstitiosus exigam (quã
do à charitate poterit extorqueri) vt inani, periculoso, &
non intellecto ritu panis sursum supra ministri caput
eleuetur. Cuperem tamen vt & minister, & populus an-
tea bene ex suis catechismis edoctus, pro precarij sacri-
ficij sui oblatione, deorsum primò ad humilitatis & se-
ria poenitentia suspiria sese demittat, & mox conspecto
super altare effusi sanguinis Iesu Christi pro remissione
peccatorũ suorũ symbolo sacratissimo, in certã veniæ
spẽ assurgat. Id q̄ vt cõsequatur plenius, vtinã sciat vter-
que se nõ vocari, hic ad superficiariã (quod à multis ho-
die fieri & experior & doleo) sed ad seriã fletibusq; per-
fundendã Dominicæ passionis meditationẽ, & totius
vitæ Iesu Christi æmulationẽ. Discatq; ex nativitate illi-
us, paupertatis vestigia insequi, & compescat superfluũ
rerum apparatus. Animaduertat in vniuerso illius vi-
tæ cursu perpetuã erga Patrẽ obedientia, & supprimat

*Adiaphorũ est
eleuare vel nõ
eleuare Euch.
supra caput,
modo populus
sit bene instru-
ctus de sacrifici-
cio.*

manifestum Dei voluntatisq; diuinæ contēptū. Intueatur in illius effuso sanguine amorē in nos & charitatem incredibilem & discat re, non uerbis diligere & Deum & proximum. Deniq; ubi eò peruenit ut meditetur, q̄ innocens Iesus atrocissimo mortis genere fractus uitā cum sanguine profudit pro delēdis mundi peccatis: hic ueluti extra sese raptus, admiretur immensā Dei misericordiā, & profusis pœnitētiæ lachrymis quib. omne peccatum, quod sibi meditati occurret in hoc sanguine demergat, & sic mortu⁹ sepultusq; peccato cū Christo, rursus fide & dilectione in uitæ nouitatem cū ipso resurgens, & mēte sursum in cœlo cōscendens, illinc sibi in hoc uisibili sacramento apparatus ueluti è Iesu mammillis diffluentē Angelorū panē & corde fideli & ore suscipiat, deinde dilectione & calicē Spiritus S. & poculū bibat charitatis, vnde recuperata ueluti iuuentute, nouū corpus indutus, noua veste decoratus & annulo, in gratiarum actionis Eucharisticūq; sacrificiū iugiter erūpat. Aequum est. n. ut qui imaginē agni celestis in hoc sacramento suscepimus, facti nunc per eam imago Dei, eādem imaginē Deo Patri & conspectu gratissimā, & munere iocūdisimā, in nobis semper offeramus beneficij memores, ut cūm uenerit mane illud quod uesperū nō habebit, non amplius offeramus imaginis Agni sacrificium, sed ipsum Agnum. De quo etiam Ambr. lib. 4. officiorum cap. 48. sic ait. Olim agnus offerebatur, sed nūc Iesus offertur ut homo & sicut recipiens passionem, & offertur per seipsum: nam est sacerdos ut tollat peccata. Hic in imagine, illic (scilicet in cœlo) in ueritate, ubi ipse est ordinatus pro nobis intercessor apud Patrem. Percipit hinc christianus (opinor) quod nec in pane nec sub pane realiter offertur Christus, aut offerri præcipitur. Quomodo ergo dices? in imagine respondeo, non intel ligibili tantū ut est in pane, sed magis in uisibili, hoc est,

Christus offert se in cœlo pro nobis in ueritate & realiter, nos hic eū offerimus in imagine uel in pane Eucha. qui

in te. Nam si sumis ea fide qua debes Eucharistiam, obtinebis id quod est ad imaginem Dei, licet non secundū æqualitatem sed per gratiam pro portione tuæ fidei & dilectionis. Sic factus iam quædam imago Dei & veluti Christus alter, post tam sacram cœnam hymno dicto, iubemur à Paulo ad gloriã Dei cuius beneficio sumus id quod sumus, offerre Deo Patri corpora nostra hostiam viuam, quæ nimirum viuificantis verbi alimoniam susceperunt, mundam & sanctam per Christi sanguinẽ & Spiritum S. Propterea dixit Christus. Accipite, manducate, & postea facite. Nota lector ordinem, quem nescio an bono zelo inuerterit antiquitas, quæ facit panẽ, hoc est (vt ipsi accipiunt) offert priusquam comedant. At si ordinem verborum sequaris, prius comedendum esset sacramentum, deinde offerendum, sic foris nullum esset visibile sacrificium sed totum in nobis, iuxta Paulũ: Offerre corpora uestra Deo hostiã sanctam. Sic Petrus iubet nos offerre spirituales hostias. De panis & uini hostia nusquam leges in scripturis, immò neq; in patribus nisi ea ratione offeramus panem & eiusmodi uisibilia, quæ Irenæus uocat creaturas, ut non appareamus in cõspectu Dei aut uacui aut ingrati. Hæc cū oblata cedant in alimoniam pauperum, & admoneãt populũ sui officij, suiq; mentalis sacrificij pulchrum esset, & morib. antiquorũ consonũ, ut ab Euãgelicis reuocaretur in usũ. Id q̄ fit (ut apparet) quando post aut ante concionẽ colligitur elemosyna, à singulis pro suo arbitrato & facultatibus oblata. Nunc siue animi tui gratitudinem testeris corã Deo immissa in ærariũ ecclesiæ pecunia, siue pane fructib. horarijs, panno, aut tritico quod ueteres passim obseruabant, nõnne idem est? Proinde modò omnia bene inculcentur populo, ne cui in posterum aliqua scrupulositas animo hæreat. En subiçio morem sacrificãdi usitatũ tẽpore Apost. ut sciat lector, non displicere Deo

*est eius im-
uel in nobis,
qui etiam su-
mus eius ima-
go.*

*Euangelici cœ
nam celebratu
ri dani singuli
suam elemosy
nam in ærariũ
pauperũ quæ
est illorum ob
latio sed oportet
eos eius rei sæpius mo-
nere, quidnam
illa oblatio in-
dicet.*

*Iusti ni missa
obseruata ab
Apostolis ut est
uerisimile, con
sona cū ea quā
hodie celebrāt
Euangeliei mo
do ad spiritua
lē liturgiā di
scāt assurgere.*

eum qui hodie ab Euangelicis obseruatur, vtpote qui ad illum accedat quā proxime, de interiorib. iudicabit Deus. Audiamus ergo Iustini Martyris sanctissimi verba quæ extra omnem controuersia sunt eius. Die solis, inquit, omnes conuenimus cū ihs qui in agris sunt in vnū locū, commentariaq; Apostolorū vel prophetarum leguntur quāmdiu res patitur. Deinde vbi is qui legit destitit, is qui præest (pastorē siue ministrum intelligit) fratribus (vbi obsecro tunc erant laici, vbi canonici, vbi patriarchæ?) admonet & hortatur (ecce concionem) ut ea quæ lecta sunt bona imitemur. Tū surgimus omnes ac simul (ecce cōmunes preces) precamur. Sub finē precū nos osculo salutamus (nō exhibet lignēā imaginē osculandā) deinde ei qui præest offertur panis & vinū tēperatum (non vides hic altaria?) accepit, laudē & gloriā omniū parenti, filij, spiritusq; sancti nomine tribuit, gratiasq; ei diu agit, q̄ ab eo his dignus sit habitus. Quibus rectē peractis precib. & gratiarū actione populus omnis qui adest acclamat Amē. (siebat ergo totum nota omnib. lingua) Postquā autem is qui præest gratias egit & populus omnis cōprobauit, ij qui apud nos diaconi dicuntur, nota hoc in diaconis, dant vnicuiq; qui adsūt percipiendū panem & vinum (vide an communicabant sub vna specie) quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt perferunt. Atque cibus hic apud nos Eucharistia nuncupatur, qua nemini participare licet, nisi ei qui & vera esse credit, quæ nos docem⁹, & ita uiuit ut Christ⁹ tradidit (istud hodie pro dolor vix obseruatur). Et hūc panē (nota cōtra eos qui panē Euch. pro signo aut nuda figura habēt tātū) nō ut cōmunem cibū accipimus: sed quēadmodū per Dei uerbū homo factus Iesus Christus carnē pro nostra salute habuit, sic hūc cibū qui cōsecrat⁹ est p̄ preces sermonis (orationē Dominicam intelligit teste Grego. Magno) quem ab eo
accepi-

*Diaconi tēpo
re Iustini da
bant Euch. qui
tamen nō erāt
sacerdotes.*

accepimus, & ex quo carnes nostræ commutatione aluntur, carnem Iesu Christi esse accepimus. Postea concludit dicens, Quibus copix suppetunt, ij si volunt, suo quisque arbitrato quod vult largitur, id autem totum apud eum qui præest reponitur. Isque pupillis & viduis & quos morbus aliæ causa inopes facit, & ijs qui in vinculis sunt, & hospitibus, omninoque omnibus, qui aliqua necessitate premuntur, subuenit. Hæc, Lector, ideo proposui, vt videres quæ fuerit facies primitiux Ecclesiæ, & conferas cum ea quam vides apud Pontificios, licet nõ statim sit malum, quicquid in Iustino non inuenitur. Saltem discis hîc, quòd in primitiua Ecclesia populus in templo legebat & audiebat voce nota ipsas scripturas, etiam ipsi rustici & agricolæ. Vides, quòd panis & vinum consecrata illis dabantur in manus, quòd habebatur concio in omnibus conuentibus, quòd omnes excludebant à communionem hæreticos, & sceleratæ vitæ homines, & quicumque non vixissent vt Christus docuit, denique quòd obtulerint eleemosynam veluti pro externo sacrificio, fidei propriæ & charitatis teste. Nûc iudica Lector, an admissuri fuissent, Papas cum sua pompa, Cardinales, Abbates, Patriarchas, Archiepiscopos, Archidiaconos, & eiusmodi (vt hodie sunt) larvas nominum. Interim vides, quòd boni viri qui adnuntiantur suis scriptis & concionibus homines trahere ad talem vitæ sanctitatem, talem religionis simplicitatem ad vnus parentis omnium Dei cultum, quomodo, inquam, tales homines trahuntur ad immanissima supplicia. Sed dices, meritò hoc illis fit, quia hoc quod hîc affirmat Iustinus, Calvinistæ negant, nimirum quòd panis Eucharistiæ sit caro Christi. At modestius loquere obsecro, & ad sis mi Lindane, & siste mihi hîc doctum aliquem Calvinistam (sic enim eos honoris gratia audeo nominare) siste hîc mihi, inquam, coram te vel ipsum

Sola prece Dominica contenti erant Apost. in consecratione Euchar. nã Canonẽ Missæ cõposuit scholasticus quidã. Greg. Magnus Epist. lb. 7.

Calumniæ iniqua contra Calvinistas.

*Quilibet Chri-
stianus est cor-
pus Christi.*

*Eucharistia est
nutrimentum
fidelium.*

*Propter chari-
tatem multa to-
leranda sunt.*

Petrum Martyrem Italum illum, piæ memoriæ. Roga ab eo, an non credat, quòd puer iam baptizatus sit, & repentè factus sit caro de carne Christi, & os de ossibus eius, deniq; an non sit corpus Christi? Respondebit, sat scio, quòd credat. Pete rursus ab eo, an non ista mutatio cõtigerit in hoc puero ex eo quòd iam sit in eo S. S. siue Deus, non per generalẽ præsentiam diuinitatis, sed per specialem habitationis gratiam, dicet opinor, quòd sic. Perge rursus, & dic, Ergo puer hic cõstat ex terrena materia & cœlesti? Verum est, dicet. Agè ergo, dices, si hic puer debet nutriri conuenienti cibo naturæ suæ, quis nam erit ille? Eucharistia respondebit, nam teste Ireneo tuo constat ex materia terrena & cœlesti, apta (vt etiam hic dicit Iustinus) ad nutriendum eum, qui est caro Christi. Ergo diceres, Caro sacramenti est eiisdẽ generis siue naturæ cū carne pueri? Maximè, respondebit Martyr. Ergo, adijcis, cū nutrimentũ idem sit potẽtia cum suo nutrito, sequeretur, quòd iuxta nostrũ dogma Eucharistia, quæ nutrit puerum, esset caro pueri. Sic est dicit. At Eucharistiam dicimus esse Christũ, ergo puer esset Christus? Ita est, ait Martyr. Sed puer non est caro Christi, nisi per gratiam siue per participationem, ergo nec Eucharistia. Reuera sic est, ait. Sic sequeretur, quòd quia puer non est Christus siue corpus Christi, nisi veluti per adoptionem, & proinde non adorandus, sic nec Eucharistia. Rectè infero, Proinde sumus omnes damnati, qui hætenus aliter docuimus? Nescio, mi Lind. quid ad hanc conclusionem respondeat Petr. Mar. ita deplorat vestrã cecitatem. Desine saltẽ iacere in posterũ conuicia. Redeamus ad oblationẽ panis & vini, quã vt non omnino improbamus, ita dico, q̄ si Euangelici ordine à Christo præscripto incedunt, & prius comedunt panẽ Domini vt iubet Dominus, deinde vno ore, vno animo & cantu gratias agunt, seseque offerunt in posterũ Deo

ad

ad omne obedientiæ sacrificium, deinde suam animi in Deum gratitudinem, & in proximum amorem eleemosyna pro portione facultatum in pauperes erogata testantur, non video cur aut quare reprehendantur. Non dixit igitur Christus (forfitan) Facite ante Comedite, vt sciamus nos non placere Deo antequam simus reconciliati, & nulla nostra opera valere ad salutem ante iustificationem. Dixit proinde Comedite ante Facite, vt scias te debere esse corpus Christi, priusquam illi offeras tuum corpus, vt noris (cum Augustino) te debere esse sanctum & iustum, priusquam sanctitatis & iusticiæ offeras sacramentum. Alioqui quàm ridicula esset eleuatio panis, nisi simul eleuetur in Deum fide & charitate fulgens cor hominis? Expectent proinde certum, si non repentinum, exitium & damnationem sacerdotes siue ministri sacrae Domini mensæ præsidentes, si audebunt se sistere Domino ad altare, fidei verè precibus oblaturi Deo, distributuri populo, & sumpturi illius sanctissimum corpus, nisi fuerint antea Christi corpus. Horrescant (nisi omnem sensum perdiderunt) castitatis, sobrietatis, charitatis, vnitatis, offerre Deo Abraham & eius filijs Christiano populo sacramentum, nisi in se ipsis expriment sacramenti veritatem. Comedamus igitur prius Christum fide, excitati per verbum ad recodationem beneficiorum eius, ad passionis memoriam, quam Deo patri deinde offeramus ad recodationem Postremò vitam & spiritum in sacramento visibili suscipiamus ad nutritionem nostri & gratiarum actionem. Aequissimum enim est, vt cum comederimus mel de petra Christo, sic quoq; facti pingues ab vnctione S. sancti, offeramus nos (memores beneficij) indefinenter Deo, in sempiternum gratiarum actionis & obedientiæ sacrificium. Hinc verè dixit Aug. de Ciu. dei, l. 10. Verus ille mediator Dei & hominum, in quantum formam dei accipiens sacrificium

Adhortatio ad omnes ecclesie ministros pia, sed horrenda aliàs.

*Christus nunc
in celo mauult
accipere sacri-
ficium quærse,
ergo Euchari-
stia oblata non
est Christus,
sed est corpus
Christi mysticū*

maluit esse quàm sumere, nunc in forma Dei mauult sumere quàm esse? Quid ad hæc dicis mi Lindane? Audisne quòd Christus mauult sumere sacrificium quàm esse? Effet autem, si Eucharistia quam offeritis esset ipse Christus. Vult igitur à nobis accipere sacrificium, non ipsemet (quod semel fuit) esse sacrificium, hoc est, mauult nos mūdo crucifixos & mortificatos videre quàm seipsum. Mauult iusticiam, quam acquisiuit fidelibus per crucem, in nobis videre quàm extra nos. Est quidem panis altaris corpus & caro Christi virtute & per gratiam, & proinde intelligibilis admirabilisque Christi imago. At tu, & quisquis es, qui panem dignè sumis, sis corpus Christi visibile, sensu & ratione præditum. Hoc igitur & simile sacrificiū, tum ante aram dum cœnam Domini celebramus, & vbique locorum, vult potissimum sibi offerri Dominus. Quoniam sicuti homini pio deliciae sunt esse cū Domino, ita Domino est summa voluptas esse, non cum pane, sed cum homine iusto & humili, vnde est quod tam seriò dicit, Manducate, & Qui diligit me, ego & Pater ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Christianus est, itaque qui Christum in Baptismo indutus quotidie pœnitens, & salutaris pœnitentię per fidem fructum apprehendens, aut in sacramento, aut sine sacramento occulto illapsu è coelo, puris sursum leuatis manibus, rerum omnium conditori Deo gratias agit indefinentes pro sua redemptione per Iesum Christum. Hoc illud est iuge sacrificium Prophetæ, quod à Solis ortu vsque ad occasum offertur Deo in omni loco, non solùm in templo, pane & vino designatum. Hinc beatus Martialis ad Burdegalenses. Sacrificium, inquit, Deo creatori offertur in ara, nec solùm in ara sanctificata, sed vbique gentium offertur oblatio munda. Eius nimirum corpus & sanguinem offerimus, quia Deus spiritus est, & eos qui adorant, oportet

*iuge sacrifi-
cium quale sit.*

portet in spiritu & veritate adorare: Audis mi Linda-
ne? Siue enim in templo, siue in campo Christianus se-
se offerat Deo, Christum offert, quoniã adoptione Chri-
stus est, de quo dicitur, Nolite tangere Christos meos.
Offert quidem Christianus Christum in pane, sed gra-
tia, potentia, & virtute præsentem tantum, non forma-
liter, neque enim habet Eucharistia formam hominis,
sed cum seipsum offert Deo ad obedientiæ sacrificium,
& gratiarum actionis, siue id faciat in templo, siue in cam-
po, offert Christum re ipsa, nimirum seipsum, licet in i-
magine, non in veritate, quia ipse reuera Christus non
est, nec filius Dei per naturam. Interim semper in se of-
fert fide Christum ipsissimum: at sese offert vt suscipia-
tur, Christum verò, vt propter ipsum suscipiatur. Quam
distinctionem, quia excæcati ob ambitionem & infan-
da scelera Pontificij non animaduerterunt in Patribus,
factum est vt signa pro rebus à tot seculis adorauerint,
& coluerint imaginem (quæ interdum, vt ait Augustin.
& Cyprian. de Vnctione, nomẽ accipit eius rei, cuius est
imago) pro veritate. Quocirca vt sinem imponam, non
solum sanctificatus panis & vinum ad altare, sed & ora-
tio est, cor & spiritus fidelium cum eleemosyna, verum
illud sacrificium & iuge, de quo locutus est Malachias.
Sic intellexit Hieronymus, sic Tertullianus, venturum ni-
mirum tempus, quo Christiani non in Palæstina, sed in
toto orbe, non cruentas, sed spirituales immolaturi es-
sent hostias. Et hoc pulchrè innuit Chrysost. in Matth.
Hom. 40. operis imperfecti, inquit. Christus per suam
doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudæorum.
Nam dicitur tribus annis & sex mensibus docuisse, qui
numerus facit dimidium septem annorum, vt illud sa-
crificium, quod iugiter fuerat in vsu, tolleretur de me-
dio, & offerretur sacrificium laudis in voce, sacrificium
iusticiæ in operibus, & sacrificium pacis per Euchari-

*Christus offer-
tur in pane es
Christianus,
hic ut suscipia-
tur, ille ut pro-
pter eum susci-
piatur.
Sæpe in scri-
pturis imagi-
nes accipiunt
nomina rerum
quarum sunt i-
magines.*

*Christus abstu-
lit iuge sacrifi-
cium Iudæorum.*

stiam. Hæc ille. Et vbi nunc est sacrificium illud reale corporis Christi, quod nobis obtrudis, mi Lindane? Esto, offertur sacrificium pacis per Eucharistiam, ergo Christus totus est in Eucharistia? Quin potius dic, Deus propter Christum, cui per fidem adhæremus, sese nobis coniungit, & quasi pace inita nobiscum verè habitat per præsentiam Spiritus Sancti: Ergo cum nos offerimus Deo, siue cum Eucharistiã, & in ea & in nobis pacis symbolum offerimus. Quapropter (modò populus bene instituat, & sciat, quòd oblato pane ipse est qui offertur & offerre se debeat Deo, idque vt suscipiatur propter meritum passionis Christi pro se in cruce pendentis, & pro remissione peccatorum suorum sanguinem fundentis,) agè (cum venia dico) Esto (vt inquit Chrysostomus in Matth. Homil. 4.) hostia Christianorum per solos sacerdotes quotidie visibiliter offerenda in Ecclesia, eaque pura, de qua loquitur Malachias. Prima quidem, Eucharistia, quæ non in se sed in mente offerentis tam populi quàm ministri, passionem Christi & Christum in cruce pendentem repræsentat: quæ in fide & charitate offerenda est Deo, vt inde reddamus eum nobis pacatum, vnde sacrificium propitiatorium dici potest. Secunda est illa in hac quoque designata, de qua Paulus, Offerte corpora vestra hostiam viuentem Deo: & sunt omnes sancti & fideles, tam defuncti pro quibus gratias agimus Deo, quàm viuētes, quibus bona & corporis & animæ necessaria precamur. Tertia hostia est precum & orationis. Quarta laudis. Quinta iustitiæ. Sexta eleemosynæ. Septima in iubilo. Octaua in spiritu contrito. Nona in Euangelij prædicatione. Decima in fructificatione. Hæc Chrysostomus. Quæ sacrificia paucis comprehendes in Precario & Eucharistico. Hoc enim aguntur gratiæ, illo petuntur indulgentiæ. In vno pane offertur Christianus & Christus. Ille vt suscipia-

*Quo intellectu
Eucharistia sit
iuge sacrificiū.*

*Quot sacrificia
Christiano-
rum,*

cipia-

cipiatur in gratiam. Iste vt Christianus propter ipsum
 suscipiatur. Ille se offert in pane humilitate qua po-
 test fide & charitate, Iste reddit se illi in pane adfe-
 rens augmentum nutrimentumque fidei, humilitatis,
 charitatis, sanctitatis & iustitiæ, quibus ille satiatus eru-
 stat in actionē siue sacrificium laudis & obedientiæ
 studium: Id quod cū desinent homines facere vide-
 rint qui alterutrum omittunt, tunc & cessabit (opinor)
 iuge sacrificium, & instabit magnus ille dies domini.
 Quum desinent inquam offerre sacrificium non in si-
 gno tantum, sed magis in signato. Quando scilicet, de-
 sinent homines obedire deo quod est verè manducare
 carnem Christi spiritualiter. Christo quoque credere
 & ecclesiæ quæ in scripturis requirenda est (inquit Au-
 gustinus) tum eum diligere in proximo, quod est calicē
 bibere. Tunc igitur veniet Christus ad iudicandū Anti-
 christum, non cū desinent homines imitari Christū
 in celebrāda foris cœna Domini, sed cū desinent quē-
 admodum ipse ambulauit, ita & ipsi ambulare. Quādo
 mortificationē quidē carnis bene annunciabūt, sed in-
 terim se non mortificabunt. Quando virtutes Christi
 diligenter enumerabunt, liberalitatem, sobrietatem, ca-
 stitatem, iusticiam, patientiam, obedientiam. Ipsi inte-
 rīm permanebunt in sua ebrietate, auaritia, luxuria, fa-
 stu, superbia, garrulitate, odio, maledicentia, Annun-
 tiabunt quoque, inuocabunt & forsitan suo modo ado-
 rabunt crucifixum Iesum, sed qui ipsi nunquā suos pra-
 uos affectus crucifigent aut crucifigere saltem imposi-
 to sibi silentio, ieiunio, aut sacco, intenti orationibus &
 elemosynis, non magnopere attentabunt. Deniq; quā-
 do omnes bene audient (vt hodie ferè fit) bibite, come-
 dite, hoc est corpus, hic est sanguis meus qui effunditur
 pro vobis, hæc habete ex mea liberalitate corporalia &
 spiritualia dona, sed negligent ferè, omnes quod sequi

*Quando iuge
 cessabit sacrifi-
 cium.*

*Eccle. in solis
 scripturis re-
 quirenda.*

*Ferè sic hodie
 viuūt homines*

tur, facite hoc in meam commemorationem. Id est offer-
 ferte vos similiter Deo Patri ad omnem eius voluntatē
 implendam ex beneuolo & propenso corde. Effundite
 uestram charitatem in alios, distribuite bona uestra in
 egenos. Tunc denique ueniet Dominus, quando per
 uniuersum pene orbē extincto igne charitatis, flagra-
 bit incendium odi, dissidiorum, & impietatis. Haecenus
 & de Eucharistia & de sacrificio quantum & rei
 passa est difficultas & tenuitatis meae facul-
 tas. Omnipotenti deo soli honor & gloria
 per Iesum Christum unicum mun-
 di redemptorem Pontifi-
 cem & mediatorem.

Amen.

Ob. 6. II. 3065

06.6.11, 3065 - 3071

